Malmö Fornminnesförening

Minnesskrift

1909 1919

Malmö Eget förlag 1920

MALMÖ FORNMINNESFÖRENING

MINNESSKRIFT

1909 1919

MALMÖ EGET FÖRLAG 1920

MALMÖ 1920
A.-B. LUNDGRENS SÖNERS BOKTRYCKERI

Lån gjort MSA 2006-10-12

REGISTER.

	Sid.
Tankar vid Malmöhus	5
Tioårsberättelse	7
Översikt av samlingarna	13
Malmöreformatorernas litterära verksamhet	20
Undersökningar i Rådhuskällaren i Malmö	43
Släkten Bager	57
Släkten Faxe	104
Släkten Kockum	156
Släkten Suell	208
Wickenberg och Wickenbergsbilder i Skåne	253
Malmöhus byggnads historia och framtida användning	266
Historiskt-Topografiska utställningen för Malmö stad den 17 Juli—15 Sept. 1907	307
Förteckning över medlemmar	332

STADSARKIVET MALMÖ

FÖR att hugfästa minnet av sin tioåriga verksamhet och för att söka väcka ett bredare och allmännare intresse för Malmö stads topografi och historia har Malmö Fornminnesförening beslutat utgivandet av en minnesskrift, vars riktlinjer lagts så, att innehållet uteslutande berör personer och förhållanden i Malmö under gångna dagar.

I dessa tider, då allt — ej minst omkostnader för papper och tryck — högst väsentligt stigit i pris, hade det varit ogörligt att åstadkomma ett arbete som det föreliggande, därest ej enskilda, för saken intresserade personer hjälpande trätt emellan. Till dessa vill minnesskriftens redaktionskommitté uttala sitt hjärtliga tack för visat intresse och offervillighet.

Därnäst frambär redaktionskommittén sin tacksamhet till de författare som tjänstvilligt och med egen tidsuppoffring velat stödja företaget med sitt arbete och sina insikter.

Till sist är det oss även en glädje att här få betyga vårt erkännande av all den uppoffring, möda och nit för åstadkommandet av ett smakfullt och gediget arbete, som nedlagts av den officin, varifrån minnesskriften utgått.

Malmö 1920.

N. DJURKLOU. P. HJ. SÖDERBAUM.

O. LINDSKOUG.

TANKAR VID MALMÖHUS

av

ALFRED FJELNER.

Här sjunger det av hävd och saga,
av medeltid och nyfödd glans,
och färgstarkt sköna bilder draga
för ögat fram i brokig dans.
Långt innan du fått mur och tinne,
här lekte fejd och dröm och ljus.
Nu står du som ett spöklikt minne,
du fordom stolta Malmöhus.

Vår borg ha borgarena timrat.
... Ej borgarena tålte pock
och lock ej heller. Namn ha skimrat,
och namn ha slocknat. Jörgen Kock
— det namnets styrka ej förglömmes,
sålänge än vid stadens torg
hans rådhus står och vårdröm drömmes
bland vårens blom omkring hans borg.

— — De ville råda för sig själva
som frie, stolte köpstadsmän.
Sitt öde kärvt de ville välva,
... må deras anda gå igen!
När dagens feberlunga jäktar,
vi tage oss en stund till paus
och höre flydda tiders fläktar
om Jörgen Kock och mäster Claus.

... Om mäster Claus, den unge klerken,
som icke räddes hot och bann,
men manligt slängde mässosärken
och stod i karldräkt som en man,
... som visste fritt sin gudom dyrka
och fann sig själv sin egen tro
och gjorde käckt S:t Petri kyrka
till nya tankars fria bo.

Du tålte skott och ... fukt och skurar,
du tålte seklen, Malmöhus.
Och inom dina täta murar
kved sorgens suck, sjöng glädjens brus.
Här kunglig älskogsfröjd har levat
sitt blomstringsrus i glättigt glam,
och fångars tunga steg ha trevat
sig genom instängt mörker fram.

Du som en vålnad står, men bär dock
på maningsfulla minnens rad.
I stoftet drogs du, men du är dock
oss städse ett föryngringsbad.
Du talar myndigt om det gamla,
om gångna tiders fasta folk,
... oss kanske kan din storhet samla
som forntids och som framtids tolk.

TIOÅRSBERÄTTELSE.

PÅ initiativ av Malmö Fornminnesförenings ordförande, friherre N. Djurklou, och på inbjudan av redaktör H. Wigert-Lundström sammanträdde å hotell "Savoy", Malmö den 18 november 1908 följande inbjudna:
friherre N. Djurklou, byggmästare C. L. Müller, stadsarkitekt S. Sörensen, disponent Fr. Jungbeck, e. o. hovrättsnotarien T. Jungbeck, d:r J. Cronquist, tandläkare Ad. Roth, greve J. Hamilton, stadsarkivarie A. U. Isberg, fil. kand. K. Ek, stadsingeniören, major A. Nilsson, rådman F. W. Hallberg samt redaktör H. Wigert-Lundström.

På detta möte framlade frih. N. Djurklou de synpunkter, vilka han ansåg talade för att en förening, "Malmö Fornminnesförening" benämnd, borde bildas. De närvarande instämde häruti och man beslöt enhälligt att bilda denna förening. För att upprätta förslag till stadgar för den sålunda beslutade föreningen utsågs en interimsstyrelse, bestående av sju personer: hrr S. Sörensen, Fr. Jungbeck, Ad. Roth, J. Cronquist, N. Djurklou, A. U. Isberg samt K. Ek och uppdrogs åt denna interimsstyrelse att före december månads utgång till ett nytt sammanträde inkomma med förslag till stadgar.

Emellertid kom detta i december planerade möte ej till stånd och det dröjde till den 6 februari 1909, innan interimsstyrelsen kunde sammanträda för granskning av det stadgeförslag, som av frih. N. Djurklou och fil. kand. K. Ek gemensamt uppgjorts. Förslaget till stadgar blev efter några smärre förändringar antaget. Därjämte uppdrogs åt ordf., frih. N. Djurklou, att utlysa ett möte för allmänheten, med syftemål att konstituera den fornminnesförening för Malmö, som i stadgarna fått sin utformning. Detta möte avhölls fredagen den 26 mars 1909 i källaren till Jörgen Kockska huset. Av de närvarande antecknade sig ett 50-tal till medlemmar av föreningen, som nu officiellt antog namnet Malmö Fornminnesförening. Till styrelse för den sålunda bildade föreningen utsågos följande personer: frih. N. Djurklou (ordf.), disp. Fr. Jungbeck (v. ordf.), d:r J. Cronquist (skattmäst.),

fil. kand. Knut Ek (sekr.) samt dessutom som styrelseledamöter utan funktion: friherrinnan Anna Djurklou, stadsarkitekt S. Sörensen, tandläkare A. Roth, stadsingeniören, major A. Nilsson, rådman F. W. Hallberg, konsul B. Sederholm och stadsarkivarie A. U. Isberg. Till styrelsesuppleanter utsågos doktorinnan Siri Petrén, fru Anna Stenberg samt redaktör H. Österdahl. Föreningens första revisorer voro greve P. Hamilton, rektor P. Hj. Söderbaum med grosshandlande Ad. Faxe som suppleant.

Vid detta möte fastställdes årsavgiften till 3 kr., vilket var den enda ändring, som företogs i det av interimsstyrelsen uppgjorda förslaget till stadgar.

Inledningsföredraget hölls av frih. N. Djurklou, som redogjorde för fornminnesföreningarnas första upprinnelse och deras betydelse. Dessutom gav stadsarkivarien A. U. Isberg en framställning av Jörgen Kockska husets historia. Vid mötet utställde stadsarkivarie A. U. Isberg en samling fotografier och kartor, belysande Malmö stads äldre historia, fröken Ellen Gadd utställde Jörgen Kocks porträtt och frih. N. Djurklou en samling äldre tennsaker.

Redan från början sökte Malmö Fornminnesförening verka för att väcka intresse hos allmänheten för de kulturhistoriska, topografiska m. fl. värden, som funnos att i Malmö stad tillvarataga och rädda. Dess program har alltså redan från början lagts med avsikt att nå de bredare folklagren, om ock i realiserandet av programmet ej allt kunnat bringas till utförande som varit föreningens önskemål.

I följd av detta sitt program har Malmö Fornminnesförening sökt sitt arbetsfält på de områden, som i allmänhet ej tillräckligt beaktats. Så har den t. ex. i de rent arkeologiska undersökningarna vid grävningsarbeten inom Malmö ej endast sökt tillvarataga fynden som sådana, utan även i görligaste mån kartlagt grävningsområdena och uppgjort fyndkartor däröver. De gamla Malmöhusen, som gått sin undergång till mötes, hava så långt krafter och medel räckt till avbildats och uppmätts, medan de kulturhistoriskt värdefulla inredningsdetaljerna tagits tillvara.

Då sålunda det gamla kvarteret "Lejonet" skulle ombyggas, sökte Malmö Fornminnesförening med alla till buds stående medel få en reglering till stånd av denna typiska Malmöbild med bevarande av dess karaktär. Den gick så långt, att den lät arkitekten Roland uppgöra en preliminär skiss över området i fråga. Föreningens strävan kunde dock ej rädda denna värdefulla stadsbild; de gamla byggnaderna jämnades med jorden. Innan detta skedde lät dock Malmö

Fornminnesförening i detalj uppmäta de gamla byggnaderna, varjämte de äldre byggnadsdelarna genom Föreningens åtgörande blevo tillvaratagna. Försök i samma riktning gjordes även, när de gamla byggnaderna vid Isak Slaktaregatan dömdes till undergången. Även här sökte man rädda åtminstone någon del av fasaden åt Stortorget, vilket dock misslyckades.

Genom att träda i förbindelse med stadsarkitektskontoret har Fornminnesföreningen varit i tillfälle att öva tillsyn på de platser, där grundgrävningsarbeten för nybyggen verkställts. För att kunna övervaka dessa grävningar har ett sakkunnigt bitäde anlitats, vilket åren 1912—15 var intendenten Torsten Mårtensson och efter 1915 Föreningens nuvarande sekreterare. De platser, som varit föremål för undersökning, äro i stort sett: platsen för S:t Jörgens kapell, Österportsgatan, Stortorget: Industribanken, Oxiebanken samt tomten mellan Stortorget och Ö. Hamngatan o. s. v. De fynd, som härvid gjorts, hava införlivats med Fornminnesföreningens samlingar.

I Fornminnesföreningens program har även ingått att genom föredrag väcka intresse för Malmö stads kultur och historia. Dessa föredrag hava i allmänhet förlagts till årssammanträdena med undantag för de tvenne föredrag, som höllos av arkitekten Aage Mathiesen, som behandlade Malmöhus slott samt en demonstration, som hölls på fyndplatsen vid Österportsgatan. De ämnen föredragen i övrigt behandlat utvisas av följande översikt:

Föredrag:

26/3 1909:	Statsarkivarie A. Isberg: Jörgen Kockska husets hist.
25/11 1909:	„ „ Tunnelns historia.
25/11 1909:	Intendent B. J:sn Karlin: Fornminnesvård.
6/2 1910:	Besågs kv. Lejonet; föredrag av A. Isberg om kvarterets historia.
24/2 1910:	Professor O. Rydbeck: Malmöhus slotts historia.
26/11 1910:	D:r A. Jensen, Köpenhamn: Korsvirkesbyggnader.
28/2 1911:	Doc. A. Hahr: Skånska borg- och slottstyper.
30/11 1911:	Utställn. av Malmöfotos. Doc. C. W. v. Sydow: Byggnadsoffer.
27/11 1912:	Domkyrkoartitekt T. Wåhlin: Sct. Petri kyrka.
„	Musikdir. A. Boberg: Vår folkmusik.
11/4 1913:	Sekr. O. Lindskoug: Fyndberättelser.
11/12 1913:	Dr. J. af Klercker: Äldre byggnadskonst i England.
1915:	2 föredr. av Aage Mathiesen: Malmöhus byggnadshist.

24/11 1915: Prof. E. Wrangel: Belgiens konstskatter.
„ Frih. N. Djurklou: Från en studieresa i Danmark.
4/4 1916: Ing. A. Rygårdh: Skånes äldsta bebyggande med hänsyn till ortnamnsforskningen.
29/11 1916: Fil. lic. C. Werner: Korsvirkeshus i Skåne.
12/4 1917: O. Lindskoug: Rådhuskällaren.
30/11 1917: Lektor K. Berlin: Byggnadskultur.
26/6 1918: Demonstration av Malmöhus och samlingarna.
7/12 1918: Rektor Hj. Söderbaum: Eric Dahlberg.
26/3 1919: Doc. Helge Kjellin: Alex. Roslin.
20/11 1919: Lektor K. Berlin o. O. Lindskoug: Malmöhus.

Men även i andra hänseenden har Fornminnesföreningen sökt verka för väckande av ett mera allmänt intresse för hemortstraditionens bevarande. Genom upprop i platstidningarna har Föreningen sökt förmå allmänheten att till Föreningens samlingar lämna föremål av speciellt värde för belysande av Malmö stads äldre historia och utveckling. Dessutom har till nedsatt pris tillhandahållits katalogen över topografiska utställningen år 1907 samt A. U. Isbergs bok "Bilder från gamla Malmö". — På Baltiska utställningen 1914 var även Föreningen representerad inom Malmö stads avdelning.

Som ett led i dess strävan att nå den stora allmänheten bör ock omnämnas, att genom Föreningens åtgörande Malmövyer reproducerats i vykort.

Då Rådhuskällaren vid polisens avflyttning blev föremål för restaureringsarbeten i och för dess omändring till stadsarkiv var det genom stadsarkivarie A. U. Isbergs och Fornminnesföreningens försorg som uppmätnings- och fotograferingsarbeten här företogos. Och då vidare Malmöhus slott, därigenom att fängelset flyttades härifrån, blev öde, ingrep Fornminnesföreningen genom sin ordförande för att få hålla uppsikt över de historiska byggnaderna och tillvarataga alla föremål av historiskt intresse på slottet. Till verkställande av denna uppsikt tillsattes först en kommitté, vilken dock senare av Kungl. Byggnadsstyrelsen ersatts med en överuppsyningsman, vartill Fornminnesföreningens ordförande, frih. N. Djurklou utsetts.

Ett gammalt önskemål för Fornminnesföreningen har varit att söka få den äldre Slottsholmen omkring Slottskvarnen utlagd till plan för ett friluftsmuseum med uppförande här av äldre byggnader, som rivas inom Malmö stad. Därjämte hade man tänkt sig hit förlagda de från Jubileumslantbruksmötet 1914 kvarstående allmogestugorna.

Planen har dock allt hitintills ej vunnit något gehör och det hela har måst stanna vid den fromma önskningen.

Med andra Fornminnesföreningar och muséer har Malmö Fornminnesförening ej haft särskild anledning att knyta intimare förbindelser, varvid dock bör märkas, att ett gott samarbete varit mellan Fornminnesföreningen och de museala sammanslutningar, den haft anledning att komma i beröring med. Särskilt bör påpekas, att Föreningen ställt sina krafter till förfogande, då det gällt att verkställa de planer på ett sjöfartsmuseum i Malmö som länge varit å bane.

Bland de korporationer utanför hemstaden, som Fornminnesföreningen knutit närmare förbindelser med, bör Ystads Fornminnesförening särskilt ihågkommas, till vilken Malmö Fornminnesförening en gång haft nöjet vara inbjuden.

En omständighet, som städse varit och ännu är av förlamande verkan på Malmö Fornminnesförenings arbetsförmåga är bristen på lokal för bevarande av dess samlingar. Trots det, att Föreningen existerat mera än tio år och därunder samlat ej så litet äldre saker, har det dröjt ända till 1918, innan någon lokal kunnat anskaffas. Och även denna är endast för tillfället upplåten, enär den utgöres av kamrerexpeditionen å Malmöhus slott och avgörande ännu ej träffats, huru Malmöhus överhuvud taget i framtiden kommer att användas. Många men städse fruktlösa försök att skaffa Föreningen lokal hava under årens lopp gjorts.

Mestadels hava sålunda Föreningens samlingar varit inhysta på skilda platser, varför de ej varit tillgängliga eller överskådliga. Långt mindre har den större allmänheten varit i tillfälle se resultatet av Föreningens samlareverksamhet. I och med att lokal nu blivit å Malmöhus slott upplåten, äro samlingarna där exponerade, så att intresserade kunna få bese dem.

Erfarenheten av den gångna tioåriga arbetsperioden har lärt, att Malmö Fornminnesförening redan från första stund byggt sitt program på krav, som år från år blivit mer och mer berättigade och uppmärksammade. Det har sålunda ej varit skäl att i någon punkt uppgiva den arbetsplan, som i stadgarna framlagts, endast att den efter Fornminnesföreningens resurser lägges utefter bredare linjer. Bland de nya, större uppgifter, som Malmö Fornminnesförening sålunda åtagit sig bör främst framhållas uppdraget att innevarande år företaga uppmätning och beskrivning av äldre byggnader inom Malmö stad, särskilt sådana byggnader, som löpa fara att inom närmaste framtid försvinna.

Då sålunda alla besvärligheter till trots Malmö Fornminnesförening de gångna åren med framgång kunnat verka för de syften, som en gång fastställts, är det med tillförsikt som den ser kommande arbetstider an. Att det arbete, som då utföres skall vara till fromma för ej blott den generation, som nu är, utan även för den rad av nya generationer, som kommer, är den sporre, som eggar till större arbetsfält och nya uppgifter. Samtidigt är det dock viljan att hos en och var väcka håg och aktning för fädernas verk i gångna dagar, med samma aktning för den högt uppsatte borgaren och köpmannen som för den idoge hantverkaren och den enkle dagakarlen.

Det är i tillförsikten om det rättmätiga och allmängiltiga i dessa synpunkter som Malmö Fornminnesförening städse i sitt arbete vädjar till var och en att tänka högt om det forna, att bevara, ej föröda minnena från svunnen tid, väl vetande att fädrens gärning är förutsättningen för vårt eget livs bekvämlighet.

Fig. 1 a—d. Malmöporslin.

ÖVERSIKT AV SAMLINGARNA.

FÖRUTOM det, att Malmö Fornminnesförening i sin verksamhet sökt väcka ett allmänt intresse för Malmö stad och dess minnen, har den även, så långt krafter och medel räckt till, som sin uppgift tagit att samla och till kommande släkten bevara föremål belysande stadens kulturhistoria, föremål, vilka utan Föreningens ingripande i de flesta fall annars gått helt förlorade.

Redan i sin första arbetsplan upptog Malmö Fornminnesförening som en viktig punkt, att hos fotografer i staden göra hemställan om, att alla bilder och plåtar av topografiskt och allmänt kulturellt intresse måtte ställas till Föreningens förfogande. Det må ock sägas, att denna hemställan rönt ett förstående och en välvilja, som ej nog kan framhållas. Särskilt av fotografiska plåtar har Föreningen en ganska omfattande samling; deras antal uppgår för närvarande till över 2000 stk. Dessa plåtar äro dels gåvor till Föreningen, så är t. ex. fallet med den värdefulla samlingen av plåtar och skioptikonbilder, som skänkts av fru Edla Florman, dels genom köp förvärvade.

Även av fotografier har med Föreningens samlingar ett flertal införlivats. Dessa äro nästan samtliga gåvor av enskilda personer (se givareförteckning).

Av äldre bilder från Malmö stad har Föreningen sökt förvärva så många som möjligt och äger en ganska rikhaltig och representativ serie därav i såväl original som reproduktion. Bland originalen märkes särskilt Jenny Hasselqvists teckning av Malmöhus från 1868.

I form av gåvor och köp har Malmö Fornminnesförening även förvärvat en mindre samling litteratur rörande Malmö stad samt en del föremål belysande äldre kulturhistoriska förhållanden. Inom litteraturgruppen märkas särskilt en serie äldre årgångar av Malmö Tidning

Fig. 2.

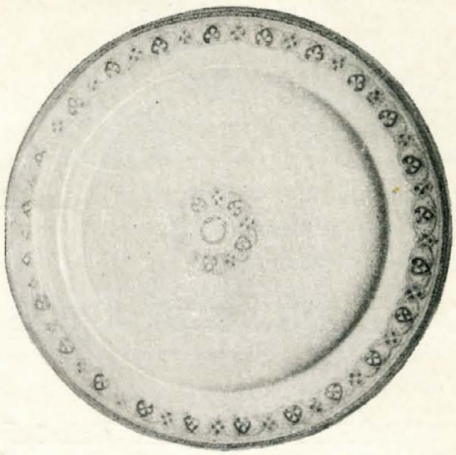

Fig. 3.

och Malmö Allahanda samt en serie reproduktioner av äldre topografiska kartor över Malmö. Därjämte äger Föreningen en mindre samling äldre recept samt köpe- och åtkomsthandlingar.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Bland de allmänt kulturhistoriska föremålen märkes en vacker kollektion på omkr. 50 föremål Malmöporslin (fig. 1-3, 30 o. 34), ett par verktygslådor (snickare) samt träformar för gjutgods från Malmros gjuteri.

Från de olika grävningsplatserna inom Malmö, där Fornminnesföreningen följt arbetena och tillvaratagit jordfynden, hava flera hundra, huvudsakligen kakel- och keramikfragment, införlivats med samlingarna. Över dessa grävningsplatser hava även fyndkartor uppgjorts.

Å byggnadsområdet mellan Stortorget och Adelgatan, utmed Östra Hamngatan, där ovanligt rika fyndlager påträffades, erhölls en serie värdefulla kakel från äldre tider med figurframställningar fig. 5 krigare med luntbössa; fig. 4 scen ur den förlorade sonens liv; fig. 6 hörnkakel med groteska ansikten; fig. 7 dubbelkakel, varav endast sidostycket med en kvinnofigur är bevarat; fig. 8 kakel tillhörande en insvängd fris med allegoriska bildframställningar. Av dessa äro kaklen å fig. 5—6, 8 grönglaserade. De båda övriga sakna glasyr.

Fig. 7.

Fig. 8.

Även annan keramik påträffades emellertid å denna plats. Fig. 9 visar en liten lergryta på tre ben, en s. k. jydepotta; fig. 10 är ett litet glaserat krus, som en gång haft två öron; det har dessutom en snibb för uthällandet av innehållet, troligen ett litet vinkrus; fig. 12

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

är troligen ett prydnadsföremål i form av en tupp av vitglaserad lera med blå påmålning; stjärten, som saknas, har tydligen varit löst påsatt. Fig. 11 visar en ljuspipa av lera med intryckta ornament. Förutom här nämnda föremål förekomma bland fynden en mängd kakel- och kärlfragment, golvplattor, takpannor av äldre typ m. m.

Även å den tomt vid Stortorget, där A.-B. Nordiska Handelsbanken nu har sin fastighet gjordes mycket rika fynd i kronologisk följd från 1800-talet ned till tiden omkring 1500. Ja t. o. m. en flinst-

spån tillvaratogs här nere på den naturliga bottnen, som var strandgrus. Fig. 13—15 visa kakelfragment, varav stora mängder anträffades. De äro nästan alla glaserade. Fig. 20 a är en liten, tydligen ofta spetsad stylus; fig. 20 b är ett litet kärl av stengods av den art, som

Fig. 13.

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 17.

Fig. 18.

Fig. 19.

ganska ofta anträffas å fynd från den senare medeltiden; det har ursprungligen haft ett öra, som dock vid anträffandet var borta; fig. 16—19 äro s. k. apotekskärl från senare tid, varav fig. 18 är en liten flaska av svagt grönt glas.

Fig. 20 a—b.

Fig. 21.

Fig. 22.

Av annan keramik upptogos här de båda faten fig. 21—22, båda av lera. Det å fig. 21 avbildade är ett vanligt lågt fat av ljust lergods med vita orneringar och i bottnen daterat 1789; det å fig. 22 avbildade är av mycket hård, närmast lik stengods, ljusblå lera med

ljusbrun glasyr; ornamenten äro ristade in i massan och gulaktigt glaserade. Fig. 23 visar en takpanna av tegel av den medeltida typ, som gemenligen kallas "munktegel". Fig. 24 är en av bränd lera gjord form med alfabetet i tre linjer; under dessa synes skolmästaren sittande på en stol och lyftande sin färla mot ett par skolbarn, en gosse och en flicka, som stå framför honom. Fig. 25 visar ett halsband av bärnsten med en stor pärla

Fig. 23.

Fig. 24.

Fig. 25.

av bergkristall i mitten. Detta halsband, som anträffades i lagret som bildades av den naturliga bottnen och det sista kulturlagret, torde tillhöra tiden omkring 1500.

Fig. 26.

Fig. 27.

Fig. 28.

Vid Oxiebankens nybyggnad vid Stortorgets västra sida fanns även en ansenlig mängd kakel- och keramikrester från äldre tid. Fig. 26 visar en krigare med lans; fig. 29 är ett kakel tillhörande kronan på en ugn; figuren i mitten är ett huvud med hjälm; fig. 27 är ett kakel tillhörande en fris, ornerad med änglahuvuden, medan figuren å kaklet fig. 28 synbarligen visar en dansande kvinna, möjligen Salome. Samtliga kaklen äro glaserade.

Vid grävning utanför Hotell Kramer å Stortorget blottades en del äldre murrester och hela området därutanför tycktes fyllt med tegel från raserade byggnader. Någon större grävning skedde ej här, men då denna plats förmodas vara platsen, där det gamla Helgeandshuset legat, övervakades grävningen av Forminnesföreningen. Från detta grävningstillfälle föreskriver sig fig. 31 som visar främre delen av ett ribbtegel med kvarsittande kalkputs, varpå ännu synes en målad, röd rand av samma beskaffenhet och placering som den man finner i de medeltida kryssvalven i våra kyrkor.

Fig. 29.

Fig. 30.

Vid nybyggnad å tomten nr. 35, Västergatan har Fornminnesföreningen övervakat grävningsarbetena. Förutom det, att en mängd skelettdelar här påträffades voro fynden tämligen fattiga. Fig. 32 visar fragmentet av en gulglaserad lertallrik märkt Anno 1700; fig. 33 visar ett kakel till en fris. Båda äro från denna fyndplats vid Västergatan.

Fig. 31.

Fig. 32.

Fig. 33.

Förutom dessa större grävningar har Fornminnesföreningen även övervakat andra, varibland främst bör nämnas grävningen vid Österportsgatan, där ett flertal skelett anträffades. Av dessa har Föreningen

med sina samlingar införlivat ett, vilket om fotlederna hade de förrostade bojorna ännu kvarsittande.

Från en annan grävning nämligen å tomten n:r 3 kvarteret Sct. Jörgen tillvaratogs en likkista av trä av medeltida typ.

Dessutom har i skilda delar av staden diverse jordfynd tillvaratagits och införlivats med samlingarna.

Vad katalogisering av Fornminnesföreningens samlingar beträffar, har det varit omöjligt att företaga något egentligt katalogiserings- och numreringsarbete av föremålen, då ej lokaler stått till Föreningens rådighet. Man har sålunda måst inskränka sig till större rubriker, uppkallade efter fyndplatserna, och därunder sammanhålla de dithörande fynden.

Plåtsamlingen är dock noga förtecknad och ordnad.

Samlingarna äro för närvarande brandförsäkrade för ett värde av 10,000 kr.

Fig. 34.

MALMÖREFORMATORERNAS LITTERÄRA VERKSAMHET.

Ett blad ur Malmö stads reformationshistoria.

Av JOHAN LJUNGDAHL.

SOM bekant spelade Malmö en framträdande roll vid reformationens införande i Danmark. Först av alla danska städer hade det omfattat reformationen och blev även medelpunkten för dess vidare utbredning i Lunds stift. Dess betydelse kan i detta hänseende knappast överskattas.

Närmaste orsaken till denna dess framskjutna ställning låg naturligtvis hos de män, vilka stodo som ledare för den nya rörelsen. Tack vare deras kraft och energi, uthållighet och hänförelse gick reformationen raskt framåt och fördes till seger. Malmö reformationshistoria är oupplösligt förbunden med sådana namn som *Claus Mortensen, Jörgen Kock, Hans Olufsen Spandemager, Frans Vormordsen, Peder Laurensen, Oluf Chrysostomus.*

Men då som nu hade det tryckta ordet en stor betydelse, när det gällde att verka för en sak. Det var en ingalunda oviktig faktor att räkna med. Det är därför ganska naturligt, att malmöreformatorerna även med pennan förde striden. Och härtill kom en gynnsam omständighet, som underlättade deras litterära verksamhet. År 1528 öppnades nämligen i Malmö ett boktryckeri av Oluf Ulriksen, en f. d. svensk präst, som övergått till evangelisk tro. Detta tryckeri har för övrigt sin särskilda historia, som det kan vara av intresse att här i korthet omnämna.

Det hade en gång tillhört den i Sveriges historia så bekante Linköpingsbiskopen Hans Brask. Denne hade i Söderköping anlagt ett tryckeri, från vilket utgått flera skrifter, som voro riktade mot den reformatoriska rörelsen i Sverige. Häröver blev Gustav Vasa mycket förbittrad, och med stränga ord uppmanade han Brask att nedlägga detsamma, vilket också inom kort skedde. Det köptes då

av den ovannämnde Ulriksen, som förestått tryckeriet, men nu nedflyttade till Malmö. Från att ha varit ett vapen emot reformationen, blev det nu ett vapen för densamma! Här trycktes alla de skrifter, som malmöreformatorerna utgåvo.

* *
*

När Claus Mortensen och Hans Spandemager i augusti månad år 1528 återvände till Malmö efter sin nära ettåriga ofrivilliga landsflykt till Haderslev i Schleswig, medförde de — såsom en samtida katolsk krönika omnämner — en samling danska psalmer. Dessa, som voro översättningar från tyska original, lät den förre trycka på Oluf Ulriksens tryckeri. Så utkom år 1528 den s. k. *Malmö-psalmboken,* den första i sitt slag i Danmark. Den är numera förlorad och ej heller dess senare upplagor äro i behåll, men dess innehåll är till en del känt genom ett "eftertrycks eftertryck". Det är nämligen sannolikt, att ett i Rålambska blblioteket befintligt exemplar av en hos Ludvig Dietz i Rostock 1529 tryckt psalmbok är ett avtryck av en annan psalmbok, som en bokbindare därstädes, Meyer, låtit trycka efter "Malmö-psalmboken". Detta exemplar innehåller huvudsakligen utdrag av Davids psalmer utan metrisk form och en del översatta latinska hymner (Veni creator spiritus, Benedictus etc.) samt översättningar av Luthers, Agricolas och andras psalmer, troligen utförda av Claus Mortensen. Vid utgivandet av de senare upplagorna biträddes denne — såsom framgår av Hans Thomesens förord till sin psalmbok[1]) — av prästen Arvid Pedersen, som själv var psalmdiktare. Ett defekt exemplar av en psalmbok, tryckt i Malmö år 1533, finns i universitetsbiblioteket i Kristiania och är troligen en ny upplaga av den äldre "Malmö-psalmboken". Den värdefullaste tillökningen i denna är Luthers psalm "Ein' feste Burg ist unser Gott". Vem som översatt densamma är ovisst.

---

[1]) Hans Thomesen säger i företalet till sin psalmbok: "Aar 1528 vdsætte han (Claus Mortensen) nogle *Tydske* Psalmer paa vort Danske Maal, oc met sin Metbroders Her Hans Spandemagers, den tid Sognepræst i Lund, Raad oc hielp, loed ved Prenten i Malmö vdgaa den første danske Psalmebog. Huilcken bleff siden i det Aar 1529 oc 1534 forbedret aff Her Aruid Pedersen, nu salige hos Gud, som vaar Sognepræst till St. Ibs Kircke paa Borringholm, oc nogle Gudfryctige mend udi Jylland, foruden hues er tilsætt af en oc anden, saa tidt den bleff paa Ny igentryckt".

För att få en kännedom om formen för de psalmer, som under reformationstiden sjöngos här i Malmö, meddelas de två första verserna av Luthers välkända, mäktiga psalm:

Wor Gud han er saa sterck en borg,
han er vor skjold oc værje,
han hielper aff all nöd oc sorg,
der oss vil her besnærge,
dieffuelen wor gamble fiende
han will oss offuervinde
stor mact oc argelist
bruger han mod oss vist,
paa jorden er ey hans lige.

Vor egen mact er inthet verd
wi ere snart offueruunde,
der strider for oss en wellig Herre,
alting maa for hannem bugne.
Spör du, huo han er,
Christus han heder,
en Herre offuer alle Herer,
oc ey ere frelsere flere,
marcken vil han beholde.

Samma år som psalmboken, utkom även den första danska mässboken under titel: *"Thet cristelige messze embedhe paa dansche."* Den är säkerligen utarbetad av Claus Mortensen. Och enligt den s. k. Malmöbogens uppgifter utgavs också vid samma tid en särskild handbok för dop och brudvigsel. Även denna torde vara författad av Claus Mortensen liksom den fullständiga handbok, som utkom år 1535.[1])

De till Malmö år 1529 inkallade båda lektorerna vid karmeliterkollegiet i Köpenhamn, Frans Vormordsen och Peder Laurensen, började snart efter sin ankomst en ganska vidlyftig litterär verksamhet. I synnerhet utmärkte sig den senare som en framstående stilist,

[1]) Dess titel är: *Een handbog som inde holler det hellige Euangeliske Messe embede med sine formanninger oc brug som nu hollis y den Christne Kircke. Med Doben, Bruduielse, Och huor mand skall söge de siuge Oc fölge de döde til graffue oc begaa dennem effter Christi befaling oc Gudtz budt.* Satt i Malmöö Taarsdage effter Tyburcii MDXXXV". Originalexemplar finnes i Karen Brahes bibliotek, Odense.

och han är utan jämförelse den i litterärt hänseende mest begåvade av reformatorerna i Malmö. Hans forne kollega, men nu hätske motståndare, lektor Povl Helgesen, titulerar honom också "civitatis cancellarius", stadens kansler.

Peder Laurensens första i Malmö tryckta skrift utgöres av ett svar på ett av ärkebiskopen i Lund, Aage Sparre, i november månad år 1528 utfärdat herdabrev till Malmö stads invånare, vari ärkebiskopen tillråder dem att noga ta sig i akt för kättarna och icke anlita dem vid något tillfälle, såsom vid dop, vigsel eller jordfästning samt hotar dem vid salighetens förlust att på något sätt ha med dem att göra. Peder Laurensens svar utkom i augusti månad år 1529 och är endast känt genom titeln. Den lyder: "*Eet kortt svar paa thet sendhebreff, som werdighe Fadher Archielectus til Lund Hr. Aage Jipsenn sendhe til erlige mend Borgemester oc Raad ij Malmö om then christelige handell oc leerdom, som ther begyndt er*". Samma månad som detta brev utkom, skrev han även ett företal till en genom Vormordsens förmedling i Malmö tryckt dikt "Lamentatio ecclesiæ" av Oluf Chrysostomus. Denne Chrysostomus var då lektor vid Köpenhamns universitet, och det var vid rektorsskiftet där 3:dje dag pingst (18 maj) 1529, som han i Vor Frue Kirke höll ovannämnda versifierade tal, i vilket han skarpt går till rätta med bristerna i den dåtida kyrkan. Chrysostomus kom sedermera över till Malmö, där han blev lärare vid det nyinrättade teologiska gymnasiet (han skrev sig som "politioris litteraturæ Malmogiæ Professor") samt tillika stadens "skolemester", d. v. s. rektor vid Malmö skola. Han var väl bevandrad i den klassiska litteraturen och bifogade ofta reformatorernas arbeten med latinsk vers.

I sitt ovannämnda företal är Peder Laurensen skarp i sin kritik av kyrkan, men besjälas av ett levande hopp om hennes pånyttfödelse. Dikten är även försedd med en efterskrift av Frans Vormordsen, vari han i synnerhet angriper munklöftena och mässan.

Samma år, 1529, utkom även en skrift till försvar för prästernas äktenskap[1]). Den har visserligen ingen av malmöreformatorerna till författare, utan den i Assens reformationshistoria så betydande Christiern Skroch, men Peder Laurensen skrev till densamma ett företal, vari han försvarar prästernas äktenskap. Detta företal var säkerligen även ett försvar för malmöreformatorerna själva, då de

[1]) Dess titel är: *Een föye forclaring och beuiisning aff skrifften oc hellige Forfædernes ordt oc exempel, att then hellige stadt Egteskaff tilstedis oc icke forbydis Prester eller klerckeriid, som Pawen oc hans tilhengere haffuer lang tid giort.*

nämligen vid denna tid voro gifta. Redan år 1527 synes Claus Mortensen ha ingått äktenskap, och år 1529 gifte Peder Laurensen sig med dennes syster Anne. Även Frans Vormordsen ingick samma år äktenskap, "oaktat han", såsom Skiby-Krönikan säger, "velat göra troligt för många, att han beständigt ämnade leva i ogift stånd".

Ännu en skrift utkom detta år i Malmö. Den är ej ett originalarbete av någon bland malmöreformatorerna, utan en översättning av Olaus Petri skrift "En liten ingong j then helga Scrifft", vilken i sin tur själv i det väsentliga är en översättning från ett tyskt original. Dess danska titel lyder: *"En liden indgang i then hellige scrifft, ij hwilkenn naagle stycke som ij scriffthen meget beröres korthelighe forclares oc wdlegges, wdgangen först paa svenske, wed Olavum Petri Secreterer i Stockholm oc nw paa danskæ them til gode serdeles, hwilke som haffue bröst til at læse oc forstaa swenskæ twngemaal et cetera"*. Vem översättaren är nämnes icke, men otroligt är ej, att det är Claus Mortensen. I den litterära polemiken deltog han ju ej, utan hans författareverksamhet bestod i att utgiva böcker för det gudstjänstliga och praktiska kyrkliga livet. Vi ha redan omnämnt den förtjänst han nedlagt på psalmbokens och handböckernas utgivande.

På grund av den hastiga utveckling, reformationsrörelsen i Malmö tagit under år 1529, måste från de evangeliskas sida ett försvar framläggas för de nya ordningar, som införts. Det var då Peder Laurensen i början av året 1530 utgav den s. k. Malmöbogen, en av reformationstidens märkligaste danska källskrifter. Dess fullständiga titel lyder: *"Orsagen oc een rett forclaring paa then ny Reformats, ordinering os skick om messzen, predicken oc anden rett Gudts tienneste oc christelig dyrckelse som begyndt oc giort er vdi then Christelige Stadt Malmö Anno Domini MDXXIX"*. Av denna bok finnes endast ett originalexemplar i behåll, vilket tillhör Lunds universitetsbibliotek[1]). På samma gång Peder Laurensen här lämnar en utförlig redogörelse för de nya förhållanden, som genom reformationen införts i Malmö, målar han även i mörka färger den katolska kyrkans missförhållanden. Boken, som innehåller många kapitel, avhandlar bl. a. mässan, predikan, sakramenten, äktenskapet, klostren, skolan m. m. Att författaren förutsåg, att detta försvar för de nya ordningarna skulle röna motsägelse från katolikernas sida, framgår av efterskriften till boken, där han säger: "Thesse forschreffne (papisterna) blinde dommere (som wi well wiide) bliffwer thenne wor bog ordinants oc skick

[1]) Den är ånyo utgiven av Holger Fr. Rördam. Köpenhamn 1868.

inthett behaffwelig, men een stoor orsage til fortal oc bander, had oc awend som the ere besette met . . . ." Därför skola de säkert "giöre theris beste atth robe oc sige emodt thenne wor schrifft oc reformats wi haffwe her giortth. Oc maa wel skee att the bewillie eller leye nogen prest eller monck till at han skall behelpe them met schrifft eller andhet att wære, oc haffwe nogett skel oc redelighed met at fare . . . ."

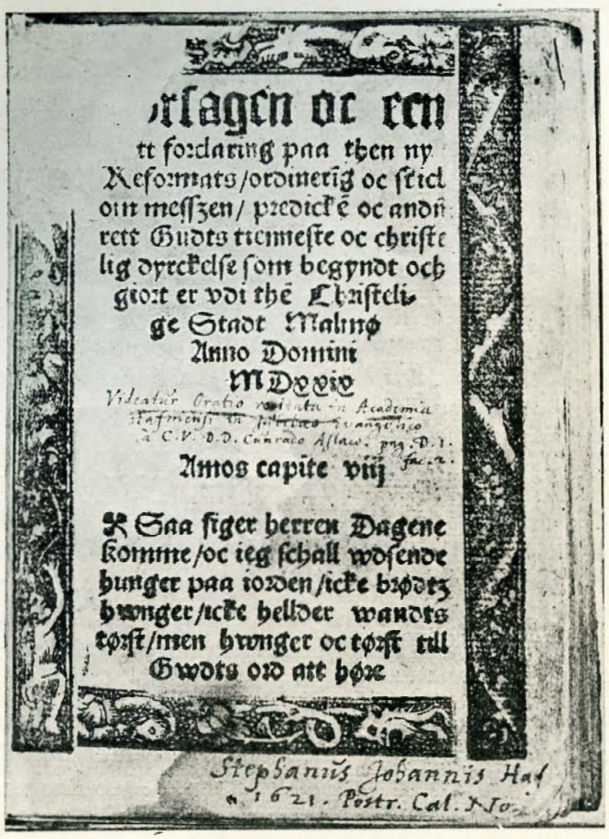
rsagen oc een
tt forclaring paa then ny
Reformats/ordinerig oc stick
om messzen/ predickē oc andn̄
rett Gudts tienneste oc christe
lig dyrckelse som begyndt och
giort er vdi thē Christeli-
ge Stadt Malmø
Anno Domini
MDxxix
Amos capite viij
Saa siger herren Dagene
komme/oc ieg schall wdsende
hunger paa iorden/icke brødtz
hwnger/icke hellder wandts
tørst/men hwnger oc tørst till
Gwdts ord att høre
Stephanus Johannis Haf
1621. Postr. Cal. No.

Titelbladet till "Malmöbogen". Malmö 1530.

Detta inträffade också, ty redan i maj månad samma år hade den förut nämnde Povl Helgesen en motskrift färdig, digrare än Malmöbogen samt tillägnad rikets alla biskopar och prelater, på vilkas uppdrag han även författat densamma. Dock har den troligen aldrig blivit tryckt[1]), närmast väl av den anledningen att den på vissa ställen

[1]) Skriften finnes avtryckt i *Secher: Povel Eliesens danske Skrifter I: 343—509.*

ej nog skarpt försvarade den gamla kyrkan och hennes ordningar. Povl Helgesen var nämligen icke blind för kyrkans brister. Den lärde karmelitermunken påminner ej så litet om Erasmus. Ovisst är även, huruvida Peder Laurensen någonsin sett eller läst boken. I hans skrifter finnas inga antydningar därom.

Ännu en motskrift framkallade Malmöbogen, nämligen det brev, som kantorn Adzer Pedersen i Lund på våren 1530 sände till borgmästaren i Malmö Jep Nielsen. Det är numera förlorat, men dess innehåll dock till en del känt genom borgmästarens svar, som han från trycket utgav på sommaren samma år[1]). Det är intressant att se, hur den myndige lundaprelaten med Skriften vill bevisa, att det katolska sättet att fira gudstjänst är det enda riktiga. Han säger bl. a.: "Icke er forthi gott at legge aff Messer, daglige oc nattelige Tider, oc andre Guds Thieniste, oc sette altingist till Predicken allene. Icke lærer S. Paulus saa, 1 Cor: XIIII udi Enden samme Capittels, saa sigendes: "Brödre, stander flittige effter att prophetere, thet er, at predicke, oc forbiuder icke at tale med Tunger, thet er, anden Guds Loff, Messer, Sang og Thiennister . . . ." Borgmästaren svarar härpå bl. a.: "Udi eders Kircke twingis og nödis eller kiöbes till nogre fattige oc wanwittige Mend till att robe oc skrige fra Morgenen aarligen oc indtil högt paa Middagen, thet som huerken the eller andre forstaa, oc ingen aff Almuen kand sware Amen till, emod S. Povels obenbarlig Lærdom vdi forskreffne XIIII Cap. udi thet förste Sendebreff till the Corinthier . . . ." Borgmästarens framställning av de nya tingens ordning i Malmö påminner för övrigt mycket om Malmöbogens.

Under året 1530 utkom i Malmö ännu en skrift, som berörde reformationsarbetet. I oktober utgavs nämligen en bok under titel: *"The artickle Schrifft oc handell, Som wore mellom werdige fædre Danmarckss Prelater Oc Evangeliske predickere heer aff riiget nu siste herredag i Köpenhaffn . . . ."* Det är en av Peder Laurensen utgiven berättelse över religionsförhandlingarna på herredagen i Köpenhamn samma år. Till denna hade infunnit sig en hel del prelater, adel, köpstadsmän och icke mindre än 21 av de evangeliske predikanterna. Från Malmö närvoro Claus Mortensen, Hans Spandemager, Frans Vormordsen, Peder Laurensen och Olof Chrysostomus. Striden mellan de båda partierna var mycket häftig, och många stridsskrifter

[1]) Dess tilel är: *"Een liden Disputatz wdaff then hellige schrifft emellom Borgemester aff Malmöö oc Her Cantor aff Lundt . . . ."* Skriften finnes avtryckt i *Danske Magazin 1 R II.*

växlades. Till konungen överlämnades även — liksom till kejsar Karl i Augsburg samma år — från båda hållen artiklar innehållande de stridandes läror. Katolikerna hade till hjälp inkallat bl. a. den tyske franciskanerprovincialen d:r Stagefyr samt bland inhemska teologer den bekante Povl Helgesen. Hans Tausen utarbetade såsom ledare för de evangeliska 43 artiklar, vilka överlämndes till konungen. På dessa svarade katolikerna med en konfutation i 27 artiklar, och slutligen överlämnade de evangeliska en apologi, likaledes i 27 artiklar, vilka åtföljdes av ett klagomål i 12 artiklar över biskoparnas ämbetsförvaltning. Boken är av stort värde, då nämligen däri meddelas alla de aktstycken, som av de båda stridande parterna på nämnda herredag överlämnades. Att herredagen likväl icke medfört det resultat man väntat, framgår av Peder Laurensens ord: "Wi haffde mentt att wi skulle fangett en godt christelig Reformatz oc thet sande gudts ord skulle friilige hafft sin framgang vden all gensielse oc förfölgelse, Men thett kand icke saa ske, thett skall altiidt haffue aff lögn oc ögen skalckhedt gensielse oc aff the mectige motstandelse, Saa haffuer været aff begindelse saa skal oc bliffue intil Anticristens regimente faar ende".

Även satirets vapen användes och i Danmark utkommo liksom i Tyskland en hel rad satiriska dikter och smädevisor. Herredagen i Köpenhamn år 1530 gav därtill en särskild anledning. Sålunda utkommo i Malmö på Oluf Ulriksens boktryckeri flera smädevisor, av vilka dock endast fyra blivit bevarade till vår tid. Deras författare är okänd, men otroligt är icke, att malmöreformatorerna haft sina händer med i spelet. De äro riktade mot evangelii motståndare, och två nämnas särskilt vid namn, "Docther Stagefyr" och "Lector Powell wendekaabe". Om den förres uppgift på herredagen heter det bl a.:

Messer oc mwncke met theris bön
skal han forsvare mett tredske lögn,
sandhedt will han forwandle.
— — — — — — — — — — — —
Thenn rene gudtz screfft vil han ey höre
hun falder icke wel wdii hanss öre
sedwone oc paffuen wil han fölge

och om den senare, som "wor staagefyr en godt stolbroder i then herredag i Köpenhaffnem" säges:

Fordom wor gutz ord i hans mundt,
han kunde thennem wel forkynde,
thet wor icke rett aff hierthens grundt,
han snart thennom fra seg skynde,
han fröctede menniskens trugsel oc fare,
fortui kom han i diæffulsens snare,
mot gud oc menniske att synde.

Märkligt är, att från katolsk sida endast en visa finnes i behåll, vilken likväl ej kan kallas någon smädevisa. Den är blott riktad mot de evangeliskes satiriska litteratur och författarnas anonymitet. Dess titel är: "En munks klage".

Då herredagen i Köpenhamn ej åstadkommit någon förlikning mellan de stridande fortsattes kampen. Den fördes dock numera huvudsakligen med pennan, och malmöreformatorerna voro icke overksamma. För att till en del bemöta en från katolsk sida år 1530 utgiven skrift mot prästernas äktenskap — kanske författad av Povl Helgesen? — utgav Frans Vormordsen i mitten av följande året: *"Een kort oc lydhen förklaring och forskell paa then Evangeliske oc Papistiske predicen oc lærdom wdaff hwilke huertt Christet menniske som ett christeligt forstandt haffuer oc sandhedt elsker kandt döme paa huilken ret eller vrett lerdom er oc hannom effterfylge"*, till vilken fogades *"Een kort (dog christelig oc tillbörlig) Suar aff lectore Francisco Vormordo predickere y Malmöö paa then vnderwisnig som prentett er aff Paawel Ræff y Aarss*[1]*) nu suimen om presteleffnet medt gifftemaal oc kyskhedt"*. De äro att betrakta som två olika skrifter. I den första genomgår Vormordsen i elva olika kapitel de förnämsta tvistepunkterna i de katolskes och evangeliskes lärosatser. Skriften — i all sin korthet — utmärker sig genom klarhet och enkelhet och kan än i dag med njutning läsas. Detsamma gäller även den andra, som med kraft och skärpa försvarar prästernas äktenskap.

Samma lugn och besinningsfullhet saknas däremot fullständigt i den andra skrift, som Vormordsen i november samma år utgav, likaledes till försvar för prästäktenskapet, under titel: *"Een saare nyttelig oc alle thennom som giffte ere eller gifftes ville, hugsualelig Disputatz emellom Her Adzer Prelatt oc Cantor vdj Lundt oc Franciscum Vormordum Predickere vdhi Malmöö".*[2]*)* Den innehåller — i synnerhet

[1]) Den ovannämnda katolska skriften utgick från Povl Ræffs tryckeri i Aarhus.

[2]) Blott ett exemplar finnes av denna bok och förvaras i Karen Brahes bibliotek. Det har stått till förf:s förfogande.

de latinska randanmärkningarna — de grövsta skällsord och beskyllningar mot Povl Helgesen, fastän skriften till formen är en disputation mellan Adzer Pedersen och Vormordsen.

Men Vormordsen fick av Povl Helgesen svar på tal. I Skiby-Krönikan utmålas han nämligen i de mörkaste färger och säges hava varit den skadligaste av alla malmöreformatorerna (omnium nocentissimus).

Vomordsens skrift utmärker sig genom den fyndighet, varmed författaren tillbakavisar alla de inkast, som av lundaprelaten gjordes mot de evangeliska predikanternas äktenskap. Då dess innehåll — så vitt vi veta — ej hittills blivit närmare offentliggjort, vilja vi här göra ett vidlyftigare utdrag ur densamma.

I inledningen, där han hälsar "erlige oc wellfornwmstige mendt Borgemestere oc Raadt wdi Malmöö", uppger han den närmaste anledningen till bokens tillkomst. Han hade "nogre faa dage forledhen" kommit i samtal med Adzer Pedersen i Lund angående prästernas äktenskap, varvid denne framlagt sina skäl emot detsamma. Dessa genomgår Vormordsen nu punkt för punkt och bemöter dem.

Det första skäl Adzer framställer mot prästäktenskap är, att prästerna voro vigda "weedt een hustrw oc at ingen matthe haffwe fler höstrwer endt een. Thenne therris höstrw sagdhe handt att vare then hellighe Kiircke".

Swar:

Dog handt meenthe ett klosther heller een sogne Kiircke alligwell thorde handt thet icke wære bekiendt thi handt well visthe att ieg villde tha haffwe swaridt att mange Hellige Klostermend som graa Muncke voore tha staare groffwe Hoorkarlle ther offte forlade oc bytte bort ett kloster theris höstrw for ett andett. Oc mange Prester maa vell skee hand sielff haffwer fleer Kiirker oc szaadanne höstrwer endt een oc ære forthi groffue staare hoorkarlle Men hworledis kandt een haffwe siin egen moder tiill höstrw.

Er io then hellighe Kiircke alle Christne menniskers moodher Oc forthi oc szaa goodhe Christne Presthers och klostherfolckis moodher hworledhis kandt hwn tha haffwe væridt theris höstrw etc. heller hwore szaa manghe hwndredt Prester och Mwncke haffwe alle szammen tiillhaabe een höströwe. Oc hworledis kwnde Nwndher haffwe höstrwe . . . .

Adzer:

The haffwe loffwet Gwdt jomfrwdoms leffnet oc forthi ære the plictige tiill att holdhet oc maa inghelwnde giffte seg.

Swar:

Framdelis loffwer ett menniske mett thet löffthe hwilckett er hannwm saa vmwelict som att fliwge for vdhen vinghe forthi thet er emodt hans natwrlige villie kierlighedz oc begering som handt haffwer till sin mage. Oc emoth menniskens natwrlige fructsommelighedt tiill att afle eller föde börn . . . .

Forthi som Solen er skaffter vdaff Gwdt (tiill att liwsse) veedt Gutz ordt, Fwgelen tiill att flye, Fisken tiill att sömme, jordhen tiill att bære frwct saa er oc saa ett menniske vdaff Gudt skabt veedt Gutz ordt mett een naturlig Kierlighedz tiill siin mage oc tiill att affle eller föde börn oc thet er sömmelict oc Christelict mett sin Ectestaallbrodher.

Adzers fjärde skäl:

Vor Herre Jesus Christus leffwede sielffuer Jomffrwdoms leffnedt. Och fordi Prester som skulle være hanss effterföllgere bör oc szaa att leffwe saadantt eett leffnedt.

Swar:

Hvar vdi the skwlle hannom effterföllghe haffuer handt rwndelige nock giffuet tilkiende. Men att the vdi Jomfrwdoms leffnett skulle hannom effterföllge haffwer handt alldelis inthet talett om meer endt att handt haffwer sagt att ther vdi skall hvær giöre som hand haffwer naade vdaff Gudt forwden all lyffte oc beplictillsse ther handt saa siger Hwem som thet kandt anamme handt anammeritt . . . .

Det femte motskälet lyder:

Then hellige Kiircke haffwer forbudit thennom att giffthe sig.

Swar:

Ney thet haffwer icke then hellighe Kircke giordt men Dieffwulssens Kircke . . . .

Slutligen anger Adzer som ett sjätte och sista skäl:

De få ej gifta sig, "forthi Sancte Powell siger: Hwilcke som leffwe effter theris Kiödelige begiæring kwnde icke tæckis Gudt".

Swar:

Vormordsen framhåller här, hurusom under sådana omständigheter alla de män i gamla testamentet från Noa, Abraham m. fl. till dem i nya testamentet, apostlarna Fillippus, Petrus m. fl. begått horsbrott och frågar: "Monne thesse theriss börn være alle hoore börn?" . . . .

Därefter ger han en mörk skildring av prästernas osedlighet, som man blundar för, under det att man förföljer och fängslar "the som ærlige kyskelige oc christelige leffwe mett een danequinde theriss ectehöstrw."

I slutet av boken visar han genom talrika citat ur Skriften prästäktenskapets berättigande samt framletar även bevis därför ur konciliebeslut och kyrkofädernas skrifter. Till sist säger han: "Nw haffwe j klarlighen hörtt Kiære Borgemestere oc Raadt att vor lærdom om giffthermaal saa vell om Presthers som klosterfolckis oc alle thennom som noghen thiidt jomfrwdom haffwett haffwe kommer offwer eens mett then hellige scrifft mett then hellige Christne Kirckis skiick oc ordinatz mett hellige Forfædris lærdom. Thi formoder ieg atti vell forstaa om vaar eller vore modtstandheres lærdom næstgaar Kiettherske oc fordömdt lærdom eller oc ey."

Under följande år — 1531 — utkommo i Malmö ett par reformatoriska skrifter, som dock ej äro av polemiskt innehåll, utan av uppbygglig natur. Den ena har till titel: *"Een cristelig Wnderuisning oc sandt lærdom Hworlunde mandt scall giöre sitt Scrifftemaal til Presten eller end andenn lærd mand oc Spörsmaal oc genswar huarlunne Sacramentet anammes."* Vem författaren är nämnes icke, men otroligt är ej, att den bör tillskrivas Peder Laurensen på grund av de uppenbara likheter i framställning och citat, som förefinnas mellan denna skrift och Malmöbogen. Bruun säger om denna skrift, att "det er i sin Form et smukt Skrift, et interessant Vidnesbyrd fra Reformationstiden om den nye Læres Udbredelse blandt Folket".[1])

I första delen av boken gives en framställning av boten, evangeliskt fattad, i det den framhåller, att det icke är nödvändigt, att prästen skriftar oss, utan att man mycket väl kan vända sig till en lekman. I senare delen givas fyra kärnfriska "genswar" på fyra "spörsmaal, huarlunne Sacramentet anammes." I fjärde "spörsmålet" framträder tydligt likheten mellan denna boks och Malmöbogens lära om sakramenten. Det heter nämligen: "Huarfore tager tw th tegn Er icke troen teg nog? Gensuar thte tegn tager ieg ther fore at ieg scal stærke my tro Me forti gud haffv giffuit meg thte tegn lige so ordenne aff sin milde naade oc barmhiærtighed at bruge tha vil ieg icke foracte th thi thett er meg nyttigt oc hehopt att fornye oc betecke thn forbindelse so ieg haffuer m Christo y sitt blod modt alle myne syder nöd oc anficting thi Chrius haffuer saa befalled at

[1]) *Bruun:* Aarsberetninger og Meddelelser fra det store Kongelige Bibliothek II: 44—45.

ieg sculle thette til hanss hukomelse th er att sculle forkyde hanss dödt hwilke som er wor Salighedt Amen."[1])

Titelbladet till "Een cristelig Wnderuisning." Malmö 1531.

Den andra skriften bär titeln: *"Een nyttelig bog for vnge oc gamle om Gudtz store miscundhed oc naadhe som han giör oss arme menniske oc om ret Scrifftemol och Christi legomiss Annammelse etc."* Under

[1]) Man jämföre härmed Malmöbogen i kapitlet "Om Sacramente, hworlunde the handles oc her hoss oss brwgis," där det heter: "Sacrament er inthet andet, end etth wdwortis tegn, i huilked wy skulle bliffue wiss paa then foriet gud oss loffuet haffwer, som er hans naade, wellbehaffuelighet oc synds forladelse. Oc thesse tegen the ere oss een paamindelse paa samme foriet oc ett indsegle . . . ." Som synes närmar sig Peder Laurensens uppfattning av sakramentet mera Zwingli än Luther.

överskriften: "Disse effter screffne ord i denne bog siger Gud almegtigste till alle syndige menniske Wed sine Propheter Apostler oc Evangelister et cetera," förekommer en hel del bibelcitat om Guds stora nåd och barmhärtighet. För övrigt har boken — vilket framgår av senare upplagor, enär det enda bevarade exemplaret av originalupplagan är mycket defekt — en längre framställning av boten och nattvarden såsom ju även titeln uppgiver. Vem författaren är nämnes ej, men omöjligt är icke, att Sonnenstein-Wendt har rätt, när han gissar på Claus Mortensen.[1])

Året 1533 var ett i litterärt avseende ganska rikt år, och redan i början av januari utgav Peder Laurensen kanske ett av sina bästa arbeten under titel: "*Een sand oc ret christen vnderuisning om preste embede oc om dheriss leffnitt Gifftermaal, oc ret kyskhed. Desligest om kloster folckis löfte oc frihed, oc ath de mwe giffte dem effter Gudz ord, oc gammel Kircke low.*" Endast ett fullständigt exemplar av denna skrift finnes och förvaras på Skokloster.

Som synes av titeln tages även i denna bok prästäktenskapet i försvar, och författaren ber också i företalet läsaren icke förundra sig över "at wi skriffue saa offthe oc tale om et christent oc ærligt egtheskaff oc om den friihed, som Gud haffuer giffuet hwer cristent menneske, at de maa giffte seg . . . ." Till att börja med gives en framställning av skillnaden mellan det sanna och falska biskops- och prästämbetet. Därefter går författaren över att behandla skriftens huvudfråga — prästernas äktenskap — och vi få där reda på, vad som varit anledningen till dess utgivande. Här omnämnes nämligen en från katolsk sida framkommen och i Aarhus år 1530 tryckt skrift mot prästäktenskap, vilken Peder Laurensen nu går att bemöta. Bevisföringen är i mycket lik den, som förut givits i skrifter över samma ämne, och författaren hänvisar i slutet av sin framställning till Malmöbogen.

Kort efter det att Peder Laurensen hade utgivit detta arbete, utgav han ett nytt med titel: "*En stacket vnderuisning aff Gudz egne ord och den hellige scrifft Emod Pawens Bispers oc deris disciplis Statuter Lower bwd och skickelser, som de haffue selffue opdictet oc drömmit Oc lade dem læse oc forkynde paa deris landemode. Oc der met biude, trwe och trenge fattige Sogne Prester oc den menige almwe, til ath holde dem vnder band oc sielis fortabelse, alligeuel ath de ere mod Gudz ord, bud och skickelser.*" Orsaken till denna skrifts fram-

[1]) *C. Sonnenstein-Wendt:* Reformationens införande i Malmö. Köpenhamn 1860.

komst voro troligtvis några statuter för prästerna, som av biskopen i Börglum, Styge Krumpen, utfärdats, och som betydligt avveko från de av ärkebiskop Birger år 1514 utfärdade. Och för att även påvisa, att de stredo mot Guds ord och evangelium, framdrages en mängd bevis ur Skriften och den kanoniska rätten, i vilken Peder Laurensen visar sig vara väl hemmastadd. Boken innehåller icke mindre än 27 olika kapitel. I företalet ger författaren till känna sitt missnöje med ovannämnda statuter, vilka han icke anser innehålla, vad de borde, utan i stället föreskrifter "om Aue Maria ath læsse, och ringe Marie klocke, Ath ære och dyrcke Gudz Helgen emod scrifften, Ath kreffue thiende, ath scriffte, ath rage store plette i hoffuedet, oc gemme Olie . . . ." Då denna skrift innehåller många för den lutherska uppfattningen karaktäristiska drag, meddelas här några citat ur densamma.

I kapitlet "Om Kircke och hwad reth Kircke er" säges bl. a.: "Och den Kircke hwn er helligst, den som mest haffuer eller huor som mest læris *troen,* och beuiser henne met christelige gerninger mod sin ieffn christen . . . ." — Om gudstjänsten säges, att den icke består i utvärtes ceremonier "oc andre mennisklig skick och paafund, icke i Messe sigelsse eller hörelse, icke i mange böner eller læsning, icke i capper oc kloster eller andet saadant . . . . . *Men den rette Gudz tienniste hun er i aand oc hierte I en wiss oc fast tro oc haab til Gud i den eniste tilliid till Jesum Christum.*" — Den katolska uppfattningen, att iakttagande av vissa bud och stadgar räknas som goda och förtjänstfulla gärningar, tillbakavisas med skärpa. "Gud will haffue regenskaff om sine budord oc troens fruct oc gerninger Oc icke om huorledis wi holle menniskers bwd och paafund." — Mässan, en av de förnämsta tvistepunkterna, ägnas en ingående kritik, liksom även förbudet för prästäktenskap. Om klostren heter det bl. a.: "Stor skilsmaal findes i sandhed mellom christne kloster och de Paueska kloster, som nu almindelige ere, Och Christendommen (seg til en stor skade) er opfyld met. Christendommen er eth eniste reth oc sand closter, det er eth leffned och samfund i Jhesu Christi tro hob oc kerlighed, oc en endrectighed oc eth sandeligt brödreskaff, icke i skilsmaal paa klædebon, vdvertis cerimonier, men i atskillige induertis den helligaandz gaffuer oc dygder, huilcke dette closter, det er, den rette christne Kircke er begaffuet oc prydet met, til den rette Gudz behaffuelige dyrkelsse i aand oc sandhed . . . . . *Men de som besynderlige kalledis closter fordum tid och nogre hundrede aar effter Christendommens begyndelse de ware indtet andet end nogre frii scoler*

oc studia, I huilcke vnge folck hullis til ath lære den hellige scrifft, andre erlig konster oc tuckt, dygt oc ære . . . . . foruden al löffters och conscientzers besuoring . . . . . Saadanne closter eller collegia waare S. Augustini oc Hieronimi tid[1]*) . . . . .* — Om avlaten säges det: "Evangelisk aflad som er Gudz naade oc synders forladelsse i Jesu Christi tro, det forhuerffuess icke met guld eller penninge, met böner eller lesninger, met pellegrimss ferd eller klostergangh eller andet menniskens optenckte fund. Men det er en gang fuldkommelige giffuet oc forhuerffuet den hellige Christne Kircke, det er alle tro menniske, formedelst Jesu Christi pines dödz och blodz wdgydelse oc werdskyld . . . . ."

Som synes innehåller boken en enkel och klar framställning av den lutherska åskådningen och är ett vackert vittnesbörd om sin författares trosnit och religiösa övertygelse.

* * *

Konung Fredrik I:s död den 10 april 1533 var ett hårt slag för de evangeliske. Han hade ju givit reformationen sitt stöd och även beskyddat de evangeliska predikanterna. Men nu vid hans bortgång började en häftig förföljelse emot dem, och härvid utmärkte sig särskilt Lunds domkapitel. Reimar Kocks krönika omtalar, att ärkebiskopen i Lund, Torben Bilde, lät utfärda en kungörelse till biskoparna att fängsla de evangeliska predikanterna samt förjaga dem ur riket. Så blevo t. ex. Oluf Bing i Hälsingborg, Anders Ljung i Landskrona och Herr Rasmus i Trelleborg anklagade för oriktigt förfarande vid nattvardens utdelande samt brott mot celibatslagen, varför de förklarades avsatta från sina ämbeten samt förvisade ur stiftet. De synas likväl ha tagit sin tillflykt till Malmö, där Peder Laurensen grep till deras försvar genom att den 10 september tillskriva domkapitlet ett brev, vari han framhåller det orätta i att på så tyranniskt sätt förfölja evangelii förkunnare. Domkapitlet, som blev synnerligen uppbragt över detta brev, svarar med en skarp skrivelse av den 28 i samma månad, vari det säger, att de evangeliske predikanterna tvärtom kunde prisa sig lyckliga, att man icke förfarit strängare emot dem. Ty man hade haft rätt att fråntaga dem all deras egendom och döma dem till ständigt fängelse, ja, till och med till bålet.

[1]) Man jämföre härmed Augsburgiska bekännelsen, art.: XXVII.

Detta domkapitlets brev föranledde Peder Laurensen att än en gång fatta pennan till de förföljdas försvar, och den 2 oktober sände han lundaprelaterna ett nytt brev, betydligt skarpare i tonen än det förra. Egendomligt nog vågade icke domkapitlet förfölja de evangeliska predikanterna i Malmö. Närmaste anledningen därtill var väl, att de voro så säkert skyddade av stadens magistrat och dess borgerskap.

Brevväxlingen mellan Peder Laurensen och Lunds domkapitel utgav den förre från trycket under titel: "*Expostulatio Petri Laurentii Malmogiensis ad Canonicos Lundenses, aduersus temerarie latam exilij sententiam et condemnationem in quosdam uerbi Dei precones, contra manifestum Dei uerbum, veterum consiliorum canones, Et sanctorum patrum et veræ ecclesiæ doctrinam. Addita est epistola eorundem canonicorum, qua suo more ad Expostulationem respondent, uno cum eiusdem Epistolæ responsione et ce. Malmogie Anno MDXXXIIJ.*" Skriften åtföljes av en av Oluf Chrysostomus författad latinsk dikt till läsaren.

Även Frans Vormordsen tog de evangeliske predikanterna i försvar mot domkapitlets i Lund förföljelser. Han utgav nämligen i oktober månad 1533 en till "Danmarks Riges Raad" ställd skrift: "*Apologia adversus Lundenses Canonicos.*" Den är hållen i mycket mild ton, och försvaret är huvudsakligen koncentrerat på läran om sakramenten och prästernas äktenskap. I likhet med Peder Laurensens ovan nämnda "Expostulatio" inledes den med en dikt på latin av Oluf Chrysostomus.

Under samma år — 1533 — utkom i Malmö även en översättning av Otto Brunsfells "Practica", men översättaren är okänd. I företalet heter det bl. a., att författaren vill beskriva en "pacticam eller en pronosticon aff den hellige scrifft — thi Astronomi bedrage menniskens begerlighed, alle Astronomier practizeringe oc Astrologier ere byggde paa flydende sand oc derfore wuisse."

I detta sammanhang förtjänar även omnämnas de satiriska dikter, som under detta år trycktes och utkommo i Malmö, oaktat man ej kan tillskriva malmöreformatorerna någon direkt medverkan därvid. En utkom under titel: "*Vigilies*", och är en i rå ton hållen satirisk framställning av de katolska ceremonierna och det katolska prästerskapet. Den är en översättning från ett plattyskt original "De düdesche Vigilie". Rimmet är mycket dåligt och dess översättare okänd.

Dock utkom ungefär samtidigt en annan satirisk dikt, som kanske är den bästa reformationstiden frambragt: "*Dialogus. En gresselig*

ond tiende som Pauen fick til Rom om den Papistiske Messe som er det ypperste höffuitsticke i hans oc Anthechristens Kircke, Och huad suar hand oc hans hellige aandelige selffskaff der til svaret haffue." Den är en bearbetning av en i Schweiz utgiven dramatisk dikt av den kände målaren och träsnidaren Nicolaus Manuel, vilken gjorde sig allmänt bekant i Tyskland genom sina mot papismen riktade

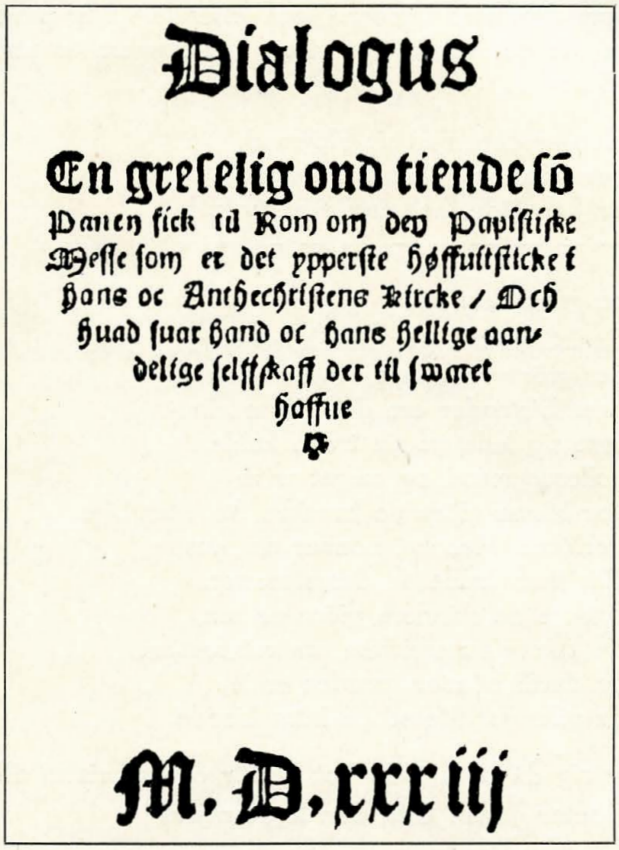
Dialogus

En greselig ond tiende sõ
Pauen fick til Rom om den Papistiske
Messe som er det ypperste høffuitsticke i
Hans oc Anthechristens Kircke / Och
huad suar hand oc hans hellige aan-
delige selffskaff der til svaret
haffue

M. D. xxxiij

Titelbladet till "Dialogus". Malmö 1533.

satiriska komedier. Översättningen till danska är mästerligt utförd och till form och språk så ledig och litet beroende av originalet, att man skulle tro den vara original alltigenom, om man ej kände dess ursprung. Vem översättaren är, känner man icke. Engelstoft[1]) vill tillskriva den Oluf Chrysostomus, och Sonnenstein-Wendt[2])

[1]) *Engelstoft:* Reformantes et Catholici tempore quo sacra emendata sunt in Dania concertantes. Hauniæ 1836.

[2]) *Sonnenstein-Wendt:* anf. arb.

rådmannen i Malmö Hermand Weiger. På ett skickligt sätt har översättaren lyckats överflytta de främmande förhållandena på inhemska. Bland de uppträdande personerna märkas bl. a.: "doctor Johan Ulff" (lundakaniken, mester Hans Jacobsen Ulf), "hr Cantor" (Adzer Pedersen), "doctor Stagebrand" (d:r Stagefyr) och "broder Dirik Vendekaabe" (Povl Helgesen). Satirens ändamål är att framställa mässan såsom hjälplöst förlorad och döende. När påven erhåller underrättelse om det förakt, för vilket hon numera är utsatt, frågar han kardinalen:

Hvo er den med sit Hovmod,
der staar vor Messe saa imod?
Er han jöde, hedning eller tyrk,
— — — — — — — — — — —

varvid denne genmäler:

Christi nadvere er den hovedsag,
der giör vor Messe saa stor umag,
hans bistander ere de kristne alle,
som sig lade nu till troen kalde,
hoilerde mend og meget wise
vor Messe giöre de hverken Ro eller Lise.
Forlöbne Muncke, nonner oc prester,
Christum kalde de deres mester.
Sudere oc skindere giöre oc saa,
de kunne nu scrifften saa ret forstaa
oc dertil bönder foruden ende,
de ville vor Messe nu intet kiende.

Påven anser sig då böra råda bot härför och utbrister till slut:

Doctor Johan Ulff, den lerde mand,
for alle læger en mestere er han.
Doctor Stagebrand maa han til seg kalde,
som er en mestere offuer apostheller alle.
Disse tvende lerde mend
ville wi antworde vor Messe i haand,
om de kunne noget med hende bruge,
at hun kand læges aff denne siuge.

Dessa "doctores" göra nu djärva ansträngningar att rädda den döende mässan, men förgäves — hennes sjukdom är dödlig.

Ännu en satirisk dikt, som tryckts i Malmö, torde föreskriva sig från denna tid, nämligen "*Dödedandsen*". Den är lik de många andra, som över liknande ämne utkommo i Tyskland och skildrar olika personers förhållande vid dödens ankomst. Påven, kardinaler, kejsare, konungar, munkar m. fl. stå alla förskräckta och oförberedda inför döden, blott den lutherske prästen, "sognepræsten", är beredd att genast följa, varför döden säger till honom:

Du skall nu til en hellig stad,
der skall du evindelig vere glad
hos din frelsermand, Jesum Christ,
den du haffuer bekient for verden vist.

* * *

Under den tid grevefrejden rasade — åren 1534—1536 — trädde den religiösa striden mera i bakgrunden, och malmöreformatorernas litterära verksamhet var ej så livlig som förr. Några skrifter, som under dessa år utgåvos, finnas dock ännu i behåll eller äro till sina titlar kända genom andras arbeten. Frans Vormordsen utgav således under året 1534: "*En oc Tiue de alder sköniste oc hugsualeligste Artickle, Som alle menniske ere nöttelige ath vide til deris sielis salighed. Paa det korteste uddragne aff den hellige schrifft.*"[1]) Det är en liten bok — den består endast av 8 blad — avsedd för menig man, och ger i sammanträngd form en framställning av den kristna religionen enligt evangelisk uppfattning samt är rikligen försedd med hänvisningar till den Heliga Skrift. I företalet säger Vormordsen: "Her haffuer Du fromme oc Cristne lesere paa det alder korteste Summen wd dragen aff den retsindige oc Christne Lerdom ord oc sandhed aff den hellige Schrifft, huilken dieffuelen lögnens fader oc en Mandrabere aff begyndelse som der staar Johannis VIII Ingelunde kan lide eller fordrage . . . . ." Den är indelad i artiklar, och då dess innehåll — så vitt vi veta — ej närmare offentliggjorts, meddelas ett par av artiklarna.

Tredye Artickel.

Fordi kan inted menniske Gudz naade oc Syndtzens forladelse selff fortiene Men det er en Gudz barmhiertige och miskundelige

[1]) Det enda kända exemplaret av denna lilla skrift förvaras i Karen Brahes bibliotek och har stått till förf:s förfogande.

skenck oc gaffue for vden all menniskens fortieniste och verdskyld all eniste for Jesu Christi wor Herris skyld Johan III Ephe I oc II capittel til Titum III.

Femte Artickel.

Gode gerninger göre oss fordi icke gode eller fromme for Gud Men de ere oss mennisken ith tegen At wi ere gode oc fromme aff Gudz naade Ligeruis som fruchte wduiser och tilkende giffuer træsens dygd oc godhed Icke ere oc helder gode gerninger wore egne gerninger men Gudz gerninger vdi oss. Thi Gudz börn regeriss aff Gudz aand Matthei VII Johan VIII Roma VIII . . . . .

Att denna lilla bok var omtyckt och med begärlighet lästes visas därav, att den redan följande år utkom i en ny upplaga i Köpenhamn.

I politiskt syfte utgav Peder Laurensen samma år en dansk översättning av Konung Christian den II:s brev till borgmästaren i Danzig, Johan Vetelant, vari konungen säger, att han förut varit fångad i många villfarelser, men lovar, att om han åter kommer till makten, han med kraft skall verka för reformationens sak. Denna översättning är numera förlorad, men dess titel känd genom Langebek. Den lyder: "*Höyborne oc mectige Fyrstis Kong Christierns Sende Breff til Her Johan Vetelant Burgmester til Dansken, som siden bleff ihielslagen for Jesu Christi Ord skyld, met nogre Artikle oc christelige Vilkaar, huilcke Hans Naade forplikter sig til, om han met Siostedernis Hielp kan komme igien til sit Rige. I huilcket han hiertelige bekenner sin fordum Vildfarelse, och Gudz Gunst oc Naade, som nu i hans Elendighet haffuer hannem opliust met sit hellige Ord oc Euangelium, oc giffuet hannem it bedre Sind end hand tilforn haffde. Skreffuet i Loe vdi Flandern 5 December 1525. Fordansket aff Peder Laurentsön.*"

Följande året — 1535 — utkom ännu en översättning, nämligen Bugenhagens braunschweigiska ordinantia. Peder Laurensen synes fortfarande ha varit verksam som författare, ty i Arne Magnussens anteckningar förekommer titeln på en bok, som tillskrives honom, och som trycktes hos Oluf Ulriksen i Malmö år 1536. Titeln lyder: "*Een prophetia eller prognosticatz om den handel oc underlige regemente som er oc scall skee udy atskillige landt, riige oc stæder fra dette MDXXXV aar (som var j fiord) och saa nogre aar her effter. Oc er denne prophetia screffuen Herrens aar MCDLXXXX. Der er nu XLIIJ aar siden. A. M. D. XXXVI.*" Om boken saknas närmare upplysningar, enär icke något exemplar av densamma blivit till vår tid bevarat.

Den synes även vara Peder Laurensens sista arbete[1]), ty under sin nya verksamhet i Lund — han förordnades år 1537 till teologie lektor vid Lunds domkyrka — har han troligen ej fortsatt sin skriftställarverksamhet. Det sista man äger — väl icke av hans hand, ty det uppskrevs av sonen på faderns diktamen, är det förmaningsbrev, som han kort före sin död år 1552 tillställde domkapitlet i Lund, och vari han uppmanar kollegerna där att bättre behandla den nu tillträdande biskopen än den året förut avlidne Vomordsen.

Frans Vormordsen däremot synes efter sin nya verksamhet såsom biskop i Lund — han var den förste evangeliske biskopen där och utnämndes år 1537 samt invigdes till sitt ämbete av Luthers vän, Bugenhagen — ha fortsatt sitt författarskap, vilket dock numera endast var riktat på det praktiskt kyrkliga området. År 1537 verkställde han således en översättning av ett tyskt arbete. Den danska titeln lyder: "*Merckelige oc Drœbelige orsager, for hvilke att de Körföster, Herrer, Steder oc andre öffuerighede som anammett haffue oc bekenne den reene evangeliske lerdom ey söge wille dett concilium som Pawen forscreffuett haffuer att skulle staa j Walske land wdj een Stad neffnd er Mantua . . . .*" Samma år utkom en annan översättning: "*Den lille danske Catechismus, huilken aff alle sogne Prester effter predicken, om söndagen besynderlige, for Almuffwen fortellis scall, ordt fra ordt, som effter screffuit staar . . . .*"

År 1539 utgav han: "*En ganske nyttelig oc alle sogne Prester oc Predickere nödtorftelig haandbog om den rette euangeliske messe med collecter oc prœfationer, desligeste om börn ath christne, brude ath vie, de siuge oc dennem, som fengslede ere, ath besöge oc om ath iorde lig.*" Denna handbok har han försett med ett manande företal.

Hans sista arbete utkom år 1551 och bar titeln: "*En skön liden Bönbog, vddragen aff den hellige Schrifft, oc aff nogre Vdkorne Dauids Psalmer . . . .*"

* * *

Det var sålunda, som vi sett, en livlig och gagnande litterär verksamhet, som utövades av malmöreformatorerna, och tack vare de i staden befintliga boktryckerierna[2]) kunde deras arbeten fort nog tryc-

[1]) Dock hava säkerligen många skrifter från reformationstiden gått förlorade.

[2]) Förutom det ovannämnda Ulriksenska boktryckeriet fanns ännu ett i Malmö, grundat år 1532 av den i Danmarks litteratur- och reformationshistoria så märklige *Christiern Pedersen*. Han fick nämligen nämnda år av konungen tillstånd att bosätta sig i Malmö och där livnära sig med "prenterii". Själv var han en framstående författare och utgav en mängd arbeten. Det var genom hans försorg, som Saxos Krönika räddades åt eftervärlden.

kas och spridas till större delar av folket. Malmö var ju under hela reformationstiden i Danmark en av stödjepunkterna för den nya rörelsen, och det var väl därför, som Povl Helgesen i Skibykrönikan kallar staden "sacrilegorum apostatarum speluncam, atque omnium hereticorum asylum" (en håla för avfallna helgerånare och en tillflyktsort för alla kättare). Peder Laurensen och Frans Vormordsen stå såsom författare avgjort före sina kolleger i Malmö. Men därför få vi icke underskatta de övriga. Claus Mortensens arbeten, av vilka Hans Spandemager bidrog vid psalmbokens utgivande[1]), voro till stort gagn för det gudstjänstliga livet, och psalmerna voro ju ett av de vapen, som banade väg för reformationen till menigheten. Oluf Chrysostomus — som år 1537 utnämnts till professor i grekiska vid Köpenhamns universitet — deltog visserligen ej i den litterära fejden, men genom alla de latinska dikter, som han tillfogat en del av de övrigas arbeten, har han dock medverkat i den strid, som fördes med pennan. Och det var, som vi sett, ingen liten strid. Malmöreformatorernas litterära verksamhet är ett märkligt blad ur Malmö stads reformationshistoria.

Malmö vapen under reformationstiden.

[1]) Lyskander upppiver, att Spandemager författat en skrift "Expositionis Evangeliorum Dominicalium", men denna har, såsom Rördam påpekat, säkerligen ej blivit tryckt. *Rördam:* Lyskanders Levned, sid.: 267.

UNDERSÖKNINGAR I RÅDHUSKÄLLAREN I MALMÖ.

NÄR på våren 1917 de omändringsarbeten i Malmö rådhuskällare påbörjades, vilka betingades av dessa lokalers iståndsättande för inrymmande av Malmö stads arkiv, kommo en hel del ej förut iakttagna detaljer av byggnadens äldre arkitektur i dagen. I anledning härav påpekade arkivarien A. U. Isberg för professor Otto Rydbeck i Lund nödvändigheten av att rådhuskällaren nu vid restaureringen noggrant undersöktes och uppmättes. Professor O. Rydbeck förordnade då undertecknade — fil. d:r Folke Hansen och aman. Ossian Lindskoug — att å ort och ställe företaga de undersökningsarbeten, som av omständigheterna krävdes och som kunde vara av betydelse för kännedomen av byggnadens äldre utseende och beskaffenhet. Sedan emellertid de arkeologiska myndigheterna resolverat, att intet som helst ingripande från deras sida kunde anses vara befogat, ansåg sig prof. O. Rydbeck ej kunna påtaga sig ansvaret för undersökningarnas slutförande. I följd härav upptog Malmö Fornminnesförening frågan till behandling, varvid nämnda förening beslöt att arbetena skulle fortsättas enligt samma plan som tillförne. Omkostnaderna härför skulle bestridas genom anslag, som skulle sökas hos Malmö stads drätselkammare. För bestridande av de kostnader, som en del speciella undersökningar krävde, har genom arkivarien A. U. Isbergs försorg av privata personer ytterligare bidrag givits. Det är oss en kär plikt att här till dessa privata personer få framföra vårt hjärtliga tack för deras intresse och offervilja.

Undersökningarna, som följde restaureringsarbetena, började i rådhuskällarens nordvästra rum och omfattade källarens hela längd från norr till söder, utåt Stortorget (väster) samt därjämte nordöstra och sydöstra rummen.

Restaureringen av källaren omfattade: renknackning av väggar och valv, sänkande av dåvarande golvnivå, nedrivning av en vägg, för-

storande och andra förändringar av fönster och dörrar; därjämte överdrogos väggar och valv efter renknackningen med asfalt.

Vår uppgift bestod således uti att följa renknackningsarbetet och efter hand uppmäta de detaljer som framkommo härvid; att d:o uppmäta fönster och dörrar, innan de förändrades samt att iakttaga och uppmäta de rester av äldre anordningar, som vid sänkningen av golvnivån kunde komma i dagen samt att taga fotografier av allt, som kunde vara av vikt för belysande av rådhuskällarens äldre byggnadshistoria. Varje rum uppmättes i längd-, tvär- och plansektion; ett hundratal fotografier togos. I följande beskrivning behandlas varje rum för sig och numreras 1—8, varvid är att märka, att numreringen går från norr till söder i västra halvan och från söder till norr i den östra.

Allmänna anmärkningar.

Källaren är i sin helhet uppförd av tagel av det ganska stora format, som är vanligt under 1500-talet. Murningen är s. k. kryssförband — vartannat skifte löpare, vartannat skifte koppar (bindare). En längdmur delar källaren i hela dess längd i tvenne delar, varje del övervälvd med ett tunnvalv, som sålunda stöder sig på var sin yttervägg och mittmuren, vilken alltså är gemensamt stöd för båda tunnvalven. Denna långmur i källarens mitt utgöres ursprungligen av runda valvbågar av tegel, slagna mellan korta, kraftiga, fyrkantiga, i hörnen profilerade tegelpelare. Dock är muren mellan de både sydligaste rummen utan valvkonstruktion och sålunda hel ända från grunden. Då emellertid källarens golv under olika perioder höjts, låg golvnivån vid tiden för undersökningarna något högre än de murade tegelpelarnas överkant; den nuvarande golvnivån är belägen ungefär i jämnhöjd med densamma och ligger sålunda hela tegelpelarens höjd över den ursprungliga källarens golvplan.

* * *

Rum I. Norra gavelmuren är till allra största delen ombyggd ovanför golvnivån; teglet i denna nyare del är gult till färgen. Endast den östra delen av denna vägg är ursprungling. Å denna vägg syntes rester av ett ursprungligt, långsmalt fönster, igenmurat samtidigt med väggens ombyggnad (fig. 1). Av detta gamla fönster återstår nedre och östra kanterna samt valvbågen; fönstrets totalhöjd är 308 cm. och bredden 110 cm.; valvbågens höjd 26 cm. Då denna vägg omändrades

och det gamla fönstret igenmurades upptogs ett nytt fönster i väggens västra del; detta fönster blev vid restaureringen 1917 igensatt. Vid golvnivåns sänkning påträffades i nordvästra hörnet av detta rum resterna av en tegelmurad spisel. Vid kortväggens ommurning hava resterna å norra sidan av denna spisel försvunnit, medan ytterkanterna av densamma ännu äro skönjbara på västra muren.

Västra långmuren i rum I hade tvenne fönster och en uppgång till torget. Strax norr om denna nedgång fanns en tvärmur i källaren, vilken mur var i senare tid uppförd för att till detta rum få en förstuga. Denna mur borttogs och förstugan förenades med rummet (se fig. 11). Nedgången omändrades till ett fönster, varför detta rum numera har tre fönster åt Stortorget.

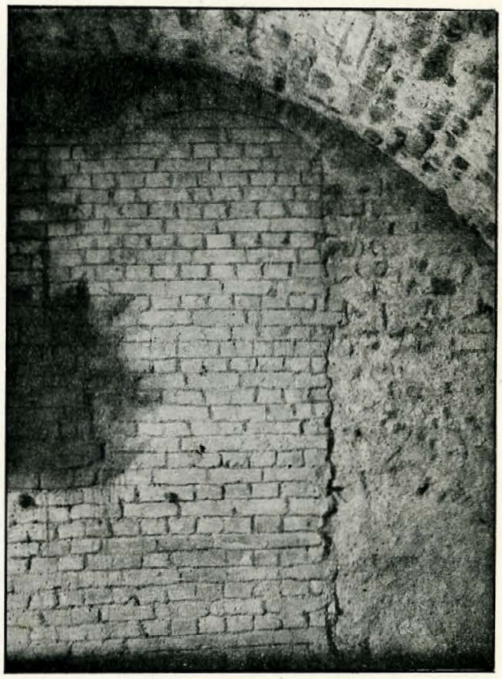

Fig. 1.

Förutom ovan omtalade fönsteröppningar syntes å denna vägg rester av fyra äldre fönsteranordningar. Dessa fönsters nedre kant befinner sig i jämnhöjd med underkanten å det i gavelmuren igensatta fönstret (fig. 2).

Av det nordligaste fönstret, som delvis försvunnit för att lämna plats åt det nuvarande, återstår — förutom ungefär hälften av valvbågen — ett c:a 45 cm. högt parti — från underkanten räknat — av nedre delen. Dess ursprungliga bredd har varit 106 cm. och dess ursprungliga höjd har varit 315 cm. Som ovan visats är av ursprungliga fönstrets andra parti endast c:a 45 cm. bevarat — från underkanten räknat — under det att ovanför detta parti ytterkonturen åt söder visar en bredare fönsteröppning, som dock bibehållit den ursprungliga valvbågen. Vill man söka beräkna detta senare fönsters höjd, får man utgå från, att det äldre fönstret nedtill avskurits och att det senare fönstrets karm börjat i och med den punkt, där fönstret gjorts bredare. Enligt denna beräkning skulle

det senare fönstret haft en höjd av 270 cm. För att bestämma samma fönsters bredd får man utgå från, att norra kanten av fönstret bibehållits och att utvidgningen skett enbart genom att göra fönsteröppningen bredare åt söder; enligt denna beräkning har det senare fönstrets bredd varit 125 cm. Denna beräkning vinner i sannolikhet genom att jämföra med nästintill belägna, igenmurade fönster; även här har nämligen förfarits å liknande sätt, men fönstrets olika konturer äro här lättare skönjbara och den å föregående fönster antagna bredden gives sålunda här mera exakt.

Fig. 2.

Detta andra fönster är även det nedtill avskuret å ungefär samma höjd som föregående (c:a 45 cm.). I detta fönster har man, då förändringen vidtogs bibehållit den södra linjen och ökat på fönstrets bredd åt norr. Detta senare fönster fick då en bredd av 125 cm. Valvbågen över detta fönster visar överensstämmelse med bredden av det ursprungliga fönstret, varför det är möjligt, att den också tillhör detta. Emellertid sitter den lägre än valvbågen i föregående fönster och hela höjden av det ursprungliga fönstret skulle ej bliva mer än 290 cm. mot 315 cm. i föregående. Då fönstret gjordes bredare, blev valvbågen för sned och man infogade därför i väggens tegelskiften ett par tegelstenar, som snedhöggos, dels för att stödja valvbågen, dels för att giva den större vidd.

Det tredje igensatta fönstret i västra väggen i detta rum visar samma förändringar som föregående: nedtill är det avskuret c:a 35 cm. från underkanten, där det senare utvidgade fönstret vidtager. Valvbågen över fönstret är bevarad och det äldre fönstrets höjd kan därför fixeras till 260 cm.; dess bredd 105 cm.; det utvidgade fönstrets höjd är 225 cm., dess bredd 125 cm. Utvidgningen är gjord genom

inhuggning i muren åt söder och valvbågen över fönstret har vidgats genom upphuggning i tunnvalvet.

Det fjärde igenmurade fönstret i samma rum är förändrat på samma sätt som föregående. Utvidgningen har här gjorts åt norr. Det äldre fönstrets höjd är 275 cm., det utvidgade fönstrets höjd är 240 cm. Intetdera fönstrets bredd kan fastställas, enär skiljemuren till Rum II döljer södra konturerna därav.

Vidare fanns mitt under det mellersta av de tre nuvarande fönstren åt Stortorget ytterligare en, i senare tider gjord igenmurning. Avsikten med denna har varit att förändra en äldre nedgång till källaren från Stortorget till ett fönster, vilket också med tydlighet visas därav, att rester av de tegelmurade trappstegen till denna nedgång blottades, då golvnivån sänktes.

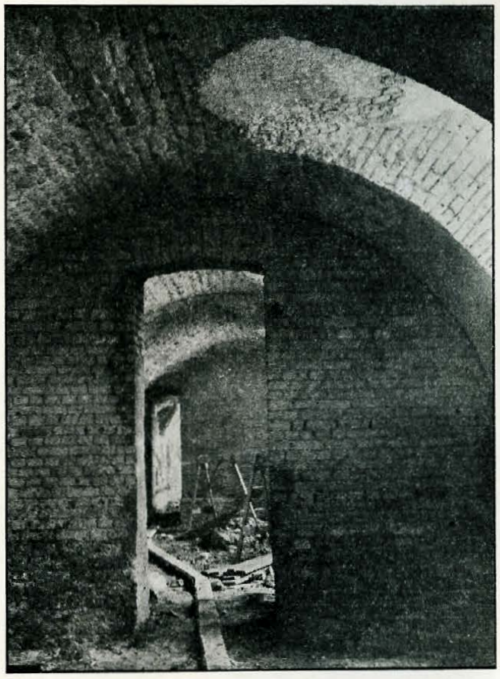

Fig. 3.

Östra långmuren = skiljemuren mellan Rum I och Rum VIII. Denna mur består — som ovan sagts — av en rad valvbågar, vilande på korta tegelpelare. I den del av denna mur, som avgränsar Rum I från Rum VIII, synes i det närmaste tre valvringar. Den norra valvringen springer direkt ut från norra gavelmuren och har sin andra stödpunkt på den nyss omtalade tegelpelaren; från denna stiger så nästa valvring upp för att i sin tur mötas med tredje valvringen å en ny pelare.

Valvringarna, som endast hava en stens höjd äro i det närmaste halvcirkelformiga. Mellanrummet mellan valvringens underkant ned till den före restaureringen varande golvnivån är igenmurad med modern, gul tegel; nedanför denna ned till tegelpelarens överkant är även igenmurat, men denna igenmurning är av äldre datum och gjord med den gamla, stora tegelsorten, som annars använts i källaren.

Denna tegelmurning vilar direkt på det fyllnadslager av jord, som lagts på det ursprungliga golvet med en mäktighet av pelarens höjd. Alla tre valvbågarna äro genombrutna i hjässan, där dörrar upptagits. I det mellersta av dessa valv synes i dörrens södra kant spåren av en lägre, äldre dörr, av vilken återstår fyra valvstenar samt delar av den södra dörrlinjen. Den mellersta dörren hade under tiden före restaureringen, då poliskammaren här hade sina lokaler, varit igensatt med en halvstensmur och tjänade som plats för en kamin.

Fig. 4.

Södra tvärmuren = skiljemuren mellan Rum I och Rum II: bestod av en äldre, kraftig tegelmur tillhörande källarens äldre period. Denna mur har varit riven nedan till golvnivån innan restaureringen (jämför härmed den äldre inmurningen i mellanrummen mellan valvringarna i mittmuren!). Murens tjocklek var 60 cm. På den kvarstående delen av den rivna muren har i modern tid uppförts en skiljemur av 40 cm:s tjocklek. Det äldre murpartiet har för att erhålla samma tjocklek som den senare muren numera avskalats till 40 cm:s tjocklek så långt ned som till nuvarande golvnivån. Den i denna tvärmur befintliga dörren har sänkts ned till nuvarande golvnivån (fig. 3).

Golvplanet. Vid sänkandet av golvnivån iakttogs följande: I nordvästra hörnet anträffades som förut antytts resterna av en tegelmurad spisel; framför spiseln funnos rester av ett tegelgolv. I samma nivå som detta golv, funnos ungefär mitt i rummet, på västra sidan ytterligare rester av ett tegelgolv. Dessa golvrester ligga 190 cm. under den linje, som markeras av långväggarnes övergång i tunnvalvet; denna linje användes som utgångslinje vid bestämmandet av alla de iakttagelser, som gjordes vid golvavschaktningen och grävningarna. — Strax söder om ovan omtalade tegelgolv kommo en del gråstenar

till synes, vilka tydligen utgjort grunden till en sekundär mur. De lågo i ungefärlig nivå med tegelgolvet och sträckte sig ungefär 2 m. ut i rummet.

Vidare fanns den förut vid den till fönster nu förändrade nedgången omtalade trappan. Det nedre steget i denna trappa låg 167 cm. under utgångslinjen och det övre 142 cm. Intill södra delen av denna trappa fanns en sekundär mur, tydligen av en stens tjocklek, slarvigt uppförd på en grund av gråsten. Endast ett skifte av tegelmurningen återstod och var detta beläget 137 cm. under utgångslinjen. Muren sträckte sig c:a 3 m. ut i rummet.

För att dels utröna tegelpelarens höjd och dels den äldsta golvnivån upptogos tvenne hål, ett mittför tegelpelaren och ett i nordöstra hörnet av detta rum. På ett djup av 260 cm. under utgångslinjen anträffades då det äldsta golvet, vilket var satt med kullersten. I det hål, som upptogs framför pelaren låg på kullerstensgolvet en större, slät sten, vilken dock ej i sin helhet kunde framgrävas, varför dess egentliga användning ej heller kunde fastställas. Den erinrade närmast om en trappsten.

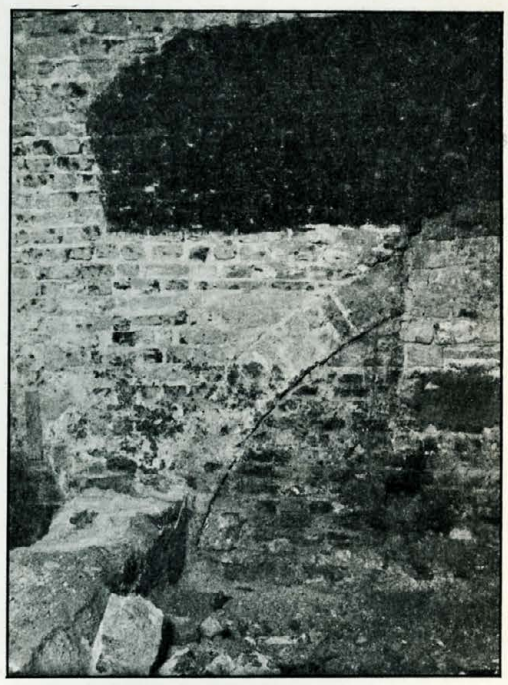

Fig. 5.

Rum II. Västra långväggen visar två nuvarande fönster. Det södra av dessa fönster är en nedgång från Stortorget till källaren, vilken nedgång omändrats till fönster (fig. 4). Vid golvets avschaktning kom trappan till denna nedgång i dagen. Trappan bestod av sex tegelmurade trappsteg, varpå lagts släthuggna sandstenar utom på tredje trappsteget uppifrån räknat. Trappan går ned till en golvnivå av 195 cm. under utgångslinjen. Förutom de två nuvarande fönstren funnos rester av en äldre fönsteröppning, som avskurits och utvidgats å enahanda sätt som de äldre fönstren i Rum I. Utvidgningen av det äldre fönstret har här

skett åt söder. Det äldre fönstrets höjd kan fastställas till c:a 175 cm. och bredden till 105 cm. Det utvidgade fönstret har haft en höjd av 140 cm. och en bredd av 125 cm. Vidare finnas i sydvästra hörnet av detta rum rester av en äldre nedgång, vars valvbåge når upp till den linje, där långväggen och tunnvalvet mötas — utgångslinjen. Bredd och höjd av denna nedgång kan ej exakt bestämmas då den delvis döljes av förstärkningsmuren till den nuvarande stora uppgången från Stortorget. Igenmurningen av denna nedgång är i nedre delen gjord med gråsten och ett par skiften äldre tegel samt i övre delen med ny tegel. Skillnaden mellan tegelsorterna är 137 cm. under utgångslinjen.

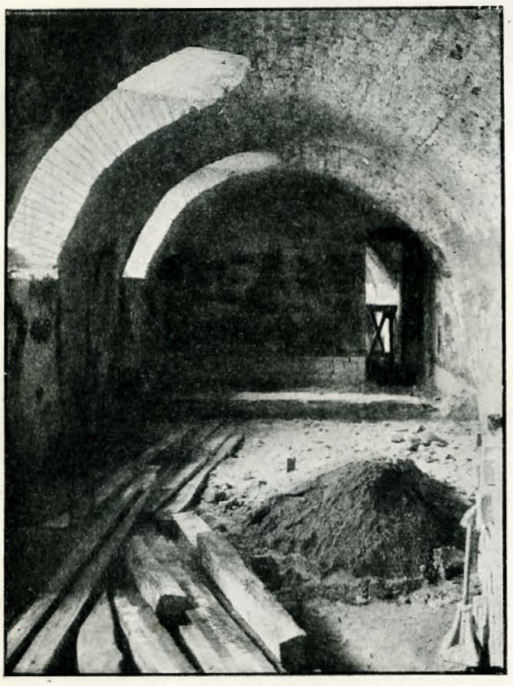

Fig. 6.

Södra tvärmuren utgöres av fundamenten och förstärkningsmurarna under stora uppgången från Stortorget. Dock är att märka, att förstärkningsmuren till denna trappa här vilar på en äldre, kraftigare tegelmur, som skjuter ut i rummet 35 cm. Denna utskjutande mur ligger 137 cm. under utgångslinjen. Från detta rum leder genom fundamenten till stora trappan, utmed mittmuren en smal gång in till Rum III.

Mittmuren visar i detta rum nedre, södra delen av tredje valvringen, hela fjärde samt största delen av femte valvringarna. Även här äro övre delarna av öppningarna under valvringarna igenmurade; i övre delarna med ny tegel, i nedre med äldre på samma sätt och till samma höjd som i Rum I. Fjärde valvringen är i sin norra del genombruten, då här en kamin i senare tid haft sin plats. (Fig. 5).

För att få genomgången under stora trappan till Rum III tillräckligt hög har man gjort en triangulär upphuggning i tunnvalvet.

Golvplanet visade vid golvnivåns sänkning rester av tvenne bortrivna tvärmurar. Den norra av dessa är belägen mitt för pelaren mellan tredje och fjärde valvringarna; den är uppförd av gammal tegel men står lös d. v. s. utan murförband med långväggarna. Bredden av denna mur är 60 cm. Muren anträffades 135 cm. under utgångslinjen.

Den södra muren anträffades strax intill norra delen av ovan omtalade, under nuvarande södra fönstret. Denna mur var av sekundär art och endast av en stens tjocklek. Även denna mur borttogs ned till nuvarande golvnivå.

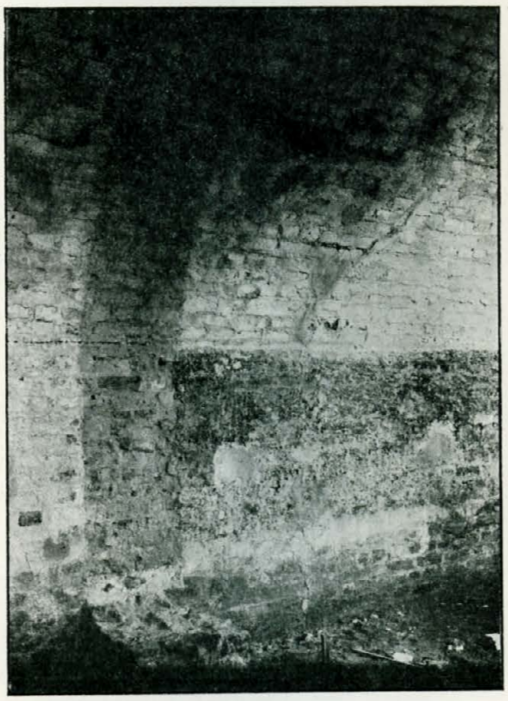

Fig. 7.

Rum III (fig. 6). Västra väggen har åt Stortorget två nuvarande fönster samt en nedgång, vilken vid denna restaurering förändrades till ett fönster. Förutom dessa fönster funnos rester av två äldre dylika, som i sin tur visade samma förändringar som de äldre fönster i föregående rum. Det norra av dessa fönster är sålunda avskuret c:a 35 cm. från underkanten, där det gjorts bredare åt norr. Det äldre fönstrets bredd är omkr. 1 m., det utvidgade fönstrets är c:a 115 cm. Ingen höjd kan här bestämmas, då intet som helst spår av denna fönsteröppning står att upptäcka ovanför den linje, där väggen och tunnvalvet mötas.

Resterna av det andra äldre fönstret befinna sig nedanför trappan till nedgången. Vad här är bevarat är endast den nedre, avskurna delen av ett omkr. 1 m. brett fönster av samma art som förut beskrivna äldre fönsteröppningen.

Norra tvärmuren i detta rum visar samma fundamentanordningar och murar som södra tvärmuren i Rum II och har således även den c:a 60 cm. i rummet utskjutande förstärkningsmuren. Den utskjutande

delen avskalades — liksom å södra tvärmuren i Rum II — så att väggen blev jämntjock.

Mittmuren visar större delen av sjätte samt hela sjunde och åttonde valvringarna. — Nästan hela femte och en del av sjätte valvringarna ligga i den smala gången mellan Rum II och Rum III, under fundamenten till huvudtrappan. Åttonde valvringens hjässa är genombruten för en dörr, som från detta Rum leder in i Rum VI. Även här äro öppningarna under valven ifyllda på samma sätt som i föregående visats. Att märka är, att åttonde valvringen direkt stöder sig på södra tvärmuren och sålunda ej vilar på någon pelare. I och med denna valvring avslutas också valvsystemet och mittmuren i följande rum är murad hel från grunden. Mellan sjunde och åttonde valvringarna upptogs ett hål, varvid det visade sig att även dessa vilade på en tegelpelare. Denna pelare, som står på gråsten, är 65 cm. hög och 70 cm. bred. Den är fyrkantig med avfasade kanter.

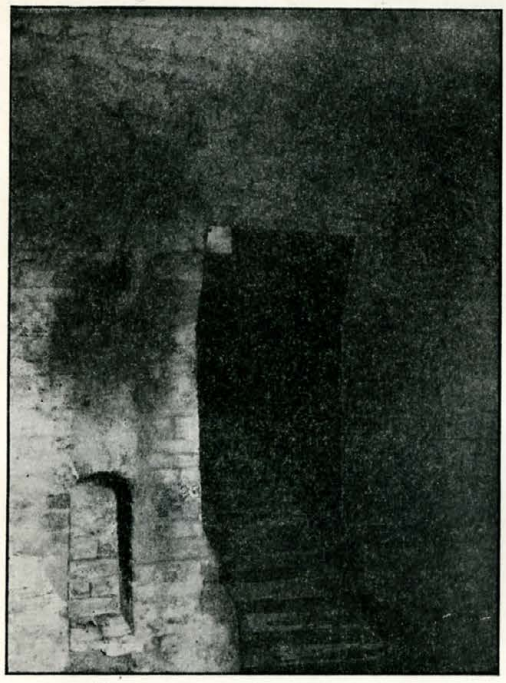

Fig. 8.

Södra tvärmuren = muren till Rum IV. Denna mur är 60 cm. tjock och alltså av samma tjocklek som de vid golvets avschaktning påträffade resterna av äldre skiljemurar. Vid grävning utmed denna mur visade det sig, att den fortsatte ned till ursprungliga golvplanet. Denna tvärmur kvarstod ännu i sitt gamla skick och visade nyare tegel endast runt omkring den dörr, som från Rum III för till Rum IV.

Vid golvets avschaktning i detta rum påträffades i norra hälften nedre delen av en bortbruten äldre tvärmur av 65 cm:s tjocklek. Den påträffades 125 cm. under utgångslinjen och var av samma karaktär som i föregående beskrivna äldre tvärmurar. Muren bortbröts ytterligare ned till nuvarande golvplan.

Rum IV: Å västra väggen i detta rum funnos tvenne nuvarande fönster, varav det norra utgjordes av en igenmurad trappnedgång till Stortorget. Igenmurningen är gjord med gammal tegel, av samma sort som i allmänhet i byggnaden använts. Nedanför trappan anträffades vid golvets sänkning en lös trappsten c:a 130 cm. lång, 15—20 cm. tjock och 40 cm. bred. I södra delen av denna vägg syntes den något förstörda konturen av en igenmurad, smal nisch med en bevarad valvsten. Denna, som utgör valvets första sten åt norr, ligger 23 cm. under utgångslinjen; nischens underkant är 145 cm. under utgångslinjen; nischens bredd är 32 cm.

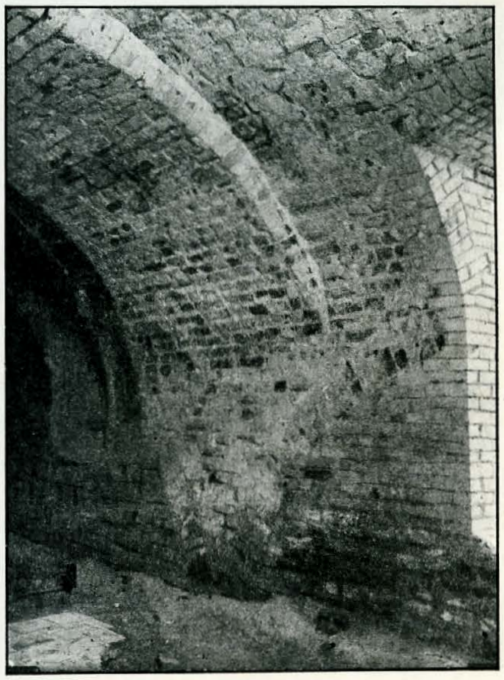

Fig. 9.

Mittmuren, skiljemuren mellan Rum IV och Rum V, var som ovan sagts i sin helhet från grunden uppförd utan de annars i mittmuren förekommande valvringarna. I murens norra del var ingång till Rum V. I norra hörnet fanns uppe i tunnvalvet ett rökhål för en kamin, som i senare tid funnits här. Detsamma var förhållandet med södra hörnet, där ett liknande rökhål var att se.

Södra gavelmuren hade endast ett fönster och detta från senare tid, vilket fönster vid restaureringen igenmurades.

I golvet blottades en äldre tvärmur av samma art som i föregående beskrivits. Dess tjocklek var 60 cm. Muren sträckte sig tvärs över golvet, men var ungefär på mitten genombruten av en dörr av 70 cm:s bredd. Denna mur låg 158 cm. under utgångslinjen och nedhöggs ytterligare till nuvarande golvnivå. Denna mur har med fast förband varit förenad med långväggarna, men valvet har endast vilat löst på densamma, vilket visas av det märke som muren satt i valvet (fig. 7).

I rummets sydvästra hörn anträffades rester av en tegelmurad spisel.

Rum V delas på längden i tvenne delar genom en från södra och en från norra tvärmuren utskjutande pelare samt en mittemellan dem fristående pelare, alla från senare tid. De från tvärmurarna utgående pelarna skjuta 130 cm. ut i rummet. Den fristående pelaren är 215 cm. lång samt av samma bredd som de båda andra pelarna: 55 cm. Sinsemellan äro pelarna förenade med valv.

Från rummets västra mur, skiljemuren mellan Rum V och Rum IV, utgår i den i Rum V omtalade, nedbrutna murens fortsättning en skiljemur, som delar rummets västra parti i två delar. Mellan denna mur och den fristående pelaren är en 32 cm. bred öppning.

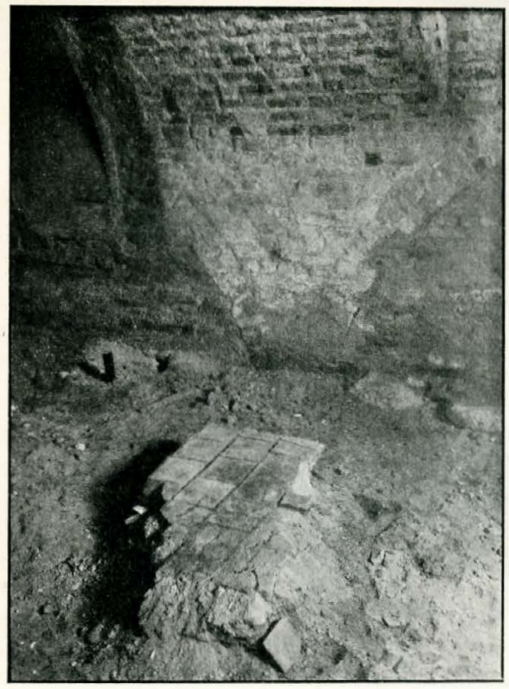

Fig. 10.

I östra långväggen syntes en äldre, igenmurad uppgång åt gårdssidan, en yngre d:o, som förde upp till tillbyggnaden åt gårdssidan samt tvenne nischer. Den äldre uppgångens valvhjässa når c:a 1 dm. upp över tunnvalvets anfangspunkt. Dess höjd, så långt konstateras kunde, var 190 cm. och bredden 140 cm. Igenmurningen var verkställd med gammal tegel av den sort, som i byggnadens äldre delar förekommer. I senare tid hade här upptagits ett fyrkantigt hål, antagligen för ett kaminrör; detta igenmurades nu. Den senare uppgången sträckte sig 90 cm. upp i tunnvalvet, över utgångslinjen samt 125 cm. under densamma; dess bredd var 1 m. Denna uppgång igenmurades nu.

De båda nischerna — en i södra och en i norra delen av väggen — voro av enahanda utseende som den i Rum IV berörda. Dessa voro ej igenmurade och öppnade sig uppåt i muren med en fyrkantig trumma. Var denna hade sin avslutning kunde ej utrönas. Nischernas inre höjd var 1 m. och bredd 32 cm. Nischernas inre yta voro sluttande uppifrån och nedåt (fig. 8).

Södra gavelmurens östra del hade ett i senare tid upptaget fönster, som nu igenmurades. I norra gavelmurens östra del fanns en genomgång av senare karaktär, vilken genomgång även igenmurades. I sydöstra hörnet anträffades vid golvnivåns sänkning resterna av en tegelmurad spisel.

I Rum VI och Rum VII kunde ej några undersökningar göras, då restaureringsarbetena ej omfattade dessa rum. Dock förtjänar att anmärkas, att i sydöstra hörnet av Rum VI ännu är helt bevarat ett äldre fönster av samma karaktär som de äldre fönsteröppningarna å västra långmuren.

Rum VIII (nordöstra rummet): Östra långväggen visade tvenne dörröppningar, som vid restaureringen ingenmurades. Den norra av dessa dörrar hade en höjd av 265 cm. och en bredd av 113 cm.; dess ursprungliga tröskel låg 150 cm. under utgångslinjen. Denna dörr var åstadkommen genom direkt genombrytning av den gamla muren. Södra dörrens omfattning var murad med modern tegel; dörrens hela höjd var 290 cm. och bredd 115 cm. dess ursprungliga tröskel låg 175 cm. under utgångslinjen. Båda dessa dörrar gingo under golvnivån och voro igenmurade från och med denna, ned till de ursprungliga trösklarna.

På denna vägg iakttogos dessutom rester av tvenne äldre fönster. Av det längst åt söder belägna av dessa fönster fanns ej mera än nedre delen — ungefär 55 cm. i höjd; bredden var 105 cm.; fönstrets underkant låg 155 cm. under utgångslinjen. Av det norra fönstret var bevarat stycket från utgångslinjen ned till underkanten samt två tegelskiften ovan utgångslinjen. Hela den bevarade delens höjd var 170 cm. och underkanten låg 155 cm. under utgångslinjen; fönstrets bredd 1 m. Hela öppningen var igensatt med modern tegel och framför densamma var en kamin placerad.

Västra långväggen visade åt denna sida samma förhållanden som å sidan åt Rum I. Norra bågens norra hälvt hade tydligen varit utsatt för stark hetta, då stenarna här voro starkt brandskadade och sköra; dessa brandskador kunde iakttagas även å motsatta sidan (i Rum I). (Fig. 9—10).

Norra gavelmuren hade två fönster, varav ett nytt, i bruk varande samt ett gammalt igenmurat. Det nuvarande, som gick förbi tunnvalvet, hade en höjd av 185 cm. och en bredd av 140 cm. Väggen, som bildade detta fönsters östra kant, var i senare tid lappad, så att endast en mycket ringa del av den ursprungliga väggen här återstod. Det äldre fönstret, som visade samma utseende som motsvarande

fönster i norra gavelmuren i Rum I, var igensatt i senare tid med modern, gul tegel med undantag för den del, som låg under golvnivån, där fyllningen endast bestod av söndrig tegel löst nedlagd utan murbruk. Fönstrets hela höjd 312 cm. och bredd 110 cm.; underkanten låg 150 cm. under utgångslinjen.

Vid golvets sänkning framträdde i nordöstra hörnet resterna av en tegelmurad spisel, vars kontur även kunde följas i norra gavel- och östra långmuren.

Ungefär mitt i rummet och 175 cm. under utgångslinjen funnos rester av ett äldre golv, belagt med tegelplattor med ungefär 25 cm:s sida (fig. 10).

* * *

Som förut nämnts sträcka sig tunnvalven från Rum I — Rum IV och från Rum VIII — Rum V uppstigande från yttermurarna och den långa mittmuren, som delar — så att säga — hela källaren i tvenne tunnvälvda skepp. Långmurarna och tunnvalven gå ej omärkligt i varandra utan tunnvalvens början markeras därav, att det första skiftet sten i valven äro dragna in mellan 2 och 3 cm. innanför långmurens ytterkant. Denna indragning, vilken, som en skarp linje går källaren runt, användes som utgångslinje vid mätningarna. Tunnvalvens hjässa ligger 180 cm. över denna utgångslinje och spännvidden är omkring 470 cm. De i respektive rum anmärkta, nedhuggna äldre tvärmurarna, som i fast förband varit förenade med långmurarna, hava endast stått intill tunnvalven utan någon som helst sammanfogning eller något förband. Detta kunde ännu klart skönjas vid valvens renknackning, då ännu konturen av den stödjande tvärmurens hela bredd var synlig (fig. 7). I de båda norra kamrarna är den norra delen av tunnvalven högre än i källarens övriga delar. Hjässan ligger här 10 à 14 cm. högre än annars. Skillnaden sker på en gång, 385 cm. söderut från norra gavelmuren räknat, där valvets hjässa sänkes ungefär en stens bredd. Den utskjutande skarpa profilen i tunnvalvet har jämnats av på det sätt, att valvteglens framstickande hörn avhuggits (eller har man använt särskild formsten), så att övergången från det högre valvet till det lägre förmedlas genom en skråkant (fig. 2 o. 9).

Tunnvalven, som äro välbyggda och synnerligen vackra, äro i stort sett oskadade. De i senare tid gjorda fönsteröppningarna hava dock trängts högt upp och nå med sin översta kant nära nog upp till valvhjässan.

SLÄKTEN BAGER.

av ALVAR PLATEN.

FLERA släkter med namnet Bager hava funnits, dock utan något känt samband med varandra. Nästan varje bagare på 1500-talet, och än senare ibland, benämndes vanligen vid sitt förnamn med tillägg av yrket bagare eller bager, och på så vis uppstod släkter med samma namn, utan att vara befryndade.

Den Bagersläkt från Malmö, varmed här skall sysselsättas, är icke med historisk säkerhet känd förrän på 1630-talet genom dåvarande bagaregesällen *Börge Joensen Bager*, vilken omtalas här nedan under tabell n:o 1.

Det har antagits att man skulle kunna leda hans härkomst upp till en i mitten av 1500-talet i Malmö levande bagare vid namn Joen Bager, men härför har intet bevis förelegat. Det är endast en gissning och det enda verkliga stödet härför är namnlikheten.

Emellertid skall här anföras, vad som är känt om dessa "förhistoriska förfäder".

Joen Bager, även kallad Jon, Jonn och Jon Joens, omnämnes första gången 1551 i "Register och Regenscab uppaa Raadsenns eigen Rettighedt". Han erhöll då burskap som bagare genom att erlägga s. k. "Indgangspenning", 3 mark och 6 skilling. — Visserligen finnes i S:t Petri kyrkas räkenskaper från 1532 omtalad en Joen Pedersen, som ägde en gård vid Södergatan, men det är icke antagligt, att han var identisk med Joen Bager, utan varför inte snarare dennes fader — på gissningarnas stråk ännu ett led längre! — Joen Bager hade antagligen gift sig samtidigt med att han fick burskap och blev sin egen. Endast några år därefter 1553 lät han begrava ett barn, strax därefter *"hustru mette"*, som väl var hans hustru, och någon tid därefter ännu ett barn. Det ser ut som om hustrun fått tvillingar och dött i barnsängsfeber. Från 1554 meddelas att magistraten uppburit 27 skilling av Jon bagere för en tunna öl, som han "stodt til bage". I domboken omnämnes han 1555 såsom vid by-

tinget invald i en femtonmansnämnd samt åren 1558 och 1559 "sogneting effter Jull" som tingman. År 1557 begrovs ännu ett Jonn bagers barn, varför han antagligen gift om sig. Under 1559 innan september betaldes 3 mark till S:t Petri kyrka för Jonn bagers begravning. Strax därefter begrovs Jonn bageris broder.

För att få släktleden att gå ihop borde nu förekommit en son till Joen Bager med namnet Börge. Någon *Börge Joensen* har icke kunnat upptäckas i stadens hävder, men det skall icke underlåtas att framhållas att en *Mette Börresis*, som ju kunde varit dennes hustru, begrovs den 25 febr. 1592.

Nästa led borde varit en *Joen Börgessen* och en person med detta namn erlade verkligen år 1622 en daler för borgerskapsed, d. v. s. fick burskap. Vem hans fader var, om han var gift och hade barn och vad han hade för yrke eller när han dog, finnes ingen som helst upplysning om. Den enda notis, som passar in på honom, finnes i tingboken den 27 febr. 1626 och lyder så här: "Joen Börresen liuste effter en Röd schemlit hest som ehr Lauritz Nielsen i Osum tiuff stollen fra, haffde en Small bläs med 4 huide been och med dette Brende" (märke).

Härmed är tyvärr allt relaterat, som vid forskning i Malmö stadsarkiv kunnat påträffas om de "förhistoriska" leden till Malmö-släkten Bager.

Undersökningar om samband mellan Malmösläkten Bager och andra av samma namn i Skåne och Danmark hava lett till negativa resultat.

TABELL N:o 1.

[1].* *Börge Joensen Bagers* födelseår och härkomst är icke med säkerhet möjligt att angiva. Sannolikt var han född i början av 1600-talet och son av en då i Malmö boende borgare vid namn Joen Börresen.

Han blev tidigt bagarelärling och senare svend eller gesäll hos Haagen Christensen Bager, måhända en frände. Denne ägde då och bebodde gården gammalt n:o 517 o. 520, nu n:o 6 vid Stortorget och n:o 4 a Vestergatan.

Kommen till vuxen ålder råkade den unge "Börre Joensen, bagersvend", år 1634 i slagsmål med en slaktare, varom en hans kollega inför rätten vittnade, att en färjeman och Börre voro i "klammeri",

*) Siffrorna inom klammer hänsyfta till samma siffror å stamtavlorna.

då han kom ut från hans morfaders Johan Bagers hus, där han hört ordväxlingen. Då stod där en hop båtsmän intill och hade knivar och stenar i handen, varför han sade till Börre: "löb". Så "löb" denne och han efter, hack i häl förföljda av Jens Barsebeck, slaktarn, med dragen kniv, med vilken han, då han snart upphann Börre, skar honom i hakan och väl hade tillfogat honom än större skada, om ej en kvinna, Elline Bagers, sprungit emellan och avstyrt det med tillropet att "hand skulle icke saa schere". Då smet Jens Barsebeck.

Börge ingick troligen samma år äktenskap med *Anna Nielsdaatter*, dotter av Niels bagere på Södergatan. Genom henne torde han hava ärvt gården n:o 605 på Södergatan, intill hörnhuset vid Stortorget, och samtidigt blivit egen bagaremästare.

Efter hans hustru Anna Nielsdaatters död sålde han nämnda gård, sedan han blivit ägare av en annan, nämligen sin forne principals ovannämnde gård nrs. 517 o. 520. Denne hade fasader åt såväl Stortorget som Vestergatan. Åt torget till funnos då endast mindre s. k. stenbodar, varemot fasaden åt Vestergatan var bebyggd med ett boningshus, som därefter blev hans bostad.

Börges första hustru avled 1644. Påföljande år den 31 januari "udmyndede" han sin dotter Gundel, d. v. s. han verkställde boskifte, varvid dottern erhöll i mödernearv 300 slette daler och en "opred seng saa goud som 100 daler". Arvet skulle innestå i hans gård på Södergatan, vilken han då ännu ägde.

Han gifte troligen strax därefter om sig. Hans andra hustrus namn var *Karen Söffrensdaatter*.

Om Karen Söffrensdaatters härkomst har icke kunnat vinnas någon upplysning. Ett antagande att hon var densamma som Haagen Christensen Bagers, Börge Joensens forne principals, änka, vid namn Karen, skall dock icke förtigas. Tillgängliga handlingar från dessa tider varken bekräfta eller motsäga detta. Grunden till antagandet är dels att Karen salig Haagen Christensens och Börge Joensen på samma dag, den 31 januari 1645, "udmyndede" d. v. s. utskiftade arvet till sina barn, en handling som plägade företagas strax innan vederbörande skulle gifta om sig, och dels den omständigheten, att Börge Joensen någon tid därefter befinnes vara ägare av och bebo änkans fastighet nrs. 217 o. 220, ehuru något sköte genom köpebrev icke förekommer och icke heller änkans död finnes någonstädes omtalad. Börge Joensens giftermål med den förmögna änkan skulle kunna förklara hans plötsliga uppkomst och huru han blivit ägare till omnämnda fastighet. Att hans son blev döpt till Haagen jävar icke detta antagande.

Börge Joensen var en skötsam man, som tydligtvis gjorde goda affärer och förvärvade ett gott anseende bland sina medborgare. Han blev 1644 ålderman i bagarelaget. Utom sin s. k. huvudgård förvärvade han en väderkvarn på Södervärn, som 1676 blev flyttad till slottsplatsen på grund av kriget. Han erhöll Generalguvernörens stadfästelsebrev därpå d. 28 aug. s. å. Han hade ännu en väderkvarn i Kävlinge. Dessutom hade han inköpt en gård vid Östergatan, gammalt n:o 3—5, som upptog västra delen av nuvarande kvarteret Lorens Bager. Denna gård, under sonsonens tid tillökad med den övriga delen av kvarteret, förblev sedan i familjens ägo i sex generationer ända till mitten av adertonhundratalet.

Han åtnöjde sig emellertid icke i längden med att endast utöva bageri- och därmed förenad rörelse, utan uttog år 1663 burskap som handelsman, varefter han igångsatte en livlig handel enligt den tidens bruk med allehanda slags varor, dock företrädesvis med spanmål, varmed hans descendenter i många led fortsatte.

Börge Joensens förmögenhetsförhållanden framgår av skiftesförrättningen efter honom, som hölls den 11 juni 1678, varvid boets behållning uppgick till 7766 daler smt, enligt den uppteckning, änkan och barnen verkställt redan den 24 februari 1677 efter Börges död. Hans död torde sålunda hava inträffat i februari 1677.

Änkan Karen Söffrensdaatter erhöll efter mannen 3883 dlr. smt. samt fick för livstiden sitta kvar i huvudgården, vilken sedan skulle tillfalla dottern och hennes man handlanden Gerdt Franckesen. Hon var sålunda välsituerad, men begärde icke förthy d. 13 dec. 1677 att magistraten skulle lindra hennes skatter. Då det upplystes att skattemännen icke uppsatt henne på skattelistan för året, kunde man icke för året bevilja henne någon lindring.

"Salig Karen börge bagers" blev begraven på S:t Petri kyrkogård, där Börje hade ett gravställe, den 6 januari 1680.

Barn i första giftet:

1:o. [2]. ett barn begravet d. 14. 5. 1637.

2:o. [3]. ett barn begravet å S:t Petri kyrkogård d. 1. 9. 1639.

3:o. [4]. *Gundel,* levde d. 31. 1. 1644, död före fadern.

Barn i andra giftet:

4:o. [5]. *Haagen Börgessen,* f. trol. 1646, † 1691, se tab. 2.

5:o. [6]. *Anna Börgesdaatter,* f. trol. 1647 eller 48, † 1703, gift 1:o) trol. 1665 (mantalslängden för 1666 upptager henne och hennes man strax under hennes föräldrar, varför de torde bott i dessas hus) med

handlanden, senare rådmannen, i Malmö Gerdt Franckesen, † i augusti 1692; gift 2:o) d. 27. 12. 1693 med stadsmajoren Christian Diedrich von Conowen, f. 24. 4. 1652, † 6. 4. 1731, i hans första gifte. Hon blev d. 15. 1. 1677 stämd av borgmästaren för överfall mot bägge hennes mans döttrar, men enär Franckesen icke svarade och icke mötte, då målet förekom, nedlades det.

I efterlämnat testamente donerade Franckesen 800 daler smt. till S:t Petri kyrka. Arvingarna godkände detta 1701 mot villkor att kyrkan utan ersättning överlämnade till dem såsom egendom ett gravställe i Dringelbergska kapellet. År 1717 lämnade de ett formligt donationsbrev härå och kyrkan samtidigt ett åtkomstbrev å gravstället för evärdeliga tider åt arvingarna. Major von Conowen lät reparera och mura graven, som var Haagen Börjessen Bagers och blev åtskilliga av hans efterkommandes sista viloställe.

Donationskapitalet, av vilket endast räntan var stipulerad att få användas till kyrkans och företrädesvis Dringelbergska kapellets underhåll, blev redan 1718 använt till kyrkoreparationer och har sedan icke blivit återställt, utan helt enkelt avförts ur räkenskaperna.

TABELL N:o 2.

[5]. *Haagen Börgessen,* eller *Håkan,* såsom han kallades efter Skånes införlivande med Sverige (son av Börge Joensen Bager och Karen Söffrensdaatter, tab. 1), föddes troligen 1646. Efter slutade hemmastudier torde han i utlandet hava fullbordat sin språkliga och merkantila utbildning. Hans bortovaro från hemstaden framgår av att han icke förekommer i mantalsförteckningarna för åren 1665—67. År 1668 finnes han där åter och befinnes nu vara egen handlande, gift samt bosatt i och disponerande faderns gård å Östergatan nrs. 3, 4 och 5.

Om "Haagen Börresen" finnes en gammal anekdot, för vilken visserligen icke förefinnes någon historisk grund, men av sådan tidsfärg och måhända personlig karaktäristik, att den förtjänar att anföras.

Det var en vinterafton under danska kriget, förmodligen 1677, då klämtning av Malmö kyrkklockor, allarmsignaler och ett starkt eldsken från sjösidan väckte de goda borgarne, som redan gått till sängs, och fingo dem att skynda upp på fästningsvallarne till sina respektive poster. Till sin häpnad varseblevo de här vid lågorna av ett vid stranden liggande brinnande packhus en på isen antågande dansk häravdelning, som tydligtvis hade för avsikt att överrumpla sta-

den. Då danskarna sågo eldskenet och de av människor väl besatta vallarne och hörde larmsignalerna, uppgåvo de sin avsikt och marscherade hem igen. Sedan faran sålunda var över, skyndade strandvakten ned till det nu i det närmaste nedbrunna huset och fann där invid dess ägare Haagen Börgesen, som berättade att han, som var en ovanligt kraftig man och skicklig skridskoåkare, begivit sig över isen i något ärende till Köpenhamn och där uppsnappat danskarnes plan, varpå han med knapp nöd lyckats få försprång för den redan avmarscherade danska truppstyrkan. Framkommen till de stängda stadsportarna visste han ingen annan råd, för att kunna allarmera den sovande staden, än att tända eld på sitt eget packhus. Då man uttryckte sin förvåning över att han, som dock vore dansk född, vore så svensk trogen, lär han hava genmält: "Nok er jeg dansk gebohren, men til Sverrig er jeg svoren".

En förtroendepost inom staden erhöll han någon tid efter det denna tilldragelse skulle egt rum, då enligt magistratens resolution den 5 september 1678 en befallning skulle givas till borgaren Haagen Börresen, att han Hospitals "Forstanderiet" i sin svåger Gerdt Franckesens ställe tillträder och härefter sålunda förvaltar, som kan försvarligt vara.

Haagen Börgesen torde icke haft framgång som köpman. Antagligen förmådde detta honom att sluta upp med sin handel. Den 21 november 1688 sade han upp sitt borgerskap. I skrivelse till magistraten tillkännagav han, att på grund av förhöjningen i hans skatter, i jämförelse högre än andra borgares, som driva större handel, kunde han ej längre uthärda, varför han uppsäger sitt borgerskap med begäran om en attest under stadens sigill angående sitt förhållande under "varande tid både i fred och krigstid". — Huruvida han fick denna sin begäran uppfylld, upplysa handlingarna icke om.

Från den tiden sökte han sin utkomst på annat sätt. Han blev jägmästare eller såsom det kallades lantjägmästare — enligt uppgift i Malmöhus läns södra revir.

När han tillträdde detta ämbete, är icke angivet, men det finnes ett brev av den 8 februari 1689 från generalguvernören till "Lantjägmästare" Håkan Börgesson rörande virkesavverkningen i Kronans skogar, varav framgår att han då redan innehade befattningen.

Märkligt nog finnes han icke upptagen i jägeristatens lönestat, varför han kanske åtnjöt lön in natura form eller ock hade boställe.

Enligt en gammal sägen skulle han fått jägmästaresysslan som belöning just för ovan berättade räddningsbragd undan det danska

överrumplingsförsöket, och av samma anledning skulle hans son David flera år senare hava fått fritt virke från statens skogar till återuppbyggande av fädernegården, sedan denna vid en eldsvåda brunnit ned. Det kan ju tänkas att, om denna anekdot icke skulle vara sann, Haagen Börgesen på annat sätt utmärkt sig under danska kriget och gjort sådana tjänster, att man velat löna honom därför genom att giva honom ett ämbete. I alla händelser var det en ovanlig befordran för en köpman.

Haagen Bager avled år 1691 och begrovs i S:t Petri kyrka den 8 november i en murad grav i det s. k. Dringelbergska kapellet. Graven hade förut tillhört familjen Dringelberg och senare släkten Ledebur, innan den kom i Bagers svåger Gerdt Franckesens och hans arvingars ägo. Den är numera, sedan kapellet blivit raserat, belägen utom kyrkan och öster intill densamma.

Haagen Börgesen Bager blev gift antagligen på slutet av 1660-talet med *Catharina Davidsdotter Nerman* (dotter av handelsmannen David Mortensen Nerman och Karine Mortensdotter). Hon var född 1637 och dog den 21 april 1711.

Den 2 maj s. å. hölls boupptecknin efter henne, varvid sonen David Bager var ende arvingen. Fasta godset bestod av gården nrs. 3, 4, 5 på Östergatan, taxerad till 1150 daler smt., och s. k. spillepenghuset, tax. till 55 dl. Tillgångarne uppgingo till endast 1597 daler och däremot skulderna till 2,223 dlr. smt.

Följande dag begärde överauditör Johan Langenhielm att få laga värdering och uppbud, d. v. s. lagfart, å avl. lantjägmästare Håkan Börgesons gård på Östergatan för ett lån om 1000 daler smt., som dels denne, dels änkan enl. obligation av den 24. 12. 1691 erhållit mot panträtt i gården (av de upplånade pengarna hade 400 dl. använts till lantjägmästarens begravning). Rätten avslog emellertid denna begäran, enär det ej vore utrett om Håkans sterbhus komme att ansvara för balansen efter befallningsman Jacob Eneroth, för vilken han stått i borgen.

Härigenom och tillfölje en annan händelse, som skall skildras under sonen, blev fädernegården räddad från att gå ur familjens ägo.

Barn:

1:o. [7]. *David Håkanson,* f. 1670, † 12. 5. 1742, *se tab. 3.*

2:o. [8]. *Jon Håkanson,* f. 1671, † 15. 12. 1699, ogift.

3:o. [9]. *Gundela Håkansdotter,* f. 23. 3. 1672, † 10. 3. 1710, gift 1:o) 1696 med handlanden i Malmö, Töger Tögersen, f. 1673, begr.

1. 6. 1700, son av handlanden Töger Trölsen och Kirsten Jochumsdotter Brun, ägde en gård vid torget väster intill Bonde Clausens gård, gift 2:o) d. 21. 3. 1701 med borgaren Lars Jörgensen Gungård.

4:o. [10]. ett barn, som begrovs på kyrkogården d. 9. 1. 1673.

TABELL N:o 3.

[7]. *David Håkansson,* (son av Håkan Börgeson Bager och Catharina Davidsdotter Nerman, tab. 2) föddes 1670.

Efter slutade studier blev han i tre års tid fogde hos herr Hans Walkendorf till Ellinge. Detta torde varit antingen före eller efter den process Walkendorf 1694 anhängiggjorde mot hans moder angående en gård i Arlöv, som avlidne lantjägmästare Håkan Börgeson först köpt av biskop Winstrup och sedan försålt till Walkendorf och som icke befunnits så god som i köpebrevet angivits, varför hans änka ådömdes ersättningsskyldighet.

Under åren 1695 och 1696 uppträdde "monsieur", som han kallas, David Håkansson flera gånger såsom moderns ombud inför rätta. Sålunda förstnämnda år för att söka erhålla slutlig décharge för faderns förvaltning av hospitalsföreståndarebefattningen under åren 1678—81. Detta år blev han och hans svåger, i handlingarna kallad "Töijer Töijerson", stämd av änkeborgmästarinnan Catharina Törnschier för att de med hugg och slag samt okvädingsord sökt hindra henne i utövandet av hennes laga näring vid Sege mölla. David Håkansson, som ålades att svara vid nästa session, förklarade vid denna att han icke vore "sinnt" därtill, enär han icke tagit sin försvarsskrift med sig. Han skickades då hem efter denna och fick läsa upp den, varefter han fick en varning att icke oftare göra sig skyldig till sådana förgripligheter.

Den 29 mars 1697 var han uppkallad inför magistraten, som med erinran om generalguvernörens utfärdade förbud för borgerskapet att bära värja, frågade honom med vad stöd han bar sin värja, varpå han förklarade att dels hans far tillhört "Betiente" och som sådan väl meriterat att dess barn måtte bära värja, dels han själv tjänat herr Walkendorf som fogde i 3 år, varför han förmodade att, ehuru han icke sedan dess slagit sig på något visst stånd, han icke lär detsamma förvägras, då han endast till sin egen defension och för att hålla fred hos sig själv drager henne. Magistraten resolverade då, att, enär David Håkansson för tiden icke är stadd i någon verklig tjänst utan vistas i staden och sköter sin moders handel och näring,

kan han icke enligt Hans Excellens reskript tillåtas bära värja, så länge han under borgarevillkor sorterar.

Redan följande dag kom David Håkansson åter upp inför magistraten och överlämnade ett brev av den 29 hujus från överauditören Langenhielm, vari notificerades, att David Håkansson i dess verkliga tjänst är antagen som "gerichts skrifvare" samt att han hyste den tillförsikten till magistraten att honom eller "dess Betiente ingen tort vederfares utan tillåtas dess väria at draga".

Nu resolverade magistraten, att, då det befinnes att han är i verklig tjänst, faller det av sig själv, att det under gårdagen utställda förbudet för hans person, som utfärdats på andra fundament, icke kan längre vara honom till något hinder.

Till denna episod bör bemärkas, att ovan nämnde Johan Langenhielm till Barsebäck var befryndad med David Håkansson därigenom, att den förre var gift med den senares kusin Anna Catharina, rådman Gjerdt Franckesens dotter och dotterdotter till Börge Joensen Bager.

Då den ekonomiska ställningen vid lantjägmästarens död icke var den bästa, hade hans änka upptagit eller fortsatt handelsrörelsen i den gamla gården vid Östergatan, där hon bodde kvar till sin död. Hennes stöd och hjälp blev sonen David först under mellantiden sedan han avgått från sin fogdebefattning å Ellinge och intill han antog skrivarebefattningen å Barsebäck, samt allt sedan han lämnat denna senare plats. Antagligen förmåddes han därtill av insikten om moderns svårigheter och oförmåga att sköta affärerna. Han åtnöjde sig länge med att vara hennes avlönade handelsföreståndare.

Sedan han sålunda i många år försöjt sig själv och modern, som nu blivit gammal och skröplig, fick han längtan efter självständig verksamhet och ett eget bo. Det var också på tiden, ty han hade hunnit 38 års ålder. Han sökte sig därför en brud och sedan han funnit och vunnit en ungmö efter sitt sinne, inlade han ansökan om samt erhöll den 18 maj 1708 burskap som handlande. Samma år firade han sitt bröllop med *Magdalena Märta Lorich* (dotter av kyrkoherden i Svedala Peder Lorich och hans andra hustru Anne Jörgensdotter Faxe), som var född 1691. Det var ganska stor åldersskillnad mellan dem, hela 21 år, men icke förty torde det äktenskapet gått väl.

Även som gift torde David Håkanson bott kvar i fädernegården tillika med modern.

Samma år modern dog, 1711, drabbades David Håkanson av, utom bekymren för de trassliga affärerna efter henne, av det hårda

slaget att fädernegården å Östergatan den 5 december brann upp, varvid ej blott kvarlåtenskapen efter modern utan även hela hans eget bo och förvärvade egendom blev lågornas rov. Han fick sålunda intet arv alls från föräldrarne, men då han var en ihärdig och ovanligt driftig man, tog han raskt fatt i att först återuppbygga sitt hus och sedan genom klokhet och arbetsamhet förvärva sig en tryggad ställning. Antagligen fick han att börja med bistånd av vänner, så att han kunde utvidga tomten genom att inköpa gårdarne gammalt n:o 1 och 2, varigenom den kom att innefatta hela kvarteret. Här uppförde han sitt nya hus och lär därvid fått, såsom förut omnämnts, av kronan fritt virke på grund av faderns förtjänster. Anmärkas bör, att han fick en reell vinst av att gården brann upp och att han därigenom blev arvlös, nämligen den att den panträtt, som Langenhielm hade i gården, förklarades tillfölje därav upphävd. Den sedermera på nytt bebyggda gården blev sålunda skuldfri.

Sin handelsverksamhet och därmed förenade rederirörelse skötte han förträffligt och på ett mycket vinstgivande sätt. Den 15 december 1717 använde han en del av sin besparade förtjänst att inköpa hemmanen n:o 6 och 9 Naffentorp. Denna egendom, som vid hans död taxerades till 1300 daler smt., blev senare fideikomiss inom familjen.

Såsom bevis på hans framgång i affärsverksamheten skall här nämnas, att efter hans död värderades hans tillgångar till 31308 daler smt., vilket på den tiden var en ansenlig förmögenhet.

År 1736 erhöll han lagfart på familjegraven i S:t Petri kyrka. Samma år ansökte han om lindring i de borgerliga besvären, vilket beviljades honom för 1 år, enär han och hustrun voro åldriga och sjukliga, så att de ej kunde bedriva handeln som förut.

David Håkanson levde emellertid ännu i sex års tid, varunder han, utom sin omsorg för sina förvärvade ägodelar, torde haft allvarliga bekymmer för sin son Haqvin, vars levnads- och handlingssätt han i mycket ogillade.

Han dog den 12 maj 1742, således vid 72 års ålder, och begrovs i familjegraven.

Månaden efter hans död inlämnade änkan Märta Lorich till magistraten ett förseglat konvolut, innehållande makarnes ömsesidiga testamente, daterat den 8 juli 1739. Enligt detta skulle den överlevande maken sitta i orubbat bo. I händelse av omgifte skulle avvittring ske enligt lag, varvid dock Naffentorp, 10 hemman under Barsebäck, pantsatta för 4,000 daler smt., den överlevandes egen giftorätt och

en sjättedel av den avlidnes giftorätt skulle tillfalla den överlevande maken. Denna sjättedel skulle utläggas i den iboende gården, som skulle upptagas till ett taxeringsvärde av 1600 daler. Upphävdes testamentet på grund av klander, skulle den överlevande hava så mycket lagen tilläte att borttestamentera, förutom den laga arvsrätten. Om den sistlevande icke gifte om sig, skulle vid dennes död iakttagas följande: a) dotterbarnen skulle få dels $^1/_6$ av boets förmögenhet, dels Naffentorp och dels panträtten i Barsebäckshemmanen, förutom sin arvsrätt — dock med rätt för den efterlevande att ändra denna disposition beroende på barnbarnens uppförande, b) skulle huset n:o 61 Grönegatan tillfalla S:t Petri kyrka till evärdlig ägo, c) sonen Haqvin skulle få faderns kläder och gevär och dotterbarnen mormoderns garderob.

Det anmärktes särskilt att sonen Haqvins arv, avkortats, enär hans uppförande icke så alldeles varit till föräldrarnas nöje och behag, varjämte han med många salvelsefulla ord manades att icke överklaga testamentet.

Detta var emellertid just vad denne gjorde, varjämte han på våren 1743 framkom med ett förlikningsförslag för att undgå rättegång. Månaden därefter inlämnade hans moder Märta Bager till magistraten sitt svar på detta förslag, som hon förkastade med många stränga ord till sonen, talande om okärlek och ofog, förebrående honom, att han ej hållit sitt löfte till fadern på dennes yttersta och uppmanande honom att ändra sig till gudaktighet, så att hon ej måtte dö i medvetandet att hava en okärlig son.

Förhållandet mellan moder och son var sålunda högeligen spänt, men kort därefter blevo de förlikta, och från den stunden ägde den bästa samklang rum dem emellan. Nu ingick modern på ett nytt föreningsförslag av sonen, vilket blev stadfäst av magistraten den 11 maj 1743. Detta innehöll i huvudsak, att modern fick uttaga sin fördel och sjättepenningen av fadern tillkommande giftorätt, att hon skulle disponera huset n:o 1—5 Östergatan för livstid, att Naffentorp skulle tillfalla henne, men icke panträtten i Barsebäckshemmanen, att alla i boet varande räkningar på Haqvin Bager skulle dödas, att han efter moderns död skulle få huset i staden mot det att han erlade halva delen av det i testamentet utsatta värderingspriset, att han skulle hava rätt att då tillösa sig Naffentorp, att, om modern skulle skänka honom detta ställe, andra parten ej finge klandra detta, samt att Petri kyrka fick huset i Grönegatan.

* * *

David Bagers fastigheter utgjordes av: huset på Östergatan, värderat till 1600 dlr. smt., Naffentorp, värderat till 1300 dlr. och huset i Grönegatan, värderat till 400 dlr. smt. Beträffande donationen till kyrkan av huset n:o 61 vid Grönegatan, så erhöll kyrkan detta hus efter Märta Bagers död i överensstämmelse med stipulationen i testamentet. Detta hus blev senare sålt för c:a 509 dlr., vilka reducerats till 125 kronor.

* * *

Märta Bager levde i 14 år efter sin man och var bosatt i huset n:o 1—5 Östergatan, där hon fortsatte att bedriva sin mans affär till 1750 års utgång, då hon uppsade sitt borgerskap. Hon tyckes hava varit en klok kvinna och förstod, samtidigt med att hon var frikostig mot de fattiga, att förkovra sina ägodelar — och dock var hon i många år sängliggande sjuk och förlamad, varifrån hon lär hava blivit botad efter 8 års sjukdom.

Hon insände den 19 november 1743 till magistraten en skrivelse, varigenom hon donerade 500 daler smt. till understöd av sjuka, sängliggande eller fattiga änkor, företrädesvis sådana, som haft förmögenhet och utan eget förvållande råkat i armod. Räntorna skulle under hennes livstid läggas till kapitalet. Efter hennes död skulle 300 dlr. plus räntor höra till understöd av änkor i S:t Petri och 200 dlr. till d:o i Caroli församling. Denna donation ökade hon med ytterligare 500 daler den 18 aug. 1746, varvid hon föreskrev att räntan av hela kapitalet hädanefter skulle årligen utdelas samt att hon förbehöll för sig, att räntan skulle utdelas och räntetagarne bestämmas av henne själv, så länge hon levde, och därefter av sonen Haqvin och dennes efterkommande.

År 1751 finna vi åter Märta Bager som donatrix. Nämnda år den 24 juli fick magistraten av Haqvin Bager meddelande om, att hans moder skänkt till Malmö hospital 1000 daler smt. Härjämte överlämnade han 2 obligationer på tillsammans 1000 daler smt. samt moderns donationsbrev, enligt vilket räntan skulle användas till underhåll av en fattig å hospitalet — dock med förbehåll, att hon själv i livstiden skulle utse räntetagaren samt att denna rätt även förbehölls efter hennes död åt sonen Haqvin och dennes efterkommande enligt förstfödslorätten, först på manliga sidan och, om denna utdoge, på kvinnliga sidan. Den 14 därpå följande oktober ökade hon denna donation med 200 dlr. smt. En månad senare förklarade hon, att det var hennes avsikt, att viss namngiven person skulle, ehuru han ej vore intagen å hospitalet och ej heller vid sin död skulle falla

hospitalet till besvär med sin begravning, få räntan av de 1000 donerade dalerna, varemot räntan av de 200 dalerna skulle tillfalla hospitalet som ersättning för inkasserandet av räntan — och, om detta tillbud icke antoges, ville hon vända sig med sin gåva till annan ort. Magistraten beslöt att landshövdingens utslag härom skulle inhämtas. Sedan landshövdingen förklarat sig ingentig hava att invända, inlämnade Märta Bager i december ett nytt donationsbrev om 1200 daler att utbytas mot det förra. Emellertid ansåg magistraten sig icke kunna godkänna den senaste betingelsen. Härom uppstod därefter en längre s. k. dispyt mellan henne och magistraten, som i maj följande året förklarade rent ut att hospitalet icke på angivna villkor kunde mottaga donationen samt att det bleve hennes egen sak, om och hur hon ville använda kapitalet till de fattige, varvid obligationerna återställdes till henne. Härvid förblev det oaktat hennes protester ända till år 1755, då hon svårt insjuknad besinnade sig på saken och lät meddela, att hon nu utan den senast gjorda betingelsen vore villig att lämna de donerade medlen emot att de senaste 3 årens förfallna räntor tillställdes henne för utdelning genom henne själv och emot att hon fick veta hos vilka personer och mot vilka säkerheter de förut skänkta 1000 dalerna voro placerade. Magistraten medgav detta, varpå orginalgåvobrevet på de 1200 dalerna inlämnades.

Båda gåvobreven infördes därefter i stadens donationsbok.

Genom testemente av den 24 februari 1751 ådagalade Märta Bager sitt förändrade sinnelag såväl mot dotterdöttrarne som sonen. Åt de förra hade hon och hennes avlidne man, såsom anförts vid deras ömsesidiga testamente, tänkt skänka Naffentorp, men genom sitt uppförande förvärkade de hennes ynnest. De gifte sig nämligen trots hennes protester med män, som ej voro i hennes smak. Detta föranledde, att hon slösade alla sina moderskänslor på den förut försmådde sonen Haqvin, och för att bereda hans välfärd, stiftade hon i nyssnämnda testamente av Naffentorp-hemmanen ett fideikommiss för Haqvin och hans efterkommande enligt förstfödslorätten son efter son.

Redan i början av 1755 hade Märta Bager svårt insjuknat, men först den 22 januari 1756 avled hon i en ålder av 65 år.

Vid boupptecknigen efter henne befunnos tillgångarne uppgå till 48,400 daler smt., av vilka 20,000 daler voro, enligt sonens uppgift, gamla och odugliga obligationer utan penningvärde. Särskilt testamente till sonens fördel förefanns och blev av rätten stadfäst.

Barn:

1:o. [11]. *Anna Catharina*, f. 22. 8. 1709, † 10. 9. 1709.

2:o. [12]. *Haqvin,* f. d. 19. 5. 1711, † 10. 2. 1782, *se tab. 4.*

3:o. [13]. *Anna Catharina,* f. 7. 5. 1714, † 16. 8. 1736, gift 15. 8. 1729 med handlanden i Carlskrona Henrik Törner Planck.

4:o. [14]. *Petter,* f. 20. 9. 1717, begr. 23. 2. 1718.

TABELL N:o 4.

[12]. *Haqvin* (son av David Håkansson Bager och Magdalena Märtha Lorich, tab. 3) föddes i Malmö den 19 maj 1711. Efter att hava inhämtat nödiga skolkunskaper i födelsestaden fick han sin vidare utbildning i England och Holland. Återkommen till hemlandet blev han köpman i Malmö, där han den 27 oktober 1755 erhöll burskap för grov- och spanmålshandel.

Strax därförinnan hade han förvärvat gården n:o 27 vid Östergatan, nuvarande n:o 9. Här hade han sin s. k. huvudgård och bostad, så länge föräldrarne levde. Han blev även ägare av några andra fastigheter i staden. Sålunda övertog han efter sina svärföräldrar gården n:o 695—697 vid Larochegatan, nu n:o 2, vilken för närvarande äges av hans ättling, herr Harald Bager. Jämväl köpte han några mindre gårdar såsom n:o 699 vid Hjulhamnsgatan, som han 1753 betalde med 750 daler.

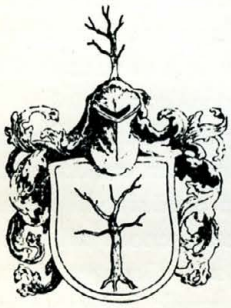

Haqvin Bagers sigill.

Efter moderns död enades Haqvin Bager med sina medarvingar, vilka voro hans två systerdöttrar och deras män, handelsmännen i Malmö Pehr Riber och Jöns Pehrsson, om en arvsförening av den 5 februari 1756. Dennas huvudinnehåll var dels ett godtagande av att Naffentorp enligt Märtha Bagers ordination för evärdliga tider skulle tillfalla Haqvin Bager och hans bröstarvingar och dels att han skulle få tillösa sig gården nrs. 1—5 vid Östergatan för ett fastställt värde av 1600 daler, varav han skulle utbetala hälften till syskonbarnen.

Från denna tid inflyttade han och hade såväl sin bostad, som ock kontor, i den gamla fädernegården intill sin död.

För att fullständiga uppgiften om hans fastigheter skall meddelas att han 1757 inköpte två plantagelyckor, Halland och Medelpad, om något över 8 tunnlands rymd för 1100 daler.

Som köpman ådagalade Haquin Bager en ovanligt stor skicklighet och skarp affärsblick. Han utvecklade sin handel, vilken företrädesvis utgjordes av spanmål, därhän, att han blev stadens störste hand-

lande, vilket framgår därav att han var stadens störste skattdragare. Vid sidan av handeln hade han ett betydande skeppsrederi. Hans brigantiner, såsom hans skeppstyp benämndes, besökte årligen utom inrikesorter även utrikeshamnar i Norge, Tyskland, Frankrike, England och Portugal. Att han fraktade sina varor på egna skepp bidrog naturligtvis till att han överflyglade sina kollegor i hemstaden, men hans överlägsna kunskaper och vidsträckta vyer spelade nog därvid största rollen. Det skall dock icke förtigas att andra faktorer, som även måste tagas med, utgjordes dels av hans energi och arbetssamhet samt dels hans hänsynslöshet, vilken senare tog sig sådana uttryck, att han obevekligt och ogenerat satte sig över gällande bruk och föreskrifter, när han ansåg dem föråldrade och för sig otjenliga.

Tillfölje därav uppkom redan från början av hans handelsverksamhet klander och klagomål mot honom från såväl enskilda borgare, som hela handelskåren, och då varken detta eller magistratens varningar utövade det ringaste inflytande på honom, gick det så långt, att han på rådhuset erhöll en offentlig förmaning av själva landshövdingen.

Ingenting hjälpte. Han fortfor att sköta sin handel efter sitt eget huvud. Stämningar och böter — särskilt för oanständigt skrivsätt mot magistraten — följde raskt på varandra. Bager tycktes trivas därmed och började efterhand att utveckla en sann skrivklåda och inkom allt som oftast med långrandiga, merändels giftiga, inlagor till magistraten, vars skräck han torde blivit.

Genom detta uppträdande och ett sårande översitteri stötte han sig snart med nästan alla sina medborgare, ja till och med tidvis med sina närmaste. Han blev sålunda tidigt synnerligen impopulär och av många hatad. Så småningom blev han tillfölje därav skydd av alla och en isolerad man.

Haqvin Bager var en underlig personlighet. Av naturen var han utrustad med en ovanligt stor begåvning, som rätt brukad kunde fört honom långt. Vid sin hemkomst från utlandet, där han tillägnat sig ett ansenligt vetande och insupit moderna åsikter, fann han tydligtvis födelsestaden vara en väldigt efterbliven liten Grönköpingshåla. Då han nu slog sig ned där för all framtid, önskade han säkerligen, samtidigt med att han ungdomsfriskt tog itu med sitt eget strävande för utkomsten, att rycka upp det slumrande samhället. Han kände nog hos sig en reformators kraft och håg. Men då han å ena sidan underskattade sina medborgare, överskattade han å andra sidan den egna förmågan. I stället för att ingripa med klok måttfullhet, tog

han hänsynslöst fatt med grova tag — och så stötte han på grund samt fann sig snart vara en ensam man, utan förståelse och utan samhörighet med någon. Hat och ovänskap utsådde han och fick skörda sin egen sådd.

Den egendomliga ställning, han sålunda försatt sig i, jämte ett otyglat häftigt lynne födde snart hos honom en till sjuklighet gränsande mani att ställa sig i opposition mot alla och först och främst mot myndigheterna i staden, samt att anse sig och utropa sig som en misskänd storhet. Kanske att kroppslig svaghet var därtill bidragande, ty redan 1754 klagar han själv över att hans kroppskrafter voro borta.

På så sätt utvecklades Bager till att blíva ett original vida ökänt såväl inom som utom staden.

Och dock var han en genial man. Därom vittna åtskilliga av de projekt, han uppgjorde till stadens bästa. Här skall några av dem nämnas.

År 1743 inlämnade han till magistraten ett förslag, som avsåg en förbättring i inkvarteringsskyldigheten och varigenom dels soldaterna skulle få bättre logis och dels borgerskapet skulle vinna minskad tunga. Det hamnade troligen i någon vederbörandes papperskorg och hördes ej sedan av.

Haqvin Bager.

Ett förslag till förbättring av magistratens och stadsbetjeningens inkomster ingav han 1757. Detta gick ut på att politiborgmästarens och 3 rådmäns tjänster skulle indragas och att de till dem utgående lönerna skulle fördelas mellan de övriga befattningshavarne samt att 3 lönlösa rådmän årligen skulle väljas av och inom borgerskapet.

Med kännedom om den bestående missämjan mellan magistraten och Bager var det icke märkvärdigt att detta förslag, om allvarligt menat, rann ut i sanden.

Ett par år senare, 1759, inlämnade han ett förslag om inrättande av en brandkassa till ersättning för egendom, förlorad vid olycklig vådeld. Betydelsen härav kan uppskattas vid erinran om, att vid denna tid ännu icke bildats någon brandförsäkringsanstalt i staden. Icke heller detta förslag vann genklang, oaktat han påföljande år, med anledning av den här försporda "jordbävningen" fann sig föranlåten påminna därom.

Samma år begärde han "bot på det skick som sker här i staden genom att swinkreatur gå lösa på gatorna och göra skada." Häri fick han medhåll av magistraten, som förklarade sig skola utgiva en "publication" däremot.

Hans mest intressanta projekt utgjorde hans hamnplaner. Han framlade 1753 ett förslag till hamnanläggning jämte en därtill hörande karta. Enligt planen skulle arbetet utbjudas till entreprenad på auktion. En sådan blev även utlyst, men entreprenadvillkoren voro sådana att ingen ville åtaga sig dem. Bager erbjöd sig visserligen senare att själv utföra hamnbygget mot vissa privilegier, vilka dock ansågos oantagliga. Därmed föll frågan för den gången.

År 1760 kom han med ett nytt förslag, som åsyftade anläggandet av en hamn på andra sidan av Limhamn, där det fanns av naturen tillräckligt djup för en sådan. Denna hamn och fästningsgraven invid staden skulle förbindas genom en 12 fot djup kanal. Förslaget var åtföljt av en karta och beskrivning, upprättad av stadsingeniör Jacob Örngren.

Då förslaget förekom, utsåg magistraten en nämnd, som skulle undersöka och inkomma med utlåtande angående detsamma.

Bager, som ansåg detta för onödigt och kanske som ett indirekt avslag, inkom i början av 1761 med en skrivelse, vari han förordade antagandet av sitt förslag från 1753. Man tyckte då allmänt rätt bra om detta, men ville hava kostnadsförslag och utredning av en fortificationsofficer, innan man kunde bestämma sig.

Emellertid vidhöll Bager samtidigt sitt förslag om hamn vid Limhamn. Han insände detta till kommerskollegium för att söka få understöd därför. Kollegium, som begärt stadens äldstas och magistratens utlåtande, fick detta 1762 utgående på att de undandrogo sig att ingå på ett så kostsamt och orimligt förslag.

Åter 1764 och 1767 framkom han med ett förslag liknande det av 1753 och med samma resultat.

Sedan dess hade de Bagerska hamnprojekten vilat i glömska tills han 1775 åter framdrog dem för att ställa sig i opposition mot Frans Suell och dennes redan antagna hamnbyggeplan. Angående Limhamnsförslaget framhöll han, att det kunde färdigbyggas på 2 år med tillhjälp av rikets fångars arbete — eller, om fångarnes antal vore för ringa, så hade Kungl. Majestät många tusen ständiga soldater!

Då Bagers förslag även nu tillbakavisades, sökte han förgäves genom hänvändelser till kommerskollegium och Kungl. Maj:t att kullkasta den av magistraten antagna hamnbyggeplanen. Han gick så långt i sin tredska att han vägrade erlägga den beslutade kontributionen till hamnen och motsatte sig hamn- och bropenningarnes utgivande. Endast genom Kungl. Maj:ts utslag kunde han förmås därtill.

Bager torde dock senare hava ångrat sitt motstånd mot det av Suell ledda hamnbygget, ty under sina senaste år lär han hava erkänt Suells förtjänster och uttryckt sin aktning för honom.

* * *

Det finns åtskilliga berättelser om Bagers egendomligheter, av vilka en här skall omnämnas.

En ny förordning om sabbatens helighållande hade utkommit 1762. Förutom anmaning om flitigt bevistande av gudstjänsten sön- och hälgdagar innehöll den bland annat förbud mot onödiga körslor särskilt under gudstjänsttiden. Hvad gjorde nu Bager? Jo, varje söndag spände han för sitt ekipage, det säges med fyra hästar, och for mitt under gudstjänsten med buller och skrammel förbi stadens båda kyrkor genom huvudgatorna ut till Naffentorp och åter därifrån på eftermiddagen, så att han ånyo passerade kyrkorna under aftongudstjänsten.

Sedan detta fortgått någon tid, sände magistraten honom en varning. Bager skylde emellertid på sin svaga hälsa och krämpor, som hindrade honom att gå i kyrkan, och fortsatte sina söndagsresor.

Nu sände magistraten honom en skarpare skrivelse, framhållande den allmänna förargelse, hans resor väckt i staden, samt att hans trotsiga brott mot förordningen föranlett att stadsfiskalen fått anmaning tillse det Bagers söndagsresor inställas eller i motsatt fall påtalas.

Bager genmälde, att hans resor ingalunda varit lustresor, utan av tvingande natur och att hans göromål i staden hindrade honom från att företaga dem söckendagar. Mot slutet av svaret kunde han ej avhålla sig från att utdela en gliring. Han förmenade att myggor silas och kameler sväljas, att självsvåld under magistratens uppsikt ej beivras och att magistraten borde lämna honom fri för oanständiga tillvitelser i domboken. — Naturligtvis renderade honom denna skrivelse böter för oanständigt skrivsätt.

Många andra voro de kontroverser, Bager iråkade såväl med myndigheterna som med enskilda personer. Hans stridiga lynne var i många år i jämn tillväxt och försatte honom ofta i obehagliga ställningar.

Under detta om sinnesjämvikt föga vittnande tillstånd utvecklades en annan underlig sida hos Bager. Redan tidigt hade man hos honom förmärkt en ovanlig skrivklåda. De aktstycken, han ingav till myndigheterna voro alltid, även om anledningen var en skäligen obetydlig fråga, särdeles omfångsrika och späckade med spetsigheter. Men detta väckte icke sådan uppmärksamhet som de rimmade skapelser, han med tiden började uppvakta sina bekanta med och foga vid sina

skrivelser till myndigheterna. Han hade nog börjat med dem inom en trängre krets och på skämt, men allt som åren gingo och hans sinne allt mer kom på sned, blev det honom ett behov att genom verser, vilka oftast voro befängda rimmerier, lätta sitt betryck, giva uttryck af inneboende stark humor, kanske satir, eller sjunga ut sin känsla av förakt över vardagslivets bornerade gränser. Han var sig själv nog. Så var han sin egen skald och i sin egen rimkonst fann han lisa.

Bager utgav i tryck en hel del nationalekonomiska och andra skrifter samt en mängd tidningsartiklar, vanligen kryddade med rimmerier. — Här meddelas ett prov på hans skaldekonst. Detta återfinnes i hans besvär till Kungl. kommerskollegium 14 juli 1768, tryckt i Göteborg 1769.

"Jag qwider,
jag lider,
Dock bider,
Den stund,
Så sund,
At min sorgepust,
Den gifwes söt must."

Naturligtvis blevo hans publicerade "skaldestycken" föremål för stark kritik. Särskilt skalden J. H. Kellgren kastade sig med en nästan oförståelig begärlighet över dessa stackars "poesi"-alster för nöjet att kunna lysa med sin satirs skärpa och ställa Bager i så löjlig dager som möjligt. Hans skola följde exemplet. Då Bager sökte försvara sig, endast förvärrade han sin sak och blev än hätskare utmålad till begabbelse. Och dock var hans anförda ursäkt ödmjuk nog, såsom framgår av denna hans skrivelse:

"Min läsare! Jag beder, att Tu intet uttyder illa min enfaldiga och välmenande Oeconomiska Poesie; ty jag är ingen Studiosos, utan en Hans Kongl. Maj:ts och Kronan Sveriges pålagde Skatt- och Inqvarterings-dragande, dock ringa förmögne Borgare och Handelsman uti then Handelskroppen i Stapelstaden Malmö."

Över ett halvt århundrade efter Haqvin Bagers död förblev hans namn symbolen för det plattaste rimmeri. Nu äro hans "skaldeverk" väl i allmänhet förglömda och ingen skada är det, ty, även om nutiden kan genomskåda och ogilla Kellgrens kitsliga kritik, kan den dock säkerligen icke finna uppbyggelse av Bagers befängda verser.

* * *

De senare åren av Haqvin Bagers levnad höll han sig i obemärkthet, därtill tvingad av hälsoskäl och tilltagande kroppslig svaghet. Han drabbades även av husliga sorger, vilka lade sordin på hans stridslystna lynne.

Han hade 1757 ingått äktenskap med *Anna Catharina Sölschier*, dotter av handlanden i Malmö Diedrich Sölschier och Rebecka Kröger, samt född den 10 april 1717. Hon avled i mars 1776 och begrovs den 6 i samma månad i familjegraven.

Med henne hade Bager 11 barn, av vilka 6 dogo före honom. De två äldsta sönerna, vilka redan voro förhoppningsfulla unga män, hade han sorgen se nedbrutna av obotlig sjukdom.

Haqvin Bager dog den 10 februari 1782, icke fullt 72 år gammal och begrovs i familjegraven i S:t Petri kyrka.

* * *

Genom efterlämnat testamente hade Bager sörjt för omvårdnad och skötsel av sönerna David och Diedrich. Svärsonen Malmros skulle taga till sig den förre och sonen Peter den senare. Härför erhöllo de tillsammans sjättedelen av behållningen i boet samt Malmros den s. k. Norragården och Peter Östragården till det värde dessa gårdar påsatts vid skiftet efter fru Anna Catharina Bager.

Tillgångarne efter Haqvin Bager utgjorde, förutom Naffentorp, som taxerades till 1516 rdr., 32 sk. specie, en summa av 14961 rdr., 21 sk., 7 rnst. specie. Sedan härifrån avdragits skulderna, varibland barnens till 8,658 rdr., 28 sk. specie uppgående möderne, samt sjättedelen enligt testamentet, fick varje av de 5 arvtagarne 1050 rdr., 22 sk., 11 rnst. specie på sin lott.

Barn:

1:o. [15]. *Diedrich*, f. 11. 1. 1739, † 28. 3. 1790, handelsbokhållare, innehade Naffentorps fideikommiss 1782—90.

2:o. [16]. *David*, f. 13. 4. 1740, † 26. 8. 1740.

3:o. [17]. *David*, f. 11. 7. 1741, † 2. 6. 1792, handelsbokhållare, innehade Naffentorps fideikommiss 1790—92.

4:o. [18]. *Anna Catharina*, f. 27. 9. 1742, † 1. 10. 1742.

5:o. [19]. *Peter*, f. 12. 11. 1744, † 27. 2. 1808, *se tab. 5.*

6:o. [20]. *Märta Rebecca*, f. 28. 12. 1745, † 5. 5. 1770, g. 1768 (lystes 1:a gången 10. 7. 1768) m. handlanden i Malmö Paul Jostson Nerman, f. 31. 8. 1731, † 17. 7. 1782, i hans första gifte.

7:o. [21]. *Louis*, f. 15. 3. 1747, † 16. 10. 1750.
8:o. [22]. *Anna Catharina*, dpt. 9. 9. 1748, begr. 1. 10. 1754.
9:o. [23]. *Jöran*, dpt. 16. 12. 1749, begr. 9. 9. 1750.
10:o. [24]. *Anna (Anna Catharina)*, dpt. 19. 8. 1753, † 18. 4. 1828, g. 21. 2. 1775 m. v. stadsnotarien, senare tullförvaltaren, assessorn Jacob Malmros, dpt. 27. 4. 1747, † 20. 4. 1819.
11:o. [25]. *Anna Lovisa*, f. 18. 8. 1757, begr. 4. 6. 1758.

TABELL N:o 5.

[19]. *Peter* (son av Haqvin Bager och Anna Catharina Sölschier, tab. 4) föddes den 10 november 1744. Tillika med skolstudier erhöll han redan i unga år teoretisk och praktisk undervisning i handel under faderns ledning. Därjämte fick han liksom bröderna redan som pojke allt som oftast följa med faderns skepp på resor till skilda länder, för att under en handelsbokhållares uppsyn bliva praktiskt invigd i utrikeshandelns mysterium. Den goda men stränga skola, han sålunda fick genomgå, gjorde honom till en tidigt mognad affärsman med skarp blick och med ett ovanligt utvecklat ordningssinne, som kanske med tiden urartade till pedanteri.

Han startade först som bokhållare hos fadern, men då han 1777 behövde ett eget hem för att kunna gifta sig, överlät fadern fideikommisset Naffentorp åt honom, förmodligen på arrende. Samtidigt hade han dock bostad i en av faderns gårdar, den s. k. Östragården, och var fadern fortfarande behjälplig i handeln.

Att Peter icke var någon beundrare av faderns poetiska ådra, som nog stred mot hans praktiska sinne, framgår av en känd anekdot. Haqvin Bager hade enligt denna tapetserat ett helt rum å Naffentorp med sina egendomlig versrim. Unge Peter hade ej mera försyn för faderns mästerverk än att han, sedan han övertagit gården, lät hämta en målare och gav honom ordres att stryka över kludderierna. Haqvin, som oförmodat kom på besök och fick se målarens i den enligt hans tycke vandaliska framfarten, befallde denne genast upphöra därmed, tog dennes pensel och målade på en tom väggplats följande rader:

"Min son Pehr, så kär,
Låt stå här,
Hvad skrifwet är
På mitt begär."

Efter faderns död övertog Peter Bager, sedan han den 27 okt. 1782 erhållit burskap, dennes handels- och rederirörelse samt den gamla

fädernegården, vari han inflyttade och bodde till sin död. Här bedrev han med skicklighet och framgång en betydligt utvecklad affärsverksamhet. Det var huvudsakligen spanmålsaffär, men därmed var förenad speceri-, bränvins- och annan handel en gros och i minut samt därjämte skeppsrederi, sillsalteri och trankokeri. Han gjorde dessutom i fastighetsaffärer. Sålunda köpte han 1790 gården n:o 400 vid Södergatan (nu n:o 32) och sålde den igen 1794. År 1791 köpte han gården nrs 28—29 (nu n:o 11) vid Östergatan och samma år n:o 397 (nu n:o 24) vid Södergatan. Den senare gården sålde han redan följande året. Slutligen köpte han 1799 gården nrs 6—13, 21—23 vid Östergatan (nu A. P. Sjöbergs sterbhus fastighet), för att åter sälja den 1804. Även sin iboende gård, den gamla fädernegården, sålde han 1808 kort före sin död till sin son Lorens Isak.

Efter brodern Davids död blev han 1792 innehavare av Naffentorps fideikommiss, som han omdöpte till Petersborg.

Bager hade ärvt åtskilliga av faderns egenheter och excentriciteter. Han var mycket sträng och fordrande, för att icke säga hård, mot sin familj och underlydande och därtill barsk, lättretlig och uppbrusande. Ävenledes torde en del av faderns oppositionslusta mot myndigheterna gått igen hos honom. Det förtäljes att tullbetjänterna ofta retade honom att örfila upp dem, varpå de förnöjde stoppade på sig den rikliga ersättning, han fick punga ut med. En gång dömd till 50 riksdalers böter för någon förseelse skall han hava sänt upp summan till rådhuset i kopparmynt lastade på en fyrspänd vagn. Han var alltid urmodigt klädd, ville aldrig höra talas om att roa sig, utan bannlyste allt vad nöje heter.

Bagers erkända duglighet som köpman och stora begåvning, tillika med hans respektabla levnadssätt gjorde honom till en av sina medborgare aktad och betrodd man. Enligt en samtidas utsago var han en "ovanligt redbar och verksam man." Han blev också invald till ledamot av stadens äldsta och den 7 april 1788 dessas förman. Denna befattning och sitt ledamotskap avsade han sig på grund av sjuklighet den 24 mars 1789, men blev 1794 åter invald i stadens äldstes korporation.

Peter Bager dog den 27 februari 1808 och ligger begraven i familjegraven i det forna Dringelbergska kapellet, där hans far, farfar och farfarsfar begravts före honom.

Vid boupptecknigen efter honom uppgingo tillgångarne till c:a 90,200 riksdaler bo. specie förutom Petersborg, som var taxerat till 19,200 rdr. bo. specie. Skulderna utgjorde c:a 17,585.

Bager blev gift den 30 mars 1777 med *Mariana Beata de la Rose* (dotter av borgmästaren i Skanör, Leonard de la Rose och Anna Helena Schönberg), född den 1 maj 1749. Hon överlevde sin man och dog den 23 januari 1824. Boets behållning efter henne utgjorde vid skiftet 37,226 rdr. bo.

Barn:

1:o. [26]. *Anna Catharina,* f. 28. 12. 1777, † 18. 12. 1860, g. 2. 12. 1796 m. handlanden Samuel Johan Björkman, f. 1769, † 3. 7. 1809.

2:o. [27]. *Haqvin,* f. 21. 11. 1778, † 1. 5. 1845 i Lund, dövstum, innehade fideikommisset Petersborg, omyndig.

3:o. [28]. *Maria Helena,* f. 20. 12. 1779, † ogift 18. 3. 1824.

4:o. [29]. *Leonard,* f. 28. 10. 1780, † 10. 2. 1857, innehade fideikommisset Petersborg, omyndig.

5:o. [30]. *Erland Gabriel,* f. 28. 10. 1780, † 26. 8. 1781, tvilling med Leonard.

6:o. [31]. *Erland Gabriel,* f. 24. 2. 1782, † 5. 5. 1839, *se tab. 6.*

7:o. [32]. *Märtha Rebecca,* f. 19. 1. 1784, † 1804, g. 25. 4. 1802 m. handlanden i Söderköping Gustaf Odéen i hans första gifte.

8:o. [33]. *Lorens Isak,* f. 2. 4. 1785, † 15. 2. 1857, *se tab. 13.*

9:o. [34]. *Peter,* f. 2. 5. 1786, † 18. 12. 1840, *se tab. 15.*

10:o. [35]. *Elsa Elisabeth,* f. 4. 10. 1787, † 5. 2. 1834, g. 1:o) 22. 9. 1805 m. svågern, handlanden i Söderköping Gustaf Odéen, skild från honom 1824, g. 2:o) 1825 m. handlanden i Hälsingborg Nils Hedström, f. 1795, † 1834.

11:o. [36]. *Emanuel,* f. 30. 9. 1788, † 27. 3. 1866, *se tab. 18.*

12:o. [37]. *Jöran,* f. 1. 2. 1790, † 3. 2. 1790.

13:o. [38]. En son dödfödd i april 1794.

TABELL N:o 6.

[30]. *Erland Gabriel,* (son av Peter Bager och Mariana Beata de la Rose, tab. 5) föddes den 24 februari 1782. Han ägnade sig åt lantbruk och blev possessionat. Samma år han gifte sig (1805) övertog han gården Webeck i Huaröd socken. År 1812 arrenderade han Petersborgs fideikommiss. Samtidigt skötte han Katrinetorp, som han 1811 inköpt, men åter sålde 1832. År 1823 flyttade han till Kärrstorps socken, där han köpt gården Snapparp. Han var även ägare

av gårdarne Marieholm och Thorkelstorp, samt var en synnerligen driftig och verksam agronom.

Erland Gabriel Bager avled den 5 maj 1839 och begrovs i familjegraven i Kärrstorp.

Han hade 1805 i Huaröd ingått äktenskap med *Anna Maria Nilsson* (dotter av handlanden Bengt Nilsson och Elsa de la Rose), född den 5 december 1783, död den 11 juli 1849. Hon ägde gården nrs 445—447 på hörnet av Gråbröders- och Hyregatorna i Malmö samt efterlämnade en förmögenhet om c:a 32,500 rdr. bo.

Barn:

1:o. [39]. *Elsa Maria,* f. i Huaröd 1. 8. 1806, † 3. 4. 1829, g. 1827 m. fanjunkaren, arrendatorn av Petersborg, senare bagaren i Malmö Magnus Christian Leche, f. 3. 8. 1796, † 19. 5. 1851, i hans första gifte.

2:o. [40]. *Peter,* f. 16. 6. 1808, † 25. 8. 1868, *se tab. 7.*

3:o. [41]. *Beata Helena,* f. i Huaröd 11. 8. 1809, † ogift 29. 11. 1875.

4:o. [42]. *Anna Ulrika,* f. i Bunkeflo 11. 2. 1812, † 24. 1. 1841, g. 1833 m. svågern, fanjunkare Magnus Christian Leche i hans andra gifte.

5:o. [43]. *Beonard,* f. i Bunkeflo 5. 5. 1814, † utrikes, flyttade till Lund 1827, kopparslagaregesäll.

6:o. [44]. *Erland Gabriel,* f. 17. 6. 1815, † 2. 1. 1888, *se tab. 10.*

7:o. [45]. *Annette Marie,* f. i Bunkeflo 11. 7. 1816, † 31. 7. 1852, g. 1849 m. fanjunkaren Carl Alexander Hallbeck, f. 27. 11. 1805, † 22. 12. 1891, i hans första gifte, omgift 12. 10. 1853 m. Gunilla Kockum.

8:o. [46]. *Lorens Isak,* f. i Bunkeflo 5. 8. 1817, † utrikes, först urmakaregesäll, så skeppsredare på Timmernubba i Kalmar län och slutligen fyrare.

9:o. [47]. *Emanuel,* f. 22. 11. 1818, † 2. 10. 1847, *se tab. 11.*

10:o. [48]. *Brita Christina,* f. i Bunkeflo 30. 5. 1821, † 2. 5. 1900, g. 24. 7. 1842 m. t. f. kronofogden Petter Petterson, f. 26. 10. 1806, † 12. 7. 1859, ägde Spoletorp vid Lund.

11:o. [49]. *Märtha Rebecca,* f. 17. 9. 1822, † 10. 3. 1829 på Snapparp.

12:o. [50]. *Carl Rufus Tolfte,* f. på Snapparp 27. 8. 1823, † 18. 3. 1829.

13:o. [51]. *Clara Maria,* f. på Snapparp 15. 9. 1825, † ogift 22. 7. 1887.

TABELL N:o 7.

[40]. *Peter* (son av Erland Gabriel Bager och Anna Maria Nilsson, tab. 6), född i Huaröd 16 juni 1808, först konstmålare, var sedan några år bosatt i Amerika samt blev, sedan han hemkommit därifrån, lantbrukare och hade gården Fredentorp. Han övertog Petersborg på arrende 1853 och blev efter fabroderns död 1857 innehavare av denna fideikommissegendom, vilken han 1865 utarrenderade för 5300 rdr. Han dog 25 augusti 1868 och var sedan 6 januari 1847 gift med *Olfrida Celestina Sjölin* (dotter av handlanden i Malmö Jöns Peter Sjölin och Cecilia Malmborg), född 9 februari 1826, död 9 april 1904.

Son:

[52]. *Oscar Victor*, f. 22. 11. 1847, † 10. 7. 1900, *se tab. 8.*

TABELL N:o 8.

[52]. *Oscar Victor* (son av Peter Bager och Olfrida Celestine Sjölin, tab. 7), född i Vallkärra 22 november 1847, lantbrukselev 1866—69, elev vid Alnarps lantbruksinstitut, utexaminerad därifrån 1873. Från och med faderns död 1868 var han innehavare av Petersborgs fideikommiss, som nämnda år utarrenderades på 10 år för 4600 rdr. Den 13 februari 1874 övertog Bager själv egendomen mot ett avträde till arrendatorn av 10,000 kronor, varjämte han övertog de yttre inventarierna för c:a 12,900 kr. Oscar Bager avled 10 juli 1900 och begrovs i Bunkeflo. Han blev gift 23 maj 1874 med *Hulda Wetterlind* (dotter av herr Torvald Fritz Wetterlind och Hariette Petronella Westerdahl) född 31 augusti 1846, död 10 maj 1906, begraven i Bunkeflo.

Barn:

1:o. [53]. *Oscar Victor*, f. 15. 4. 1875, † 31. 3. 1877.
2:o. [54]. *Fritz Peter*, f. 25. 8. 1876, † 5. 1. 1878.
3:o. [55]. *Hilma*, f. 18. 12. 1877.
4:o. [56]. *Lorens Isak Oscar*, född på Petersborg 3 april 1879, godsägare, innehar Petersborgs fideikommiss sedan 1900, studentexamen 1899, officersvolontär s. å., elev vid Alnarps lantbruksinstitut

1900, utexaminerad därifrån 1902, lantbruksbiträde å Heljarps gård 1902—03, vistades för lantbruksstudier i England, Skottland och Tyskland 1903—04, övertog jordbruket å Petersborg 1904. Samma år tillköpte han till Petersborg hemmanen n:o 2 i Fjärdingslöv i Glostorps socken och n:o 27 i V. Klagstorp, vilka hava ett taxeringsvärde av resp. 19,800 och 9,600 kr. och vilka 1905 bebyggdes med arbetarebostäder för 27,000 kr. Bager blev nämndeman 1906 och arrenderade 1909 Ängslätt, som han 1917 inköpte.

L. I. O. Bager, innehavare av Petersborgs fideikommiss.

År 1913 den 28 april härjades Petersborg av eldsvåda, varvid endast blev räddat det gamla av murgröna helt överväxta boningshuset, vilket 1905 blivit restaurerat och modernisserat. Samma år nybyggdes ekonomibyggnaderna, varjämte egendomen elektrifierades. År 1907 påbörjades och 1919 fullbordades nya trädgårds- och planteringsanläggningar med damm, växthus och utsiktsbyggnad. Motorkultur infördes å egendomen 1916 och 1917 uppfördes nya arbetarebostäder.

Oscar Bager är sedan 12 december 1907 gift med *Hedvig Mathilde Anne Marie Helene Schmid* (dotter av tyske ryttmästaren och riddargodsägaren Oscar Schmid och Clara Lüttich) född 6 juni 1881.

Helene Bager, f. Schmid.

* * *

Petersborgs taxeringsvärde utgjorde:

år 1717 . . . . . 1,300 daler smt.,
„ 1782 . . . . . 1,516 riksdaler 32 skilling specie,
„ 1808 . . . . . 19,200 riksdaler banko specie,
„ 1845 . . . . . 24,000 riksdaler banko,
„ 1917 . . . . . 251,000 kronor.

Petersborg.

5:o. [57]. *Oscar Victor Fritz Peter,* f. 20. 10. 1880, *se tab. 9.*

6:o. [58]. *Anna,* f. 18. 10. 1881, † i Stockholm 10. 2. 1911, g. 7. 10. 1909 m. löjtnanten vid Västerbottens regemente Fride Rudolf Edward Antoni, f. 2. 6. 1886.

7:o. [59]. *Fritz Peter,* f. 17. 3. 1886, † 18. 9. 1887.

TABELL N:o 9.

[57]. *Oscar Victor Fritz Peter,* (son av Oscar Victor Bager och Hulda Wetterlind, tab. 8), född på Petersborg 20 oktober 1880, anställd hos Delvendahl & Künzel, Werder a. H. 1897, bankirfirman Max Gottholf i Potsdam 1899, Deutsche Bank i Berlin 1900, A.-B. Skånska Handelsbanken i Malmö 1907, kamrer och föreståndare för revisionsavdelningen 1917, samma befattning i Skandinaviska Kreditaktiebolaget 1919, gift 18 augusti 1910 med *Gurli Anna Sofia Agri* (dotter av inspektören i Malmö Thor Axel Agri och Sophie Caroline Pettersson) född 30 juli 1885.

Son:

[60]. *Axel Erland Gabriel,* f. 15. 7. 1911.

TABELL N:o 10.

[44]. *Erland Gabriel* (son av Erland Gabriel Bager och Anna Maria Nilsson, tab. 6), född i Bunkeflo 17 juni 1815, flyttade 1833 till Göteborg, blev senare lantbrukare och hade gården Berga nära Hälsingborg, flyttade därefter till Göteryd, död 2 januari 1888, gift 23 november 1843 med *Kristina Sandquist,* född i Svedala 21 juli 1821, död . Hon flyttade 1877 med barnen till Göteborg.

Barn:

1:o. [61]. *Olga Emilia Augusta,* f. i Hälsingborg 17. 1. 1849, flyttade 1869 till Stockholm.

2:o. [62]. *Maria Elisabeth (Elise),* f. i Hälsingborg 25. 3. 1851, † 19. 6. 1919, flyttade till Marseille 1869, gift där med grosshandlaren därstädes Adolf Sylvander, f. 6. 3. , † 6. 12. 1916.

3:o. [63]. *Clara Ulrika,* f. i Hälsingborg 2. 7. 1856, flyttade till Göteborg 1872, senare sjukgymnast i Frankrike och från 1915 i Schweiz.

4:o. [64]. *Birger Emanuel,* f. 10. 3. 1864, sjöman, troligen död.

TABELL N:o 11.

[47]. *Emanuel* (son av Erland Gabriel Bager och Anna Maria Nilsson, tab. 6), född i Bunkeflo 22 november 1818, lantbrukare, död på Snapparp 20 oktober 1847, gift med *Johanna Fredrika Claesson,* född 1820, död 1902, omgift 7 april 1849 med handlanden i Malmö Carl Ludvig Braconier.

Son:

[65]. *Erland Fredrik,* f. 10. 3. 1843, † *se tab. 12.*

TABELL N:o 12.

[65]. *Erland Fredrik* (son av Emanuel Bager och Fredrika Claesson, tab. 11), född 10 mars 1843, handelsbokhållare, senare lantbrukare, död , gift 1868 med *Amanda Mattsson,*

Barn:

1:o. [66]. *Fredrik Emanuel,* f. 4. 12. 1868, vistas utrikes.

2:o. [67]. *Ernst Georg,* f. 20. 9. 1870, vistas utrikes.

TABELL N:o 13.

[33]. *Lorens Isak* (son av Peter Bager och Mariana Beata de la Rose, tab. 5) föddes den 2 april 1785. Han uppfostades med ovanlig stränghet av sin barske och fordrande fader. Allt skulle gå i hemmet efter faderns schema, orubbligt och rätt som ett urverk. Vid minsta avvikelse vankades smörj. Icke bättre blev det för den unge Lorens Isak sedan han fått informator. Denne praktiserade inplantandet av vetandet huvudsakligen med stut. Det var en glädjelös barndomstid. Vid nio års ålder sändes han så från hemmet till morbrodern borgmästaren Lorens Isak de la Rose i Söderköping, i vars

L. I. Bagers hus, Östergatan 1.

hus han var i 6 år. Detta räddade nog gossen från att bliva alldeles för kuvad, ehuru han nog även hos morbrodern fick lära sträng tukt och goda seder. Sedan sändes han under handledning av goda "tuktomästare" 1800 till Göteborg och 1802 till Lund för vidare utbildning. 1803 fick han kondition i Hamburg samt 1804 i Bordeaux, där han stannade till 1807, då fadern, som kände sig icke hava långt kvar, hemkallade honom för att övertaga affärerna. Detta gjorde han samt köpte av fadern i början av 1808, kort före dennes död, den gamla fädernegården nrs. 1—5 vid Östergatan, i vilken handelsaffären var inrymd. Denna gård blev sedan hans bostad för livstiden, ehuru han längre fram nästan helt ombyggde den, varvid den fick det utseende den hade, intill dess den fick giva vika och blev nedriven för det femvåningspalats, som nu uppfyller kvarteret.

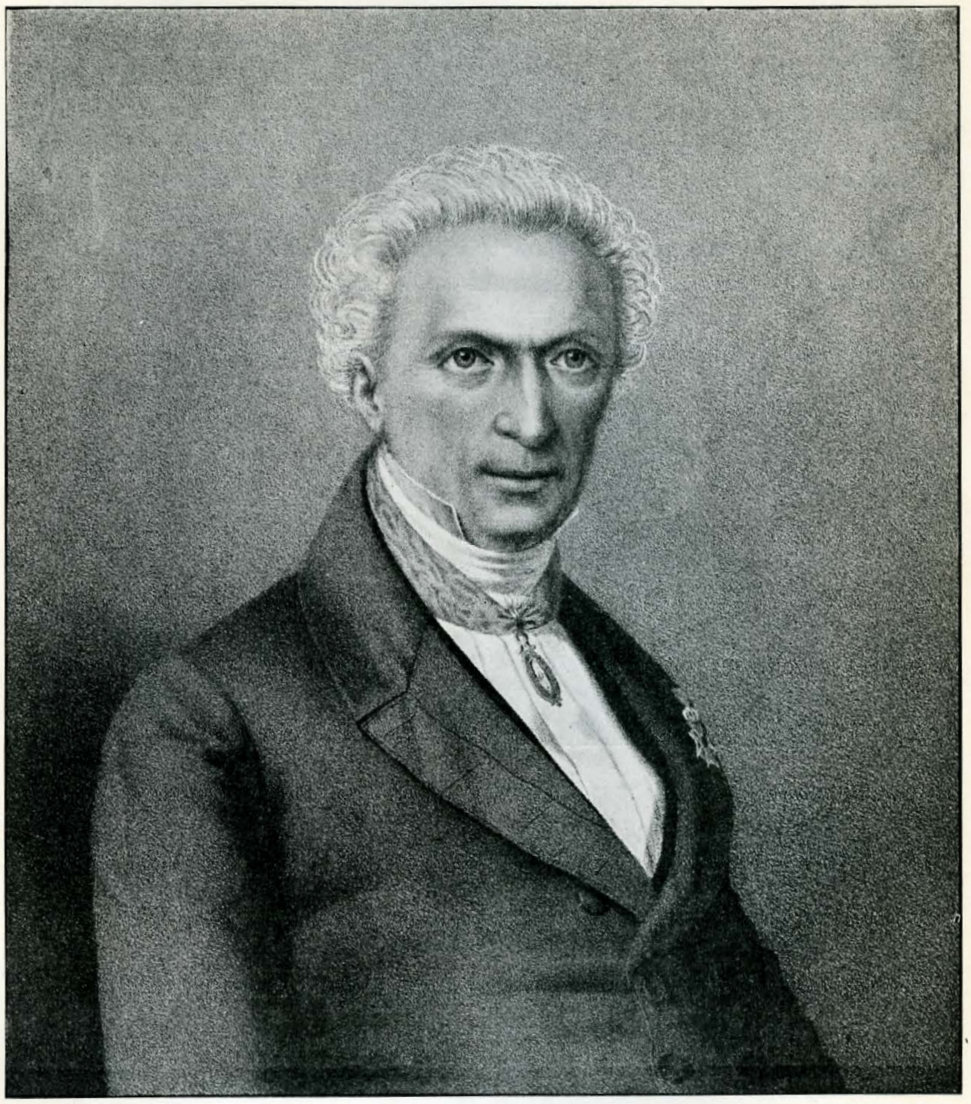

L. I. Bager.

Visserligen efterlämnade fadern en ganska ansenlig förmögenhet, såsom 2 gårdar i Malmö, 2 sillsalterier och trankokerier i Bohuslän, 8 fartyg, fideikommisset m. m., men sedan modern och 8 syskon delat arvet, blev där icke någon värst stor arvepost för Lorens att börja sin handel med. Han hade det därför ganska knogigt i begynnelsen. Hans stränga uppfostran hade emellertid medfört åtskilligt gott för honom. Han hade därigenom tidigt fått inplantat hos sig minutiös ordningfullhet och arbetsvana, varförutom han icke kunnat undgå att insupa ett betydligt kvantum kunskaper. Då han därtill av naturen hade ett gott, klart förstånd och under sin vistelse utomlands vunnit stor erfarenhet och vidgade vyer, var han väl väpnad att taga upp kampen för tillvaron. Och detta gjorde han under utvecklande av sådan skicklighet och ovanlig arbetsförmåga, att han så småningom förvärvade en betydlig förmögenhet enligt den tidens uppskattning. Samtidigt förskaffade han sig genom sin pålitliga och upphöjda karaktär samt sin personliga älskvärdhet ett aktat anseende och medborgarnes oinskränkta förtroende.

Han blev snart mycket anlitad i kommunala angelägenheter. Tidigt medlem av stadens äldste blev han 1815 vald till dessas förman. Den 20 okt. 1817 blev han jämte Hans Aron Falkman vald till stadens riksdagsman. Ett område, på vilket han nedlade ett synnerligt förtjänstfullt arbete, var stadens hamn. Invald 1815 till ledamot av hamndirektionen blev han den då åldrige Frans Suell ett värdefullt stöd. Samarbetet dem emellan var det allra bästa, liksom den ömsesidiga uppskattningen. Det dröjde dock 10 år efter Suells död, innan L. I. Bager till fullo upptog dennes mantel, då han 1827 blev vald till hamndirektionens ordförande. Som sådan fullföljde han de Suellska planerna för hamnen och arbetade i många år rastlöst och insiktsfullt på densammas färdigbyggande och fulländning. Utan överdrift kan sägas att han näst Frans Suell har största förtjänsten om hamnbygget i det skick, det då för tiden framstod.

Här skall anföras några andra allmännyttiga företag, vari L. I. Bager tog del och ofta initiativ. Han gav impulsen till inrättande av Josefinas slöjdskola år 1826 och var dess styresman, så länge han levde. År 1837 startade han i förening med Mathias Flensburg ett ångbåtsbolag. De samma anskaffade det första segelfartyg, som byggts i Malmö. Dittills hade endast mindre farkoster byggts där.

Han var ledamot av åtskilliga sällskap och föreningar, ex. Hushållningssällskapet, sjömanssällskapen i Göteborg och Stockholm, träd-

gårdsföreningen i Malmö och Lund och fiskerisällskapet. Då konungen besökte Malmö 1837 och beråg hamnen, blev Bager riddare av Vasaorden. Riddare av Nordstjerneorden blev han 1843.

L. I. Bager avled den 15 februari 1857. Huru högt skattad han var kunde skönjas på hans begravningsdag, då kistan med hans stoft, buren av handelskårens medlemmar, ledsagades till graven av tusentals människor.

I efterlämnat testamente av d. 12. 5. 1835 och 25. 8. 1856 skänkte L. I. Bager bland annat:

till S:t Petri kyrka 750 rdr. mot förbindelse att evärdeligen underhålla den av Bager bekostade, i kyrkomuren infällda, gravvården över hans förfäder,

till Josefinas slöjdskola 3000 rdr.,

till tekniska skolan i Malmö 1500 rdr.; räntan skulle tilldelas 1 eller 2 elever,

till allmänna folkskolestyrelsen i Malmö 1500 rdr.; räntan skulle tilldelas ena hälften en lärare i slöjd och andra hälften några av de skickligaste eleverna,

till allmänna folkskolestyrelsen 1000 rdr. till upprättande av en simskola,

till hamnstyrelsen 600 rdr.; räntan skulle utdelas som premier åt 3 i hamnens tjänst lagstadde väktare eller andra arbetare,

till fruntimmersföreningen 600 rdr.,

till Malmö begravningsplats å Gustav Adolvs torg 500 rdr. mot förbindelse av underhåll av hans och brodern Emanuels gravplats därstädes,

till skånska naturalhistoriska museum 500 rdr.

till skånska fiskerisällskapet 500 rdr.

Bager överlämnade d. 7 april 1855 en gåva av 1500 rdr. till tekniska afton- och söndagsskolan till förstärkande av "L. I. Bagers fond", vilken till ett belopp av 2000 rdr. blivit stiftad d. 3 april 1855 genom tillskott av medlemmar inom Malmö samhälle till firande av L. I. Bagers 70-åriga födelsedag.

Vid boupptecknigen efter L. I. Bager utgjordes behållningen av c:a 168,763 rdr. bo.

Bager ingick 1809 äktenskap med *Anna Maria Ulrika Cronsiöe* (dotter av borgmästaren i Skanör, lagman Carl Georg Cronsiöe och Clara Cecilia de la Rose), född den 28 december 1789, död den 28 november 1861.

Barn:

1:o. [68]. *Carl Peter*, f. 19. 4. 1811, † i Australien 1847.

2:o. [69]. *Clara Mariana*, f. 30. 8. 1812, † 9. 8. 1814.

3:o. [70]. *Lorens Isak*, f. 8. 3. 1814, † 7. 12. 1863, *se tab. 14.*

TABELL N:o 14.

[70]. *Lorens Isak* (son av Lorens Isak Bager och Anna Maria Ulrika Cronsiöe, tab. 13) föddes den 8 mars 1814, possessionat, ägde Habo gård, död den 7 december 1863, gift 1:o) 1842 med *Anna Jacobina Löfvengren* (dotter av postmästaren i Hörby Anders Löfvengren och Eva Sofia Hagelbäck), född den 19 september 1821, död den 10 oktober 1847, gift 2:o) 1858 med *Gustafva Sophia Wred* (dotter av prosten i Ahlstad Frans Wilhelm Wred och Henriette Sophie Grabe), född den 7 februari 1822, † den 1 september 1905.

Barn i första giftet:

1:o. [71]. *Anna Sophia*, f. tvilling 10. 7. 1843, † s. å. efter några dagar.

2:o. [72]. en son, f. tvilling 10. 7. 1843, † s. å. efter några dagar.

3:o. [73]. *Clara Sophia*, f. 30. 5. 1844, † 1847.

4:o. [74]. *Anna Ulriika*, f. 22. 9. 1845, † 20. 5. 1915, g. 1865 m. konsistorienotarien i Lund, filosofie doktor, R. N. O., R. V. O. Johan Magnus Sjögren, f. 24. 9. 1826, † 5. 10. 1916.

5:o. [75]. *Carolina Laurentia*, f. 1847, † 1848.

TABELL N:o 15.

[34]. *Peter* (son av Peter Bager och Mariana Beata de la Rose, tab. 5) född den 2 maj 1786, fabrikör i Söderköping, senare possessionat, ägde Bagershill och arrendator av St. Råby, död den 18 december 1840, gift 1808 med *Anna Margareta Kihlman*, (dotter av kyrkoherden i Ullerud Carl Kihlman och Anna Katarina Odéen) född den 19 april 1790, död den 12 april 1853.

Barn:

1:o. [76]. *Anna*, f. 11. 9. 1809, † 27. 3. 1858, g. 11. 9. 1837 m. kamreraren vid riksbankens avdelningskontor i Malmö, vice häradshövdingen, R. V. O., Carl Anders Fogelklou, f. 2. 8. 1809, † 7. 12. 1865.

2:o. [77]. *Mariana,* f. 12. 7. 1811, † 15. 6. 1880, g. 3. 4. 1836 m. possessionaten Georg Henrik Flensburg, f. 31. 5. 1809, † 15. 6. 1877, ägde Åkerslund.

3:o. [78]. *Carolina,* f. 29. 3. 1813, † 12. 8. 1817.

4:o. [79]. *Petronella,* f. 24. 11. 1815, † 24. 4. 1818.

5:o. [80]. *Carolina Petronella,* f. 28. 7. 1818, † 24. 4. 1833.

6:o. [81]. *Clara Albertina,* f. 24. 4. 1821, † 25. 5. 1878, g. 24. 6. 1853 m. stadskomministern i Jönköping Carl Petter Rydén, f. 6. 3. 1814, † 19. 5. 1879.

7:o. [82]. *Peter Marianus,* f. 23. 3. 1824, † 15. 5. 1870, *se tab. 16.*

8:o. [83]. *Carl Gustaf,* f. 25. 1. 1828, † 27. 2. 1830.

TABELL N:o 16.

[82]. *Peter Marianus,* (son av Peter Bager och Anna Margaretha Kihlman, tab. 15) född den 23 mars 1824, possessionat, ägde Bagershill och arrenderade Dalby kungsgård, död den 15 maj 1870, gift den 22 december 1852 med *Johanna Dorothea (Dora) Hyllén,* (dotter av kantorn Nils Petter Hyllén och Elsa Benedikta Lembke), född den 2 oktober 1826, död den 30 augusti 1904.

Barn:

1:o. [84]. *Carl Peter,* f. 9. 10. 1854, † 1. 2. 1906, *se tab. 17.*

2:o. [85]. *Anna Carolina,* f. 24. 1. 1856, g. 10. 11. 1880 m. majoren i arméen, kaptenen i Kronobergs infanteri regementes reserv, t. f. domänintendenten i Kronobergs län, R. S. O., R. V. O., Georg Herman Wieslander, f. 10. 6. 1848.

3:o. [86]. *Klara,* f. 8. 1. 1858.

TABELL N:o 17.

[84]. *Carl Peter,* (son av Peter Marianus Bager och Johanna Dorothea Hyllén, tab. 16) född den 9 oktober 1854, arrendator av Hilleshög, död den 1 februari 1906, gift den 8 april 1880 med *Fanny Amalia Henrietta Peterson* (dotter av förste stadsläkaren i Kalmar doktor Georg Daniel Peterson och Ulrika Johanna Wieslander), född den 21 februari 1844, död den 6 september 1905, i hennes 2:dra gifte. Hon var gift 1:o) med v. häradshövding A. F. Ringberg.

Barn:

1:o. [87]. *Fanny Dorothea Ulrika (Anny)*, f. 13. 12. 1881, g. 30. 3. 1909 m. possessionaten Rudolf Edvard Robert Wigström, f. 17. 3. 1879.

2:o. [88]. *Bela Clara Elisabeth (Elise)*, f. 13. 8. 1885, g. 24. 9. 1908 m. possessionaten Viggo Pontus Bolin, f. 10. 8. 1879, äger Ring i Östergötland.

3:o. [89]. *Sigrid Lilly Marianne*, f. 7. 3. 1887, gymnastikdirektör.

TABELL N:o 18.

[36]. *Emanuel* (son av Peter Bager och Mariana Beata de la Rose, tab. 5), föddes den 30 september 1788. Han fick i likhet med sina syskon en sträng fostran i hemmet under barnaåren. I unga år sändes han till Kristiansfeld, där han åtnjöt sin vidare utbildning. Den pedantiska stränghet och den kristliga uppfattning, som sålunda inplantades i gossens och ynglingens mottagliga och kanske något veka sinne, satte sedermera sin prägel på mannens livsuppfattning, danade hans något ensidiga karaktär och gav uppslaget till hans kommande verksamhet.

Efter slutade studier hemkom Bager för att enligt den av fadern fastställda bestämmelsen ägna sig åt handeln. I och för detta inköpte han den 26. 7. 1810 av sin avlidne svåger Samuel Johan Björkmans arvingar den stora gården n:r 6—13 och 22—23 vid Östergatan (nu A.-B. A. P. Sjöbergs, n:r 2 och 4) för 7033 rdr. 16 sk. bo. specie. Här tog han för livstiden sin bostad och här bedrev han samvetsgrant och pliktmässigt den levnadsuppgift, han ägnat sig åt — handeln, men det gick snart upp för honom att hans köpmanskap icke behövde och icke fick helt upptaga honom, utan att han enligt sin inre kallelse kunde och måste gå i Kristi fotspår och bliva hans sånings-man. En sannt troende var han, djupt religiös, kanske med tiden något överdrivet svärmisk. Om hans andliga verksamhet icke fick så stor praktisk betydelse, som han åsyftade, var det åtminstone ej på grund av bristande nit hos honom. Han arbetade med flit för sitt mål och gick, oberörd av belackares spott, segerviss den törnbeströdda stig, som leder till frälsning, enligt hans trosvissa uppfattning. Han skydde inga uppoffringar, då det gällde att sprida Guds ord bland särskilt de lägre folkklasserna. Han utdelade personligen ännu in i ålderdomen under sina promenader i fattigkvarteren och hamnen eller från sitt rum, där han hade daglig mottagning, tusental biblar och hundratusental väckelseskrifter. Samtidigt utvecklade han

i det tysta en stor välgörenhet, vilken tyvärr ofta missbrukades. Han var en blid och människovänlig man, som sökte i praktiken omsätta Hernhutarnes teorier. Med vad resultat må vara osagt. Men säkerligen verkade han mycket gott och med berättigande kunde han känna sig nöjd med sin ärliga livsgärning.

Emanuel Bager avled vid 78 års ålder den 27 mars 1866. Han blev gift 1:o) den 31 augusti 1813 med *Berta Brita Börjesson* (dotter av lantbrukaren, ägaren av Knektagården i Hvalinge socken, Börje Bengtsson och Kerstin Olsdotter), född den 1 februari 1783, död den 21 januari 1848. Enligt av henne kort före sin död uttalad önskan erhöll S:t Petri kyrka den 7. 1. 1848 en gåva om 500 kronor. Denna blev använd dels till anskaffande av två mässhakar, dels till reparationer i kyrkan.

Bager gifte sig 2:o) den 1849 med *Christina Beata Berg* (dotter av handlanden i Göteborg Johan Petter Berg och Brita Börjesson), född den 16 juli 1801, död den 1889.

Barn i första giftet:

1:o. [90]. *Mariana Beata,* f. 27. 6. 1814, † 17. 3. 1845, g. 23. 8. 1839 m. handlanden i Malmö Johan Henrik Dieden, f. 1. 10. 1808, † 6. 3. 1879 i hans första gifte.

2:o. [91]. *Anna Christina,* f. 27. 5. 1816, † ogift 7. 2. 1881.

3:o. [92]. *Johan Peter,* f. 11. 7. 1818, † 20. 8. 1888, *se tab. 19.*

4:o. [93]. *Lorens Theodor,* f. 9. 11. 1819, † 30. 6. 1842, student i Lund 1835, filosofie magister 1841.

5:o. [94]. *Clara Rebecca,* f. 22. 1. 1822, † 30. 6. 1885, g. 1. 10. 1846 m. svågern handlanden Johan Henrik Dieden i hans andra gifte.

6:o. [95]. *Ephraim,* f. 23. 4. 1824, † 16. 11. 1890, genomgick Christiansfelds skola och privat skola i Lund, student i Lund 1842, filosofie magister 1847, prästvigd 1848, vice pastor i Tygelsjö 1849—1850, i Malmö Caroli 1851—1863, kyrkoherde 1862, i Höör 1863—1869, i Tygelsjö 1869—1890, prost i Oxie kontrakt, L. N. O., g. 29. 6. 1849 m. *Erika Gustava Kallenberg,* (dotter av kyrkoherden i Tygelsjö, prosten Jacob Berndt Kallenberg och Clara Helena Rosvall) f. 29. 6. 1827, † 23. 1. 1913.

Den 11 november 1890 stiftade Ephraim Bager och hans maka en donation, stor 500 kronor, att stå under Malmö Caroli kyrkoråds förvaltning och varav räntan enligt senare bestämmelse för all framtid skall användas till underhåll av en diakonissa i nämnda församling.

TABELL N:o 19.

[92]. *Johan Peter* (son av Emanuel Bager och Brita Börjesson, tab. 18.), föddes den 11 juli 1818. Efter fullbordade studier vid Christiansfeld och annorstädes ägnade den unge Bager sig åt handel och fick burskap som handlande 1846. Samma år den 10 december köpte han av svärfadern kammarrättsrådet Eberhard Quensel dennes gård n:o 23 och 24 vid Östergatan, nu n:o 3, för 22,222 rdr bko. Här inredde han sitt kontor och sitt hem å nedre botten, för att bibehålla det hela sin livstid.

Johan Peter Bager.

Den unge Johan Peter fick börja sin verksamhet med ganska begränsade medel, men fick naturligtvis stöd av såväl fadern, som svärfadern. Bagerska släkten var på den tiden en av de främsta i staden och inflytelserik i hög grad genom sina förbindelser och sin förmögenhet. Detta hjälpte honom naturligtvis på traven, men i övrigt var det hans eget goda arbete och inneboende kraft, som förhjälpte honom till en god ekonomisk ställning.

Amalia Bager, född Quensel.

Bager blev med tiden en av stadens stöttepinnar. Detta icke så mycket genom sin ställning som solid och ansedd köpman, som tillfölje sitt livliga intresse för stadens väl, sitt målmedvetna strävande därför och sin framsynthet. Han hade detta i arv efter förfäderna, vilka liksom han varit besjälade av en

sann kärlek till födelsebygden. Han lämnade sin stora arbetsförmåga osparad, då det gällde stadens eller statens tjänst. Han gjorde sig därför snart icke blott ett högt aktat och värderat namn, utan helt enkelt hart nära oumbärlig på flera av de platser, dit man varit nog lycklig få honom insatt. Sålunda blev snart nog intet av de kommunala ärendena främmande för honom och man drog i rikt mått fördel av hans beprövade erfarenhet.

Härtill må läggas att hans karaktärs fasthet och pålitlighet var osviklig, samtidigt med att hans väsen var anspråkslöst och älskvärt.

Bager var ledamot i styrelsen för riksbankens avdelningskontor 1863—1882 och flera år i Skånes brandförsäkringsinrättning. Som ordförande i hamdirektionen under åren 1867—1880 gick han med den äran i de stora hädangångnas, en Frans Suell, en L. I. Bager, spår, och har jämte sin medhjälpare, generaldirektör C. Beijer, förtjänsten av den utveckling hamnen under hans tid fick.

Bagerska huset, Östergatan n:o 3.

Vid stadsfullmäktige institutionens införande 1862 blev Bager genast invald som ledamot och likaså till vice ordförande. Med undantag av ett halvt års avbrott innehade han denna förtroendepost till in på året 1872.

Som riksdagsman för Malmö nedlade han ett mångårigt, intresserat arbete och intog han som sådan en framstående ställning såsom medlem av statsutskottet. Då på sin tid stambanans anläggande dryftades i riksdagen, deltog Bager med liv och värme i debatten och arbetade med kraft för den sammas framdragande till Malmö som slutpunkt. Han var som riksdagsman invald i borgarståndet åren 1856—1858, 1859—1860 och 1865—1866 samt i andra kammaren 1876. Han var medlem av bankoutskottet 1856—1858 och statsutskottet 1865—1866. En förtjänt utmärkelse var det, då Bager tilldelades Nordstjärneordens riddarekors.

Man har träffande uttalat om honom att han med sitt gentlemanna uppträdande och ideella läggning var en typisk representant av 1850-talets intelligenta borgerskap. Johan Peter Bager uppnådde 70 års ålder, varefter han efter väl förrättat livsverk avsomnade den 20 augusti 1888. Han var i ett lyckligt äktenskap sedan den 28 maj 1847 förenad med *Helena Maria Amalia Quensel* (dotter av kammarrättsrådet Eberhard Quensel och Catharina Maria Kruse), född den 29 augusti 1827 och död den 16 mars 1904.

Barn:

1:o. [96]. *Bertha Maria*, f. 20. 5. 1848, † 19. 5. 1918, g. 18. 11. 1870 m. ryttmästaren i arméen, f. d. löjtnanten vid husarregementet Konung Carl XV, R. S. O., Oskar Carl Wilhelm av Malmborg, f. 18. 8. 1837, † 4. 3. 1907.

2:o. [97]. *Jacob Peter*, f. 10. 8. 1849, † 24. 2. 1851.

3:o. [98]. *Bertha Elisabeth Mariana*, f. 13. 2. 1851, † 3. 10. 1852.

4:o. [99]. *Emil Eberhard*, f. 20. 3. 1852, † 31. 12. 1852.

5:o. [100]. *Lorens Emil*, f. 14. 1. 1854, † 14. 4. 1858.

6:o. [101]. *Axel Harald*, f. 19. 2. 1856, *se tab. 20.*

7:o. [102]. *Ernst Erhard*, f. 26. 1. 1858, *se tab. 22.*

8:o. [103]. *Emilia Isalina*, f. 15. 2. 1861, † 15. 9. 1867.

TABELL N:o 20.

[102]. *Axel Harald* (son av Johan Peter Bager och Helena Amalia Quensel, tab. 19), född den 19 februari 1856, student 1875, handlande i Malmö, verkst. direktör för Malmö nya ångbåtsaktiebolag, ordförande i ekonominämden samt i styrelserna för Malmö sjömanshem och Malmö hushyreförsäkrings förlags aktiebolag, vice ordförande i skolstyrelsen, i styrelsen för högre elementarläroverket för flickor och i direktionen för Malmö asyl, kyrkovärd i S:t Petri församling, innehar guldmedalj av 8:de storleken för

Harald Bager.

Sophie Bager, född Hedman.

medborgerlig förtjänst, R. V. O., äger husen n:o 6 Södra Tullgatan, n:o 2 Larochegatan samt del i n:r 3 Östergatan i Malmö, gift 1:o) den 4 juli 1883 med *Sophie Elisabeth Augusta Hedman* (dotter av handlanden i Malmö Gabriel Hedman och Henrietta Sophie Ruhe), född den 23 april 1863, död den 14 mars 1898, gift 2:o) den 20 november 1899 med *Ellen Margaretha Hebbe*, (dotter av godsägaren Christian Otto Wilhelm Hebbe och Maria Amalia Margareta Bergius), född den 29 juli 1877.

Ellen Bager, född Hebbe.

Barn i första giftet:

1:o. [104]. *Inez Henrietta Amalia*, f. 2. 5. 1884, g. 5. 2. 1908 m. kaptenen vid Norra skånska infanteriregementet Thorsten Leonard Winberg, f. 18. 1. 1879.

2:o. [105]. *Helge Johan Gabriel*, f. 10. 10. 1885, *se tab. 21.*

3:o. [106]. *Einar Henrik*, f. 29. 4. 1887, konstnär, g. 24. 4. 1918 m. *Clara Therése Persson* (dotter av lantbrukaren Olof Persson och Ingrid Johansson), f. 16. 9. 1893.

4:o. [107]. *Ernst Harald (Hardy)*, f. 22. 8. 1889, civilingeniör, anställd vid Allm. Sv. Elektr. A.B.:s filial i Petersburg.

5:o. [108]. *Maria Gabriella*, f. 2. 1. 1892.

6:o. [109]. *Henny Augusta*, f. 8. 9. 1895, g. 25. 9. 1918 m. direktör *Kjell Bönnelycke*, f. 7. 12. 1886.

Barn i andra giftet:

7:o. [110]. *Märta*, f. 10. 9. 1900, † 11. 1. 1902.

8:o. [111]. *Margaretha*, f. 1. 11. 1902.

9:o. [112]. *Johan Peter*, f. 25. 7. 1906.

TABELL N:o 21.

[105]. *Helge Johan Gabriel* (son av Axel Harald Bager och Sophie Elisabeth Augusta Hedman, tab. 20), född den 10 oktober 1885, kapten vid Kungl. Flottan, gift den 6 januari 1917 med *Dagmar (Da) Jeans-*

son (dotter av konsuln i Kalmar John Jeansson och Sigrid Maijström), född den 13 juli 1897.

Barn:

1:o. [113]. *Brita*, f. 16. 10. 1917.

2:o. [114]. *Carl Gustaf John Helge*, f. 21. 12. 1919.

TABELL N:o 22.

[102]. *Ernst Erhard* (son av Johan Peter Bager och Helena Amalia Quensel, tab. 19), född den 26 januari 1858, student 1876, genomgått Alnarps lantbruksinstitut, godsägare, ordförande i Stenkvista sockens kommunalstämma, R. V. O., äger Torsberga i Södermanland, gift den 7 januari 1886 med *Jeannette Helene Elise Hjort* (dotter av konsuln i Malmö Johan Otto Hjort och Hulda Gottfrida Möller), född den 20 mars 1862.

Ernst Bager.

Jeannette Bager, född Hjort.

Barn:

1:o. [115]. *Johan Harry*, f. 10. 10. 1886, *se tab. 23.*

2:o. [116]. *Erik Axel Eberhard*, f. 3. 5. 1888, *se tab. 24.*

3:o. [117]. *Ernst Bertel Ephraim*, f. 8. 4. 1890, medicine kandidat.

4:o. [118]. *Johan Peter Emil*, f. 6. 10. 1892, e. jägmästare, t. f. assistent i Gripsholms revir.

5:o. [119]. *Milly Berta Louise*, f. 24. 7. 1895, sjuksköterskeelev vid Sabbatsberg.

TABELL N:o 23.

[115]. *Johan Harry* (son av Ernst Erhard Bager och Jeannette Helene Elise Hjort, tab. 22), född den 10

oktober 1886, civilingeniör, underingeniör vid statens järnvägar, gift den 18 oktober 1913 med *Tora Matilda Månsson* (dotter av Intendenten vid Kopparberg Hofors sågverksaktiebolag Sven Månsson och Hilda Carolina von Stockenström), född den 6 mars 1890.

Barn:

[120]. *Ernst Olof (Olle) Sven*, f. 16. 1. 1916.

TABELL N:o 24.

[116]. *Erik Axel Eberhard* (son av Ernst Erhard Bager och Jeannette Helene Elise Hjort, tab. 22), född den 3 maj 1888, agronom, löjtnant i Södermanlands infanteri regementes reserv, arrenderar Tullgarns kungsgård, gift den 12 april 1915 med *Elsa Charlotta Trägårdh* (dotter av bankdirektören i Malmö Ivar Trägårdh och Anna Lisa Borgström), född den 22 november 1892.

Barn:

1:o. [121]. *Anna Lisa*, f. 9. 2. 1916.
2:o. [122]. *Viveka Elisabeth Jeannette*, f. 18. 7. 1919.

* * *

KÄLLOR:

Tryckta: Afzelius, A. A.: Svenska folkets sagohävder; Cavallin, S.: Lunds stifts herdaminnen; Elgenstierna, G.: Svenska släktkalendern; Isberg, A. U.: Malmö stads historia och Malmö stads kyrkor; Sjöström, Carl Johan: Skånska nationen vid Lunds universitet; Örnberg: Svenska ättartal, m. fl.

Otryckta: handlingar i Lunds landsarkiv och Malmö stadsarkiv samt meddelanden av familjmedlemmar, varför här framföres ett vördsamt tack.

SLÄKTEN BAGER.

Stamtavlan I.

ÄLDRE MALMÖGRENEN.

[1]
Börge Joensen Bager, † /2 1677, bagare och senare handlande i Malmö. g. 1:o) c:a 1634 m. *Anne Nielsdatter,* † 1644, g. 2:o) 1645 m. *Karen Söffrensdatter,* begr. 6/1 1680.

[2]. 1:sta giftet.
Ett barn, begr. 14/5 1637.

[3].
Ett barn, begr. 1/9 1639.

[4].
Gundel, levde 1644, † före fadern.

[5]. 2:a giftet.
Anne Börgesdatter, † 1703, g. 1:o) m. handlanden och rådmannen i Malmö, Gerdt Franckesen, † /8 1692; g. 2:o) 1693 m. stadsmajoren Christian Diedrich von Conowen, f. 24/4 1652, † 6/4 1731, i hans 1:a gifte.

[6].
Haagen Börgesön, begr. 8/11 1691, handlande, senare lantjägmästare, g. m. *Catharina Davidsdatter Nerman,* f. 1637, † 21/4 1711.

[7].
David Håkansson, f. 1670, † 12/5 1742, handlande i Malmö, g. 1708 m. *Magdalena Märta Lorich,* f. 1691, † 22/1 1756.

[8].
Jost Håkansson, f. 1671, † 15/12 1699.

[9].
Gundela Håkansdotter, f. 23/3 1672, † 10/3 1710, g. 1:o) 1696 m handlanden i Malmö Töger Tögersen, f. 1673, begr. 1/6 1700; g. 2:o) 21/3 1701 m. borgaren Lars Jörgensen Gungård.

[10].
Ett barn, begr. 9/1 1673.

[11].
Anna Catharina, f. 22/8 1709, † 10/9 1709.

[12].
Haqvin, f. 19/5 1711, † 10/2 1782; handlande i Malmö, innehade Naffentorps fideikomiss, g. 1737 m. *Anna Catharina Sölschier,* f. 10/4 1717, begr. 6/3 1776.

[13].
Anna Catharina, f. 7/5 1714, † 16/8 1736, g. 15/8 1729 m. handlanden i Carlskrona Henrik Törner Planck.

[14].
Petter, f. 20/9 1717, begr. 23/2 1718.

[15].
Diedrich, f. 11/1 1739, † 28/3 1790, handelsbokhållare, innehade Naffentorp.

[16].
David, f. 13/4 1740, † 26/8 1740.

[17]
David, f. 11/7 1741, † 2/6 1792, innehade Naffentorp.

[18].
Anna Catharina, f. 27/9 1742, † 1/10 1742.

]19].
Peter, f. 12/11 1744, † 27/2 1808. *Se: Stamtavlan II, Petersborggrenen.*

[20].
Marta Rebecca, f. 28/12 1745, † 5/5 1770, g. 1768 m. handlanden i Malmö Paul Jostson Nerman, f. 31/8 1731, † 17/7 1782, i hans 1:a gifte.

[21].
Louis, f. 15/3 1747, † 16/10 1750.

[22].
Anna Catharina, dpt. 9/9 1748, † 19/8 1753

[23].
Jöran, dpt 16/12 1749, begr. 9/9 1750.

[24].
Anna Catharina, dpt. 19/8 1753, † 18/4 1828, g. 21/2 1775 m. assessor Jacob Malmros, f. 27/4 1747, † 20/4 1819.

[25].
Anna Lovisa, f. 18/8 1757, begr. 4/6 1758.

Jöran Fake
g. m. Anna Lorich
Jakob Fake
Cornelius Fake
Lovens Fake
Cornelius Fake
Hans Peter Fake
Gustav Fake
Märta Fake

Märta Lorich
Peter Bager
Emanuel Bager
Elsa Rebecka Bager
Berthold Dieden
Berthold Dieden

Stamtavlan II.
PETERSBORGGRENEN.

(19).
Peter Bager, (se stamtavlan I) f. 10/11 1744, † 27/2 1808, handlande i Malmö, innehade Petersborgs fideikomiss, g. 30/3 1777 m. *Mariana Beata de la Rose,* f. 1/5 1749, † 23/1 1824.

(26).
Anna Catharina, f. 22/12 1777, † 18/12 1860, g. 2/12 1796 m. handlanden i Malmö Samuel Johan Björkman, f. 1769, † 3/7 1809.

(27).
Haqvin, f. 21/11 1778, † 1/5 1845, innehade Petersborg, omyndig.

(28).
Maria Helena, f. 20/12 1779, † 18/3 1824.

(29).
Leonard, f. 28/10 1780, † 10/2 1857, Innehade Petersborg, omyndig.

(30).
Erland Gabriel, f. 28/10 1780, † 26/8 1781.

(31).
Erland Gabriel, f. 24/2 1782, † 5/5 1839, possessionat, g. 1805 m. *Anna Maria Nilsson,* f. 5/12 1783, † 11/7 1849.

(32).
Märta Rebecca, f. 19/1 1784, † 1804, g. 25/4 1802 m. handlanden Gustaf Odéen i hans 1:a gifte.

(33)
Lorens Isak, f. 2/4 1785, † 15/2 1857. *Se: Stamtavlan III, L. I. Bagers gren.*

(34).
Peter, f. 2/5 1786, † 18/12 1840. *Se: Stamtavlan IV, Råbygrenen.*

(35).
Elsa Elisabeth, f. 4/10 1787, † 5/2 1834, g. 1:o) 22/9 1805 m. handlanden Gustaf Odéen, i hans 2:a gifte; g. 2:o) 1825 m. handlanden Nils Hedström, f. 1795, † 1834.

(36).
Emanuel, f. 30/9 1788, † 27/8 1866. *Se: Stamtavlan V, Yngre Malmögrenen.*

(37).
Jöran, f. 1/2 1790, † 3/2 1790.

(38).
En son, f. o. † 4/4 1794.

(39).
Elsa Maria, f. 1/8 1806, † 2/4 1829, g. 1827 m. fanjunkaren Magn. Chr. Leche, f. 3/8 1796, † 19/5 1851, i hans 1:a gifte.

(40).
Peter, f. 16/6 1808, † 25/8 1868, possessionat, innehade Petersborg, g. 6/1 1847 m. *Olfrida Celestine Sjölin,* f. 9/2 1826, † 9/4 1904.

(41).
Beata Helena, f. 11/8 1809, † 20/11 1875.

(42)
Anna Ulrika, f. 11/2 1812, † 24/1 1841, g. 1833 m. fanjunkaren Magnus Christian Leche i hans 2:a gifte.

(43).
Beonard, f. 5/5 1814, † utrikes, kopparslagaregesäll.

(44).
Erland Gabriel, f. 17/6 1815, † 2/1 1888, lantbr., g. 23/11 1843 *m. Kristina Sandquist,* f. 21/7 1821, †.

(45).
Annette Maria, f. 11/7 1816, † 31/7 1852, g. 1849 m. fanjunkaren Carl Alexander Hallbeck, f. 27/11 1805, † 22/12 1891, i hans 1:a gifte.

(46).
Lorens Isak, f. 5/8 1817, † utr., skeppsr.

(47).
Emanuel, f. 22/11 1818, † 20/10 1847, lantbrukare, g. m. *Johanna Fredrika Claesson,* f. 1820, † 1902; omg. 7/4 1849 m. handlanden Carl Ludvig Braconier.

(48).
Brita Christina, f. 30/5 1821, † 2/5 1900, g. 24/7 1842 m. t. f. kronofogden Petter Pettersson, f. 26/10 1806, † 12/7 1859.

(49).
Märta Rebecca, f. 17/9 1822, † 10/3 1829.

(50).
Carl Rufus Tolfte, f. 27/8 1823, † 18/3 1829

(51).
Clara Maria, f. 51/9 1825, † 22/7 1887.

(52).
Oscar Victor, f. 22/11 1847, † 10/7 1900, godsägare, innehade Petersborg, g. 23/5 1874 m. *Hulda Wetterlind,* f. 31/8 1846, † 10/5 1906.

(61).
Olga Emilia Augusta, f. 17/1 1849.

(62).
Maria Elisabeth (Elise), f. 25/3 1851, † 19/6 1919, g. m. grosshandlanden i Marseille Adolf Sylvander, f. † 6/12 1916.

(63).
Clara Ulrika, f. 2/7 1856, sjukgymnast.

(64).
Birger Emanuel, f. 10/3 1864, trol. död, sjöman.

(65).
Erland Fredrik, f. 10/3 1843, †
, f. d. lantbrukare, g. 1868 m. *Amanda Mattsson.*

(53).
Oscar Victor, f. 15/4 1875, † 31/3 1877.

(54).
Fritz Peter, f. 25/8 1876, † 5/2 1878.

(55).
Hilma, f. 18/12 1877.

(56).
Lorens Isak Oscar, f. 3/4 1879, godsägare, innehar Petersborg, g. 19/2 1907 m. *Hedvig Mathilde Anne Marie Helene Schmid,* f. 6/6 1881.

(57).
Oscar Victor Fritz Peter, f. 20/10 1880, bankkamrer, g. 18/8 1910 m. *Gurli Anna Sofia Agri,* f. 30/7 1885.

(60).
Axel Erland Gabriel, f. 15/7 1911.

(58).
Anna, f. 8/10 1881, † 10/2 1911, g. 7/10 1909 m. löjtnant Fride Rudolf Edward Antoni, f. 2/6 1886.

(59)
Fritz Peter, f. 17/3 1886, † 18/9 1887.

(66).
Fredrik Emanuel, f. 4/12 1868, vistas utrikes.

(67).
Ernst Georg, f. 20/9 1870, vistas utrikes.

Stamtavlan III.
L. I. BAGERS GREN.

(33).
Lorens Isak Bager, *(se stamtavlan II)* f. $^{2}/_{4}$ 1785, † $^{15}/_{2}$ 1857; handlande i Malmö; g. 1809 m. *Anna Maria Ulrika Cronsiöe,* f. $^{28}/_{12}$ 1789, † $^{28}/_{11}$ 1861.

(68).
Carl Peter, f. $^{19}/_{4}$ 1811, † i Australien 1847.

(69).
Clara Mariana, f. $^{30}/_{8}$ 1812, † $^{9}/_{8}$ 1814.

(70).
Lorens Isak, f. $^{8}/_{3}$ 1814, † $^{7}/_{12}$ 1863; possessionat; g. 1:o) 1842 m. *Anna Jacobina Löfwengren,* f. $^{19}/_{9}$ 1821, † $^{10}/_{10}$ 1847, g. 2:o) 1858 m. *Gustafva Sophia Wred,* f. $^{7}/_{2}$ 1822, † $^{1}/_{9}$ 1905.

(71).
Anna Sophia, f. tvilling $^{10}/_{7}$ 1843, † s. å.

(72).
En son, f. tvilling $^{10}/_{7}$ 1843, † s. å.

(73).
Clara Sophia, f. $^{30}/_{5}$ 1844, † 1847.

(74)
Anna Ulrika, f. $^{22}/_{9}$ 1845, † $^{20}/_{5}$ 1915, g. 1865 m. konsistorienotarien i Lund, fil. d:r Johan Magnus Sjögren, f. $^{24}/_{9}$ 1826, † $^{5}/_{10}$ 1916.

(75).
Carolina Laurentia, f. 1847, † 1848.

I Peter Bager

Emanuel, Erland

Claus R. Peter

Berthold I Oskar I

Berthold II Oskar II

Agnes Anita

Emanuel

Claus R. Johan Peter

Berthold I Ernst

Berthold II Emil

Agnes Anna

Stamtavlan IV.
RÅBYGRENEN.

(34).
Peter Bager, *(se stamtavlan II)* f. 2/5 1786, † 18/12 1840; fabrikör, possessionat; g. 1808, m. *Anna Margaretha Kihlman,* f. 19/4 1790, † 12/4 1853.

(76).
Anna, f. 11/9 1809, † 27/3 1858, g. 11/9 1837, m. kamreraren, v. häradshövd. Carl Anders Fogelklou, f. 2/8 1809, † 7/12 1865.

(77).
Mariana, f. 12/7 1811, † 15/6 1880, g. 3/4 1836 m. possessionat Georg Henrik Flensburg, f. 31/5 1809, † 15/6 1877.

(78).
Carolina, f. 29/3 1813, † 12/8 1817.

(79).
Petronella, f. 24/11 1815, † 24/4 1818.

(80).
Carolina Petronella, f. 28/7 1818, † 24/4 1833.

(81).
Clara Albertina, f. 24/4 1821, † 25/5 1878, g. 24/6 1853 m. stadskomminister Carl Petter Rydén, f. 6/3 1814, † 19/5 1879.

(82).
Peter Marianus, f. 23/3 1824, † 15/5 1870, possessionat, g. 22/12 1852, m. *Johanna Dorothea (Dora) Hyllén,* f. 2/10 1826, † 30/8 1904.

(83).
Carl Gustaf, f. 25/1 1828, † 27/2 1830.

(84).
Carl Peter, f. 9/10 1854, † 1/2 1906, possessionat, g. 8/4 1880 m. *Fanny Amalia Henrietta Peterson,* f. 21/2 1844, † 6/9 1905 i hennes 2:a gifte.

(85).
Anna Carolina, f. f. 24/1 1856, g. 10/11 1880 m. majoren, t. f. domänintendenten, Georg Herman Wieslander, f. 10/6 1848.

(86).
Klara, f. 8/1 1858.

(87).
Fanny Dorothea Ulrica (Anny), f. 13/12 1881, g. 30/3 1909 m. possessionaten Rudolf Edvard Wigström, f. 17/3 1879.

(88).
Bela Clara Elisabeth (Elise), f. 13/8 1885, g. 24/2 1908 m. possessionaten Viggo Pontus Bolin, f. 10/8 1879.

(89).
Sigrid Lilly Marianne, f. 7/3 1887, gymnastikdirektör i London.

Stamtavlan V.

YNGRE MALMÖGRENEN.

(36).
Emanuel Bager, *(se stamtavlan II)* f. 30/9 1788, † 27/3 1866; handlande i Malmö; g. 1:o) 31/8 1813 m. *Brita Börjesson*, f. 1/2 1783, † 21/1 1848, g. 2:o) 1849 m. *Christina Beata Berg*, f. 16/7 1801, † 1889.

(90).
Mariana Beata, f. 27/6 1814, † 17/3 1845, g. 23/8 1839 m. handlanden Johan Henrik Dieden, f. 1/10 1808, † 6/3 1879.

(91).
Anna Christina, f. 27/5 1816, † 7/2 1881,

(92).
Johan Peter, f. 11/7 1818, † 20/8 1888; handlande; g. 28/5 1847 m. *Helena Maria Amalia Quensel*, f. 29/8 1827, † 16/3 1904.

(93).
Lorens Theodor, f. 9/11 1819, † 30/6 1842, fil. magister.

(94).
Clara Rebecca, f. 22/1 1822, † 30/6 1885, g. 1/10 1846 m. handlanden Johan Henrik Dieden, i hans 2:a gifte.

(95).
Ephraim, f. 23/4 1824, † 16/11 1890, prost, g. 29/6 1849 m. *Erika Gustafva Kallenberg*, f. 29/6 1827, †. 23/1 1913.

(96).
Bertha Maria, f. 20/5 1848, † 19/5 1918, g. 18/11 1870 m. rittmästaren Oskar Carl Wilhelm av Malmborg, f. 18/8 1837, † 4/3 1907.

(97).
Jacob Peter, f. 10/8 1849, † 24/2 1851.

(98).
Bertha Elisabeth Mariana, f. 13/2 1851, † 3/10 1852.

(99).
Emil Eberhard, f. 20/3 1852, † 31/12 s. å.

(100).
Lorens Emil, f. 14/1 1854, † 14/4 1858.

(101).
Axel Harald, f. 19/2 1856, handlande, g. 1:o) 4/7 1883 m. *Sophia Elisabeth Augusta Hedman*. f. 23/4 1863, † 14/3 1898; g. 2:o) 20/11 1899 m. *Ellen Margaretha Hebbe*, f. 29/7 1877.

(102).
Ernst Erhard, f. 26/1 1858, godsägare, g. 7/1 1886 m. *Jeanette Helene Élise Hjort*, f. 20/3 1862.

(103).
Emilia Isalina, f. 15/2 1861, † 15/9 1867.

(104). 1:a giftet.
Inez Henrietta Amalia, f. 2/5 1884, g. 5/2 1908 m. kapten Thorsten Leonard Winberg, f. 18/1 1879.

(105).
Helge Johan Gabriel, f. 10/10 1885, kapten, g. 6/1 1917 m. *Dagmar (Da) Jeansson*, f. 13/7 1897.

(113).
Brita, f. 16/10 1917.

(114).
Carl Gustaf John Helge, f. 21/12 1919.

(106).
Einar Henrik, f. 29/4 1887; konstnär, g. 24/4 1918 m. *Clara Therése Persson*, f. 16/9 1893.

(107).
Ernst Harald (Hardy), f. 22/8 1889; civilingeniör.

(108).
Maria Gabrielle, f. 2/1 1892.

(109).
Henny Augusta, f. 6/9 1895, g. 25/9 1918 m. direktör *Kjell Bönnelycke*, f. 7/12 1886.

(110). 2:a giftet.
Märta, f. 10/9 1900, † 11/1 1902.

(111).
Margaretha, f. 1/11 1902. Reutersvärd

(112).
Johan Peter, f. 25/7 1906.

(115).
Johan Harry, f. 10/10 1886, civilingeniör, g. 18/10 1913 m. *Tora Mathilda Månsson*, f. 6/3 1890.

(120).
Ernst Olof, Sven (Otte), f. 16/1 1916.

(116).
Erik Axel Eberhard, f. 3/5 1888, agronom, löjtnant, g. 12/4 1915 m. *Elsa Charlotta Trägårdh*, f. 22/11 1892.

(121).
Anna Lisa, f. 9/2 1916.

(122).
Viveka Elisabeth Jeanette, f. 18/7 1919.

(117).
Ernst Bertil Ephraim, f. 8/4 1890, med. kandidat.

(118).
Johan Peter Emil, f. 6/10 1892, e. jägmästare.

g. m. Greta Hallberg dotter till kyrkoherde Ismil Hallberg.

(119).
Milly Bertha Louise, f. 24/7 1895, sjuksjöterskeelev.

SLÄKTEN FAXE.

av ULLA BELLANDER.

I fornnordiskt språk var, som vi veta, ordet *Faxe*, med betydelse *manig*, en benämning på hästen: "Guldfaxe", den åt guden Frey helgade, "Freyfaxe", "Skinfaxe", "Rimfaxe". Språkets makt över tanken, här stödd av bruket att vid val av släktnamn infläta något hembygdens särdrag, skulle kunna förleda vingad fantasi att söka namnets rot i Skåne. Men själva namnklangen, utan innebörd, skulle också kunna föra på avvägar, som bure ända in i 800-talet, bort till den stora havsviken Faxafloi på Islands västkust, som fick namn efter en av öns upptäckare, norrmannen Floke Vilgerdsons följeslagare, Faxe.

Stamfadern för Skånes Faxe*släkt*, ehuru icke för dess *namn*, var emellertid en 1500-talets man, *Severin*, [1] vars son

Jens Söfrensen, [2] var ridefogde på godset Näsbyholm. Med sin hustru, Margrete Christoffersdotter Tillufsen, [3] dotter av rådmannen i Ystad, Christoffer Tillufsen och dotterdotter av den lärde Lundakaniken Jonas Turesen, vilken levde omkring 1550, vistades han en tid hos släktingar i den lilla stadsliknande byn, Faksøe eller Fakse, redan under medeltiden känd för sina kalkstensbrott, i sydöstra Själland. Här föddes den 6 juni 1614 en son,

(I. SLÄKTLEDET.)

Jörgen Jensen (Georgius Faxovius), [4] vilken, då han förband födelseortens namn med sitt eget, blev Faxenamnets förste bärare och alltså i denna egenskap släktens egentlige stamfader inom de gränser, där det, aktat och livskraftigt, ännu fortplantas.

Sedan Jörgen Faxøe, elvaårig, 1625 satts i Kiöge och nio år senare i Roskilde skola, blev han 1639 student i Köpenhamn och följande

år baccalauréus[1]). Avslående tillbud att föreslå först en 4:de klass vid Sorö skola och senare den 3:dje vid Lunds, kvarstannade han vid det danska universitetet till 1642, då målet: "ättestats" och dimission, var vunnet. Under sina sista Köpenhamnsår anställd som informator (domesticus) i kunglig hovpredikanten Jacob Madsens hus, hade han tillvunnit sig dennes synnerliga bevågenhet, och då han dessutom bland andra gynnare räknade biskop Brochman, blev han vid inträffad ledighet i Skabersjö och Törringe församlingar 1642 av patronaträttens innehavare, greve Tage Thott på Skabersjö, 28-årig, kallad till dess kyrkoherde.

Jörgen Faxes förbindelser i Köpenhamn voro icke av den art, att de utplånades av det kyliga ordet: "out of sight, out of mind", ty sju år senare, 1649, erbjöds honom av filosofiska fakulteten magistergrad, men under den anspråkslösa motiveringen, att en lantpräst icke behövde en sådan utmärkelse, avböjde Faxe densamma. Sedan den 8 oktober 1661 prost i Bara kontrakt, underskrev han, såsom häradets representant, 1662 *Malmö Recess* och knöt därmed det första Faxenamnet till vår stads historia.

Kriget 1643—1644 inom Skånes landamären drabbade Faxe hårt i ekonomiskt hänseende. Men ännu mera ond blev tiden under 1670-talet, då svensk och dansk mätte sina krafter i den blödande provinsen. Ur sin lidandes historia från dessa år berättar han själv: "Jeg er eij allene af fiendtlige Partier offte blefven antastet, men ocksaa af Snaphaner ganske udplyndret, ja, fordi jeg ey med en god samvittigheed imod min rette öffrigheds villie kunde effterkomme deris befalning, har de bragt mig ordre at jeg, fengslet paa en dyne (effter dij jeg laa siug ved sengen paa den tid) skulle indföris, hvilket de ocksaa saaledes i verck stillede, at der de ey for min avmectigheds skyld kunde före mig med dem, motte jeg dog (Gud ved med hvad hierte) see min Sön af en saadan ugudelig hop hänföres och ilde hanteres; mitt boskab bortröfvede de ganske, och mine rede midler motte jeg, at de med brenden skulde holde inde, gifve dem." Som kontraktsprost hade Faxe en del obehag av en bråkig Hybypräst, och när lynnet blev hårt prövat, utbrast han understundom till sin son: "Hvad du bliver, saa bliv aldrig provest! det er en slem Ting."

Prosten Jörgen Faxe var en from man, men självständigheten i hans åsikter framlyser i den opponentställning han orädd intog gent-

[1]) Baccalauréus, ursprungligen titel för väpnare, lägre adelsmän och andlige samt yngre universitets- och skollärare. Brukas understundom ännu vid engelska, franska och en del tyska universitet i betydelse av kandidat.

emot bearbetningar, dem man ansåg stödda av stiftets biskop, Canutus Hahn[1]), angående uniformitetens genomförande i de nyförsvenskade provinserna[2]).

Jörgen Faxe var två gånger gift: första gången mellan 1647 och 1653 med Dorothea Hermandsdotter, [5] dotter av professorn i österländska språk vid Köpenhamns universitet, Hermand Nielsen och Maren Pedersdotter samt född 1625; andra gången med Elline (Helena) Jakobsdotter, [6] född 1638, död 1705. Hennes föräldrar voro borgmästaren i Malmö, Jakob Clausen och Anna Johansdotter Leycl. I dessa båda äktenskap föddes 13 barn[3]). Om sina hustrur skriver Faxe i sin självbiografi bland annat: "Herren hafver öfverflödeligen velsignet mig med all aandelig och legemlig velsignelse, hvorfor hans navn være evindelig lovet. Men udi et stycke hafver min store lycke været uskattelig. Jeg hafver haft tvende hustruer, af meget fornemme och ypperlige foreldre och begafvet med alle de qvaliteter, som nogen erlig qvinde kan roses af" o. s. v.

Epitafium i Skabersjö kyrka över Prosten Jörgen Faxe med sina båda hustrur och barnen.

Vid sin första hustrus död sörjde maken "saa umaadeligen, at han nær græmmet sig til döde". Men i insikt av, att all hans sorg icke kunde föra henne tillbaka, arbetade han sig fram till stilla undergivenhet och "lod sig Guds villie befale". Fyra år efter första äktenskapets upplösning finner han, 1657, på sin väg ett nytt skott av lyckans ömtåliga blomma i ett andra giftermål: med Elline (Helena) Jakobsdotter Clausen. [7] I varma

[1]) Hahn var den förste svenske biskopen över Skåne.

[2]) Uniformiteten gällde prästens ställning i befordringsväg m. m. efter de forna danska provinsernas införlivande med Sverige. Intresserade hänvisas till Cavallins *Lunds stifts herdaminnen.*

[3]) Av utrymmesskäl namngivas i texten endast de av släktens barn, som äro berättigade till längre eller kortare biografi. Övriga se stamtavlan!

ordalag säger han henne på sin dödsbädd farväl: "Far vell, min allerkiereste, och tack for hver god dag, som vi har lefvet sammen; haf dig vell och gif dig tilfreds; du kand intet giöre det ret, som Gud og naturen har giort kroget. Du kand intet forandre Guds forset, som hafver værit sluttet af evighed; om du vilde græmme dig til döde, vinder du intet dermed; en god taalmodighed er det bedste middel udi saadan tillfald. Sätt din tillid till Herren, han skal vell hielpe dig, som han lofver och befaller" m. m. Sina barn manar han innerligt: "Mine hierte børn lille, farer vell och tack for I har været lydige børn! Ville I nu frycte Herren, da skal det gaa eder vell alle eders dage, och Herren skal self være eder udi faders sted. Skyr och flyr synd och ondskab! Bekymrer eder intet derom, at I ere mange och der blifver ickun lidet til hver! Vor Herre hafver öfverflödelig nock till eder alle, thi hans haand er icke forkortet, om I ellers vil frycte hannem. O, velsignet være I, mine hiertens børn, udi evigheds evighed. Amen".

Prosten Faxe avsomnade i Skabersjö prästgård den 24 oktober 1681. Hans änka flyttade sedan till Malmö, där alla de döttrar, som nådde mogen ålder, utom Anna, kyrkoherdefru i Svedala, blevo gifta. Fru Elline dog den 7 februari 1705, enligt Isberg, troligen i sin gård n:r 376 vid Södergatan, kvarteret Claus Mortensen. Hon begrovs vid makens sida i Skabersjö kyrka. Jörgen Faxes äldste son med Dorothea Hermands dotter,

(II. SLÄKTLEDET.)

Jakob Jöransson Faxøe, [8] född den 16 maj 1659, blev 1670 elev i Malmö skola, därifrån han dimitterades till Lund, där han 1676 blev student. Det var under skoltiden i Malmö, troligen 1674, som han såsom gisslan för den sjuke fadren av danskarna fördes till Köpenhamn, där han kvarhölls under trenne månader. Under sin Malmötid hade han förmånen att åtnjuta undervisning av den berömde Christian Papke, vilken 1669 intagit en teologisk lärostol i Lund och under det alla förhållanden upplösande kriget ett par år vistades i Skånes huvudstad [1]). Präsvigd den 17 mars 1682, blev vid fadrens död, även Jakob Faxe kyrkoherde i Skabersjö och tjänstgjorde som predikant vid 1689 års prästmöte. Genom hela hans livsuppfattning gick en

[1]) Papke, vilken som teolog ansågs vara alla sina kolleger vid Lunds akademi ojämförligt överlägsen, hade vid sin död 1694 som biskop och prokansler nått stiftsstyrelsens tinnar. Född i Greifswald, dog han under en visitationsresa i Åhus prästgård.

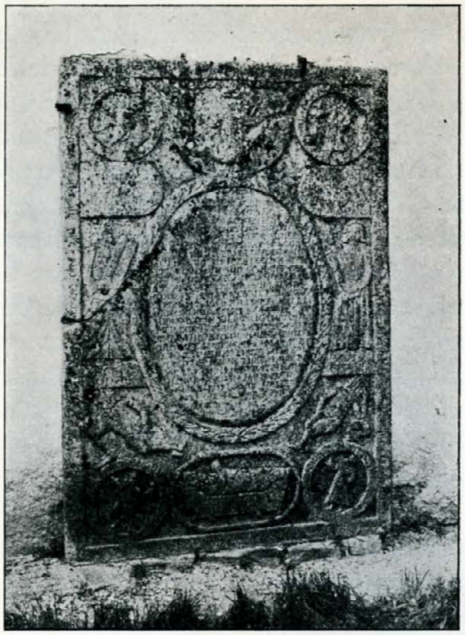

Kyrkoherden Jacob Faxes gravsten i Skabersjö.

Tu Trogna Siäl War Glad, Jag Komer Med Tin Lön.

Rut 2: I Tit folk är mit folk oc tin Gud är min Gud.

Text: Vir 2 Tim. IV: 12. Jag wet på wem jag tror oc är wis at han förmår — Dagen.

Lagen dödar.

Text: Mul. Psalm d. 71 v. 17, 18. Gud tu hafver lärdt mig af min ungdom ther — skola.

Evang. gör levande.

Ther tu dör ther dör jag, oc ther vil jag oc begrafven warda.

Sedan den ehrv: oc högv: kyrckjoher: hr. Jacob Faxe, som första gången sedt dena werldenes ljus d. 16 maj 1659 uti Schabersjö, hade uti sin lefnads tid frughtat sin Gud, bevist sin överhet undersåtel. lydna, uti sit presterliga ämbete tient sin Gud oc Hans försambling 43 år, med sin k: maka M. Anna Ledebuhr, som war född af sal. hr. Corn. Led. Boram. i Malmö — 1656 d. I mart: kärligen samanlefvat på 43 året, om sina 9 barns tilbörliga upfostran med des k: maka låtit sig faderlig warda, hafver Gud hans siäl uti the himelska boningar d. 2 maj 1725 då hennes d: 19 mart: sama år uptagit, oc hafva theras andelöse lekamen här fåt sit hvilorum, sedan hans med siälen uti 66 oc hennes uti 69 år warit förenat.

Uptag min siäl til tig det är min hiertans bön.

trådrät, from ärlighet, vilken manifesterade sig bland annat i hans vägran att, i likhet med vad tiden krävde av sina präster, besvärja mantalslängderna. Följande sitt revolterande samvete, klarlade han sin oppositionella ställning i flera punkter. Han utgick härvid därifrån, att det alltmera tilltagande svordomsbruket icke kunde utrotas eller bemästras med mindre, än att var och en föresatte sig att aldrig gå ed, vilket, ansåg han, under alla förhållanden vore ett missbruk av Guds namn, ett överträdande av budet: "Ditt tal skall vara ja, ja — nej, nej. Vad däröver är, det är av ondo". Ju oftare man svär, dess mindre betyder eden, och meneden bor vägg om vägg med de autoriserade ederna. Steget mellan dem väjer icke för skiljemuren. Hur kan man, säger han, av pastor fordra edgång på, vad han blott genom hörsägen har sig bekant, eller ålägga honom att svärja på uppgifter av en skattskyldig, som möjligen blott av närighet framställer sig som ur stånd att gälda skatterna. Och han tillfogar, att hans motvilja för att ikläda sig denna prästernas tvångströja ökades, då han en gång, under angivande av dessa sina samvetsbetänkligheter, framhöll sin ståndpunkt för en i världsliga ting klok och förfaren man och möttes av det frivola svaret, att "denna ed betyder lika litet som att slå ihjäl en lus". Med anledning av sin motspänstighet i denna sak inkallades Faxe i konsistorium "för att bättre undervisas om beskaffenheten av denna ed".

Tre år före sin den 2 maj 1725 timade död hade kyrkoherde Faxe i sin son, Wilhelm, fått ett biträde i ämbetet. I mars, kyrkoherdens dödsår, hade hans hustru, Anna Corneliidotter Ledebur, [9] avlidit. Hon var dotter av borgmästaren i Malmö, Cornelius Ledebur och Katrina Berens. Så hade församlingarna i Skabersjö och Törringe i mera än etthundra år haft efter varandra far och son, Jörgen och Jakob Faxe, till kyrkoherde.

Jörgen Faxes yngste son,

Tage Jörgensen Faxøe [10], vars både födelse- och dödsår äro okända, for utrikes och studerade 1698 i Roskilde och 1699 i Wittenberg.

Av prosten Jörgen Faxes döttrar blev

Margareta [11], född den 2 februari 1663, i augusti 1681, alltså fadrens dödsår, gift med en av den Malmötidens främste män, den rike handlanden och rådmannen Peter Hegardt, [12] född i Töndern i Holstein den 11 december 1638. Nitiskt och med personliga offer arbetade Hegardt för Caroli kyrkas uppförande, och dess kyrkoböcker hugfästa honom som "unser lieber und treufleisziger Kirchen — Vor-

Hegardtska epitafiet i S:t Petri kyrka i Malmö.

steher". Likasom församlingens förste kyrkoherde, Salomon Rummel[1]), avled han i den farsot, som under början av 1700-talet härjade i Malmö, och begrovs under fackelbelysning och illumination i kyrkan på aftonen den 9 augusti 1711. Efter hustrun, Margareta Faxes död två år senare, den 20 maj 1713, uppsattes i kyrkan det praktfulla, förgyllda epitafium, som efter Caroli gamla kyrkas rivning 1879 flyttades till S:t Petri, där det nu har sin plats i S:t Anne kapell.

Margareta Hegardt, född Faxe.

Hegardt-Faxeska epitafiet utgöres av fem i olja på koppar målade medaljonger, av vilka den stora i mitten samt de två övre återgiva bibliska motiv och de tvänne undre Hegardts och hans hustrus bilder. Å den nedanför i trä utskurna plåten läses: "Wandersman, betrachte deine Sterblichkeit: bey dem Hochverdienten, Seeligen Raths-Herrn, Peter Hegardt und seiner Tugendsamen, itzo Seeligen Ehe-

[1]) Kallad till Malmö av Carl XI:s store Rutger von Ascheberg, dåvarande generalguvernör över Skåne, Halland och Blekinge.

Frauen, Frau Margaretha Faxe. Sey wie Sie im Leben From und Christlich, so wirst tu werden wie Sie Ewig Seelig.

Suche die Perle des Ewigen Lebens in den Wunden Jesu, so wird Er dich mit Sich verklären."

Handlanden och rådmannen Peter Hegardt.

(III. SLÄKTLEDET.)

Kyrkoherden Jakob Jöransson Faxøes och Anna Corneliidotter Ledeburs äldste son,

Cornelius, [13] som, född den 21 juni 1684, efter privat undervisning student 1702 och efter en vidsträckt utrikesresa, omfattande tyska och holländska städer, hemkom kort före danskarnas anfall på Skåne 1709. Sedan han den 24 maj 1711 blivit prästvigd, tjänstgjorde han som huspredikant hos Magnus Stenbock innan han 1717 blev pastor vid Norra Skånska rytteriet och följande år medföljde armén till Norge. Det löfte Carl XII, som personligen lärt känna den unge fältprästen, givit om befordran, bröts genom konungens plötsliga död. Men Faxe stannade dock icke på sin väg utan ut-

nämndes redan 1719 till kyrkoherde i Ausås, där han midsommardagen 1721 installerades av den av Carl XII synnerligen betrodde biskop Linnerius. Under installationsåret blev Faxe filosofie magister. Med det smickrande förordet, att "vid en sådan frontière en särdeles väl kvalificerad pastor behövdes", ville konsistorium 1720 föreslå honom till kyrkoherdebefattningen i Landskrona, men han undanbad sig såväl då som 1731, då ledighet ånyo inträffade i samma pastorat. Tre år senare, alltså 1734, mottog han kallelse till kyrkoherde i Kristianstad, utnämndes samma år, den 16 september, och erhöll därefter prost-titel. 1736 presiderade han vid prästmötet och blev 1738 vald till riksdagsman. Av "nordens Fénelon", biskop Anders Rydelius, fick Cornelius Faxe de vackraste vitsord för sitt ämbetsnit.

Gift den 24 juni 1720 med Beata Elisabeth Lönn [14], dotter av fältproviantmästaren Adolf Lönn och född 1695 samt död den 29 januari 1742, avled prosten Faxe den 4 oktober 1741. Även i detta Faxeska prästhem, där far och mor kort efter varandra gingo till vila, uppväxte en talrik barnskara.

Cornelius Faxes yngste broder,

Wilhelm Faxe [15], föddes den 7 maj 1696 och blev efter enskild undervisning student 1715, prästvigd den 1 juni 1722 och filosofie magister följande år. Även Wilhelm Faxe hade studerat såväl för Papke som vid Anders Rydelii lärostol. Den 21 mars 1725, då fadrens sjuklighet allt mera tilltagit, kallades han av Fredrik Thotts efterlevande maka, fru Hedewig Sophia Sehestedt, till kyrkoherde i Skabersjö och Törringe, varpå konsistorii konfirmation följde den 14 april, alltså något över 14 dagar före fadrens död, den 2 maj. Vid 1729 års prästmöte fungerade Wilhelm Faxe som opponent. Och samma år, den 18 november, äktade han professor Arvid Mollers i Lund äldsta dotter, Anna Christina [16], född 1709, död 1750, vilket äktenskap välsignades med sju söner och två döttrar. Blott två år efter giftermålet drabbades makarna, den 7 april 1731, av olyckan att se hem, härd och all deras egendom gå bort i lågor.

Långfredagen 1743 gick kyrkoherde Faxe för sista gången till nattvarden i sin kyrka, ty kort därpå angreps han av plågor i bröstet, och ehuru detta icke avhöll honom från att predika ännu en söndag, måste han därefter gå till sängs och avled den 1 april klockan halv 10 förmiddagen, sedan han tagit ett innerligt farväl såväl av sin familj som av herrskapet på herrgården, ryttmästaren Otto Thott och hans hustru. Vid begravningen i Skabersjö kyrka officierade prosten Bützow från Malmö, framhållande den avlidne såsom en

föresyn som kristen, make, hus- och församlingsfader. Senare sänder han sin likpredikan till "*Dygdädla fru Magisterskan*".

Titelbladet lyder så:

"En Gudi med fullt alfvare undergifven Christens
Välgrundade Frimodighet i döden
Blef
Då Kyrkioherden i Skabersiö och Törringe Församblingar,
Den för detta
Väl-ärevördige och Höglärde,
Nu hos Gud evinnerligen Salige,
Hr. Magister Wilhelm Faxe
i Skabersjö Kyrkia uti en Christelig och Förnäm Församblings närvaro,
den 19 April 1743 med tillbörlig heder jordfärdades och begrofs.
I en enfaldig
L I K P R E D I K A N
öfver Rom. VI. v. 8.,
föreställd af
Ludvic Bützow,
Præp. o. Past. vid Caroli Kyrkian i Malmøe,
samt Berresiø och Oxie."

Wilhelm Faxes "sörjande systerson", regementspastor Johan Hegardt, höll också vid tillfället ett "*Vördsamt Ähreminne*", och äldste sonen, den trettonårige Jakob, hade författat en lång versifierad gravskrift.

(IV. SLÄKTLEDET.)

Prosten Cornelius Faxes och Beata Elisabeth Lönns son,

Adolf Faxe, [17] född den 17 deeember 1721 i Ausås under fadrens kyrkoherdetid där, blev efter undervisning i Kristianstad skola student 1737, magister 1745 och 1750 prästvigd i Upsala. Sin anställning som huspredikant hos riksrådet Gustav Bonde lämnade han för att 1758 tillträda komministraturen vid Skeppsholmsförsamlingen i Stockholm. 1762 utnämndes han till kyrkoherde i Frillestad (Luggude härad, Skåne), 1783 förlänades honom prosttitel, och 1796 blev han häradsprost. Hans äktenskap, ingånget den 15 mars 1758, med Maria Elisabeth Feldner [18], född 1713 såsom dotter av rådmannen i Ystad, Erasmus Feldner, och genom hennes död upplöst 1798, var barnlöst. Prosten Adolf Faxe dog den 1 augusti 1803.

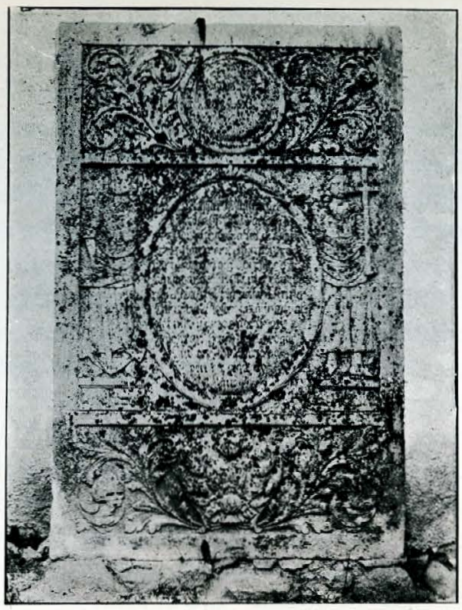

Kyrkoherden Wilhelm Faxes och hans hustrus,
Anna Christina Mollers gravsten i Skabersjö.

Jobs: 19
v. 25, 26.

Magister Vilhelm Faxe
Föddes hit till världen
den 1 April 1743, har varit
Kyrkoherde här i Skabersjö
och Törringe församlingar 18
åhr, gift med Professorn Arvid
Mollers dotter, Anna Christina
Moller, i 14 år och aflat med
henne 8 söner och 2 döttrar.
Hans själ fröjde Gud och
förläne kroppen en glad
uppståndelse.

Bland prosten Cornelius Faxes öfriga söner märkas

Jakob Faxe, [19] som föddes den 28 september 1725 i Ausås. Han blev student 1741, magister 1757 och kollega vid lägsta klassen i Malmö skola 1760. Där reste sig molnväggen. Ty hur träget han än sökte befordran, senast som 70-åring till Lunds skola, kom han aldrig ur sin slitna lärostol. Det var ett missräkningarnas liv, som slutade den 11 januari 1797. Någon fru hade han heller icke fått — eller icke velat ha.

Brodern,

Lorens Faxe, [20] likaledes född i Ausås den 30 januari 1730, var gift med Anna Brita Wendt, [21] med vilken han hade sju barn. Efter att först hava konditionerat hos sin svåger, handlanden Gustav Hegardt, grundade han den 4 april 1761 egen affär i sin gård inom kvarteret S:t Gertrud. 1796 sålde han bäggedera till sin svärson, Jonas Lundin. Handlanden Lorens Faxe dog den 10 december 1798 och hans hustru, född den 1 april 1739, den 15 april 1816.

Den femte sonen i familjen Cornelius Faxe,

Abraham Faxe, [22] föddes i Ausås den 24 september 1731. 1787 var han assessor och bodde i Stockholm samt dog den 19 mars 1795 som kommerseråd.

Kyrkoherden Wilhelm Faxes och Anna Christina Mollers äldste son,

Jakob Faxe, [23] var född i Skabersjö den 2 sept. 1730. Blott ett halft år gammal, var han nära att bliva innebränd vid den eldsvåda, vilken, såsom nämnts, den 7 april 1731 ödelade Skabersjö prästgård. Det var så i yttersta minuten amman lyckades rädda barnet, att det brann i det enda plagg, vari han var insvept. Ännu en gång undkom Jakob Faxe ur överhängande livsfara, då han som ung man jämte sin stjuvfader seglade omkull under en färd mellan Malmö och Köpenhamn. Men elementens Herre sparade honom även nu för ett verksamt och nyttigt liv. Han uppfostrades på gammalt välvist sätt i goda seder: gudsfruktan, vördnad för föräldrar och ödmjukhet mot medmänniskor. I hemmet lades säkra grundstenar för de vetenskaper, åt vilka Jakob Faxe sedan ägnade sina universitets-studier. Hans hälsa var tyvärr lika svag som hans böjelse och begåvning för läsning stark: "den har mycket", yttrade den berömde Mathias Norberg i sitt "äreminne" vid Jakob Faxes bår, "som fått tankar i stället för krafter".

Då den unge Jakob 1740 omplanterades från undervisningen i hemmet till mognande skörd under Lundagårds kronor, fick han ett värdefullt stöd av sin vördade morfader, professor Arvid Moller,

som då var akademiens rector. I det ekonomiska trångmål, som genom fadrens två år senare inträffade död kastade sin skugga över hans väg, understöddes han såväl av morfadren, som längre fram av sin stjuffar, den nye kyrkoherden i Skabersjö, prosten Wåhlin. Under ledning av bland andra den såsom en av universitetets främste lärare ansedde professor Johan Nelander hade den ännu blott nittonårige Jakob Faxe gjort sitt namn så uppmärksammat, att han av superintendenten Lagerlöv i Karlstad kallades till informator för dennes söner. Detta förtroende var för den unge Faxe lika nyttigt som hedrande. Det förde honom ut ur den trånga enslighet, där den trägna fliten gärna vistas. Han lärde känna världen från en ljusare sida än de begränsade tillgångarnas skymning, och han återkom mindre ensidig i omdöme, mera besinningsfull, innan han yttrade sig, och mera hövisk i umgängessättet. Det är ett gammalt axiom, att man lär själv av att lära andra, och även i så fall hade det gångna året utvecklat honom, då han nu återvände till akademien. Modrens vid denna tid (1750) inträffade död drev sonen att påskynda sina studier. Allt hängivnare slöt han sig nu till Mater Carolinas barm, tog följande år magistergraden och mottog lagerkransen ur professor Sven Brings (sedermera kanslirådet Lagerbring) hand. Samma år tolkade han på Ciceros malmklingande språk Akademiens glädje över Adolf Fredriks och hans snillrika gemåls tronbestigning. 1753 blev Faxe docent i filosofiska fakulteten och förordnades 1757 att under professor Brings ledighet hålla de till historieprofessuren hörande föreläsningarna. Ivrig att lära känna såväl Upsala åldriga akademi som dess berömda lärare, vistades han under åren 1760—62 där. Här studerade han specielt Arabiska språket under den vittberömde professor Hagmans vägledning. Under sin Upsalatid prästvigdes Jakob Faxe 1761 i Stockholm av biskopen, doktor J. Engeström, och blev året därpå, då universitetskanslersämbetet övergått från excellensen Palmstjerna till exc., riksrådet Löwenhielm, utnämnd till theologie adjunkt. Palmstjerna, som ansågs låta personliga eller politiska motiv påverka sina beslut, hade, ehuru han *fem* gånger sett Faxe uppförd på förslag till adjunkt, framdragit andra. Denna senkomna befordran lättade emellertid icke ekonomiskt tryck, och detta, jämte längtan till lantlivets lugn och förfädrens föredöme, torde måhända ha påverkat universitetslärarens mottagande samma år av kallelsen till fjärde provpredikant i Qvistofta och Glumslövs pastorat. Utan att hava avlagt predikoprov utnämndes han den 6 juni 1763 till dessa församlingars kyrkoherde och erhöll 1767 prosttitel. Med

heder presiderade Faxe vid 1768 års prästmöte, ehuru han endast haft tvänne månaders tid att bereda sig för uppdraget. Överallt, av förmän, kamrater och talrika disciplar vid akademien, av vilka flera stego till höga värdigheter i staten, var Jakob Faxe avhållen och värderad.

Samma år Faxe blev utnämnd till kyrkoherde i Qvistofta, där han icke fann det "gott för mannen att vara allena", gifte han sig den 9 oktober med företrädaren, prosten Hiorts och dess hustru, Catharina Patersons dotter, Petronella, [24] född 1743, om vilken Mathias Norbergs "äreminne" över maken säger, att hon var "et Fruntimber med det skönaste ansigte och det bästa hjerta. I sin ungdom lärde hon spinna och att se på sin gerning, och icke på sig sjelf, eller sin skugga, eller om andra sågo på henne. I sitt ägtenskap, lefde hon med Gud, sin man och sitt folk och deraf kom välsignelse, kärlek och högagtning; men saknad, bedröfvelse och ihugkommelse, när hon dog (1783 den 16 juli). Innan detta hände, efter tjugo års sammanlefnad, som alla dagar var så ljuflig, och efter et halft annat års svår sjukdom, som skulle bereda sinnet til en förnuftig sorg, så hade hon gifvit verlden en Son, som är Modren aldeles lik och som Fadren, då han såg honom, gret och fägnade sig" [1]).

1778, då, vid kronprinsen Gustav Adolfs födelse, en del "värdige personer" föreslogos till theologie doktorer, var Jakob Faxe en bland dessa, men förbigicks, "antingen därföre", yttrar Norberg, "att en annan skulle få heta det han var, eller att han strax efter skulle få lika namn och heder med theologie professor, det han bort vara". Professorstitel erhöll han nämligen den 27 sept. 1782. Stiftets biskop satte honom högt och korade honom 1784 till häradsprost vid innehavaren, Klintebergs död, likasom han till Landskrona kyrkas invigning sände Faxe som sin ställföreträdare. Kallelse från Karlskrona Amiralitetsförsamling att 1784 avlägga predikoprov för Superintendentsämbetet avböjde Faxe, som älskade sin församling; likasom han tidigare (1769) vägrat att i samma ärende möta upp i Landskrona. Lantlivet hade blivit honom allt kärare som en grönskande Gudsåker, och en gammal bok mäler, att "då han vid lediga stunder gick ut på fältet, såg åkren, betraktade ängen och förbättrade dem bägge, till egen förmån och andras eftersyn, mötte honom *Physiographiska Sällskapet,* som tyckte om hans uppmärksamhet och satte honom brede vid sig". (1781 den 2 maj utfärdade sällskapet kallelsebrev till ledamot).

---

[1]) Sedermera biskop Wilhelm Faxe.

Ehuru Faxe alltså med sitt öppna och tillgängliga sinne hade många glädjeämnen: sin son, sitt arbete, den omgivande naturen, sina böcker, sina vänner, kände han dock, när år lade sig till år, världen mindre tilldragande, arbetet tyngre, hälsan svagare, hushållningen mödosammare och beslöt, bearbetad av alla dessa känslor, att för andra gången söka en maka, som kunde hjälpa honom att bära bördan, mjukt stödja honom vid tröskeln till ålderdomen och en gång lysa hans slocknande blick. Så mötte han Engela Margareta Bödker och vann i henne allt vad han kunde önska: den ömmaste moder för sin unge son, den varmaste omtanke för vad, som rörde denne såväl som maken och hemmet. Detta äktenskap ingicks den 3 april 1785. Engela Bödker, [25] som var dotter av överinspektoren vid Sjö- och Landtullarna i Malmö, Nils Johan Bödker och dennes fru, Margareta Carney, levde till 1833 och var efter mannens död bosatt i Landskrona. 1789 kallades Faxe till ledamot av sällskapet *Pro fide et Christianissimo* i Stockholm, och samma år valdes han till riksdagsfullmäktig i prästeståndet. Som sådan blandade han sig icke i statssaker inom för honom främmande områden, men framförde med sitt vanliga nit de ärenden, som tillhörde hans kall. Av sina ämbetsbröder blev han likaledes invald bland dem, som å Ståndets vägnar skulle närvara vid förhör med Sveriges unge kronprins. Anmodades vidare att verkställa en sammanfattning av bibliska historien och en "Inledning till kristendomskunskap" att som lärobok begagnas vid undervisningen. Bägge dessa arbeten lågo vid Faxes död färdiga till tryckning.

Den karaktäristik professor Norberg uppdrager av Jakob Faxe ger oss på en gång *människan* och *själaherden*: "Han hade ett högt begrepp om dygd och ära, sökte sanningen utan fördomar, följde sin övertygelse utan biavsikter, fruktade ej ovänner och hatade smicker, vilket han kallade fel hos en slav, men brott hos en fri människa. — — —

I gudaläran gick han en medelväg, var varken nymodig eller gammalmodig, varken för fri eller för tvungen. Han tyckte lika så litet om den ena tidens lättsinne som den andras vidskepelse, då man antingen tror för litet eller för mycket. Varken svärmarens raseri eller skrymtarens skenhelighet utan Skriftens oförfalskade mening och den första församlingens tro var det rättesnöre, varefter han styrde sina tankar; och det han icke begrep, trodde han vara så mycket större och gudomligare". Att mannen med dessa egenskaper inom den församling, som var hans, skulle vara aktad i

livet och saknad i döden, är lätt att förstå. Men även om människorna förblivit stela och okänsliga, skulle "stenarna ropat": stenarna i båda hans kyrkor, Qvistofta och Glumslöv, som reste sig i stora tillbyggnader. Det förstnämnda templet pryddes även under Faxes tid med ny altartavla.

Sina från det egentliga prästämbetet lediga stunder ägnade Jakob Faxe åt litterärt arbete inne i sitt ansenliga bibliotek. Han var en produktiv författare: som lantpräst, säger biskop Wallqvist, långt flitigare än ämbetsbröderna i staden, vilka dock mera intensivt bort känna livets pulsslag. Samma auktoritet yttrar, att professor Faxe i sin vederläggning av kända utländska författares inkast mot försoningsläran "visat sig på fältet med en styrka, som ingen lärer tillerkänna sig lika stor eller större, förr än han inför publicum utgivit i samma ämne ett arbete, som är grundligare, fullare och bättre. Men tiden nöter allt och alla. Professor Faxe kom hem från 1789 års riksdagsarbete med försvagade krafter, och under september samma år gav den sjukdom, som skulle bliva hans sista, första varningen: en pinande högersidig värk, som hindrade honom att gå och röra sig. Ännu var han dock dess överman i den grad, att han 23 söndagen efter Trinitatis kunde hålla sin sista predikan, vars ämne synts vara rättesnöret för hans eget liv: *"En Christens redlighet uti at uppfylla sina pligter emot Gud, öfverhet och medmenniskor."*

Efter detta försämrades tillståndet, och sedan han i början av december fängslats vid sängen, väntade man upprepade gånger slutet. Lindring i plågorna kunde väl stundom beredas honom, men febern släppte honom aldrig, och krafterna avtogo dag för dag. Men hans vänlighet och tacksamhet, hans tålamod och sinnesstyrka avtynade aldrig. "Jag har alldeles ingen fruktan för döden", voro hans ofta upprepade ord. Och när han till sist låg mållös, tecknade han med kallnande kand på ett papper *"blir — salig — död, — Faxe"*. De andra orden voro oläsliga. Fjärde dag Påsk vid middagstiden, den 7 april 1790, slocknade hans liv, stilla som ljuset för himmelens vindfläkt.

Tyvärr finnes ej porträtt av Jakob Faxe. Men en samtida målar honom så: "han var mera väl bildad och ansenlig, än hög och stark, hade ett talande och manligt ansikte, ett bevekande och angenämt uttal samt otvungna och behagliga åtbörder. Gud hade varit icke mindre god emot honom, då kroppen danades, än när själen bildades, så att han vid första åsynen av sitt yttre utseende fick den aktning, till vilken han för sitt inre värde hade så stor rättighet och förtjänst".

Kyrkoherde Faxe begrovs den 19 maj 1790 i Qvistofta kyrka, varvid prosten Kahl på Hven höll likpredikan, och professorn uti österländska och grekiska språken vid Lunds universitet, Mathias Norberg, höll *"Äreminnet"* över den döde.

* *
*

Förteckning över kyrkoherde Faxes skriftliga arbeten, varvid disputationer och försvar för avhandlingar i Lund under akademitiden icke äro upptagna. *Det ädlaste hjerta i Qvinnobröst — Brefväxling mellan 2:ne vänner, Euphranor och Theocles, rörande några vigtiga ämnen i Philosophien och Moralen.* Stockholm 1785[1].) — *Kort väg till öfvertygelse om Christna Religionens sanning.* Lund 1787. — *Andra delen af Brefväxlingen, rörande Läran om Jesu Christi Guds Sons blodiga död til Försoning för werldenes synder.* Stockholm 1786. *Tal, hållet vid Landskrona Stads kyrkas invigning.* — Lund 1789.

Därjämte finnas många manuskript, en del mera utarbetade, andra kortare, eller icke fullbordade. Färdiga till tryckning lågo vid författarens död: *"Afhandling om rätta förståndet af Tio Guds Bud. — En olycklig man i den lyckligaste belägenhet, eller Röfvaren på korset. — Undersökning om den är lyckligare, som har öfverflöd på ömma känslor, eller den, som inga har. — Inledning till Gamla Testamentets heliga Böcker. — Anmärkningar* över Theol. och Phil. Professorns, Hr Gottfr. Sam. Steinbarts bok, kallad: System der reinen Philosophie oder Glückseligkeits-Lehre des Christenthums. — *Pröfning,* såväl av Hrr Tallers, Steinbarts och Eberhardts som fleras tvivelsmål och inkast emot Läran om Jesu Christi, Guds Sons blodiga död, till Försoning för werldenes synder. — *Historisk inledning, tillika med en Kort Lärobok i Christendomens Grundsanningar och Lefnadspligterna.*

* *
*

Äldsta systern till Jacob Faxe,

Christina Margareta Faxe, [26] född den 3 januari 1732, sattes av ödet på ett litet hörn av det högsäte, som brodern vägrat intaga. Hon blev nämligen genom sitt giftermål $^{29}/_{6}$ 1750 med teol. doktor Lars Pettersson för att använda en av tidens frutitlar: amiralitets- och super*intendentska* i Karlskrona.

---

[1]) Både första och andra delen av detta arbete finnes i hr Adolf Faxes ägo härstädes.

En annan av systrarna,

Anna Maria Faxe, [27] född den $^{13}/_{3}$ 1735, död $^{24}/_{11}$ 1784, blev i sitt äktenskap 1756 med prosten och kyrkoherden Paul Klintberg i Asmundtorp moder till sonen Wilhelm, adlad av Klinteberg, född 1759, död 1829 som landshövding över Malmöhus län. (Rättrådig, kraftig och nitisk ämbetsman.)

Jakob Faxes broder,

Arvid Faxe, [28] född den 7 september 1733, inskrevs redan 1741 som student i Lund. Sedan han avlagt förberedande examina och disputationer "pro exercitio" inför med. professor Harmens, avreste han 1754 till Greifswald, senare till Frankfurt an der Oder och slutligen till Berlin, där han 1756 blev medicus vid kgl. preussiska hovstaten. I denna egenskap deltog han i fälttåget i Sachsen och åsåg slaget vid Lowositz. Enligt order genom Sveriges envoyé, friherre Wulfenstjerna, tog han emellertid jämte flera andra svenskar avsked ur preussisk tjänst, och vid årets slut finna vi honom åter i Lund, arbetande på medicinelicentiaten. 1757 blev han anatomie prosektor. Vare sig detta berodde av ombytligt lynne eller yttre händelser, den tid, som följer, är ett brokigt inslag i ett verksamt liv. Sedan han under två år tjänstgjort vid flottan, disputerade han 1759 pro gradu i Lund för den ryktbare professor Eberhard Rosenschöld, och när han följande år vunnit doktorshatten, stävar han ånyo under tretungad flagga ut på bölja blå och får ett stänk av elddop vid belägringen av Colberg 1762. Hemkommen, uppehåller han sig en tid vid Upsala akademi och blir kort därpå medlem av Collegium medicum. Men den mera praktiska verksamheten förlägges till Vestervik, och sedan han 1767 fått provincialmedicititel och värdighet, utnämnes han 1771 till provinsialläkare i Blekinge. Här kan han hämta andan till dess han 1774 som andre amiralitetsmedikus klättrar ännu en pinne högre upp på ämbetsmannabanan, och 1779 sitter han i toppen: den förste i samma grad.

Nu har han alltså blivit Karlskronabo och åtföljer Svenska flottan under dess kryssning i Öster- och Nordsjön. Det rörliga livet hindrar honom emellertid icke från författarskap, ty 1777 tillerkändes han av Kgl. Vetenskapsakademien en belöning av fem silverjettonger för en utredning angående de svårigheter, som reste sig mot medecinalförfattningarnas tillämpande i riket. Och 1778 förlänade *Patriotiska Sällskapet* honom sin stora silvermedalj för en broschyr *Om konsten att simma.* År 1780 erhöll han assessorstitel och värdighet, blev 1782 kallad till ledamot av *Patriotiska Sällskapet,* 1783 invald i *Fysio-*

grafiska Sällskapet och 1787 medlem av *Vetenskapsakademien.* Trots en under senare år tilltagande sjuklighet, tjänstgjorde fältläkare Faxe under hela ryska kriget alltifrån dess utbrott 1788, (det slöt, som bekant, i aug. 1790) vid sjukhusen i Karlskrona. Under Faxes Karlskronatid, då rödsoten en höst starkt härjade i staden, erhöll han de amplaste lovord för det sätt, på vilket han sökte bekämpa densamma, av den kände livmedicus Hallman, som av konungen nedskickats till samhället.

Vid stadens brand 1789 blev all Faxes egendom lågornas rov. Fyra år senare, den 10 maj 1793. dog han i nämnda stad, allmänt erkänd som skicklig och samvetsgrann läkare. Hans maka, Ulrika Christina Braun, [29] dog 1789.

För sin uppfinning av stenpapper hade Arvid Faxe 1786 fått privilegium på 42 års ensam tillverkningsrätt av dylikt, men omsättningen motsvarade icke förväntningarna. En broder till Jacob och Arvid Faxe,

Carl Cornelius Faxe, [30] född den 11 april 1742, ägnade sig åt affärslivet. Efter att hava konditionerat i Malmö hos handlandena Gustav Hegardt vid Östergatan och Nils Berckhan, Lilla Torg, startade han egen rörelse den 18 dec. 1769 och gifte sig året därpå med Berckhans änka, Johanna Helena Frick, [31] född den 6 maj 1742. C. Faxe dog under en resa i Hälsingborg den 10 okt. 1782. Hans hustru överlevde både sin andre man och det annalkande sekelskiftet, då hon, i likhet med tiden sannolikt ung på nytt, för 3:dje gången stod brud med Nils Cederborg Truedsson. Hon dog först den 1 febr. 1818.

Bland handl. Lorens Faxes och Anna Brita Wendts barn märkas: sonen,

Cornelius Faxe, [32] född den 27 juni 1768. Han vann burskap som handlande den 7 nov. 1796, blev i början av år 1800 förman för stadens äldste, var samma år flera gånger adjungerad ledamot av rådstugurätten och förordnades 1802 till ledamot av hamndirektionen. På egen begäran entledigades han i början av mars 1808 från förmanskapet för stadens äldste. Den 14 juni samma år blev en rådmanstjänst ledig, och den 29 augusti valdes Faxe till dess nye innehavare. Efter den 17 dec. erhållen fullmakt, installerades han i tjänsten den 12 jan. följande år. Rådman Cornelius Faxe, sedan den 30 sept. 1796 gift med Helena Margareta Schiuberg, [33] dotter av handlanden Hans Peter Schiuberg och Helena Hegardt samt född den 25 dec. 1778, dog den 19 augusti 1811 i sin gård vid hörnet av Gråbröders- och Västergatorna. Cornelius Faxes syster,

Rådman Cornelius Faxe.

Teodora Faxe, [34] född den 10 oktober 1770 och den 24 mars 1801 gift med handlanden Joachim Barvadt Wiedberg [35] i Malmö, född den 25 september 1773[1]).

Handlanden Wiedberg tillhörde en av Malmö mest ansedda och förmögna handelssläkter. Efter sin åldrige faders död 1812 övertog han fädernegården i hörnet av Stortorget och Kompanigatan. Tyvärr var därmed den gamla korsvirkesbyggnadens saga all. Den moderniserades till sitt nuvarande alldagliga utseende, dock med den väsentliga skillnad, att under Wiedbergs tid reste sig en kolonnad utanför, intagande en god del av trottoaren.

Den maka Barvadt Wiedberg hemfört från Skabersjö prästgård var en god husmoder och älskvärd värdinna i det gästfria hus, vari den konstälskande ägaren omgav sig med antikviteter och andra prydnader, som fägnade hans öga. Handlanden Wiedberg dog den 19 januari 1837 och hans maka, Teodora Faxe, den 22 januari 1840.

* *
*

Professor Jakob Faxes och Petronella Hiorts ende son,

Wilhelm Faxe, [36] föddes i Qvistofta prästgård den 18 maj 1769. Hans lärde och samvetsgranne fader undervisade själv sin son ända till dess denne, den 13 december 1782, inskrevs som student i Lund. Allt ifrån den dag, då Jakob Faxe själv vaccinerade sin lille pojke, följde han honom i lek och i allvar. Det blev också fasta länkar, som bundo dem båda vid varann. Vid universitetet kastade sig den unge Wilhelm Faxe under Mathias Norbergs ledning omedelbart in på studiet av arabiska och andra österländska språk samt utgav 1786 en översättning av ett arabiskt manuskript. Efter avlagda lärdomsprov blev han 1787 filosofie magister och 1788 docent i romersk vältalighet. 1789 åtföljde han sin fader vid dennes uppresa till riksdagen, och den unge magistern från Skånes universitet ådrog sig där t. o. m. Gustav III:s uppmärksamhet, därigenom att han ur minnet ord för ord upptecknat ett långt tal, som konungen höll till Ständerna (den 3 febr. s. å.). Biskop

[1]) En av makarna Wiedbergs döttrar, Laura, född den 6 nov. 1803, död den 1 jan. 1838, gifte sig första gången 1823 med löjtnanten vid Södra Skånska Infanteriregementet, Gustav Otto Platen och hade med honom sonen Carl Teodor, vid sin död hovstallmästare och chef för Flyinge hingstdepôt, samt andra gången med löjtnanten, sedermera ryttmästaren Anders Gabriel Krook och blev i detta äktenskap moder till sedermera chefen för Jämtlands Fältjägare, Frans Joachim Krook, bägge kända Malmöbor: Platen som ägare av Rönneholm (1871—1883) och Krook som ryttmästare vid Kronprinsens husarer.

Celsius' örnblick hade också sett, att här var en människa, som borde tagas vara på, och kallade honom redan 1790 till vice notarie vid domkapitlet. Nu följer en växande meritlista, däri nästan varje år gör sin insats. När ett av dem svunnit hän, har notarieuppdraget stadgats till ordinarie samtidigt som den unge innehavaren förordnats till theologie docent. Efter sin prästvigning, den 5 januari 1793, förordnades Faxe att under vårterminen förestå den theologiska professionen, föreslogs till theol. adjunkt 1795, till professor i historia 1799 och till kyrkoherde i Västra Karups pastorat 1801. 1800 hade han blivit adjunkt i grekiska och österländska språk. 1804 utnämndes han till kyrkoherde i Södervidinge och Annelövs pastorat, men fick, enligt universitskanslerns bestämmelse, behålla adjunkturen i Lund. Samma år förestod han under fem månader akademisekreteraretjänsten och blev 1805 vice prost i Harjagers härad. Sammanfattandet i ett verk av alla efter 1686 utkomna kyrko- och skolförfattningar uppdrogs 1806 på riksdrotset Wachtmeisters förslag åt prosten Faxe, på vars kunskaper, arbetsamhet och energi man fullt kunde förlita sig. 1807 kallades prosten Faxe till provs avläggande för Amiralitets- och Superintendentsbefattningen i Karlskrona; utnämndes 1808 till ex. ord. theol. professor i Lund, med uppdrag att offentligt föreläsa i homilitik och kyrkolagerfarenhet, samt 1809 till ordinarie theol. professor och styresman för det nyinrättade seminariet för prästbildning. Samma år promoverades han i Uppsala till theol. doktor samt kallades till ledamot av samfundet *Pro fide et Christianissimo*, blev 1810 medlem av *Patriotiska* och 1811 av *Evangeliska sällskapet*.

Efter Lundabiskopen Hessléns död uppfördes Wilhelm Faxe, buren av 180 röster, på förslag till ämbetet och utnämndes, med förbigående av de i röstantal starkare medtävlarne, professor Eberstein och domprosten Hellman, den 12 aug. 1811, med Statsrådets enhälliga tillstyrkande, av kronprinsen till biskop och prokansler över Lunds stift. Konungens bekräftelse följde den 29 i samma månad. För sin utnämning hade Faxe särskilt att tacka, att Lunds stift var i behov av en verksam och energisk biskop, egenskaper, dem han lagt i dagen vid det skånska bondeupproret 1811, vilket Carl Johan, som bekant, följde med största intresse och deltagande. Utnämningsåret blev biskop Faxe ledamot av och 1815 kommendör av Nordstjärneorden samt 1838, samma år som gav honom Jubelkransen, riddare av Carl XIII:s orden.

Biskop Faxe bevistade riksdagarna i Stockholm 1809, i Örebro 1810 (tronföljarevalet) och 1812 samt i huvudstaden samtliga följande t. o. m. 1834. 1815 och 1818 var han ordförande i ecklesiastiklag-

utskottet, 1812 och 1817 predikant vid riksdagens öppnande. Han var officiant vid kronprins Oscars konfirmation i Slottskapellet 1815, vid Carl XIV Jokans kröning 1818, vid änkedrottning Hedvig Elisabeth Charlottas begravning samma år, vid kronprinsens förmälning 1823, vid drottning Josephinas kröningsakt 1844 samt stod fadder vid härtigens av Östergötland, Oskar Fredriks döpelse 1829.

1827 den 18 maj förordnades Faxe att under kronprins Oscars utrikesresa sköta dennes ämbete som universitetskansler, ett uppdrag som flera gånger förnyades ända till 1846, då kronprins Carl mottog detsamma och i en skrivelse tackade biskopen för "den samvetsgranna omsorg, varmed han förestått universitetets angelägenheter och befordrat dess bästa".

För folkundervisningen och skolväsendet var biskop Faxes primat i Lund en gyllene ålder. Redan 1814 hade antalet fasta skolor i stiftet vuxit sig större än socknarnas. Sedan 1838 var ett läraseminarium i verksamhet. Allt flera lärarekrafter, med större löneförmåner, beredde vidgad fullständighet åt undervisningen, och skollokalernas utrymmen ökades. Om lärdomsskolornas uppsving under biskop Faxes ephorat talar bland andra vårdar Lunds Kathedralskola, av honom invigd den 18 november 1837.

Vid det theol. seminarium, som inrättats 1805 och vid vilket, som nämnts, Faxe var förste direktör, fäste han namnen M. E. Ahlman, Henrik Reuterdahl och Johan Henric Thomander. På Faxes initiativ uppgjordes 1847 därjämte ett förslag till pensionsinrättning för ecklesiastikstaten inom stiftet. Såsom stiftare av *Lunds bibelsällskap* var han ordförande i detta, ävensom i *Lunds missionssällskap* och i direktionen för *Råby räddningsinstitut.*

Mottagligheten inom de breda lagren för ett liv, mera överensstämmande med religion och sedlighet, kämpade med böjelse för dryckenskap. Men dessa bibel-, missions- och räddningssällskap gjorde sina landvinningar, och tillfällen till ökad intellektuell bildning följde i deras spår.

Av de besök biskop Faxe, vilken sedan 1813 var ledamot i länets Hushållningssällskap, vid representationstillfällen gjorde i Malmö, kunna nämnas hans bevistande av Rådhusets invigning efter den genomgripande restaureringen 1812—1813; hans invigande av gamla kyrkogården den 24 november 1822 samt hans inträde i Amaranten 1812. Därom mäler Amaranterordens Minnesskrift 1911. "Vid ett sammanträde detta år underrättade ordensmästaren (kommerserådet och borgmästaren Carl Magnus Nordlindh), att han till ledamot av orden och broder av 4:de graden utnämnt biskopen i Lunds stift, Procancelleren,

Herr Doktor Wilhelm Faxe, vilken därpå infördes i conseillen av brodern, ceremonimästaren och av ordensmästaren anmodades att intaga säte och stämma bland conseillens ledamöter. Vid det därpå följande kapitlet invoterades i orden biskopinnan Helena Faxe, född Billberg. Biskopsdöttrarna Louise, född 1797 och Margaretha[1]), född 1799, infördes i orden den 24 november 1812, den senare alltså endast 13 år gammal.

* * *

I BISKOPSGÅRDEN.

"En patriark gick förr i vilda marken,
Bland får och getter låg han i sin dal.
I biskopsgård bor numer patriarken,
Och skämt och glädje rå i gästfri sal".

(Tegnér vid biskop Faxes födelsedag, den 18 maj 1813).

När biskop Faxe 1812 flyttade in i det gamla biskopshuset, det forna kannikbostället vid Kraftstorget, kom han som en äkta patriark med en stor familj, med anhöriga och med tjänare, utgörande ett hushåll på 16 personer. Tidtals var "folkmängden" ännu större. Biskopen var blott 45 år gammal och hans hustru i 2:a giftet, biskopinnan Helena Johanna Faxe, född Billberg [37][2]) den 25 aug. 1773. Wilhelm Faxes första äktenskap, ingånget den 7 juli 1795 med landskamreraren Peter Zacharias Lindmans dotter, Anna Sophia, [38] född 1770, och genom hustruns död upplöst den 23 augusti 1805, hade efterlämnat fem barn. Äldste sonen, Jakob, [39] var nu student, och efter honom följde Per Georg [40] samt döttrarna Louise, [41], Margareta [42] och den nu tioåriga Wilhelmina [43]. Biskopinnans nittonåriga syster,

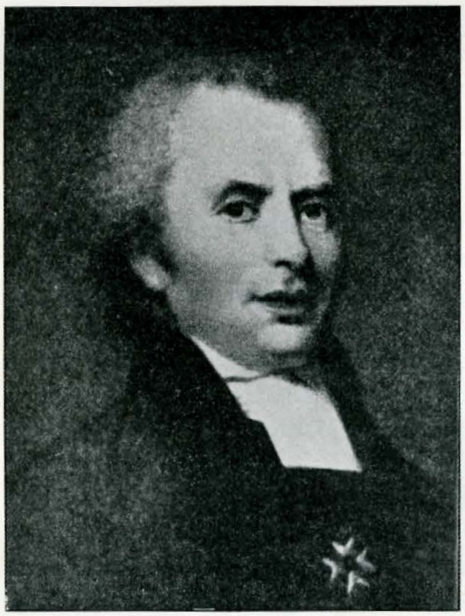

Biskop Wilhelm Faxe.

[1]) Jubelskriften nämner dem felaktigt Helena och Beata.

[2]) Biskopinnan Helena Faxe hade förut varit gift (1794—1802) med sekreteraren Joh. Henrik Hollström. Hennes äktenskap med Faxe ingicks 1806.

Margareta Louise Schlyter, hade likasom "moster Lotta", fröken Charlotte Lindahl, en avlägsnare släkting, sitt hem hos biskopens. Tidtals vistades också där biskopinnans halvbror, juris stud. Karl Johan Schlyter, för vilken Faxe varit mera fosterfar än svåger. Och så var det informatorn, vice notarien vid domkapitlet, mag. docens Johan Peter Wåhlin, samt komministern i biskopens prebendepastorat, Fjelie, Erasmus Jakob Böök. Tjänstepersonalen utgjordes av betjänt, dräng, hushållerska, kammarjungfru och tre andra — pigor (för att tala på den tidens okultiverade språk) . . .

Biskopsgården var till det yttre en skröplig åldring, vars trädgård genom Kyrkobrinken skildes från Kraftskyrkogården. Men inomhus var det stort utrymme för den trevnad, som nu ville bli bofast där. En tornliknande byggnad sammanband 2:ne boningshus, av vilka det större i nordost innehöll statrummen samt biskopens sovrum. I nedanvåningen kom man in i salong och två förmak. En trappa upp öppnade sig en stor sal samt förmak och gästrum.

Och nu rustades det till bröllop i bispgården. Den 9 oktober 1813 skulle den vackra, livliga Margareta Schlyter stå brud. Brudgummen var magister Johan Henrik Kinberg, pastor i Grönby, där de unga skulle ha sitt hem. Kring detta brudpar samlades på deras lyckodag en i intelligens lysande, av kvickhet sprudlande skara. Bland de yngre gnistrar Esaias Tegnér, gudars och människors älskling. Hans maka, fru Anna Tegnér, Värmlandsflickan, har blivit en av biskopinnan Faxes käraste vänner. Bland namnkunniga äldre lärda ses Anders Retzius, Mathias Norberg, "ett snille av första ordningen",[1]) vilken bland alla universitetets koryféer åtnjöt den största ryktbarheten utomlands; Johan Lundblad, den fattige sonen av Hallands hedar, som nu blivit Sveriges främste latinare; fornforskningens väktare,

Biskopinnan Helena Faxe.

[1]) Kahl.

Nils Henrik Sjöborg, m. fl. Högvördiga domkapitlet är ståtligt representerat av Faxes medtävlare om Absalons stol, Karl Johan Eberstein, nu utnämnd biskop över Gottland; domprosten Kristian Wåhlin, fryntlig och bred; Anders Hylander, Thorilds ungdomsvän — nu from och sträng, men (ho mäktar analysera en karl!) ändå svag för kvinnlig fägring och röda läppar....

Från det forna Munckska biskopshuset se vi den snillrike medecine professorn Eberhard Munck av Rosenschöld, som egenhändigt vaccinerat det yngsta Malmö i ett av husen vid Stortorget med det ympämne han själv hitfört från Köpenhamn; samt hans två systrar, den ena gift med bibliotekarien och estetices professor, Anders Lidbeck, Tegnérs lärare och stöd vid akademien. Vidare synes den elegante Stockholmsprästen, Karl Peter Hagberg, vilken kort innan han kallades till Lund för att bistå dåvarande professor Faxe vid inrättandet av theologiska seminariet, vunnit Svenska Akademins stora pris i vältalighet. Det är en njutning blott att höra hans sonora stämma, och när han predikar, i domkyrkan, är denna fylld till sista plats. Hans vänskap med Tegnér är känd. Hagbergs fru var en av biskopinnan Faxes intimare vänner. I ett av festens högsäten sitter säkerligen biskopinnan Hesslén, änka efter Faxes företrädare, själv biskopsdotter och syster till hans excellens, greve Lars von Engeström, universitetets kansler. Och icke heller saknas här biskopinnan Faxes fränka, änkerådmanskan Billberg, född Centervall: "en av de tre *karlar*, som styrde Lund". Säkerligen uppträdde här också med vanlig grandezza, biskopens, nyss till landhövding över länet utnämnde, frände, Wilhelm av Klinteberg. "Det är väl icke omöjligt", säger professor Wrangel i *"Det lundensiska sällskapslivets krönika"*, att man i dag någonstädes i den stora societén upptäckte prosten och förste stadskomministern Henric Schartaus markerade profil. Till den Faxeska umgängeskretsen hörde han annars icke".

Sedan de nygiftas skål druckits, utdelades tryckta versar af professor Es. Tegnér, vilken vid denna tid döpt sig själv till "gift- och grift-poeten". Tidigare under dagen hade skalden i prebendekomminister Bööks namn sänt bruden ett poem:

"Men visa icke mina rim, jag ber,
För någon sådan Momus som Tegnér!
För allting dumt har han tillreds sitt klander,
Och narr han gör av självaste Hylander".

När glammet stiger mot tinnarna i biskopsgården, inträder söderslättsbonden, Truls Jepsson, på n:r 19 Grönby, som eljest i vardagslag

är den 60-årige lagmannen över Torna, Bara och Harjagers härader, Adam Johan Kröger, också understundom, när skaldeådran bryter fram på nordskånskt landsmål, rätt och slätt "Jynge Jeppa". Nu hälsar han brudparet i följande högstämda ordalag:

"Emedlertid vi önskom lycke
te dette nya brudepar,
öd ölt mau falla dom i tycke
o doi fau heda Mor o Far
te half Snes Glötta, lia granna
som Moran Bispen viade,
mä sau gödt vett i deras panna
som Farens, näur han friade."

Lagman Kröger var en man, som Tegnér värderade: omutligt redbar och en oförbrännelig skämtare. Då man en gång hos Faxes roade sig med boûts rimés, och Tegnér skulle rimma på Kröger, utbrast han:

"Att rim är orimligt, det finner nog jag,
nu, då jag skall rimma på *Kröger*.
Till vänster han borde på domedag,
men rimmet drar honom till höger".

Om biskop Faxes födelsedag, den 18 maj, städse kom Tegnérs lyra att klinga, så firades biskopinnans, den 25 augusti, icke mindre festligt. Talrika uppvaktningar, understundom i kostym, illustrerade dagen. En gång togs biskopsparet på sängen av "en ståtlig deputation från stiftet": prostinnor med ägg, prostinnor med kycklingar, prostinnor med ost och klockarfar (Tegnér) med — *tron*. Sist kom klockarmor, fru Anna Tegnér, och önskade:

"Lev lycklig, älskade Helena,
av forntidsminnen, framtidshopp!
Men nästa gång, vi be' allena,
stig litet tidigare opp!"

Ofta arrangerades af Faxeska umgängeskretsen lantliga utfärder, då glädjen solade sig. Vid ett sådant tillfälle firades i Gudmundtorps skog den vackra Louise Faxes 21-åriga födelsedag. Tegnérs vän, professor Engeström, flög på Amors understundom flaxiga manér av och an mellan flickorna Faxe och kallades därföre "fästman Engeström" Det blev Margareta, som fick kalla honom "*min* fästman Engeström" Louise gifte sig med en kapten von Greiff.

Även om jularna samlades man ofta hos Faxes, och prebendekomminister Böök fick, då han en jul gick och suckade efter Hammenhögs pastorat, av Tegnér en kam i present med versen:

"Ditt hår vill dig i pannan stjälpa,
tag denna kam, och var ej trög!
I Fjelie kan väl borstning hjälpa,
Men kamma dig för Hammenhög!"

Inom den otvungna och glada vänkrets, som plägade samlas hos Faxes, njöt Tegnér många av sina lyckligaste stunder under de 26 Lundaåren. Den länk, som starkast band de båda familjerna samman, var dock biskopinnan Faxe. Älskvärd, hjärtegod, glad, en utmärkt mor för styvbarnen, hjälpande och stödjande, varhelst ett stöd behövdes, förbindlig och mjukt enande, var det framför allt genom henne som det Faxeska hemmet blev den angenäma medelpunkten för sällskapslivet i universitetsstaden. Under de år, då sinnena lågade för Greklands frihetsstrid och dess fanbärare kallade sig "filhellener", tillägnade sig biskopinnan Helenas vänner titeln. Till *dessa* "filhellener" räknade sig, utom Tegnérs och en del andra förut nämnde, Henric Reuterdahl, Faxes efterträdare på biskopssätet.

Tegnér och Faxe vore män av mycket olika karaktär och skaplynne: "Det är och blir en annan makt, som styrer förståndets män och fantasins martyrer". Men trots de stora skiljaktigheterna värderade och beundrade "förståndets man" Tegnérs blixtrande snille och klassiska bildning, och "fantasiens martyr", med den storsinnt öppna blicken för andras värde, skattade högt Faxes säkra uppfattning och mogna omdöme, älskade hans milda väsen och redobogna tjänstaktighet samt beundrade därjämte hans praktiska skicklighet och outtröttliga ämbetsnit. Bägge voro de vänner av livets glädje, och det var väl också under dennas strålar de kommo varandra närmast.

Då Tegnèr efter sin utnämning till biskop i Wäxiö önskade att under den äldre och erfarnare vännens ledning sätta sig in i en stiftstyrelses ärenden, upplät Faxe en interimsplats i domkapitlet åt skalden. Även Agardh gick före sitt uppstigande på Karlstads biskopsstol i Faxes skola och kallade honom "hittills min förman, hädanefter min föresyn."

Icke alldeles klar är Faxes ställning, till det s. k. "*Herberget*", denna sammanslutning, med Tegnér i spetsen, av begåvning och frisinne, där den unga tidens idéer och reformer omhuldades och där, som Tegnér yttrade: "kärnan knöt sig till åsikter och tänkesätt, vilka sedan ej blevo utan inflytande på universitetet" och — även på stiftet.

Ty herbergisterna utgjorde majoritet i konsistorium academicum och räknade i sin krets provinsens skickligaste och inflytelserikaste kyrkoherdar. Det viskades därjämte, att universitetskanslern v. Engeström lyssnade till röster ur Herberget och att, om detta oaktat förslag därifrån strandade, så var det på något blindskär av biskop Faxes diskreta diplomati. Och dock kunde stiftsherden icke kallas otillgängligt konservativ. Han hade visat sig som en av prästståndets mest rivande krafter, då Gustav III:s säkerhetsakt grusades. Men i statslära som i theologi älskade han icke häftiga pendelsvängningar. Den gyllene medelvägen, med sikte mera på det reala än det ideala, var hans. "Man kan betvivla", säger Achates Kahl, "att han någonsin tagit Platos republik, Rousseaus sociala eller Fénelons andliga statsförfattning i sin hand för att på allvar studera dem."

Faxes varma kärlek för historiska studier, en kärlek, som i än högre grad ärvdes av hans vid unga år döde son, Jakob, hade i biskopshuset fyllt ett par rum med ett bibliothek, vilket med sina omkring 5000 band, bredvid professorerna Lundblads och Retzius', var det största i Lund. Biskop Faxe, som var en av de insiktsfullaste kännarne av Skånes hävder, stiftade också 1844 Sällskapet för *Skånes historia och beskrifning.*

Knappa 3:e år lågo emellan Faxe som akademiadjunkt och Faxe som biskop och prokansler. Ett så tidigt bestigande av Sions höjder lovade ett långt vistande där. Längre än någon företrädare dvaldes han där också. De mulna dagarna voro få. Livet var milt emot honom, likasom hans mjuka lynne tog varsamt i detta, ehuru han aldrig gick utanför den gräns han utstakat som den passande. Bernadottes bekanta yttrande: "Pour gouverner les français il faut une main de fer et un gant de velours" praktiserades av den biskop, som med stark hand i mjukt hölje under 44 år styrde Eskils stift och "förstod att förena det milda i herdens stämma med det oböjliga i hans stav".

Då Tegnér den 10 maj 1826 lämnade Lund, hoppades många, att han skulle komma åter som dess biskop, men Faxe överlevde honom i åtta år. Skalden brukade skämtande säga, att Faxe åtnjöt odödlighet redan på jorden. Biskopinnan Faxes minnesbok, däri Tegnér på avresans dag skrev sitt farväl, förvaras ännu inom släkten i ett genombrutet silveretui som en dyrbar relik.

Ännu ett par årtionden stod det angenäma Faxeska huset öppet för vän och främling. Men det hade, sedan det gamla biskopsresidenset utdömts och domkyrkan till nytt sådant inköpt den Lidbeckska tomten vid Kyrkogatan, flyttat inom nya murar. Under denna tid,

den 5 maj 1833, avled i Landskrona biskop Faxes åldriga stjufmoder, Engela Bödker Faxe. Styvsonen lät å en plåt på hennes kista ingravera följande inskription: *"Trofast maka, öm moder, sann kristen, ägde och förtjänade hon de sinas kärlek och allmän aktning. Prövad i korsets skola, mognade hon för sin högre bestämmelse och insomnade, mätt av ålder och levande, i försonarens famn."*

Biskop Wilhelm Faxes gravvård på Söderhvidinge kyrkogård.

År 1843 den 4 april skriver Henric Reuterdahl till Christian Molbech i Köpenhamn: "Faxe är sig tämligen lik, börjar dock åldras. Biskopinnan är mycket svag och överlever knappast våren". Hennes död inträffade emellertid icke förr än 1845, i anledning av vilken drottning Josefina genom dåvarande statsrådet Arvid Faxe lät till biskopen frambära sitt deltagande: en känsla, som var allmän kring biskopinnan Helena Faxes bår. Biskop Faxe avled den 22 sept. 1854. Minnesgod tacksamhet för mången välgärning i det tysta följde honom till graven på Söderhvidinge kyrkogård, där han vilar med de medlemmar av hans familj, som gått bort före honom.

Å biskop Faxes gravvård på Söderhvidinge kyrkogård:

"Biskopen och Pro Cansleren, m. m. Doktor *W. Faxe,*
född i Qvistofta 1767, död i Lund 1854.

Maka i första giftet:
Agneta Sofia Lindman, född 1770, död 1805.

Deras barn:
Acad. adjunkten *Jacob Faxe,* född 1796, död 1827.
Wilhelmina Ulrika Faxe, född 1802, död 1829.

Maka i andra giftet:
Helena Johanna Billberg, född 1773, död 1845.

I Söderhvidinge kyrka hänga 2:ne tavlor med nedanstående inskriptioner:

Å första tavlan:

Kongl. Majts Troman, Biskopen i Lunds Stift,
Procansleren vid Kgl. Carol. Acad.,
Commendeuren m. St. Korset af Kgl. N. Ord.,
Riddaren af Konung Carl XIII:s Ord.,
Dr. WILHELM FAXE,
Född 18 Maj 1767, Philos. Mag. 1787,
Cons. Not. 1791, Acad. Doc. 1793,
Prestvigd 1795, Adj. 1800, Kyrkoherde i Söderhvidinge
1805, Theol. Professor 1808, Biskop 1811,
Död den 22 Sept. 1854. Luc. 2. 29.

Å andra tavlan:

Jag vet, att min Förlossare lefver,
och han skall på sistone
uppväcka mig af jorden,
och jag skall i mitt kött
få se Gud.

Jacob 19: 25, 26.

* * *

Biskop Faxes skrifter:

Jämte disputationer, predikningar och tal märkas: *Lunds stifts prästmöteshandlingar 1795 och 1799, — Fornlämningar av Tycho Brahes Stjerneborg och Uranienborg på ön Hven, avtäckte åren 1823 och 1824*[1]). — Anmärkningar vid biskop Münters biografi över Eskil, nordens förste primas (1826) — Oratio synodalis de foliis articuli de prædestinatione in Suecia (s. å.) — Om sodalitium clericorum majus i Lund — (Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademiens handlingar) 1839.

* * *

Fältläkaren Arvid Faxes och Ulrika Christina Brauns son,

Carl Arvid Faxe [44], föddes den 29 augusti 1766 i Wästervik, där

[1]) Enligt en av professor Lysander i Lund den 10 oktober 1857 gjord anteckning å föreliggande exemplar av denna skrift, skulle den vara författad icke av Wilh. Faxe utan av prästen N. J. Ekdahl. Denne sistnämnde företog många fornforskningar på uppdrag av Vetenskaps-, Historie- och Antikvitetsakademien samt utgav och samlade även själv arbeten. Han var Sveriges fullmäktige vid delningen i Kristiania av Kristian II:s arkiv.

fadren då var stadsläkare. Efter enskild undervisning inskrevs han 1780 i "Kirurgiska Societeten" under förste Amiralitetskirurgen, assessor Brandenburgs ledning och antogs den 5 september 1781 till underfältläkare vid flottan. Den 1 oktober 1782 inskriven som student i Lund, undergick han följande år kirurgiestudiosieexamen och försvarade 1784 en akademisk avhandling om vitriolsyrans egenskaper. Med avbrott för praktisk sjukvård under fadrens överinseende vid amiralitetssjukhuset i Karlskrona, fortsatte han studierna i Lund och efter där avlagda tentamina samt sedan han under en del av åren 1787—1788 njutit undervisning vid Köpenhamns universitet, varunder han hade tillfälle att tjänstgöra såväl vid Fredriks hospital som vid Barnbördshuset, hemkallades han tillfölje krigsutbrottet och blev av storamiralen, härtigen av Södermanland, placerad som fältmedicus. Efter följande årets (1790) disputation för medecinedoktorsgraden promoverades han den 26 januari 1791. Den 12 januari 1792 erhöll han kunglig fullmakt som stadsfysikus i Carlskrona och befordrades efter flera månaders vikariat som sådan den 23 oktober 1793 till 2:dre amiralitetsmedicus, i vilken befattning han den 24 maj 1794 åtföljde den del av örlogsflottan, som jämte samma antal danska skepp höll vakt på Köpenhamns redd.

1808 avancerade han till 1:ste amiralitetsläkarebefattningen och samma år, den 24 december, lades i doktor Faxes hand hela överinseendet av alla sjukhus och i samband därmed stående inrätfningar i Carlskrona: ett uppdrag, som för den samvetsgranne och trägne mannen blev en tung börda på grund av brister i sjukhus och tillgångar. Ingendera räckte till för krigets nödtid. 1809, den 22 febr., utnämndes Faxe till förste fältläkare och 1812 den 4 april till överfältläkare vid flottan. 1813 blev han ledamot av *Svenska läkaresällskapet* och 1814 riddare av Vasaorden. Tidigt nog vände sjukdom och plågor sin udd mot den energiske läkaren själv. Allt oftare hemsöktes han av njurstenslidande, förenat med svåra blodkräkningar och smärtor i bröstet. I november 1820 genomgick han visserligen lyckligt operation av professor Jacobsen i Köpenhamn, men kort därpå visade sig benröta i höftleden, angripande icke blott kroppen utan också lynnet i den grad, att patienten, heter det, "föll i trånsjuka". Skuggorna blevo allt längre, och den 2 april 1821 gick den blott 55-årige mannen in i dödens dal.

Carl Arvid Faxe var sedan den 28 oktober 1798 gift med Sofia Elisabeth Lindahl, [45] född 1775, död 1857 samt dotter av löjtnant D. Lindahl och hans maka Rebecca Pihlgård. Överfältläkare Faxes bröder voro

Jacob Axel Faxe, [46] född 1773, vilken dog den 31 februari 1827 som kapten vid Livgrenadiärregementet, och

Abraham Wilhelm Faxe, [47] född 1764, vilken som underlöjtnant vid flottan drunknade 1781, vid örlogsskeppet "Sofia Albertinas" förlisning i Nordsjön.

Handl. Carl Cornelius Faxes och Helena Fricks son,

Gustaf Wilhelm Faxe, [48] föddes den 27 april 1773 och dog den 10 november 1824 som tobaksfabrikör i Malmö.

(VI. SLÄKTLEDET.)

Av handl. Cornelius Faxes barn i äktenskapet med Helena Margareta Schiuberg märkas

Helena Petronella Faxe, [49] född den 26 januari 1798, gift den 22 februari 1824 med sonen till den märklige Malmöborgmästaren Carl Magnus Nordlindh, ryttmästare Arvid Nordlindh, född den 6 januari 1796 och i likhet med fadren en tid ägare av Rönneholm. Helena Petronella Nordlindh, som blev änka den 20 oktober 1834, dog den 7 mars 1849.

Lorens Faxe, [50] som, född den 11 november 1803 och, konditionerande hos handl. Schiuberg, dog som handelsresande på Linköpings gästgivaregård den 3 december, 1827.

Hans Petter Faxe, [51] född den 4 februari 1805, student 1825, absolverade kameralexamen 1834, häradsskrivare i Ljunits och Herrestads häraders fögderi den 14 september 1838, erhöll avsked den 10 juli 1873 och dog i Ystad den 13 november 1880. Hans P. Faxe var riddare av Vasaorden och sedan 22 november 1850 gift med Amelie Sophie Johanna Kobel, [52] dotter av handlanden i Ystad, Gustav Kobel och hans maka, Beata Christina Cronholm samt född den 4 maj 1827.

Adolf Faxe, [53] föddes den 16 juli 1811, likasom syskonen i fädernegården vid Gråbröders- och Västergatorna. Men efter fadrens död flyttade modren med barnen till mormodern, fru Helena Elisabeth Schiuberg, f. Hegardt, boende vid hörnet av Laroche- och Engelbrektsgatorna. Morfadern, handlanden Schiuberg, ägde vid sin död 1793 största delen av nuvarande Faxeska gården. Adolf Faxe, som ägnade sig åt handeln, stod först i handlanden Gustav Schiubergs bod vid Laroche- och Torvgatorna, men tog vid principalens död 1834 anställning hos Mathias Flensburg vid Södergatan. Den 19 september 1840 fick han burskap som egen handlande och öppnade den 1 ok-

Handlanden Adolf Faxe.

Fru Cecilia Faxe.

tober samma år speceribod i morbroderns förra lokal. Vid sidan härom drev han affärsverksamhet i timmer, stenkol, spannmål och spirituosa. Den 1 november 1842 köpte Adolf Faxe av sin moster alla hennes fastigheter och utvidgade den 1 juni 1849 den stora gården med ännu en tomt vid Engelbrektsgatan. År 1846, den 31 juni hade Faxe ingått äktenskap med Cecilia Kockum, [54] född den 27 april 1810 och dotter till fabriksidkaren Lorens Kockum och hans hustru, Anna Sofia Suell. Några år före sin död upptog Faxe — under firmanamnet Adolf Faxe & Söner — sina söner, Cornelius och Lorens, i affären. Handlanden Adolf Faxe var medlem av stadsfullmäktige. Personligen verkade han som en välvillig och försynt man. För mången ligger ännu såväl det gamla Faxeska hemmet i nuvarande korsvirkeshuset som den soliga sommarbostaden på Ribersborg som ett vackert minne. Adolf Faxe dog den 31 juli 1878 i hjärnblödning och hans hustru den 23 april 1892 i kräfta.

* *
*

Handlanden Adolf Faxes *huvudgård* vid hörnet av Hjulhamns- och Laroche-gatorna ägdes under 1500-talet av handlanden Jörgen Dirichsen. Efter hans död skänkte hans änka, Anna Mogensdotter, den 23 febr. 1590 gården till sin systerdotters dotter, Ursula Hansdotter till tack för den vård hon ägnat den gamla. År 1596 tillhörde den emellertid en handlande Johan Ostermand, vilken pantsatt den till handlanden och rådmannen Engelbret Friis (givaren av predikstolen till S:t Petri kyrka). Efter att 1692 ha ägts av rådman Johan Heubleins änka, Ingeborg Johansdotter, och med hennes hand hava övergått till handlanden Hans Lorich, försålde denne fastigheten till handlanden Leonard de la Rose. (Det är hans förvrängda namn som lever i Larochegatan).

Vid auktion 1702 efter de la Rose inropades gården av handlanden Lorens Mynter och övergick följande år till snickaren Nils Wulff, död 1710. Bland senare ägare nämnas f. d. skräddaren Lars Hammarlund och hans änka, Anna Thomasson samt från år 1760 hennes andre man, Hans Petter Schiuberg. Handlanden Lorens Faxes nuvarande bostad vid hörnet av Engelbrekts- och Larochegatorna utgjorde 1590 en klunga småhus, så kallade "bodar", efter sin ägare, som bodde i Verpinge, kallade "de boder av Verpinge" Åren 1692—96 ägdes gården av handlanden Hack Jacobsson och 1709 av bagaren Johan Jacob Sparvardt, därefter av sonen, bryggaren Sparvardt och 1771 av sonsonen, som också idkade bryggerihantering.

Rättelser å sidan 153

Cornelius Adolf Michael Gustaf, f. 24/3 1853, auditör och rådman i Ystad, g. 1 g. 3/10 1884 m. *Hilda Gustafva Cavallin*, f. 6/7 1860, † 18/2 1897; 2 g. 19/8 1909 m. *Märta Elisabeth Geijer*, f. 10/6 1870.

I första giftet.

Gunhild Amalia Clementina, f. 4/9 1885.

Inga f. 9/5 1887, † 25/3 1917.

Märta f. 31/3 1893, g. 16/5 1918 m. grosshandlare Berthold Dieden i Malmö, f. 30/12 1879.

Adolf, f. 9/4 1856, Kassör i Skånska Handelsbankens kontor i Trelleborg, g. 5/10 1903 m. *Ina Cameron*, f. 30/4 1861.

Lorens Arvid, f. 25/7 1860, † 6/6 1876.

Helena Cecilia Beata, f. 22/12 1862.

Rättelser å sidan 154

Adolf Faxe, *Se stamtavla II!* f. 16/7 1811, † 31/7 1878 Handlande i Malmö g. 31/7 1846 m. *Cecilia Kockum*, f. 27/4 1810, † 23/4 1892.

Lorens, f. 14/7 1888, grosshandlare i Malmö, g. 16/10 1919 m. *Vita Bang-Cruse*, f. 22/2 1900.

Stina Emilia, f. 29/4 1896.

Han sålde gården den 16 sept. 1776 för 2,741 daler silvermynt till Hans Peter Schiuberg, vilken senare inköpte såväl korsvirkeshuset som ännu en tomt vid Engelbrektsgatan. Från hans änka övergick, såsom förut nämnts, den stora stadsägendomen genom köp till handlanden Adolf Faxe, vilken vid sin död även ägde stadsdelen "Jerusalem".

* *
*

Biskop Wilhelm Faxes och Anna Sofia Lindmans äldste son, *Jacob Faxe,* [55] föddes den 21 juni 1796. Fröet till den sjuklighet, som under hela hans liv tärde honom, ansåg man vara nedlagt i den synnerligen svåra kikhosta, som i vaggan angrep hans bröst. Den tidigt utvecklade själ, som bodde i den lille gossens bräckliga kropp, vilken aldrig förmådde följa med i kamraternas lekar och halsbrytande upptåg, törstade efter vetande. Och redan innan han kände alfabetet, kunde han berätta långa utdrag ur historia såväl som geografi och på kartan utpeka angivna platser. Han var ett litet "underbarn" i klarhet och reda, men också i kärlek till de sina. Sin moder älskade han outsägligt. Hans farmor, biskop Faxes stjufmor, yttrade vid svärdotterns död: "Jakob höll obeskrivligt av sin moder. Då hon var sjuk, nästan beständigt under 2:ne år, var han aldrig under sina lediga stunder ifrån hennes säng. Han läste för henne, och den långa tiden förkortades för den plågade mer än man kan tro av den beskedlige gossens ständiga närvaro. När alla de andra satte sig till bords att äta, blev han alltid kvar hos modren för att hålla henne sällskap, och först när fadren kom in efter slutad måltid, gick gossen ut att äta. Han var alldeles otröstlig, då hon dog, och det var en lång tid, då han beständigt talade om sin moder". Då var han endast nio år gammal. Även emellan Jakob och stjufmodern uppväxte ett innerligt och kärleksfullt förhållande. Vid den tid, då dåvarande adjunkten och häradsprosten Faxe miste sin första hustru, bodde han skiftesvis i Lund och i Söderhvidinge (där Jakobs egen mor begrovs). Bland de enskilda lärare, som därföre anställdes för barnen, särskilt för den äldste sonen, var magister Gunnar Wennerberg, för vilken den lille disciplen hyste den mest förtroendefulla tillgivenhet. Wennerbergs ledning hade även därföre ett märkbart välgörande inflytande på både hans studier och hans lynne.

Att Jakob Faxe redan på sin åttonde födelsedag fick sitt Studentbrev, bevisar naturligtvis egentligen ingenting, enär det på den tiden var vanligt, att barn, utan någon slags examen, blevo inskrivna bland akademiens medlemmar. Men vad Jakob Faxe beträffar, hade dock

personer, vilkas vitsord icke kunde jävas, intygat, att han som 10-åring var mera försigkommen i både latin, historia och geografi än mången 14- à 15-års gosse. Då så en av husets vänner infann sig med studentbrevet som födelsedagsgåva, togs det visserligen med all tacksamhet emot, men fadren tillät ej, att sonen fick kännedom därom förrän han året därpå, vid magisterpromotionen 1805, till parnassen frambar frånvarande promovendis lagerkransar, varvid promotor satte en krans även på den lille gossens huvud. Som 11-åring fick Jakob med magister Wennerberg göra en resa till Bohuslän, för att stärka sin hälsa, och återkom, ehuru han därunder hade vattenkoppor, frisk och intresserad.

Alla sina lärdomsprov, från och med det första 1811, som fjortonårig gosse, avlade Jakob Faxe med grundlighet och allvar. Han tillhörde aldrig dem, som blott vilja läppja på kunskapens bägare och låta skummet pärla. I allt ville han fördjupning, men ingen, som såg den unge mannen med det försynta och anspråkslösa sättet kunde, därest han ej kände honom närmare, ana allt det värdefulla, som gömdes inom honom i kunskaper, åsikter och offervillighet för andra.

Ett lika sällsynt som hedrande vittnesbörd om Jakob Faxes flit och förtjänster lämnades av både theologiska och filosofiska fakulteterna, som utsågo honom att belönas med de premier, vilka avsågos för de högsta betygen. Faxe avsade sig emellertid utmärkelsen till förmån för behövande kamrater. För samma ändamål — plats åt andra — försakade han det hedersrum som Primus vid magisterpromotionen 1817, vartill hans i kandidatexamen erhållna betyg berättigade honom. Och dock kände han, att det för hans fader, såsom akademiens prokansler, skulle ökat promotionsaktens högtidlighet, om sonen då framträtt som magisterfrågans besvarare.

Då den unge magister Faxe önskade ingå i "Stora Cancelliet" i Stockholm och ansåg, att denna tjänstgöring i så många fall toucherade lagfarenhet, ville han medföra vitsord om juridiska kunskaper och inskrev sig därföre i juridiska fakulteten. Efter 2:ne terminer avlade han den 20 juni 1818 med heder och beröm den för inträde i rättegångsverken föreskrivna examen. Efter därjämte i franska och tyska språken undergånget förhör begav han sig till Stockholm och antogs till extra ordinarie kanslist vid Ecklesiastikexpeditionen av Kgl. Maj:ts Cancelli. Under det halvår han där tjänstgjorde vann han genom arbetsamhet och skicklighet Statssekreteraren m. m. von Rosensteins stora bevågenhet.

Vare sig Faxe med sitt stilla inåtvända sinne icke trivdes i huvudstaden, eller han, fäst vid andra göromål, klarast kände, att vetenskapen var hans livsuppgift, nog av — efter den korta tiden av sex månader lämnade han den nyss inslagna banan och återvände under loppet av 1819 till sin hemstad, där han, sedan han med högsta betyget utgivit och försvarat en del översättningar av Platos arbeten, 1820 kallades till docent i grekisk litteratur. Jakob Faxes älsklingsämnen hade framförallt, jämte historia och filosofi, varit grekiska och romerska litteraturen. Och den, som härvid stött och uppmuntrat honom var ingen mindre än den "för städse framstrålande snille- och kunskapsrikedom i Lundas Tempel dyrkade Esaias Tegnér", vilken i Jakob Faxe såg en god vakt om den grekiska litteraturen, vars pånyttfödelse i Lund tillskrevs Tegnér. Det var alltså med förväntan denne nu såg sin skyddsling den 28 juni 1820 konstitueras till docent i grekiska litteraturen. 1822 förordnades han att under professor Stecksens tjänstledighet bestrida de till professionen i levande språk hörande föreläsningarna, och erhöll den 21 april 1824 samma uppdrag i grekiska professionen. 1823 hade Jahob Faxe dessutom blivit extra ord. bibliothekarie och avancerade innan årets slut till ordinarie amanuens. Den bibliognosi han vunnit i sin fader, biskopens stora bibliothek blev honom nu till ovärderlig nytta. Han grep sig strax an med författandet av en utmärkt systematisk katalog över Universitetets historiska bibliothek och gick, enl. vitsord av överbibliothekarien, professor Lidbeck, med största kompetens och allvar upp i sin tjänst. För att bereda studenterna bättre läroböcker i grammatik översatte amanuensen Faxe såväl tysken Buttmans grekiska grammatik som Fredrik Langes "Det græske sprog". Förstnämnda arbete är försett med förord av Esaias Tegnér. Inom alla områden strävade Jakob Faxe mot förädling, pärlor sökte han överallt i gamla folianter såväl som i människohjärtan och ute i naturen. Alltifrån barndomen vän av trädgårds- och blomsterskötsel — månget träd på Helgonabacken är planterat av honom — kallades han 1845 till arbetande ledamot av *Fysiografiska Sällskapet* i Lund. Håg och anlag för målning var ett mödernearv. Till Köpenhamn for han ofta, icke blott för att slå ännu en knut på sina många vänskapsförbindelser där med fornforskare och vetenskapsmän, utan också för att i muséer och samlingar se och lära av den konst han älskade. Med de stora gåvor Jakob Faxe fått i ett lyckligt hem — han mindes aldrig annat än solsken över Helgonabacken — i ett arbete, där hans begåvning gav rika skördar, i ett förnöjsamt, mot andra

välvilligt sinne, borde hela hans liv varit en ljusbild. Men "pålen i köttet" var den sjuklighet, som allt hårdare och oavvisligare trängde honom in på livet och understundom, då den yttrade sig i blodhostning, påtvang honom en overksamhetsperiod, som han hade svårt att bära. Han brukade då, egendomligt nog, säga, att om en nervfeber kom och rensade honom, skulle han nog sedan bliva riktigt frisk. Och nervfebern kom och gick på rov bland sina offer. Ett av dem var Jakob Faxes avhållne vän, doktor Ljunggren. Kort innan denne dog, hade hans hustru fött två små gossar, så att hemmet låg både sorgklätt och hjälplöst. Då tänkte Jakob Faxe varken på bot eller sot, när han skyndade dit för att lindra och trösta och för att under fadrens sanslöshet se två små hjälplösa varelser döpas. Men den 16 mars gick den trofaste vännen, som aldrig svikit någon. från sorgehuset direkt till det plågoläger, där döden väntade honom, Ty nervfebern följde honom — och tog honom med sig. "Ibland", skriver biskop Faxe till en vän, "framlyste en gnista av hopp. Snart utsläcktes den, och för alltid klockan $^3/_4$ till 5 i går afton, den 27 mars. Jag har tackat och skall tacka Gud, som så lindrigt lossade banden — — —".

Jakob Faxe jordfästes i Lund den 3 april 1827 och ligger begraven vid sin moders sida i Söderhvidinge.

"Även du till nya världar for,
Sökte dig ett guldland över haven,
Där som jordens sol går ned. Där bor
Ett Elysiskt släkte bortom graven.

Minns du än vad här du lämnat kvar?
Drickes där så djupt ur himlakällan,
Att du glömt vad livet ljuvast har?
Går här ingen duvopost emellan?"

(Ur Thomanders poem vid Jakob Faxes grav.)

Biskop Wilhelm Faxes och Anna Sofia Lindmans andre son,

Petter Georg Faxe, [56] född den 21 december 1800, dog som hovrättsfiskal, ogift, i Kristianstad den 11 juni 1874.

* *
*

Överfältläkaren Carl Arvid Faxes och Sofia Elisabeth Lindahls son:

Arvid Gustav Faxe, [57] född den 18 augusti 1799. Blev student den 7 okt. 1813, auskultant i Göta hovrätt den 7 aug. 1817, vice

häradshövding den 25 okt. 1822, extra ord. kanslist i justitiefördelningen av Kgl. Maj:ts kansli den 1 jan. 1823 samt auskultant i Svea hovrätt samma år. Erhöll den 3 febr. 1824 häradshövdings titel och befordringsrätt, blev adjungerad ledamot i Hovrätten över Skåne och Blekinge den 16 juni 1828. Den 28 maj 1830 assessor i samma ämbetsverk, tillförordnad revisionssekreterare i nov. 1834, utnämnd den 23 jan. 1836, tillförordnad justitiekansler den 28 mars 1840, ordinarie den 19 juni samma år. Riddare av Nordstjärneorden den 22 nov. 1841. Mellan 1834 och april 1848 var Arvid Faxe konsultativt statsråd, återgick sedan till justitiekanslersämbetet, men utnämndes samma år till landshövding i Blekinge. 1854 tillförordnades han som landshövding i Jönköpings län, dit han som ordinarie blev förflyttad den 14 febr. 1856. Riksdagsman i Första kammaren 1867—73; under de fyra första riksdagsåren var Faxe ordförande i lagutskottet och under de tre senare ledamot av konstitutionsutskottet. Kommendör av Nordstjärneorden och av Dannebrogsordens 1:sta grad. Gemensamt med J. H. Bechman utgav Faxe "Sammanfattning av nu gällande allmänna stadgar, angående skiftesverket i riket" (1837) och "Lagkommissionens förslag till Sveriges lag av år 1734".

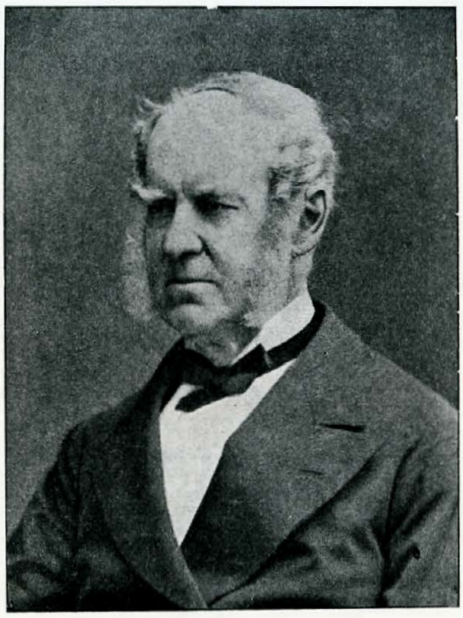

Landshövding Arvid Faxe.

Den 16 april 1870 erhöll Faxe avsked från landshövdingämbetet och dog i Jönköping den 23 april 1882.

Gift den 22 juni 1841 med Maria Ulrika Hilda Clementina Möllerhjelm, [58] född den 20 juni 1818 och död 1897. Hon hade som sinnessjuk varit intagen på vårdanstalt först i Danmark, sedan i Vexiö. Av dessa makars barn blev

Arvid Johan August Faxe, [59] född den 16 augusti 1845, vice häradshövding. Av hälsoskäl vistades han en tid under sydligare luftstreck. Efter hemkomsten utnämndes han till auditör vid Jönköpings

regemente men dog redan den 31 maj 1884. Sedan den 16 maj 1878 var Faxe i barnlöst äktenskap förenad med Isabel Dickson, [60] född den 14 december 1852 och dotter av handlanden Edward Dickson i Göteborg och hans maka, Isabel Gordon.

(VII. SLÄKTLEDET.)

Häradsskrivare Hans Petter Faxes och Amelie Sofie Kobels son, *Cornelius Adolf Michael Gustaf Faxe,* [61] född i Ystad den 24 mars 1853. Student i Malmö den 27 maj 1872, inskriven vid Lunds universitet den 16 december samma år, avlade preliminärexamen den 29 mars 1873 och hovrättsexamen den 11 dec. 1876; den 12 februari 1877 extra ordinarie notarie i Göta Hovrätt, 1879 den 30 maj vice häradshövding. Innehade under 1878—79 upprepade förordnanden att förvalta domareämbetet i Kinds och Redvägs härad i Västergötland. Auskultant i Hovrätten över Skåne och Blekinge den 23 mars 1880. Samma år förordnad att förvalta domsagan i Färs samt åren 1881—82 och 83 i Wemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad. Utnämndes den 14 sept. 1885 till stadsfogde, 1887 till uppsyningsman vid kronohäktet, den 8 okt. 1887 till andre rådman, allt i Ystad, där han under åren 1884—86 även idkade advokatverksamhet. Tillförordnad borgmästare i samma stad från den 1 juli 1880 till medio av 1889, blev den 20 september sistnämnda år förste rådman, med vilket ämbete magistats-sekreterare och notariuspublicibefattningarna äro förenade. Har fungerat såsom sekreterare hos stadsfullmäktige, varav han nu är medlem, i byggnadsnämnden och hamndirektionen. Auditör.

Rådman Faxe gifte sig första gången den 31 oktober 1884 med Hilda Gustava Cavallin, dotter [62] av kyrkoherden i S:t Peders Klosters församling i Lund och dennes maka, född Brinck, samt född den 6 juli 1860. Hon dog 1897. Andra äktenskapet ingicks den 19 augusti 1909 med Märta Elisabeth Geijer, [63] född den 10 juni 1870. En broder till rådman Faxe,

Adolf Faxe, [64] född den 9 april 1856, är kassör vid Skånska Handelsbankens kontor i Trälleborg. Gift den 3 oktober 1903 med Ina Cameron, [65] född den 30 april 1861.

* *
*

Handlanden Adolf Faxes och Cecilia Kockums barn: sonen

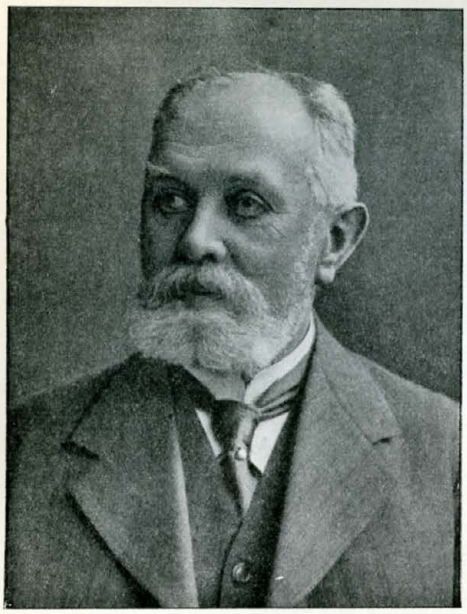

Handlanden Cornelius Faxe.

Fru Gerda Faxe.

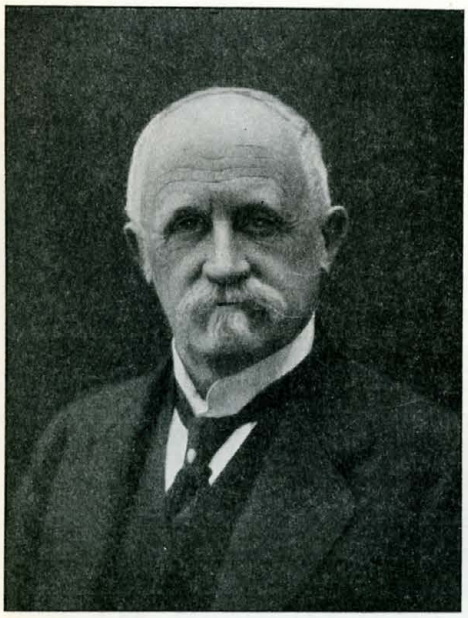

Köpman Lorens Faxe.

Fru Elly Faxe.

Cornelius Faxe, [66] född den 2 juni 1847. Genomgick handelsinstitut i Köpenhamn. Blev delägare i sin faders affär 1875. Styrelseledamot i Malmö Sparbank från 1879; ordförande i densamma från 1906. Styrelseledamot i Skånes Enskilda Bank 1888 till 1910; i Skandinaviska Kreditaktiebolaget från 1910. Ordförande i Styrelsen för Kockums mekaniska verkstadsaktiebolag från 1918. Styrelseledamot i ett flertal andra bolag i Malmö från 1880 till 1916. Ordförande i hamndirektionen från 1911 till 1916. Ledamot av järnvägsrådet 1911. Ledamot av riksdagens Andra kammare från 1897

Gunnar Faxe.

Köpman Adolf Faxe.

till 1905. Kommendör av Vasaordens 2:dra klass, riddare av Nordstjärneorden. Kommendör av danska Dannebrogsordens 2:dra grad. Gift den 11 februari 1877 med Gerda Nathalia Peterson, [67] född den 13 mars 1858 samt dotter av handl. P. O. Peterson och Amalia Malmgren. Äger och bebor under sommaren den gamla fäderneägendomen Ribersborg. Brodern,

Lorens Faxe [68], föddes den 5 februari 1850 och blev efter genomgångna handelsstudier utomlands meddelägare i firman *Adolf Faxe & Söner* 1876. Ledamot av Styrelsen för Skånska Inteckningsaktiebolaget i Malmö från 1895 och av Centralstyrelsen för Skånska

Handelsbanken från 1896. Ordförande i Styrelsen för Kockums Järnverksaktiebolag, Konga aktiebolag, Margarinaktiebolaget Zenith, aktiebolaget Malmö förenade bryggerier m. fl. bolag. Ordförande i Styrelsen för Malmö handelsgymnasium från 1909. Stadsfullmäktig från 1889 till 1916. Kommendör av Vasaordens 2:dra klass. Riddare av Nordstjärneorden. Gift den 8 december 1875 med Elly Maria Flensburg, [69] dotter av engelske vice konsuln Niclas Theodor Flensburg och Emelie Adolfine Ståhle samt född den 4 nov. 1853.

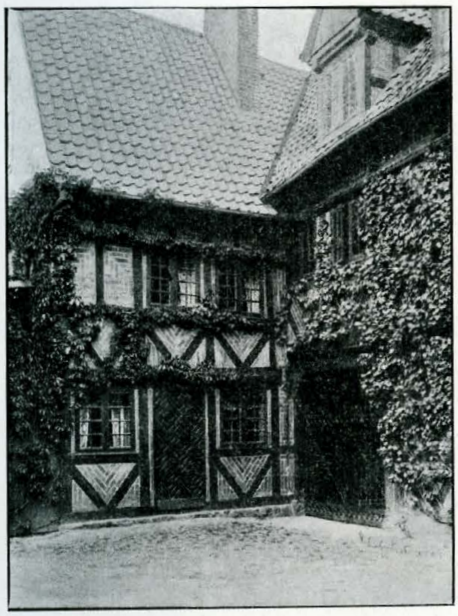

Gårdsparti av Faxeska huset.

Handl. Cornelius Faxes och Gerda Petersons son,

Erik Gunnar Cornelius Faxe, [70] föddes den 8 mars 1882. Student vid Lunds universitet 1902, reservofficer 1904. Underlöjtnant i Skånska Dragonregementets reserv samma år, löjtnant från 1907 till 1911. Innehar firman G. C. Faxe i Malmö. Verkställande direktör i aktiebolaget Aga-Faxius. Styrelseledamot i dansk Dissousgasaktiebolaget i Köpenhamn. Stadsfullmäktig i Malmö från 1918. Gift den 1 juni 1911 med Ingrid Lydia Therèse Ursell, [71] född den 5 augusti 1896 och dotter av häradshövding Carl Victor Mathias Ursell och Maria Busck.

Handlanden Lorens Faxes och Elly Flensburgs söner, *Adolf Theodor,* [72] född i Malmö den 15 juli 1878. Efter att

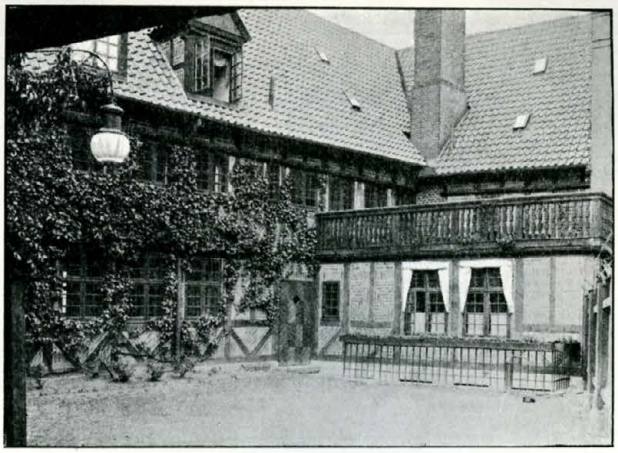

Gårdsparti av Faxeska huset.

under åren 1897—98 hava genomgått handelsinstitut i Osnabrück och varit anställd i utlandet 1898—1902, samt i fadrens och far-

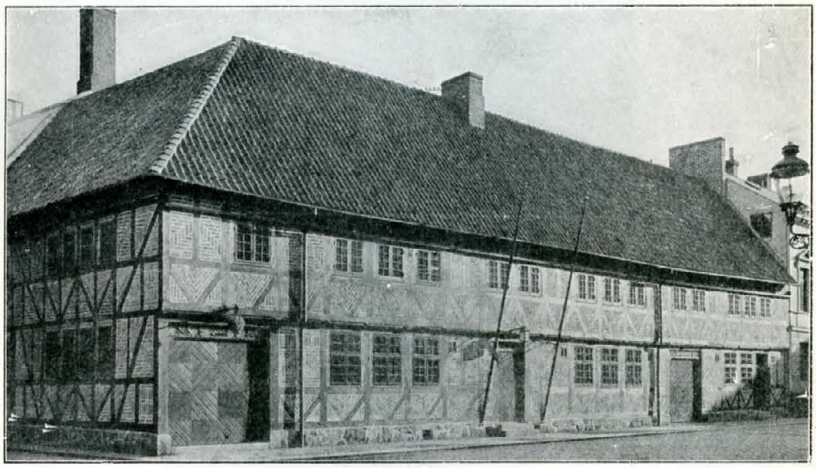

Gatuparti av Faxeska huset.

broderns firma mellan 1902 och 1918 blev han 1919 chef för aktiebolaget Faxe & C:o. Riddare av Vasaorden.

Lorens Faxe, [73] född den 14 juli 1888. Med avlagd examen vid Tekniska högskolan, studerade han i Dresden 1912. Ingenjör

vid Hasslarps sockerfabrik 1913—14. Verkställande direktör i Oljeraffinadaktiebolaget Union i Malmö från 1915 och i aktiebolaget Faxe & C:o från 1918. Gift den 23 oktober 1919 med Vita Bang-Cruce, [74] född den 23 februari 1900.

* *
*

Till den, som skriver detta, yttrade en gång en främling på genomresa: "ja — jag hinner icke se mycket av Malmö, men vad jag bestämt vill se är Faxeska korsvirkeshuset. Visa mig det!" Vi antaga, att främling eller vän, som i dag gästat *Släkten Faxe,* vill detsamma. Varje Malmöbo vet, att detta typiskt skånska borgarhus från 1500-talet är ett bland stadens mest intressanta sevärdheter, icke minst det pittoreska gårdspartiet.

SLÄKTEN FAXE.

Stamtavlan I.
ÄLDSTA GRENEN.

Severin, fader till Jens Söffrensen. Levde under 1500-talet.

Jens Söffrensen, ridefogde på Näsbyholm, g. 1613 med *Margareta Christoffersdotter*

Jörgen Jensen Faxöe, (Georgius Faxovius) f. 6/6 1614, † 24/10 1681, kyrkoherde i Skabersjö och Börringe, prost, g. 1 g. 23/9 1647 m. *Dorothea Hermandsdotter,* f. 1625, † 1653, g. 2 g. 12/4 1657 m. *Elline Jakobsdotter,* f. 6/8 1638, † 7/2 1705.

I första giftet.

En son, † späd.

En son, † späd.

En son, † späd.

Maren, f. 1647, † 25/10 1725, g. m. Borgaren Rasmus Nielsen Lindegaard, † 1678.

Dorothea (levde 1675) g. m. handlande i Malmö, Herman Fahrenhusen.

I andra giftet.

Jakob Faxe, f. 16/5 1659, † 1/5 1725, kyrkoherde i Skabersjö och Törringe, g. 20/2 1682 m. *Anna Ledebur,* f. 1656, † 1725.

Margareta, f. 2/2 1663, † 20/5 1713, g. 16/7 1681 m. handlanden i Malmö, Petter Hegardt, f. 11/12 1638, † 5/8 1711.

Ingeborg, f. 25/1 1730, g. m. handlanden i Malmö, Hans Jostsen Herman, † trol. i januari 1729.

Anna, f. 1703, g. 1685 m. kyrkoherden i Svedala, Peder Lorich, f. 18/12 1656, † 11/11 1717. → Bagge

Kirstine, † 1699, g. m. rektorn i Malmö, mag. Laurentius Petræus, † 7/5 1696.

Elline, f. 3/12 1669, † 23/7 1714, g. 1 g. 1693 m. handlanden Lars Hvasser, † 13/6 1699, 2 g. 14/2 1700 m. handl. Albrekt Jostsen Nerman, f. 1667, † 4/3 1739.

Jens, f. 12/5 1671, † 23/1 1710, handl. i Malmö, g. 26/2 1704 m. *Cecilia Jostdotter Nerman,* f. 28/1 1665, † 6/5 1727.

Tage, student 1695, levde i Wittenberg 1699.

Cornelius, f. 21/6 1684, † 4/10 1741, kyrkoherde i Kristianstad, prost, g. 24/6 1720 m. *Beata Elisabeth Lönn,* f. 1695, † 29/1 1742.

Katarina, f. 21/12 1686, g. 1707 m. proviantmästaren Anders Borch.

Helena, f. 2/12 1687, † 1/1 1758, g. omkr. 1711 m. handlanden Petter Hegardt, f. 1680, † 12/5 1753.

Anna, f. 15/7 1688, † som barn.

Jörgen, f. 11/9 1691, † ung.

Anna Maria, f. 12/1 1693, † 27/2 1738, g. 1717 m. handlanden Jöran Weijer, f. 1695, † 12/1 1769.

Margareta, f. 4/11 1694, † 27/3 1728 g. m. handlanden Jost Paulsson Nerman, † 3/4 1749.

Wilhelm, f. 7/5 1696, † 1/4 1743.

Se stamtavla IV!

Jost, f. 1/4 1706, † 6/6 1722.

Adolf, f. 17/2 1721, † 1/8 1803, kyrkoherde i Frillestad, prost, g. 15/3 1758 m. *Maria Elisabeth Feldner,* f. 1713, † 1798.

Katarina Elisabeth, f. 27/12 1722, † 11/2 1776, g. 1752 m. handlande Johan Hegardt, f. 1712, † 22/6 1753.

Jacob, f. 7/8 1724, † 1725.

Jacob, f. 28/9 1725, † 11/1 1797, magister, kollega vid Malmö skola, prestvigd.

Anna Sofia, f. 9/5 1727, † 3/5 1787.

Helena Margareta, f. 3/8 1728, † 1/4 1758, g. 1755 m. handlanden Gustaf Hegardt, f. 25/6 1723, † 16/4 1783.

Lorens, f. 30/1 1730, † 10/12 1798.

Se stamtavla II!

Abraham, f. 24/9 1731, † 19/3 1795, kommerseråd.

Jöran, f. 21/5 1733, † 2/1 1734.

Magnus, f. 28/8 1736, † 6/7 1742.

Eva Beata, f. 26/12 1737, † 1772, g. 13/2 1765 m. handlanden i Uddevalla, Josias Hegardt, f. 19/10 1739, † 6/9 1806.

Maria Charlotta, f. 1740, 2/5 1747.

Stamtavlan II.
MALMÖ- OCH YSTADGRENARNA.

Lorens Faxe, *(Se stamtafla I!)* f. 30/1 1730, † 10/12 1798, handlande i Malmö, g. 1764 m. *Anna Brita Wendt,* f. 1/4 1739, † 15/4 1816.

- *Anna Elisabeth,* f. 5/3 1765, † 24/8 1818, g. 28/10 1796 m. handlanden i Malmö, Jonas Lundin, f. 1766, † 13/1 1809.
- *Lovisa Charlotta,* f. 2/3 1766, † 7/2 1837, g. 20/7 1785 m. handl. i Malmö, Olof Pettersson, f. 1746, † 16/4 1822.
- *Helena Margareta,* f. 6/4 1767, † 25/12 1841, g. 18/10 1793 m. landsekreteraren i Malmö, senare lagman Birger Centervall, f. 30/11 1765, † 5/11 1811.
- *Cornelius,* f. 27/7 1768, † 18/5 1813, handlande och rådman i Malmö, g. 30/9 1796 m. *Helena Margareta Schiuberg,* f. 25/2 1778, † 19/8 1811.
  - *Helena Petronella,* f. 26/1 1798, † 7/3 1849, g. 22/2 1824 m. ryttmästaren Arvid Nordlindh, f. 6/1 1796, † 20/10 1834.
  - *Beata Elisabeth,* f. 3/3 1799, † 30/8 1824, dog ogift.
  - *Anna Brita,* f. 26/8 1801, † 22/1 1802.
  - *Lorens,* f. 11/11 1803, † 3/12 1827, handelsbokhållare i Göteborg.
  - *Hans Petter,* f. 4/2 1805, † 3/11 1880, häradsskrivare i Ystad, g. 22/11 1850 m. *Amalia Sofia Johanna Kobel,* f. 4/5 1827, † 2/10 1904.
    - *Cornelius Adolf Michael,* f. 24/3 1853, auditör och rådman i Ystad, g. 1 g. 3/10 1884 m. *Hilda Gustafva Cavallin,* f. 6/7 1860, † 18/2 1897; 2 g. 19/8 1909 m. *Märta Elisabeth Geijer,* f. 10/6 1870.
      - I första giftet.
      - *Gunhild Amalia Clementina,* f. 4/9 1885.
      - *Inga,* f. 9/5 1887, † 25/3 1917.
      - ~~I andra giftet.~~
      - *Märta,* f. 31/3 1893, g. 16/5 1918 m. grosshandlare Berthold Dieden i Malmö, f. 30/12 1879.
    - *Adolf,* f. 9/4 1856, Kassör i Skånska Handelsbankens kontor i Trelleborg, g. 5/10 1903 m. *Ina Cameron,* f. 30/4 1861.
    - *Lorens Arvid,* f. 25/7 1860, † 6/6 1876.
    - *Helena Cecilia Beata,* f. 22/12 1862.
  - *Adolf,* f. 16/7 1811, † 3/7 1878.
  - *Se stamtavla III!*
- *Adolf,* f. 9/1 1774, † 1/2 1777.
- *Katarina Maria,* f. 5/2 1780, † 15/2 s. å.

Stamtaflan III.

YNGRE MALMÖGRENEN.

- **Adolf Faxe,** *Se stamtavla II!* f. 16/7 1811, † 3/7 1878 Handlande i Malmö g. 3/7 1846 m. *Cecilia Kockum,* f. 27/4 1810, † 23/4 1892.
  - *Cornelius,* f. 2/6 1847, grosshandlare i Malmö, g. 1/6 1877 m. *Gerda Nathalia Peterson,* f. 13/3 1858.
    - *Alli Cecilia,* f. 8/6 1878, g. 26/10 1904 m. revisionssekreteraren Christian Ahlgren, f. 22/9 1869.
    - *Erik Gunnar Cornelius,* f. 8/3 1882, köpman, ingeniör, reservlöjtnant, g. 1/6 1911 m. *Ingrid Lydia Therése Ursell,* f. 5/8 1890.
      - *Carl Jörgen Cornelius,* f. 2/6 1912.
      - *Birgit,* f. 2/12 1918, † 4/12 s. å.
    - *Elin Katharina Elisabeth,* f. 16/2 1889, g. 1919 m. kapten Julius Weibull i Lund, f. 13/7 1876.
  - *Anna Fransiska Emma,* f. 10/12 1848, † 11/12 s. å.
  - *Lorens,* f. 5/2 1850, grosshandlare i Malmö, g. 8/12 1875, m. *Elly Maria Flensburg,* f. 4/11 1853.
    - *Adolf Theodor.* f. 15/7 1878, grosshandlare i Malmö.
    - *Ella Cecilia,* f. 27/12 1881.
    - *Maria,* f. 23/9 1883.
    - *Sigrid Elisabeth,* f. 23/3 1886.
    - *Lorens,* f. 14/7 1888, grosshandlare i Malmö, g. 23/10 1919 m. *Vita Bang-Cruce,* f. 1900.
    - *Stina Emilia,* f. 29/4 1896.
  - *Cecilia Adolfina,* f. 5/5 1852, † 23/4 s. å.

Stamtavlan IV
WILHELM FAXES GREN.

Wilhelm Faxe, *Se stamtafla II* f. 7/5 1696, † 1/4 1743. Kyrkoherde i Skabersjö och Törringe, g. 18/4 1729 m. *Anna Christina Moller*, f. 1709, † 1750.

- *Jakob*, f. 2/9 1730, † 7/4 1790, kyrkoherde, prost, professor, g. 1 g. 9/10 1763 m. Petronella Hjort, f. 1743, † 16/7 1783, g. 2 g. 1785 m. *Engela Margareta Bödker*, f. 14/3 1754, † 5/5 1833.
  - *Wilhelm*, f. 18/5 1767, † 22/9 1854, biskop över Lunds stift, g. 1 g. 7/7 1795 m. *Anna Sofia Lindman*, f. 1770, † 23/8 1805, 2 g. 29/10 1806 m. *Helena Johanna Billberg*, (i hennes 2:dra gifte), f. 25/8 1754, † 5/5 1843.
    - I första giftet.
    - *Jakob*, f. 21/7 1796, † 27/3 1827, magister, amanuens vid Lunds Univ. Bibliothek.
    - I andra giftet.
    - *Lovisa Petronella*, f. 1797, † 22/3 1860, g. 1825 m. kapten Carl F. von Greiff, f. 1793, † 1870.
    - *Margareta Sofia*, f. 5/7 1799, † 1854, g. 1823 m. professorn, teol. dr Jonas Albin Engeström, f. 29/3 1787, † 17/7 1846.
    - *Petter Georg*, f. 2/12 1800, † 11/6 1874, hovrättsfiskal.
    - *Wilhelmina Ulrika*, f. 19/5 1802, † 11/6 1874.
    - *Adolf*, f. 6/3 1805, † 8/3 1805.
    - I andra giftet.
    - *En dotter*, f. o. † 7/9 1809.
  - *Christina Margareta*, f. 3/1 1732, † — g. m. superintendenten, teol. d:r Lars Pettersson, f. 1723, † 1784.
  - *Arvid*, f. 7/9 1733, † 10/5 1793, förste fältmedicus, assessor, g. 1762 m. *Ulrika Christina Braun*, f. —, † 1789.
    - *Arvid Gustaf*, f. 18/8 1799, † 23/4 1882, statsråd, landshövding först i Blekinge, sedan i Jönköpings län, g. 22/6 1841 m. *Maria Ulrika Hilda Clementina Möllerhjelm*, f. 20/7 1818, † 1897.
      - *Ida Maria Emmy Sofia*, f. 24/2 1842, g. 17/8 1869 m. hovrättrådet Hjalmar August Uggla, f. 1/9 1830, † 1905.
      - *Arvid Johan August*, f. 11/8 1845, † 31/5 1884, vice häradshövding, auditör, g. 16/5 1878 m. *Isabel Kerr Dickson*, f. 14/12 1852.
      - *Elisabeth Frances Hilda Sofia*, f. 29/8 1855, † 13/9 1875.
    - *Sofia Louise*, f. 1 10, † —.
  - *Anna Maria*, f. 13/3 1735, † 24/6 1784, g. 1756 m. prosten, mag. Paul Klintberg, f. 1723, † 8/6 1784.
  - *Christian*, f. 1736, † 1739.
  - *Axel Christian*, f. 15/10 1737, † 1745.
  - *Jöran*, f. 23/4 1739, † 1758.
  - *Carl Custaf*, f. 1740, † 1741.
  - *Abraham Wilhelm*, f. 1764, † 1781, underlöjtnant vid flottan.
  - *Carl Arvid*, f. 29/8 1766, † 2/4 1821, överfältläkare, g. 28/10 1798 m. *Sofia Elisabeth Lindahl*, f. 1775, † 1857.
  - *Christina Fredrika*, f. 1768, † 1839, g. 1795 m. fältläkaren Lars Palander, f. 13/3 1758, † 8/5 1840.
  - *Ulrika*, f. —, † som barn.
  - *Ulrika Margareta*, † i unga år
  - *Jakob Axel*, f. 1773, † 31/2 1827, kapten vid Livgrenadier-regementet.
  - *Gustaf Ulrik*, † som ung.
  - *Carl Cornelius*, f. 11/4 1742, † 10/10 1782, handlande i Malmö, g. 1/4 1770 m, *Johanna Helena Frick* (i hennes 2:dra gifte), f. 6/5 1742, † 1/2 1818.
    - *Peter Wilhelm*, f. 13/1 1771, † 29/9 1771.
    - Hans tvillingssyster *Charlotta*, f. 13/1 1771, † 29/9 1771.
    - *Gustaf Wilhelm*, f. 1773, † 10/11 1824, fabrikör i Malmö.
    - *Christina Charlotta*, f. 30/4 1776, † 22/8 1804.
  - *Wilhelm*, f. 27/7 1743, † —.

SLÄKTEN KOCKUM.

av ALVAR PLATEN.

Enligt traditionen skulle släkten Kockum stamma från Holland. De forskningar, som nyligen företagits i Lunds landsarkiv, hava givit till resultat att denna tradition förefaller tvivelaktig och släkten synes vara av skånskt ursprung.

Namnet Kockum antogs av den först kände släktmedlemmens äldste son Henrik Ditmarsen. Man skulle kunna tänka sig att han upptagit namnet efter sin till namnet okända moder, helst hans halvsyskon av faderns andra och tredje gifte icke togo samma namn. Denne Henrik Ditmarsen Kockum blev stamfader för en ättegren, som var bosatt i Kristianstad och som nu är utslocknad.

Hittills har förmodats att de nu levande grenarna av släkten stammade från ovannämnda Henrik Ditmarsen Kockum och hans son rådman Jöns Kockum. Enligt nyare forskningar har det emellertid upptäckts att så icke är förhållandet.

Fällberedaren i Kristianstad, Henning Ditmarsen, som var halvbroder till Henrik Ditmarsen Kockum, hade bland andra barn sonen Pål Henningsen. Denne slog sig ned i Hälsingborg, antog namnet "Kockom" och blev genom sin son Lars Kockom stamfader för den nu i Sverige levande släkten Kockum.

I Amerika levande grenar av släkten hava troligen samma härstamning. På New-Foundland lär finnas flera fiskarefamiljer med namnet Kockum, vilka påstås härstamma från Holland.

TABELL N:o 1.

[1] [1]) *Ditmar Hemmingsen, eller Henningsen,* var en av den nya staden Kristianstads första borgare. Då, som bekant, denna stads första bebyggare utgjordes av innevånare från den gamla närbelägna

[1]) Siffrorna inom klammer hänvisa till samma siffror å stamtavlorna.

staden Wä och delvis även från Åhus, är det icke uteslutet att Ditmar möjligen förut varit bosatt i vare sig den ene eller andre av dessa orter.

Han avlade borgared den 21 juni 1616. Till yrket var han "fellberedare" d. v. s. garvare. Redan 1619 och senare flera gånger förekommer han såsom av magistraten utsedd medlem av nämder, varav kan dragas den slutsatsen, att han var en väl ansedd man. Han var ägare av en gård i staden vid "Hellig Geistes" och en s. k. lycka utanför söderport.

Ditmar fellbereder dog i februari 1658 och begrovs den 14 i samma månad.

Boupptecknigen efter honom utvisar en behållning av c:a 462 daler smt.

Han var gift 1:o) med en hustru av obekant namn, 2:o) med *Anne Powelsdatter,* som var död den 31 maj 1644, då boupptecknig förrättades efter henne, och 3:o) med *Karen Erlandsdatter,* som överlevde mannen.

Barn i första giftet:

1:o. [2]. *Henrik Ditmarsen Kockum,* † 1677. *se tab. 2.*

2:o. [3]. *Karen Ditmarsdatter,* var 1658 gift med smeden Hans Rytter i Ystad.

Barn i andra giftet:

3:o. [4]. *Gertrud Ditmarsdatter.* Hon blev gift i Kristianstad den 20 april 1651 med Andreas Skönmand och dog innan fadern.

4:o. [5]. *Margrete Ditmarsdatter* blev gift i Kristianstad den 20 april 1656 med smeden i Åhus, Mogens Svendsen, som var död den 16 januari 1667, då boupptecknig hölls efter honom. Han efterlämnade änka och 5 barn.

5:o [6.] *Johanne Ditmarsdatter,* f. c:a. 1634, † 1677, gift med Simon Rasmussen Bager.

6:o. [7]. *Povel Ditmarsen,* f. 1636, fällberedaregesäll, var i tjänst hos fadern vid dennes död.

7:o. [8]. *Elene Ditmarsdatter,* f. c:a 1638, levde som änka, barnlös, d. 22 maj 1694, gift i Kristianstad den 31 januari 1681 med guldsmeden i Kristianstad, Sven Eriksson Falberg, † 1694.

8:o. [9]. *Henning Ditmarsen,* f. c:a 1640, † 8. 5. 1709, *se tab. 5.*

9:o. [10]. *Anne Ditmarsdatter,* levde den 31. 5. 1644, men var död innan fadern.

Barn i tredje giftet:

10:o. [11]. *Oluf Ditmarsen,* döpt den 19. 12. 1649, fällberedare i Ronneby, begraven där den 30. 4. 1675, barnlös.

TABELL N:o 2.

[2]. *Henrik Ditmarsen Kockum* (son av Ditmar Hemmingsen och hans första hustru., tab. 1.) omnämnes som borgare och handelsman i Kristianstad den 26 augusti 1643, då han redan antagit namnet Kockum. Efter faderns död blev han förmyndare för flera av halvsyskonen. Han synes hava varit en duglig köpman och drev handel bland annat på Danmark. Han ägde en gård i Kristianstad på Södergatan samt några jordar och en lycka utanför staden. Att han förvärvat sig en ansedd ställning framgår därav att han från d. 26 mars 1672 var rådman i staden.

Kockum avled år 1677 i Hälsingör. Outrett är, om han vistades där i affärer eller på grund av politiska förhållanden. Hans lik stod obegravt i Helsingörs kyrka ännu i september 1679, varefter det blev hemforslat.

Bouppteckning efter honom ägde rum 1679, men först påföljande år i oktober blev det boskifte, enär boet hade någon ouppgjord skuld i Holland, som först skulle redas ut. Tillgångarne utgjorde c:a 6735 daler smt. och skulderna 717 daler smt. Varje barn fick 1000 daler slette i fädernearv.

Kockum var gift 1:o) med *Katrine (Trine) Rosenmeijer,* som dog den 1 November 1662 och 2:o) med *Sille Handotter.* Hon överlevde mannen och gifte om sig 1680, sedan det lyst den 8 Februari, med tullkontrollören i Åhus, förre rådmannen i Kristianstad, Johan Borstell. Sedan även hennes andre man den 7. 10. 1696 avlidit, återflyttade Sille Hansdotter till Kristianstad, där hon dog den 19 december 1699 och begrovs i kyrkan den 30 i samma månad.

Barn i andra giftet:

1:o. [12]. *Hans,* f. c:a 1665, † trol. 24. 8. 1697, fällberedare.
2:o. [13]. *Ditmar,* f. c:a 1668, student i Lund 1685, levde 1688.
3:o. [14]. *Jöns,* f. c:a 1670, begr. 29. 7. 1739, *se tab, 3.*

TABELL N:o 3.

[14]. *Jöns* (son av Henrik Kockum och Sille Hansdotter, tab. 2.) föddes c:a 1670. Han var 9 år gammal vid bouppteckningen efter fadern d. 16. 9. 1679. Burskap som handelsman fick han den 20. 6. 1700 samt blev extra rådman i Kristianstad d. 24. 10. 1716 och ordinarie d. 30. 1. 1717. Rådmansbefattningen avsade han sig d. 14. 2. 1736 på grund av sjuklighet och ålder. Han ägde gården N:o 11

vid Södergatan, ett hus gent emot vid Helliggeistgatan, en trädgårdsplats vid samma gata, ett hus vid Östra Vallgatan, en lycka utanför Söderport, en äng och ett hemman i Nosaby, varav det mesta var arv efter fadern.

Jöns Kockum var en av de 8 borgare, som danskarna, då de i februari 1710 utrymde Kristianstad, medförde som fångar till Danmark. Här kvarhöllos de, till dess lösen med 9000 Rdr. danskt mynt blivit i oktober s. år av staden erlagd för dessa dess medborgare. Rådman Kockum avled i juli 1739 och begrovs den 29 juli i kyrkan, där han blev lagd "neden wid funten i den södra gång, neden för twärgangen jämte sin nyligen avledna datter".

Vid boupptecknigen efter honom utgjorde behållningen c:a 2913 daler smt.

Han blev gift 1:o) 12. 6. 1699 med *Margarethe Larsdotter*, som begrovs i Kristianstads kyrka d. 13. 11. 1713, men därefter fördes till Köpinge, och 2:o) med *Christina (Stina) Dunckler*, (dotter av rådman Göran Dunckler och hans hustru Margarethe Sophia Cronman), döpt d. 20. 10. 1701, död d. 24. 9. 1748.

Barn i första giftet:

1:o. [15]. *Cecilia (Silla)*, döpt d. 24. 3. 1701, † 9. 3. 1762, ogift.

Barn i andra giftet:

2:o. [16]. *Henrik*, döpt d. 11. 9. 1717, † 25. 7. 1779, *se tab, 4.*

3:o. [17]. *Grethe Stina*, döpt trol. 19. 8. 1719. begraven 22. 7. 1793.

TABELL N:o 4.

[16]. *Henrik* (son av Jöns Kockum och Christina [Stina] Dunckler se tab. 3), döpt den 11 september 1717, student i Lund 1736, var han 1739 kontorsskrivare och 1745 landskanslist, blev rådman och kämnerspreses i Kristianstad 1746, utövade samtidigt handels- och gästgiverirörelse samt begärde avsked från rådmansbefattningen 1766 under motivering, att den var till hinder för hans gästgiverirörelse. Åtminstone på äldre dagar var han mycket slö och likgiltig. Förordnad till vice borgmästare vanskötte han detta ämbete, så att klagomålen över oordning och oreda ständigt växte. Efter avskedet från magistratstjänsten skötte han gästgiveriet lika dåligt, varför han slutligen efter många klagomål, särskilt över dyrhet, dålighet och slarv, blev genom landshövdingeämbetets inskridande skild därifrån. Han ägde gården N:o 66 i Kyrkogatans norra hörn och efterlämnade en behållning av endast 85 rdr. b. specie.

Henrik Kockum dog den 25 juli 1779. Sedan den 10 oktober 1746 var han gift med *Ulrika Eleonora Pihlman* (dotter av kronofogden, landskamrer Olof Pihlman och Annika Fundahn) född 1719, döpt 20 juli, död 9 april 1804. Hon var sedan 1743 änka efter kyrkoinspektoren Johan Feuk, med vilken hon hade 7 barn. I sitt äktenskap med Kockum lär hon ha fått 16 barn.

Kända barn:

1:o. [18]. *Jöns*, f. 10. 8. 1747, † 4. 3. 1748.

2:o. [19]. *Margaretha Christina*, f. 12. 2. 1749, † 18. 5. 1751.

3:o. [20]. *Anna Agatha*, f. 22. 4. 1750, levde 1784, g. m. målaremästare Peter Engström.

4:o. [21]. *Johan Henrik*, f. 22. 4. 1751, † 11. 2. 1752.

5:o. [22]. *Olof*, f. 19. 10. 1752, † 8. 4. 1753.

6:o. [23]. *Jöns*, f. 1. 11. 1753, † 6. 11. 1753.

7:o. [24]. *Elisabeth*, f. 4. 5. 1757, levde 1784.

8:o. [25]. *Anne Margaretha*, f. 5. 9. 1759, † 30. 9. 1764.

TABELL N:o 5.

[9]. *Henning Ditmarsen*, (son av Ditmar Henningsen och Anne Povelsdatter, tab. 1) föddes c:a 1640. Han omförmäles vid bouppteckningen efter fadern 1658 vara 18 år och sedan 1½ år i lära för fällberedarehantverket, varmed han skulle fortsätta ytterligare 1½ år hos styvmodern. Antagligen övertog han av eller efter styvmodern den gamla fällberedare verkstaden. Han verkade sedan i många år som fällberedare och ålderman för laget i Kristianstad, där han ägde en gård.

Fällberedare "Henning Dijttmarsen", så skrev han sig, avled den 8 maj 1709, således c:a 69 år gammal, och begrovs den 15 maj, "lagdis i Kiöpejorden".

Varje av hans fem efterlämnade barn fick c:a 285 daler smt. i arv efter honom.

Han var gift med *Gundela Jensdatter*, som dog d. 13. 10. 1703 och begrovs i "Kiöbejorden" d. 23. 10.

Barn:

1:o. [26]. *Måns Henningsen*, trol. döpt 22. 7. 1677, *se tab. 6.*

2:o. [27]. *Anna*, döpt 1. 8. 1678, död före fadern.

3:o. [28]. *Carina*, döpt 5. 2. 1680, död 16. 6. 1748, var 1709 gift med fällberedaren mäster Jörgen Nilsson.

4:o. [29]. *Pofvel (Påhl) Henningsen (Kockom)*, döpt 6. 10. 1682, begravd 30. 12. 1747, *se tab. 7.*

5:o. [30]. *Anna Stina*, f. trol. 1683, levde 1709.

6:o. [31]. *Henrich*, döpt 16. 10. 1685, död före fadern.

7:o. [32]. *Ellena*, döpt 5. 12. 1686, levde 1709.

TABELL N:o 6.

[26]. *Måns Henningsen*, (son av Henning Ditmarsen och Gundela Jensdatter, tab. 5) blev döpt troligen d. 22. 7. 1677, då fadern lät döpa en son, vars namn ej angives i dopboken. Vid faderns död var han redan fällberedare mästare i Kristianstad och var han det ännu 1732. Hans öde efter den tiden är okänt. Vid bouppteckning den 28 aug. 1711 efter avlidne buntmakaren i Kristianstad Gustav Bildt, varvid änkan erhöll c:a 1130 och vardera av de tre barnen c:a 370 daler smt, var Måns Henningsen närvarande såsom fästman till husets då adertonåriga dotter. Icke långt därefter firade han sitt bröllop med henne. Hennes namn var *Anna Catharina Bildt* (dotter av buntmakaremästaren Gustav Bildt och Johanna Alberta) och var hon född 1693.

Barn:

1:o. [33]. *Anna Gretha*, döpt 1. 1. 1713.

2:o. [34]. *Gustaf Hendrich*, döpt 26. 12. 1714, † ung.

3:o. [35]. *Gunnela*, döpt 19. 4. 1719.

4:o. [36]. *Gustaf Hendrich*, döpt 20. 1. 1722, † s. å.

5:o. [37]. *Anna Catrina*, döpt 13. 1. 1723.

6:o. [38]. *Johanna Catrina*, döpt 24. 2. 1726.

7:o. [39]. *Anna Elisabeth*, döpt 5. 9. 1729.

8:o. [40]. *Hans Petter*, döpt 31. 3. 1732.

TABELL N:o 7.

[29]. *Pofvel (Påhl) Henningsen Kockom*, (son av Henning Ditmarsen och Gundela Jensdatter, tab. 5) föddes i Kristianstad och döptes där den 6 oktober 1682, varvid hans halvfarbrors änka Silla Hansdotter, "Johan Bostells", bar honom. Han gick i fällberedarelära hos fadern, var gesäll år 1709 och ännu vid bouppteckningen efter fadern d. 12. 10. 1710. Han torde strax därefter hava flyttat till Hälsingborg, där han blev egen mästare. Han var där ägare av gården n:o 75 i kvarteret Långwinkel vid Engelholmsporten. Han antog sin halvfarbrors efternamn, vilket han skrev "Kockom".

Påhl Henningsen Kockom blev den 18 juni 1711 gift med hustru *Lucia Jönsdotter,* (dotter av skomakaremästare Jöns Larsson och hans första hustru). Att hon i vigselboken betecknas "hustru" torde möjligen kunna angiva att hon var änka.

Lucia Jönsdotter dog år 1734. Vid skiftet efter henne uppgick boets behållning till c:a 742 daler smt, vari ingick hennes arv efter fadern c:a 138 daler smt. Den efterlevande mannen fick därav c:a 371 daler smt. och vardera av de fem barnen c:a 74 daler smt.

Påhl Kockom dog i december 1747 och begrovs den 30 december uti "stora kyrkogården" i Hälsingborg.

Bouppteckning hölls efter honom d. 12. 2. 1748, varvid närvoro sönerna, fällberedaremästarne Henning i Hälsingborg och Lars från Malmö samt döttrarna med respektive män och förmyndare. Behållningen uppgick till 1212 daler smt. Fadern hade efterlämnat två testamenten, ett till fördel för den omyndiga och oförsörjda dottern Elisabeth och ett till äldste sonen Hennings fördel till tack för att denne under hans ålderdom och svaghetstillstånd under en lång tid väl förestått hans verkstad och med villkor att han skulle taga systern Elisabeth till sig och giva henne hem, tills hon bleve gift. Syskonen gillade det förra testamentet, men ville ej godkänna det senare. Slutligen enades de inför rådsturätten på följande sätt: 1:o) Henning fick tillösa sig faderns gård för 400 daler och en bränvinspanna med tillbehör för 50 daler; 2:o) han skulle inkassera betalningen för beredda främmande skinn med 297 daler, vilken summa skulle få innestå hos honom till årets slut räntefri, varpå den skulle fördelas mellan syskonen. 3:o) Elisabeths testamente skulle vidmakthållas och hon få enligt detsamma utom laga arvslott en sjättedel av boets behållning. 4:o) skulle Lars Kockom från Malmö emottaga och hava omvården om systern Elisabeth, men Henning vara hennes förmyndare.

Elisabeth fick c:a 499 dl. och de övriga syskonen c:a 175 dl. smt. vardera.

Barn:

1:o. [41]. *Ingrid (Ingar),* döpt 23. 3. 1712, † 7. 2. 1791, g. 1) m. fällberedaren i Engelholm Troed Pährsson, och 2:o) d. 11. 12. 1752 med fällberedaremästaren sammastädes Lars Grönvall, f. 17. 5. 1725, † 9. 2. 1779.

2:o. [42]. *Henning,* döpt 28. 11. 1714, var fällberedare i Hälsingborg och ägde där fädernegården n:o 75, skrev sig "Hänning Kåckom" och avled barnlös 1753. Hans efterlämnade änka *Gunella Holm* fick

enligt testamente c:a 534 daler och syskonen, Ingrid, Gunella, Lars och Elisabeth c:a 41 daler smt. i arv efter honom.

3:o. [43]. *Gunnela,* f. 1718, gift med skomakaremästaren i Hälsingborg Sven Bonde.

4:o. [44]. *Lars.* döpt 20. 12. 1719, † 23. 5. 1790, *se tab. 8.*

5:o. [45]. *Elisabeth,* döpt 27. 4. 1722, var 1753 gift med färgaregesällen Andreas Brun.

TABELL N:o 8.

[44]. *Lars,* (son av Pofvel Henningsen Kockom och Lucia Jönsdotter, (tab. 7) föddes i Hälsingborg 1719 och döptes där den 29 december detta år. Som yngling kom han i sämskmakarelära hos sin fader. Bliven gesäll begav han sig ut i världen för att fullkomna sig och söka sin utkomst på egen hand. Därunder hamnade han i Malmö, varest han fick plats hos sämskmakare Jochum Pfeiffers änka Anna Christina Jönsdotter. Med henne blev han efter någon tid förlovad. Emellertid blev det tilltänkta giftermålet med henne icke av, ty hon insjuknade svårt och avled den 22 augusti 1743.

Redan dessförinnan eller i juli samma år ansökte han i sämskmakarämbetet att bliva antagen till mästare. Hans ansökan mottogs välvilligt, enär änkan och hennes barn därigenom skulle bliva "konserverade", varför han fick löfte om bifall, såsnart han framvisat sina läro- och födelseattester. Efter änkans död blev till obehaglig överraskning hans ansökan avslagen. Han vände sig då den 7 påföljande september till magistraten med begäran om handräckning för att erhålla mästerskap itrots av sämskmakareämbetets uppställda hinder. Tio dagar senare resolverade magistraten, att hinder icke förefunnos för Kockom, att förfärdiga mästerstycke, och att om det för gott erkändes, han skulle i ämbetet intagas samt att han sedan fick utöva sitt hantverk här. Dock dröjde det ända till den 13 februari 1745, innan han, sedan han blivit mästare och avlagt ed, fick burskap.

Hans trolovades frånfälle var naturligtvis en svår sorg och jämväl missräkning för den framåtsträvande unge mannen. Visserligen var hon icke vidare förmögen, men ägde dock sin iboende gård n:o 121, nu n:o 23, vid Östergatan, med däri inhysta garveri, som Kockom skött för henne och naturligtvis påräknat att fortsätta. Denna plan fick nu uppgivas. Änkefru Pfeiffers hus och kvarlåtenskap fick försäljas, varigenom hennes två döttrar blevo tillförsäkrade vardera c:a 430 dlr smt. Alldeles lottlös blev Kockom dock icke, ty änkan hade

på sitt yttersta förklarat att han skulle få 100 daler smt. Denna summa utlades också kontant till honom av sterbhuset.

Kockom (denna skrivform av namnet brukade han i likhet med fadern) tappade icke modet tillfölje de motgångar, som sålunda mötte. Det dröjde icke länge, innan han lät trösta sig. Påföljande år förlovade han sig med en dotter av färgare Henrik Ruhe och gifte sig snart därpå med henne. Samma år eller 1744 den 12 oktober köpte han för 810 daler smt. en gård på Östergatan med gammalt n:o 116 och satte här upp ett eget garveri. Troligtvis fick han svärfaderns bistånd härtill, ty själv ägde han icke mycket vid denna tid.

Han måtte varit mycket skicklig i sitt fack och dessutom god ekonom, ty affären gick så bra, att han med tiden blev en burgen man. Men han vann icke endast bärgning, utan även ett högt anseende för ovanlig klokhet och duglighet samt sina medborgares fulla aktning och förtroende. Fällberedare Kockoms namn förefinnes därför tidigt och ofta i Malmö stads handlingar.

Kockom behöll icke den ovan nämnda gården längre än till 1756,

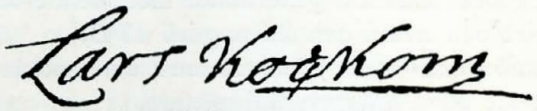

Lars Kockoms namnteckning.

då han den 6 februari tillbytte sig mot denna en större väster därom liggande gård med gammalt n:o 118 & 119 jämte tillhörande legovåningar n:o 111—115, eller nuvarande n:o 21 Östergatan. För denna gård gav han 1700 daler smt. med kvittning av 1000 daler smt. för den förra. Han tillköpte 1760 ytterligare den öster intill liggande gården.

I 17 år bodde han och bedrev han sin garveriaffär i dessa gårdar, tills han, hunnen 52 års ålder, år 1773 överlät garveriet till sin son Henrik, till vilken han samtidigt även sålde den stora gården n:o 118—119. Den mindre öster därom belägna gården behöll han samt bodde där, tills han 1779 sålde även den till sonen samtidigt med att han inköpte gården n:o 608, nu 7 b, vid Södergatan, dit han själv inflyttade. Sedan hans hustru här avlidit, sålde han gården 1782 och lär hava bosatt sig i förhyrd lägenhet vid Kyrkogatan.

Ännu några av Kockoms fastighetsaffärer skall här anföras. År 1751 köpte han gården n:o 85 i Rundelsgatan. Gården n:o 58 & 59 i Grönegatan köpte han 1775 på auktion för 615 daler smt, men sålde den åter 1779 för 100 rdr. specie. Han var dessutom en tid ägare

av en del av Möllevången. Han köpte nämligen på auktion den 9 maj 1763 efter avl. borgmästare Josias Hegardt jorden n:o 2 i Möllevången och den 4 aug. 1764 av faktor C. L. Hegardt de s. k. Demsterska jordarna på nordsidan därom samt den 21 okt. 1765 för 4900 daler smt. av hovjägmästare J. L. von Gröniger dels husen n:o 6 och 8 vid Södra Förstaden, dels 2 jordar i Möllevången. Den sålunda sammanköpta egendomen delade han senare i två lotter mellan sonen Henrik och svärsonen Thomas Nicklasson.

Kockom tyckes hava haft ett något häftigt lynne. Detta framgår av följande händelse. Borgerskapets kavallerikår hade en sammankomst 1764, varvid diskussion uppstod om en person, som sökt inträde i kåren, skulle antagas eller icke. Lars Kockom, som vid den tiden var korporal vid kåren, uppstod då och förfäktade livligt sin rätt att ensam besluta om antagandet. Motsagd, blev han grov i munnen och begagnade så hårda, anstötliga ord mot såväl officerarne, som manskap, att hela kåren råkade i uppror och förklarade sig ej vilja tjänstgöra, förrän upprättelse vunnits. Kockom, som snart ångrade sin överilning, fick framföra sin ursäkt till den inför magistraten å rådhuset i och för detta ändamål uppkallade kåren.

Från och med den 15 februari 1762, då Kockom invaldes till ledamot av stadens äldste, blev han allt mera anlitad i kommunala och allmänna värv. Till 1769 års riksdag blev han vald som en av stadens ombud i borgareståndet. Hans riksdagsmandat förnyades till den viktiga riksdagen 1771—72. Under sitt vistande vid sistnämnda riksdag blev han den 1 aug. 1772 så gott som enhälligt vald till rådman. Han tillträdde detta ämbete i september samma år och bibehöll det till sin död. Vid sidan av denna nya befattning hade "rådman Kockom", såsom han hädanefter benämndes, förordnande att hava tillsyn över hamnbyggnaden samt från den 20 febr. 1773 att vara syssloman för den s. k. von Conowska ladugården.

Lars Kockom avled, nära 71 år gammal, den 23 maj 1790.

Vid bouppteckningen efter honom utgjorde behållningen c:a 4626 riksdaler specie. Härav tillföll sonsonen Johannes enligt testamente en sjättedel eller c:a 771 rdr. specie och varje barn 1927 rdr. specie.

Kockom var sedan 1744 gift med *Anna Christina Ruhe* (dotter av färgaren i Malmö Henrik Ruhe och Gertrud Persdotter), född den 19 augusti 1725, död den 4 september 1782.

Barn:

1:o. [46]. En *dotter*, f. i maj 1745, † 1745.

2:o. [47]. *Paul*, f. 10. 6. 1747, † 19. 7. 1747.

3:o. [48]. *Henrik,* f. 20. 11. 1748, † 12. 8. 1825, *se tab. 9.*
4:o. [49]. *Petter,* f. 23. 7. 1750, † före modern, sämskmakaregesäll 1770.
5:o. [50]. *Adam,* f. 26. 10. 1752, † 26. 1. 1753.
6:o. [51]. *Paul,* f. 26. 10. 1752, † 5. 1. 1753.
7:o. [52]. *Gertrud Christina,* f. 28. 10. 1754, † 4. 6. 1828, g. 25. 10. 1771 m. handlanden i Malmö Thomas Nicklasson, f. 5. 11. 1747, † 27. 7. 1827.

TABELL N:o 9.

[48]. *Henrik Kockum,* (son av Lars Kockom och Anna Christina Ruhe, tab. 8) föddes i Malmö den 20 november 1748. Efter skolstudier kom han i sämskmakarelära hos fadern. Sedan han blivit gesäll, sändes han utomlands för vidare utbildning. Hemkommen ingick han icke i faderns affär, som avsett var, utan övergav sitt hittillsvarande yrke för att ägna sig åt annat. Anledningen härtill var, att han förälskat sig i en ung flicka, som fadern antagligen icke gillade såsom svärdotter. Hon var visserligen icke medellös, ty hon hade 1763 fått 600 daler i fädernearv, och då hennes moder just dött, d. 18. 11. 1769, blev hennes arv efter henne c:a 1690 daler smt, vilka dock lågo i den av hennes fader i livstiden bedrivna bryggerirörelsen och i hans gård. Orsaken till den äldre Kockoms ogillande får därför sökas i andra förhållanden och kanske även i båda kontrahenternas ungdom — de voro 1769 icke mer än respektive 21 och 16 år gamla. Henrik "Kockum" (så skrev han och hans efterkommande namnet) genomdrev dock sitt beslut, sökte och fick d. 3. 3. 1770 burskap som bryggare, varpå han övertog sin avdöde svärfars bryggeri. Han hade nämligen gift sig med sin käraste strax på våren detta år.

Henrik Kockum, efter oljemålning tillhörig fru Ellen Werner å Bulltofta.

Han fortsatte emellertid ej länge med bryggerirörelsen, ty redan 1773 återgick han till sitt ursprungliga yrke och övertog samtidigt av fadern, som försonat sig med honom, dennes affär samt den stora gården på Östergatan, där affären bedrevs. Han köpte av fadern

1779 även dennes därintill liggande och iboende gård. De gamla husen åt Östergatan ombyggde han, varvid det ännu befintliga boningshuset uppfördes.

Henrik Kockum skötte och utvecklade affären, så att den gav ett glänsande resultat. Detta gav honom medel till andra spekulationer och förvärv, vilka gjorde honom till en efter den tidens begrepp rik man. Det var dock ej blott som sådan, han vann anseende, utan tillfölje sina personliga inneboende egenskaper samt tillfölje ådagalagd klokhet och duglighet icke minst i allmänna värv.

Han blev därför i kommunalt hänseende mycket anlitad och betrodd. Sålunda blev han d. 31. 1. 1774 ledamot av stadens äldste och för en tid, fr. o. m. d. 11 febr. 1792 till d. 14 febr. 1795, dessas förman. Vidare blev han, särskilt från och med 1791, upprepade gånger adjungerad ledamot av rådsturätten och erhöll såsom sådan rådmans titel. I alla handlingar upphör han därför från och med denna tid att såsom hittills kallas faktor.

Kockumska huset, Östergatan 21.

Utom den stora gården å Östergatan ägde rådman Henrik Kockum en gård i Kalendegatan, n:r 297, samt det av honom år 1816 uppförda lantstället Henrikslust, vilket, beläget vid nuvarande Amiralsgatans förlängning och Henrik Smithsgatan, ännu finnes kvar. Han hade dessutom efter hand förvärvat den stora Bulltoftagården nära Malmö.

Rådman Henrik Kockum avled den 12 augusti 1825, nära 77 år gammal. Han jordfästes i Caroli kyrka och begrovs å nya begravningsplatsen vid Gustav Adolvs Torg.

Behållningen i Henrik Kockums bo utgjorde c:a 25,000 rdr bco. Barnens mödernearv hade dessförinnan utbetalts.

Det lyste till hans första äktenskap den 11 mars 1770, och antagligen blev han gift den därpå följande april månad med *Bengta Sofia Holm* (dotter av bryggaren Christian Holm och Christina Joensdotter), född den 8 februari 1753. Hon avled redan vid 33 års ålder den 14 maj 1786 tillfölje en tärande feber. Kockum gifte sig för andra gången den 29 oktober 1786 med *Gunilla Ruhe* (dotter av färgaren

Johan Daniel Ruhe och Magdalena Berckhan), född den 25 juni 1764, död den 4 april 1809.

Barn i första giftet:

1:o. [53]. *Christian Peter,* f. 25. 3, 1771, † 16. 3. 1828, *se tab. 10.*

2:o. [54]. *Lars,* f. 4. 3. 1772, † 29. 4. 1772.

3:o. [55]. *Lorens,* f. 6. 5. 1773, † 31. 5. 1825, *se tab. 13.*

4:o. [56]. *Petter,* f. 30. 12. 1774, † 24. 5. 1847, *se tab. 21.*

5:o. [57]. *Johannes,* f. 4. 6. 1776, fick 1790 genom farfaderns testamente i arv efter denne 771 rdr. 2 sk. 5 rnst. specie, sämskmakaregesäll, levde ännu 1800.

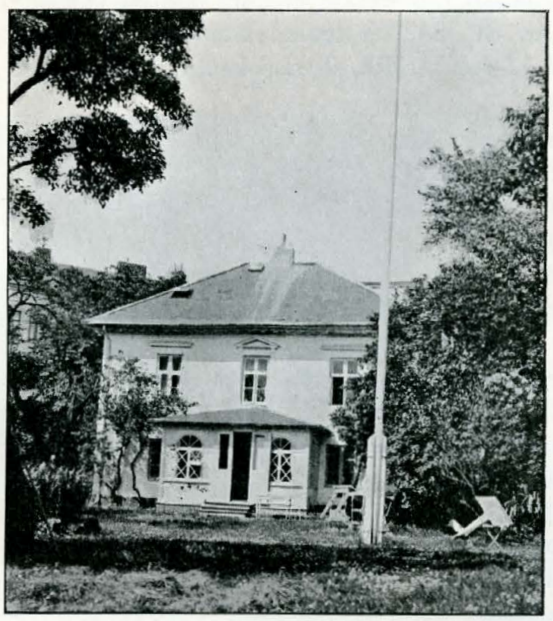

Henrikslust.

6:o. [58]. *Paul,* f. 21. 9. 1777, † i Genéve d. 18. 3. 1805. Han lär ha varit en ovanligt sympatisk person, reste till Schweiz, för att söka bot för sin sjukdom, lungsot, stiftade där bekantskap med den bekanta hovfröken Magdalena Rudenschiöld, som sedan underhöll korrespondens med honom.

7:o. [59]. *Christina,* f. 30. 10. 1778, † 15. 3. 1784.

8:o. [60]. *Lars,* f. 8. 3. 1780, garvaregesäll, † 2. 8. 1812.

9:o. [61]. *Brita Sofia,* f. 8. 11. 1781, † 16. 3. 1784.

10:o. [62]. *Anna Catharina,* f. 14. 7. 1783, † 16. 5. 1785.

11:o. [63]. *Georg Henrik,* f. 7. 3. 1786, † 16. 8. 1786.

Barn i andra giftet:

12:o. [64]. *Johan Daniel,* f. 23. 7. 1787, † 18. 12. 1854, *se tab. 23.*

13:o. [65]. *Berndt,* f. 29. 6. 1788, † 1. 1. 1870, *se tab. 30.*

TABELL N:o 10.

[53]. *Christian Petter* (son av Henrik Kockum och Bengta Sofia Holm, tab. 9), född den 25 mars 1771, garverifabrikör i Malmö, död den 16 mars 1828, gift den 7 december 1794 med *Johanna Cecilia*

Bergh (dotter av handlanden Lorens Petter Bergh och Anna Maria Gottschick), född den 23 september 1768, död den 19 december 1846.

Barn:

1:o. [66]. *Lorens*, f. 3. 9. 1795, † 21. 10. 1840, *se tab. 11.*
2:o. [67]. *Bengta Sofia*, f. 23. 1. 1797, † 24. 3. 1879, g. 29. 12. 1816 m. färgaren Johan Daniel Ruhe, döpt 7. 7. 1791, † 16. 4. 1836.
3:o. [68]. *Henriette*, f. 21. 4. 1798, † 6. 9. 1864, g. 10. 12. 1820 m. handlanden Christian Bergh, f. 10. 9. 1793, † 25. 12. 1866.
4:o. [69]. *Anna Christina*, f. 19. 2. 1800, † 6. 3. 1816.
5:o. [70]. *Henrik*, f. 24. 3. 1801, † 23. 4. 1858, *se tab. 12.*
6.o. [71]. *Johan Christian*, f. 20. 2. 1803, † 6. 2. 1822.

TABELL N:o 11.

[66]. *Lorens* (son av Christian Petter Kockum och Johanna Cecilia Bergh, tab. 10), född den 3 september 1795, inskriven som student i Lund 1811, garverifabrikör i Malmö 1822, ägde och bebodde huset n:o 9 Östergatan i Malmö, död den 21 oktober 1840, gift den 9 juni 1823 med *Anna Maria Bergh* (dotter av handlanden Petter Bergh och Christina Ifversson), född den 12 november 1799, död den 18 mars 1881.

Barn:

1:o. [72]. *Christian Petter*, f. 22. 2. 1829, sjöman, guldgrävare, avhördes senast på 1850-talet.
2:o. [73]. *Paulus Alfred*, f. 3. 6. 1838, † 12. 10. 1841.

TABELL N:o 12.

[70]. *Henrik* (son av Christian Petter Kockum och Johanna Cecilia Bergh, tab. 10), föddes den 24 mars 1801. Han blev student vid Lunds universitet 1818 och ägnade sig efter avslutade studier först åt handels- och senare åt lantbruksverksamhet. Av Jan Kockum på Bulltofta inköpte han hälften av Limhamnsgården och blev sålunda possessionat. Han ägde och bebodde först gården gammalt n:o 357—358 på hörnet av Kyrko- och Kalendegatorna samt därefter gården gammalt n:o 137—140, nu n:o 24, vid Öster-, Mäster Nils- och Mårtensgatorna. Henrik Kockum avled den 23 april 1858. Han var sedan

den 28 december 1834 gift med *Julia Lundberg* (dotter av kronofogden Christian Lundberg och Gustava Carolina Centervall), född den 6 februari 1810, död den 9 april 1845.

Ida Zander, f. Kockum, släktens nu levande äldsta medlem.

Barn:

1:o. [74]. *Cecilia Carolina Ulrika*, f. 18. 10. 1835, † 7. 1. 1844.

2:o. [75]. *Anna Ida Henrika*, f. 9. 7. 1837, g. 8. 11. 1857 m. distriktschefen, överstelöjtnanten vid Väg- och Vattenbyggnadskåren, R. N. O., R. V. O., R. N. S:t O. O., Oskar Frithiof Zander, f. 6. 1. 1829, † 29. 12. 1891.

3:o. [76]. *Anna Julia*, f. 27. 6. 1839.

4:o. [77]. *Christian Ehrenfried*, f. 22. 11. 1841, † 10. 12. 1842.

5:o. [78]. *Carl Henrik Junlius*, f. 16. 3. 1845, † 7. 2. 1864, kadett.

TABELL N:o 13.

[53]. *Lorens* (son av Henrik Kockum och Bengta Sofia Holm, tab. 9), född den 6 maj 1773, gick efter slutade skolstudier i garverilära hos fadern och blev gesäll. Otillfredsställd med denna verksamhet, slog han om och blev köpman samt erhöll 1800 burskap som handlande, varefter han idkade huvudsakligen spannmålshandel. Han köpte 1800 gården n:o 31 b vid Östergatan av fadern för 4000 rdr bco. Här hade han sin bostad till 1810, då han flyttade till Östergatan n:o 3. Han bytte nämligen då bort sin hittills iboende gård till borgmästare C. M. Nordlindh mot dennes gård Adelgatan n:o 4 (Tunnelns hus) med en mellanavgift för sin del av 15666 rdr. 32 sk. bco., för att samma dag bortbyta denna gård till major P. D. Silfverskjöld mot dennes gård n:o 3 Östergatan, varvid han fick 6,666 rdr. bco. i mellanavgift. I sitt nya hus på Östergatan bodde Kockum sedan till 1824, då han sålde det till kammarrättsrådet E. Quensel för 12,000 rdr. bco, för att inflytta i tobaksfabrikens, det forna Jörgen Kocks, hus. Han hade nämligen 1821 av svärmodern övertagit hennes affär eller den stora firman Frans Suell samt alla hennes fastigheter för en nominel köpe-

summa av 54,500 rdr. bco. Det gällde att rädda ett sjunkande skepp och Kockum tog modigt befälet på skutan, och kanske han lyckats i sin svåra uppgift, om han fått leva länge nog. Av de Suellska fastigheterna bortbytte han 1825 Möllevången till landshövdingen friherre M. Stackelberg mot två hus i Hälsingborg och kontant 20,000 rdr. bco. Det var dock ej hela Möllevången, ty en del därav om c:a 10 tunnland sålde han samma år till fabrikör Georg Heintze för 3000 rdr. bco. Lorens Kockum lär hava varit en ovanligt intagande och vänsäll man. I affärer var han driftig och djärv oaktat många motgångar.

Lorens Kockum d. ä.

Han dog i Köpenhanmn den 31 maj 1825, jordfästes i Caroli kyrka och nedsattes i nya begravningsplatsen vid Gustav Adolvs Torg.

Sedan den 19 oktober 1801 var han gift med *Anna Sofia Suell* (dotter av kommersrådet Frans Suell och Anna Catharina av Trolle), född den 28 mars 1777, död den 17 mars 1831.

Barn:

1:o. [79]. *Frans Henrik,* f. 27. 9. 1802, † 12. 2. 1875, *se tab. 14.*

2:o. [80]. *Anna Caijsa,* f. 13. 5. 1804, † 22. 11. 1815.

3:o. [81]. *Sofia Christina,* f. 6. 11. 1805, † 22. 4. 1838, g. 24. 6. 1827 m. handlanden i Malmö Weddig Borg, f. 3. 1. 1801, † 18. 4. 1838.

4:o. [82]. *Catharina Margaretha,* f. 24. 1. 1807, † 21. 5. 1848, g. 3. 11. 1837 m. stadsbokhållaren i Malmö, Gotttried Beijer, f. 23. 2. 1801, † 18. 1. 1878.

5:o. [83]. *Cecilia,* f. 27. 4. 1810, † 23. 4. 1892. g. 31. 7. 1846 m. handlanden i Malmö Adolf Faxe, f. 16. 7. 1811, † 3. 7. 1878.

6:o. [84]. *Georg,* f. 3. 3. 1812, † 24. 3. 1857, handlande i Stockholm.

7:o. [85]. *Marie Charlotte,* f. 10. 6. 1814, † 16. 11. 1904.

TABELL N:o 14.

[79]. *Frans Henrik* (son av Lorens Kockum och Anna Sophia Suell, tab. 13), föddes i Malmö i det hus, som fordom låg där Sydsvenska Dagladets fastighet nu är uppförd, och som på den tiden

ägdes och beboddes av hans föräldrar. Det var den 27 september 1802. Han döptes i hemmet den 29 sept.

Efter slutade studier blev han bokhållare på sin faders kontor. Redan vid denna tid hade han, så ung han var, gjort sig så välkänd att han av alla sina vänner och bekanta var mycket högt skattad och åtnjöt stort förtroende. Glad, älskvärd och öppen var han gärna med i goda sällskap, men var samtidigt stadgad och ordentlig samt ytterst flitig och arbetsam, varjämte han ådagalade ett för sin ålder ovanligt utvecklat förstånd.

Vid den krasch, som uppstod efter hans faders plötsliga död den 30 maj 1825, bibehöll den 23-årige Frans, oaktat sin djupa sorg, sitt lugn i känslan av sitt ansvar gent emot moder och syskon, vilka nu stodo utan tillgångar.

Tack vare hans förut skildrade egenskaper gingo faderns borgenärer in på det förslag, han framlade för dem, att få arrendera fastigheterna n:o 517—528 och den däri inhysta handelsaffären och tobaksfabriken. Kontrakt härom undertecknades d. 1 aug. 1825. Följande år lyckades han erhålla sådan kredit och finansielt understöd, att han kunde på konkursauktionen efter fadern den 29 mars inropa nämda fastigheter jämte fabriken för 20,000 rdr. banko, samma belopp som fadern 5 år tidigare förbundit sig betala. Den 16 okt. detta år, 1826, erhöll han kommerskollegiums stadfästelse på att få fortsätta tobaks- och snusfabrikation, och då han dessutom samma år erhållit burskap såsom borgare i staden, var han nu vid 24 års ålder sin egen herre och ägare av en stor fabrik. Det var djärvt men duktigt gjort av den unge Kockum, ty han stod då med som man säger två tomma händer. Det enda egna kapital han hade att insätta, var duglighet, arbetsamhet och en okuvlig energi. Med dessa egenskaper som hjälptrupper, tydligtvis hans arv från morfadern, på vilken han i sitt väsen i mycket bråddes, tog han modigt upp kampen och gick segrande ut från den. Hans förtroendemän blevo visst icke jävade i sin goda uppfattning om honom.

Tobaksfabriken uppdrev han inom några år genom modernisering beträffande såväl den maskinella utrustningen som fabrikatens beredningssätt och sammansättning, ävensom genom fördelaktiga inköp av råmaterial, till att bliva en särdeles vinstgivande affär och en av de främsta i landet, i likhet med vad den var på Frans Suell d. y:s tid. Denna fabrik blev också alltsedan hans så att säga mjölkko, som försåg honom med medel till alla de många andra affärer och företag, den outtröttligt verksamme och iniatiativrike mannen antingen

Frans Henrik Kockum.

själv grundade, inspirerade, var intresserad uti eller förlagsman för. År 1866 överläts tobaksfabriken till F. H. Kockums tobaksfabriksaktiebolag, i spetsen för vilket fortfarande Kockum kvarstod.

Åren 1840—41 anlade han på södervärn i Malmö ett tidsenligt gjuteri med mekanisk verkstad, en anläggning som med tiden växte ut till en storartad betydelse och senare utvidgades med varvsanläggning vid hamnen. Det var storindustrien, som gjorde sin entré i Malmö. Det var första steget till storstaden Malmö, ty detta för sin tid betydande företag som, 1866 ombildat till aktiebolag, ännu fortlever i Kockums Mekaniska Verkstads aktiebolag, har spelat en viktig roll i stadens fenomenala utveckling.

Efter att flera år hava studerat vitbetssockerindustrien i Tyskland samt undersökt och utexperimenterat möjligheterna för den samma i vårt land, införde Kockum vitbetssockertillverkning vid den gamla sockerfabriken i Landskrona, i vilken han var medintressent och till vilkens ledare antogs en tysk fackman. Landskrona sockerfabrik övertogs 1853 av ett på Kockums initiativ bildat aktiebolag, Skånska Sockerfabriksaktiebolaget, för vilket han sedan i dess styrelse och som dess ordförande nedlade ett förtjänstfullt arbete i nära 22 år. Sedan detta bolag lyckats genomkämpa en del kritiska år, utvecklades denna industri till en oanad höjd och mäktig betydelse för hela landet.

Långt därförut eller 1846 inköpte han Örmo järnverk, masugn och gjuteri med tillhörande gårdar och skogar. Hans bruksrörelse, som därmed började, ökades senare genom ytterligare förvärv, såsom Kallinge bruk med valsverk och spikfabrik samt Ronneby fabrik för förtenta kärl. Dessa undergingo, försåvitt där icke förekommo rena nyanläggningar, storartad utveckling. Av Örmo bruk har senare framgått Konga aktiebolag, samt av Kallinge- och Ronnebyverken, Kockums Järnverks-aktiebolag. Han inköpte Wirums kopparverk, Rumma, Ramsta, Skatö, Sohlstad och Lebo koppargruvor i Småland. Wirum med underlydande kostade 290,000 rdr. rmt. Dessa bruk avyttrade han efter en del år till ett engelskt bolag. Tegelbruket i Lomma, senare utvecklat till även cementfabrik, blev under hans ledning en betydande industri, som han dock sålde 1871. Av andra hans företag skall nämnas Gellivare malmfält. För exploaterande av detta bildades ett bolag, vari ingingo, utom Kockum ett antal skånska godsägare, R. Tornerhielm, J. Stjernblad, H. Ramel, H. Stjernsvärd och J. von Schwerin. Affären visade sig snart så dålig, att den kanske blivit ruinerande, om man icke efter ett spännande förspel, lyckats bliva av med malmfälten. Kockum förlorade c:a 30,000 rdr. härpå, så nog fick

han erfara att det är ej guld allt som glimmar, men det fick han allt känning av mer än den gången.

Han var en tid ägare av Stadt Hamburgs värdshus i Malmö. I Höganäs stenkolsverk var han stor intressent. I Malmö var han intressent och grundare av flera industriella anläggningar, såsom Malmö gaslysningsaktiebolag, anlagt 1852, vars ordförande han var i många år, Malmö Manufakturaktiebolag med dess stora bomullsspinneri, Malmö Ångbåtsaktiebolag, Malmö Franska Ångkvarnsaktiebolag, Benmjölsaktiebolaget, Tändsticksfabriken Phoenix, Malmö Porslinsfabrik. Varje stort och gagnande företag kunde påräkna hans intresse och kraftiga medverkan.

Även utomlands dels ägde han, dels var han intressent i flera affärsföretag, såsom tobaks-, såp- och porterfabriker i Åbo i Finland, mekanisk verkstad i Füzes Abony i Ungarn och utvärdshuset Klingenberg i Kristiania.

Till styrande och ledande av alla dessa verk räckte hans arbetsförmåga till. Motgångar och svikna förtroenden, som mer än en gång kommo i hans väg, kunde icke nedslå hans elastiska sinnelag och omutliga handlingskraft. Kanske han i somligas tanke var väl optimistisk och ville omfatta för mycket och ibland åsidosatte nödig försiktighet, men dessa, som så dömde, togo ej med i betraktande det storslagna i hans sinne och hans vittskådande blick, som ej kunde nöja sig med vardagslivets vanliga skrankor.

När stormen kom i hans liv — och den kom mer än en gång i form av dåliga konjunkturer, andra affärshus fall och obevekligt stränga kreditorer — kunde den ej fälla honom till marken, såsom det torde gått en var annan, utan han höll sig upprätt, stödd av sina vänners och medborgares eniga och fasta förtroende och bistånd.

Trots motigheter och bekymmer lyckades han leda sina företag framåt till allt storslagnare och mäktigare former, icke blott till sin egen tillfredsställelse, utan till det allmännas gagn. Till Malmö stads uppsving har han genom sin verksamhet inom staden i icke ringa mån bidragit, ja, kanske varit en av de huvudsakliga tillskyndarna. Men det var icke endast Malmö, som fick gott av hans företag. Många andra orter, provinsen Skåne och hela landet rönte spår härav och fingo del av den rika skörd, som uppstått av det utsäde, han så flitigt och villigt gav bort. Vi behöva endast tänka på hans initiativ till den nutida vitbetsockerindustrien inom landet, för att lättast kunna fatta detta.

Det var således icke endast av sina egna affärer, fast så nära sammanknutna med andras, som Kockum var intresserad. Han hade en vaken blick och livlig medkänsla för det allmännas bästa och tog därför hänsyn härtill vid startandet av sina egna företag. Sin födelsestad älskade han högt och deltog med glädje i arbetet för den sammas framåtskridande, så mycket hans strängt upptagna tid medgav. Bland kommunala befattningar, han innehade, skall här nämnas, att han var ledamot av hamndirektionen och av fabriks-

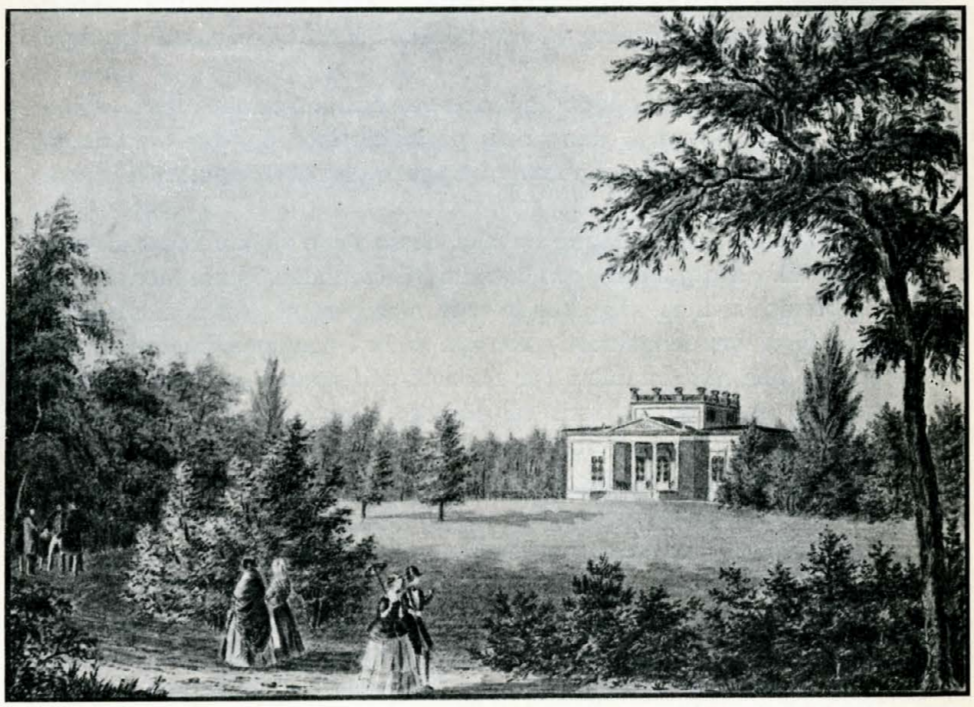

Holmen.

föreningens fullmäktige samt av direktionen för tekniska skolan. Han blev ledamot av "stadens äldste" 1831 samt var stadsfullmäktig åren 1863—75.

Som offentligt erkännande av hans gagnerika verksamhet blev han tilldelad Nordstjärneordens riddarekors, vilket på den tiden var en för en affärsman hög utmärkelse.

I det enskilda livet var Kockum en god make och fader. I hans och hans blida makas vackra och patriarkaliska hem fördes ett gästfritt hus, där tack vare värdens och värdinnans älskvärdhet gästerna

trivdes förträffligt. Sitt vinterhem hade han inrett i morfaderns forna våning i det gamla Jörgen Kockska huset vid Västergatan, där även tobaksfabriken var inrymd inåt gården, ända tills det nuvarande fabrikskomplexet 1874, blev uppfört. Sitt sommarhem, kallat Holmen, hade han, sedan tomten därtill 1839 blivit inköpt, så småningom anlagt, fulländat och förskönat, så att det blev en av stadens vackraste sevärdheter, där det, uppfört i ädel stil, låg inbäddat i yppig, lummig grönska mellan Rönneholmsvägen och tomter, å vilka senare mekaniska verkstaden anlades.

Jeanna Kockum, f. Beijer.

Kockums trofasta karaktär, hjärtegodhet, glada lynne och livliga väsen förskaffade honom många personliga vänner och beundrare bland såväl högre, som lägre stående, men inga ovänner, ty även hans motståndare måste hysa odelad aktning för den ädle och geniale mannen. Han trivdes gärna i goda vänners sällskap, där han hade tillfälle att utbyta tankar och få nya intryck. Han var därför medlem av sådana sällskap som Amaranthen och Knutsgillet, i detta senare mångårig stolsbroder.

Kockum var sedan den 7 juni 1829 gift med *Christiana (Jeanna) Dorothea Beijer* (dotter av stadsläkaren, doktor Gottfried Beijer och Agneta Maria Halling), som var född natten mellan den 2 och 3 december 1805. (Kyrkoboken angiver henne vara född den 2:dre, men i familjen firades hennes födelsedag den 3:dje, och den daton finnes även å gravmonumentet).

Mellan Frans och Jeanna Kockum existerade en sällsynt lycklig och innerlig äktenskaplig förening, som varade här på jorden i 48 år, och som ej ens brast i döden, ty de följdes åt. Jeanna Kockum, som vårdat sin svårt insjuknade man, fick själv intaga sjukbädden, för att först gå bort. Hon avled den 8 februari 1875. Då man varsamt underrättat den sjuke mannen härom, hade han sagt sig skola följa henne. Så skedde, ty den 12 Februari avsomnade han i sitt 73:dje år.

Hur högt han var skattad och hur allmänt avhållen han var, gav sig tillkänna, då hans och hans makas stoft samtidigt fördes till viloplatsen å kyrkogården vid Gustav Adolvs Torg. Den som var med vid den färden, kan icke förgäta den storslagna, gripande anblicken av detta kolossala sorgetåg med de två blomsterhöljda kistorna i spetsen. Det utgjordes icke blott av familjemedlemmar, släktingar och vänner, medarbetare och underordnade såsom vid vanliga större begravningar. Nej, det var så gott som hela stadens innevånare, som dels voro med i processionen och dels mött i en väldig massa, tätt packad, kantande vägen längs de gator och torg, där processionen skred fram och önskande att därmed giva uttryck av sitt deltagande i den allmänna sorgen. Hela staden stod sörjande vid båren.

Barn:

1:o. [86]. En *dotter*, f. och † 11. 4. 1830.

2:o. [87]. *Anne-Sophie*, f. 7. 4. 1831, † 20. 11. 1896, gift d. 4. 8. 1851 med handlanden Christian Leonard Mattson, f. 13. 2. 1821, † 28. 10. 1875, ägde Mattsons bryggeri i Malmö.

3:o. [88]. *Agneta Maria*, f. 5. 12. 1832, † 7. 12. 1904, gift 20. 9. 1854 med översten och chefen för Skånska Dragonregementet, K. S. O. 1:sta kl., K. V. O. 1:sta kl., Edvard Albert von Seth, f. 23. 8. 1831, † 25. 12. 1907, ägde Lyby gård.

4:o. [89]. *Lorens Petter*, f. 12. 6. 1834, † 3. 8. 1899, *se tab. 15.*

5:o. [90]. *Ida Margaretha*, f. 9. 5. 1836, † 18. 12. 1836.

6.o. [91]. *Gottfried Weddig Georg*, f. 17. 6. 1838, † 19. 11. 1875, *se tab. 17.*

7:o. [92]. *Frans Henrik*, f. 2. 7. 1840, † 18. 2. 1910, *se tab. 19.*

8:o. [93]. *Emma Henrika*, f. 9. 5. 1842, † 30. 4. 1861.

9:o. [94]. *Carl Gottreich*, f. 25. 3. 1844, † 29. 12. 1844.

10:o. [95]. *Jeanna Fransiska*, f. 28. 6. 1845, † 26. 4. 1852.

11:o. [96]. *Laura Gottfrieda*, f. 6. 11. 1847, † 23. 6. 1849.

TABELL N:o 15.

[89]. *Lorens Petter* (son av Frans Henrik Kockum och Christiana [Jeanna] Dorothea Beijer, tab. 14), föddes i Malmö den 12 juni 1834. Efter slutade skolstudier sändes han till Rostock, där han genomgick en handelsskola. Härefter erhöll han anställning å kontor i Magdeburg, för vinnande av praktisk affärsinblick. Efter ytterligare någon tids studieresor i utlandet återvände den nu vuxne unge mannen till hemlandet, för att erhålla plats i fadrens affär på dennes Malmökontor.

Den unge Lorens var från barndomen till fysiken klen, vilket nödsakade honom spara på det mått av krafter han hade, så att han, kommen till vuxen ålder, ej kunde ägna sig åt affärslivet i så vid skala, som nog eljest skett. Hans sålunda nödtvungna tillbakadragenhet hindrade honom dock icke från att utöva en betydande och nyttig verksamhet.

Motgångar kunde icke nedslå Kockums goda lynne och förhoppningsfulla syn på tingen. Han deltog med lust och glädje i sällskapslivet, var en gärna sedd gäst, god kamrat och angenäm värd i sitt gästfria hem. Han var stiftare av "Sällskapet" i Malmö samt innehade framskjuten plats i Par Bricoll och andra ordensförbund.

Lorens Kockum.

Efter faderns död blev han delägare i de Kockumska verken och fick taga sin del av bördan, då det, vid den kort därpå inträdande kristiden, gällde att draga kärran upp på det torra. I de Kockumska verken ingick han då som styrelseledamot samt blev i flera fall faderns efterträdare som dirigent och ordförande. Under någon tid sköttes affärerna gemensamt för arvingarnes räkning, och var han därunder en av disponenterna för tobaksfabriken, för att sedermera bliva verkställande direktör för densamma. Denna befattning innehade han till sin död.

Av övriga befattningar, som han längre eller kortare tid skötte, skall här nämnas, ordförande i Skånska Sockerfabriks A.-B. i Landskrona, styrelseledamot i F. H. Kockums Tobaksfabriks A.-B., i Kockums Mekaniska Verkstads A.-B., i Kockums Jernverks A.-B., i Mattsons Bryggeri A.-B., i Svenska Tändsticksfabriks A.-B., i Malmö Spritförsäljnings A.-B. och Malmö Porslinsfabriks A.-B. Han startade Bostads A.-B. Malmö samt var en av stiftarna av Malmö Badhus A.-B. I sparbanken Bikupan var han en av huvudmännen. Av Malmö stad var han från 1875 och intill sin död invald i stadsfullmäktige, där han med intresse och nit verkade för stadens bästa, vilket han än mer fick tillfälle till, då han, under flera år, blev insatt i stadens drätselkammare.

Såsom erkänsla för vad han uträttat i det allmännas tjänst hugnades han 1895 med Vasa ordens riddarekors.

Han övertog efter fadern det vackra lantstället Holmen, varest han, efter någon tillbyggnad, hade sitt hem även vintertid. Här avsomnade den 3 augusti 1899, efter en levnadstid av 65 år.

Lorens Kockum, som med en ståtlig apparition förenade ett flärdlöst och vinnande väsen, var en allmänt aktad och omtyckt personlighet, hjälpsam och hjärtegod.

Han var sedan den 7 augusti 1871 gift med *Augusta Hecker* (dotter av professorn vid universitetet i Freiburg, kirurgie och medicine doktorn, hovrådet Carl Hecker och Josephine Pyhrr) i hennes 2:dra gifte. Augusta Hecker föddes i Freiburg den 21 maj 1840. I sitt första äktenskap var hon förmäld med "Oberleutnant" i österrikisk tjänst Carl Voegelin, som under kriget mellan Preussen och Österrike stupade i slaget vid Königgrätz 1866. Det blev den unga makans bittra lott att efter stridens slut få söka sin saknade man på slagfältet. Han blev omsider funnen på en kulle bland en hop av döde. Åtta kulor hade genomborrat hans kropp. Han hade fallit för fosterlandet på ärans fält, men det fordrades själsstyrka hos hans änka för att kunna övervinna det tunga slaget. Det var just vad hon visade sig äga såväl vid denna, som andra hårda prövningar.

Augusta Kockum, f. Hecker.

Som ett stöd i livets växlingar stod henne tillbuds hennes sinnes spänstighet och undergivenhet under försynens skickelser, i förening med ett sydländskt livligt temperament och en spirituelt humoristisk uppfattningsförmåga, som hjälpte henne förbi mången stötesten.

Sitt andra äktenskap ingick hon i Heidelberg fem år efter det förstas tragiska upplösning. Hon blev för Lorens Kockum en plikttrogen, flitig och i kärlek sällsynt uppoffrande maka, för sina barn en omhuldande och dyrkad moder, varförutom hon enligt mönster från den gamla, goda stammen med insikt och duglighet styrde sitt hus. Hennes blida och vänliga sätt och vinnande själsegen-

skaper förskaffade henne djupa sympatier och många trofasta vänner.

Augusta Kockum avled den 2 januari 1915 i en ålder av över 74 år.

Barn:

1:o. [97]. *Clara Alice,* f. 29. 10. 1872, † 4. 12. 1872.

2:o. [98]. En son, f. och † 20. 11. 1874.

3:o. [99]. *Alida Alexandra [Sascha],* f. 7. 4. 1877, g. 17. 5. 1899 m. majoren i tyska infanteriet, R. Pr. Järnkorset 1:a och 2:a kl., Edward Max *Walther* Schmidt, f. 1. 6. 1873.

4:o. [100]. *Carl Frans Henrik,* f. 9. 10. 1878, *se tab. 16.*

5:o. [101]. *Jeanna Augusta Maria [Mia],* f. 21. 7. 1881, g. 4. 1. 1909 m. godsägaren Carl Adolf *Ragnar* Olson, f. 10. 8. 1880, äger och bebor Hässleholmsgården.

TABELL N:o 16.

[100]. *Carl Frans Henrik* (son av Lorens Petter Kockum och Augusta Hecker, tab. 15.), född 9. oktober 1878, ingenjör, kassa-

Frans Henrik Kockum.

Karin Kockum, f. Schram.

direktör och styrelseledamot i Kockums Mekaniska Verkstads aktiebolag, styrelseledamot i Kockums Jernverks aktiebolag och Fastighetsaktiebolaget Centrum, R. V. O., äger och bebor villan Beleshög vid Malmö, gift 18. september 1909 med *Karin Schram* (dotter av grosshandlare Fredrik Schram och Alma Beata Christina Dillberg), född 4. augusti 1886.

Barn:

1:o. [102]. *Lorens Frans Henrik,* f. 3. 2. 1911.
2:o. [103]. *Nils Gunnar Fredrik,* f. 28. 1. 1913.
3:o. [104]. *Ebba Agneta,* f. 19. 11. 1915.
4:o. [105]. *Frans Henrik,* f. 22. 7. 1917.

TABELL N:o 17.

[91]. *Gottfried Weddig Georg* (son av Frans Henrik Kockum och Christiana [Jeanna] Dorothea Beijer, tab. 14), föddes den 17 juni 1838. Efter slutade skol- och tekniska studier i in- och utlandet inträdde han tidigt i faderns affär, där han snart blev varvsingenjör och disponent vid Kockums Mekaniska Verkstad. Efter dennas omändring till aktiebolag blev han verkställande direktör, kontorschef och styrelseledamot i detta under åren 1873—75. Han hade ärft faderns gåva att vinna odelad sympati och tillgivenhet icke minst av den talrika arbetareskara, han ledde. Deltagandet var därför allmänt när den populäre och högt aktade mannen, i förtid mänskligt sett, vid endast 37 års ålder bortrycktes av döden den 19 november 1875. Han var sedan den 4 maj 1866 gift med *Thekla Helena Paulina Fogelklou* (dotter av v. häradshövding Carl Fogelklou och Anna Bager), född 17 september 1846. Hon är sedan den 1 december 1886 omgift med rentier Paul Carl Adolf Dames, född 13 augusti 1851.

Gottfried Kockum.

Barn:

1:o. [106]. *Frans Henrik,* f. 5. 2. 1867, † 28. 5. 1873.
2:o. [107]. *Carl Georg,* f. 12. 8. 1868, † 26. 7. 1902, *se tab. 18.*
3:o. [108]. *Jeanna Maria,* f. 18. 8. 1871, g. 12. 11. 1891 med handlanden v. konsuln, R. V. O., R. I. Kr. O., Lars *Gustaf* Kruse, f. 1. 5. 1863, äger och bebor villa i Malmö samt äger del i Helenetorp i Skåne och hus i Malmö.
4:o. [109]. *Emmy Thekla,* f. 15. 5. 1875, † 28. 5. 1876.

TABELL N:o 18.

[107]. *Carl Georg* (son av Gottfried Weddig Georg Kockum och Thekla Helena Paulina Fogelklou, *tab. 17*), född 12. augusti 1868, fabriksidkare, chef för C. G. Kockums Tobaksfabrik, död 26. 7. 1902, gift 22. 6. 1894 med *Sigrun Heldi Hederström*, (dotter av lantbrukaren Thure Johan Hederström och Alma Björklund) född den 7 juni 1875.

Barn:

1:o. [110]. *Carl Gottfried*, f. 14. 8. 1895, student, affärsman, representant för The First National Bank of Boston, g. 11. 1. 1921 m. *Birgit Way Matthiesen* (dotter av civilingenjör Gunnar Way Matthiesen och Sigrid Ehrenberg) f. 7. 12. 1896.

2:o. [111]. *Herbert Frans Henrik*, f. 22. 7. 1899.

3:o. [112]. *Stig Paul Lennart*, f. 26. 9. 1900.

TABELL N:o 19.

[92]. *Frans Henrik* (son av Frans Henrik Kockum och Christiana [Jeanna] Dorothea Beijer, *tab. 14*) föddes i Malmö den 2. juli 1840. Efter slutad skolgång vid latin och tekniska skolorna i Malmö, blev han som trettonårig satt in i polytekniska skolan i Hannover. Sedan han vid denna tagit polyteknisk studentexamen 1858, genomgick han bergsakademien i Freiburg, 1858—60, och därefter bergsakademien i Leoben 1860—61, där han avlade bergsingenjörsexamen. Sålunda rustad med goda tekniska kunskaper, senare ytterligare vidgade under utländska resor och studier, erhöll han anställning hos fadern, en tid å Wirums bruk och senare å Malmökontoret, och blev snart, efter ådagalagd duglighet, dennes högra hand.

Efter faderns död 1875 fortsattes dennes affärer gemensamt för samtliga barnens räkning, för att senare, såvida de icke redan voro det, ombildas till aktiebolag. De svårigheter, vari de Kockumska verken iråkat vid tiden för Frans Kockum d. ä:s död och det därpå följande krisåret 1876, icke blott övervunnos genom den yngre Frans Kockums energi samt kloka och dugliga ledning, utan braktes dessa verk upp till en storartad och framgångsrik utveckling. Frans Kockum intog efter faderns död, ehuru den yngste av sönerna, tack vare en outtömlig arbetsförmåga, en ovanligt skarp affärsblick och stor administrationsförmåga en ledande ställning inom de Kockumska verken. Hans förmåga var högt uppskattad även utom dessa, varom de förtroendeuppdrag vittna, som kommo honom till del, såväl vid

enskilda affärsföretag, som vid offentliga värv. Härvid bidrogo, förutom nyss skildrade egenskaper, hans karaktärs trofasta och ädla drag samt hans älskvärda och vinnande sätt.

Av hans många befattningar skola vi här nämna: styrelseledamot i, och efter äldste broderns död, verkställande direktör för F. H. Kockums Tobaksfabriks A.-B., verkställande direktör för Kockums Jernverks A.-B., Konga A.-B., Matssons Bryggeri A.-B., ordförande i styrelsen för Kockums Jernverks A.-B., styrelseledamot i och vice ordförande för Kockums Mekaniska Verkstads A.-B., styrelseledamot i Svenska Tändsticksfabriks A.-B., Skånska Litografiska A.-B., Malmö Nya Ångfartygs A.-B., Rederiaktiebolaget Sverige—Tyskland, Skånes Enskilda Bank, Bredåkra—Tingsryds Järnvägs A.-B., Skånska Sockerfabriks A.-B. i Landskrona, Malmö tekniska skola och Malmö Navigationsskola, ordförande i styrelsen för Rederiaktiebolaget Öresund och för Bergverksaktiebolaget Freja, ledamot och vice ordförande i styrelsen för fastighetsaktiebolaget Centrum. Han var dessutom under flere år invald i stadsfullmäktige i Malmö samt av regeringen utsedd till ledamot av järnvägsrådet.

F. H. Kockum.

Av yttre utmärkelsetecken bar han riddarkorsen av Nordstjärne, Vasa och danska Dannebrogsordnarne.

Frans Kockum var visserligen i främsta rummet affärsman och som sådan en av landets främste, men han var samtidigt en kulturelt intresserad person. Sången höll han högt i värde. Av skön konst och antikviteter var han stor vän. Därom vittnade det vackra hem, han och hans hustru inrett åt sig i tobaksfabrikens hus vid Västergatan, där de gladde sig åt att med gammaldags gästfrihet upprätthålla familjens traditioner. Detta gällde även sommarhemmet, villan Bjersund, en härlig tillflyktsort, som han skapade av det forna tegelbruket i Bjerred.

Ännu under Kockums sista år kunde man ofta få se honom till häst, med en elegant och hurtig hållning. Lång och smärt, rak och

spänstig verkade han ständigt ungdom, vartill även bidrog hans livliga och vakna sinnelag.

Hans enkla och flärdfria väsen och tillbakadragna sätt höll honom kanske för mången i skymundan, men hans verkliga värde var så mycket mera känt och uppskattat av dem, som stodo honom nära.

Frans Kockum avled den 18 februari 1910 i en ålder av närmare 70 år.

Han blev den 18 april 1877 å Rönneholm invid Malmö gift med *Laura Louise Platen* (dotter av hovstallmästare Carl Theodor Ernst Platen och Margaretha Helena Beata Catharina Sjöcrona), född den 7 juli 1851 på Gångvad.

Louise Kockum, f. Platen.

Louise Kockum och F. H. Kockums sterbhus donerade år 1910, i överensstämmelse med Frans Kockums i livstiden uttryckta önskan till Malmö stad ett kapital i aktier uppgående till ett värde av 100,000 kronor. Härav skulle 20,000 kronor tillfalla vardera av latin-, real-, tekniska- och borgareskolorna, sålunda att räntorna skulle användas till stipendier för beredande av fortsättningsstudier för välartade ynglingar vid dessa läroverk. Ännvidare skulle 10,000 kronor tillfalla vardera av Malmö navigationsskola och Malmö arbetsstuga.

Efter mannens död föll på Louise Kockums lott det ansvarsfulla värvet att stå i spetsen för förvaltningen av dennes efterlämnade betydliga förmögenhet. Tack vare sin medfödda begåvning samt den klokhet och omtanke, hon i alla sina handlingar nedlade, skilde hon sig med framgång från detta ofta vanskliga åliggande. Sedan av sterbhusdelägarna bildats ett aktiebolag under namn av Kockums Förvaltningsaktiebolag, i syfte att för gemensam räkning förvalta större delen av deras egendom, blev Louise Kockum ordförande i dettas styrelse och förblev alltså huvudledaren i företaget.

Hennes krafter och bistånd togs naturligtvis mycket i anspråk vid samhällets filantropiska och sociala arbeten. Hon deltog med öppen hand vid avhjälpande av verkliga behov och vid stödandet av sådana

företag, hon ansåg vara ändamålsenliga. Här skall nämnas att hon var ordförande i styrelsen för Malmö arbetsstuga.

Var den insats, hon gjorde i den mera officiella välgörenheten, av betydande omfång, var den, hon enskilt och i det tysta i en storartad skala utövade, än mer välsignelsebringande. I dessa okändas led lever, efter hennes bortgång, hennes minne i mångas djupt tacksamma hjärtan.

Men hjärtan förstod hon att vinna överallt genom sitt sinnes ädelhet och sitt taktfulla, något försynta, samt alltid fina och korrekta uppträdande, vilket icke minst gjorde sig gällande vid upprätthållandet av det Kockumska hemmets gamla traditioner. Det var därför helt naturligt att hon blev en av samhällets mera bemärkta och värderade personligheter samtidigt med att hon i familjens sköte och i intimare kretsar var den oförglömligt älskliga modern och sanna vännen.

Louise Kockum ägde hus i Malmö samt landstället Bjersund vid Bjerred.

På det vackra Bjersund, som hon så högt älskade och omhuldade, avled hon efter endast en timmes sjukdom den 26 augusti 1920.

Barn:

1:o [113]. *Louise,* f. 14. 8. 1879, † 16. 2 1881.

2:o [114]. *Elsa,* f. 4. 11. 1881, gift d. 1. 10. 1906 med kaptenen vid Västgöta regemente *Nils* Otto Höglund, f. 3. 2. 1881.

3:o [115]. *Jeanna Margaretha,* f. 16. 2. 1883.

4:o [116]. *Thyra,* f. 24. 9. 1884.

5:o [117]. *Anna,* f. 1. 1. 1886.

6:o [118]. *Erik Frans Henriksson,* f. 7. 8. 1889, *se tab. 20.*

7:o [119]. *Carl Frans Gottfried,* f. d. 29. 4. 1891, student, affärsman, styrelseledamot i Kockums Förvaltningsaktiebolag.

8:o [120]. *Emma Marie Louise,* f. 9. 4. 1892. g. 18. 3. 1915 med löjtnanten vid Kronprinsens husarregemente *Gustaf* Carl Knut Bartholomé Peyron, f. 13. 1. 1889, äga och bebo villan Qvisisana i Malmö.

TABELL N:o 20.

[118]. *Erik Frans Henriksson* (son av Frans Henrik Kockum och Laura Louise Platen, *se tab. 19*), född d. 7 augusti 1889, student, genomgått Tekniska Högskolan i Stockholm, bergsingeniör, ingeniör vid Kallinge bruk, styrelseledamot i Kockums Jernverks aktiebolag, ordförande i styrelsen för Konga aktiebolag och verkställande direk-

tör i styrelsen för Kockums Förvaltningsaktiebolag, suppleant i styrelsen för Kockums Mek. Verkstadsaktiebolag, äger villa i Ronneby, gift 17 februari 1917 med *Greta Maria Wijkander* (dotter av direktör Berndt Wijkander och Hilda Spangenberg), född 19 november 1896.

Barn:

1:o [121]. *Brita Margareta,* f. 11. 3. 1918.
2:o [122]. *Ella Louise,* f. 30. 1. 1920.

TABELL N:o 21.

[56]. *Petter,* (son av Henrik Kockum och Bengta Sofia Holm, tab. 9), född 30 december 1774, kopparslagaregesäll, flyttade till Ryssland år 1800, fick anställning hos kopparslagaremästare Fowelin i Mitau. Sedan han ingått äktenskap med sin principals dotter, övertog han dennes verkstad, vilken han utvecklade så, att han blev en välbergad man. Han dog i Mitau den 24 maj 1847 och var gift med *Helena Fowelin* (dotter av kopparslagaremästaren Johan G. Fowelin och hans hustru).

Barn:

1:o [123.] *Heinrich de Plazbec Kockum,* f. 1810, † 1867, *se tab. 22.*
2:o [124.] *Alexander de Plazbec Kockum,* överste i ryska genitrupperna, adlad på samma gång som brodern, död ogift.
3:o [125] *Sophie Kockum,* död ogift i Wenden på 1860-talet.

TABELL No 22.

[123]. *Heinrich, nobil. de Plazbec-Kockum,* (son av Peter Kockum och Helena Fowelin, tab. 21), föddes i Mitau 1810. På Konung Gustaf IV Adolfs rekommendation intogs han i Kejsar Nicolai I pagekår, blev senare officer vid ett ryskt dragonregemente, utmärkte sig i striderna på Kaukasus, avancerade till general, blev adlad jämte brodern, utnämdes till generaladjutant hos Kejsar Alexander II och generalguvernör i Astrakan och erhöll storkorset av flera ryska ordnar. Han donerade 1849, då generalmajor och bosatt i Daghestan, en

summa om 533 riksdaler 16 skilling banko, som tillfallet honom i arv i Malmö, att under Malmö magistrats vård utgöra en fond för bevarande av hans farfars och fars minne. Räntan skulle användas till understöd av antingen någon fattig borgaränka i Malmö eller ock någon därvarande fattig, förhoppningsfull borgarson, som får undervisning i stadens skola. Fonden existerar ännu, men sammanslagen med den s. k. fattigmedelskassan, vilket icke torde motsvara donatorns avsikt.

General Heinrich de Plazbec Kockum.

En intressant episod ur general Kockums liv tilldrog sig under en av de bataljer, vari han under krigen i Kaukasus deltog. Han råkade under denna i strid med en tcherkesshövding, med vilken han utkämpade en fullkomlig envig. Han besegrade hövdingen och fällde honom till marken. För att skaffa sig troféer från denna kamp, beslöt han att taga den fallnes vapen. Då han för detta ändamål böjde sig över den sårade hövdingen, sade denne till honom: "Tag icke mina vapen, döda mig", vartill Kockum svarade: "Nej, jag skall icke döda dig, men taga dina vapen". Hövdingen sade då: "Klokt handlade du, ty hade du tagit mitt liv och kvarlämnat mina vapen, hade medlemmarna av min stam icke vilat, förrän du blivit dödad med dessa mina vapen".

Kockum skänkte senare till två av sina svenska släktingar åt vardera en vacker dolk av tscherkesshövdingens utrustning. Den ene av dessa förvaras nu å Malmö museum, dit skänkt av överstinnan Ida Zander, född Kockum.

General Kockum, som tappert fäktat i många blodiga bataljer, råkade 1867 under vistelse i Petersurg skära sig i ett finger. Härav fick han stelkramp och dog. Han var gift med hovdamen *Varvara Melnikow,* som avled före mannen.

Barn:

1:o. [126]. *Olga,* död i späd ålder.
2:o. [127]. *Marie,* död i späd ålder.

3:o. [128]. *Peter*, född 1857, död 13. 2. 1899, överste för ett ryskt kosackregemente, ataman vid kejserliga gardet, gift 7. 9. 1888 med *Elisabeth Smaggin* i hennes 2:a gifte, barnlösa.

4:o. [129]. *Helena*, född 22. 5. 1859, gift 25. 7. 1880 med Joseph von Spindler, född 6. 9. 1848, generallöjtnant i kejserliga ryska marinen, specialist i vetenskaplig hydrografi, meteorologi, hydrologi och oceonografi, död under revolutionen i Petrograd.

Överste Peter de Plazbec-Kockum.

TABELL N:o 23.

[64]. *Johan Daniel [Jan]*, son av Henrik Kockum och Gunilla Ruhe, tab. 9), född 22 juli 1787, godsägare, övertog efter fadern Bulltofta gård samt ägde dessutom Lindholmen, huset n:o 21 Östergatan i Malmö, Annetorp jämte Limhams kalkbruk, ansågs vara en framstående och driftig lantbrukare, död 18 december 1854, gift i oktober 1813 med *Anna Brita Bergh*, (dotter av handlanden, sedan lantbrukaren Petter Bergh och Christina Ifversson), född 15 september 1794, död 2 december 1867.

Barn:

1:o. [130]. *Gunilla*, f. 27. 9. 1814, † 17. 1. 1864, g. 18. 10. 1842 m. apotekaren i Ängelholm, R. V. O. Axel Norén, f. 19. 5. 1807, † 21. 4. 1875.

2:o. [131]. *Henriette Christina*, f. 20. 9. 1818, † 10. 10. 1900, ägde del i och bebodde huset n:o 21 Östergatan i Malmö.

3:o. [132]. *Peter*, f. 25. 1. 1821, † 6. 2. 1891, *se tab. 24.*

4:o. [133]. *Eufemia Sofia*, f. 2. 8. 1823, † 7. 5. 1904, g. 16. 9. 1846 m. ryttmästaren vid Kronprinsens husarregemente, R. S. O., Adolf Hans Casper Friedrich Wilhelm von Bornstedt, f. 18. 6. 1804, † 6. 2. 1869.

5:o. [134]. *Christina Mathilda*, f. 2. 9. 1824, † 10. 11. 1837.

6:o. [135-136]. tvillingar, f. och † 1826.

7:o. [137]. *Catharina*, f. 16. 12. 1827, † 13. 3. 1901, g. 19. 10.

1857 m. byråchefen i civildepartementet, krigsrådet, R. N. O., R. V. O., Carl Ludvig Forsberg, f. 24. 10. 1820, † 13. 9. 1901.

8:o. [138]. *Maria Carolina*, f. 29. 7. 1829. † 26. 3. 1913, ägde och bebodde huset n:o 21 Östergatan i Malmö.

9:o. [139]. *Johan Henrik Berndt*, f. 20. 11. 1830, † 6. 3. 1907, *se tab. 29.*

10:o. [140]. *Augusta Josefina*, f. 12. 8. 1833, † 30. 10. 1907, g. 21. 10. 1857 m. handlanden i Trelleborg, R. V. O., Johan Aron Henrik Kock, f. 3. 1. 1832, † 7. 9. 1882.

11:o. [141]. *Carl Ludvig Paulus*, föddes på Bulltofta den 15 maj 1835. Sedan han 1852 avlagt studentexamen, reste han utomlands för att studera lantbruksskötsel. Efter att hava genomgått lantbruksakademien i Eldena, hemkallades han tillfölje faderns död 1854 och fick strax efter uppnådd myndighetsålder övertaga Bulltofta gård, där han sedermera bodde och verkade hela sitt liv. Under hans flitiga och insiktsfulla ledning blev denna gård efter hand en värklig mönstergård och en exponent på huru högt lantbruket i Skåne utvecklat sig vid tidpunkten för hans levnad. Corps-de-logiet blev av honom ombyggt på ett storslaget sätt, så att även det värdigt representerar en skånsk lantgård.

Ludvig Kockums rika erfarenhet och beprövade duglighet blev helt naturligt tagen i anspråk för många allmänna värv. Han kallades under åtskilliga år till ledamot av hästpremieringsnämden och till ledamot av bestyrelsen för Allmänna Svenska lantbruksmötena i Malmö åren 1881 och 1896, för vilket senare han utsågs till vice ordförande. Han blev ledamot i styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut, invaldes till ledamot av Malmöhus läns hushållningssällskap och i dettas förvaltningsutskott samt blev detta sällskaps vice ordförande 1893 och några år därefter det sammas ordförande. Han blev utsedd till hedersledamot i Lantbruksakademien.

Under åren 1876—96 var han riksdagsman i första kammaren och innehade därvid en viktig och inflytelserik roll i det politiska livet. Hans åsikter och omdöme inhämtades gärna av regeringschefen, statsminister Boström, som högt värderade honom.

Kockum var K. V. O. 1:a kl., R. N. O. och K. D. D. O. 1:a kl.

Då den store, kraftige mannen efter slutat livsvärk den 2 april 1905 oväntat ändade sina dagar, utgjorde detta en oersättlig förlust i vida kretsar.

Ludvig Kockum blev gift den 16 maj 1866 med *Anna Charlotta [Lotten] Halling* (dotter av borgmästaren Carl Christian Halling

och Helena Margaretha Lundberg), född den 20 augusti 1835, död den 11 februari 1912. Lotten Kockum blev genom sitt giftermål ledarinna av ett stort och gästfritt, skånskt lanthus. Hon visade sig fullt vuxen denna ställning, som hon utfyllde på ett mönstervärt sätt såväl i egenskap av husmoder, som värdinna. Särskilt som värdinna ställdes allt högre krav på henne, ju mera mannen gick upp i det politiska livet. Med klokhet och takt uppfyllde hon dessa anspråk. Hennes hem och äktenskap blev synnerligt lyckligt. Hon förstod att följa och fullt gå upp i mannens intressen och var honom ett

Ludvig Kockum.

Lotten Kockum, f. Halling.

gott stöd. Man har om dessa makar med rätta uttalat att de kompletterade varandra på ett harmoniskt sätt. Hon var kanske den kvinna i Skåneland, som satt inne med de största kunskaperna och kännedomen om sin tids politiska förhållanden och personligheter. Hon var härför högt värderad av ledande män icke blott inom provinsen utan även i landets politiska händelsers medelpunkt, i huvudstaden. — Men även åt kärleksverk egnade hon sig genom att helst i tysthet och obemärkthet sprida glädje och tröst åt behövande.

Efter sin mans död ägde hon och bebodde Bulltofta, som efter henne tillföll makarnes fosterson, godsägaren Paul Werner.

Peter Kockum.

TABELL N:o 24.

[132]. *Peter* (son av Johan [Jan] Daniel Kockum och Anna Brita Bergh, tab. 23) föddes den 25 januari 1821 på Bulltofta. Han ägnade sig efter avslutade studier tidigt åt lantbruk och blev en av Skånes främste och rationellaste lantbrukare. Av fadern inköpte han den gamla herregården Lindholmen, men efter det han senare köpt även Rosengård nära Malmö, blev denna gård hans stamsäte.

Som lantbrukare lyckades han som få, tack vare goda insikter i lantbruksväsendet, en ovanligt praktisk blick och stor energi. Han förstod att med största möjliga vinst bruka jorden, samtidigt med

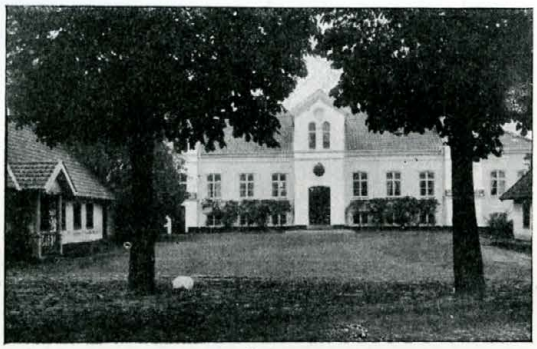

Rosengård.

att han höjde dennas bördighet, varigenom han ernådde sitt åkerbruks försättande i mönstergillt skick.

Han var mycket anlitad i allmänna värv. Sålunda var han ledamot i styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut, Alnarps mejeriinstitut, vari han var ordförande, Skånska hypoteksföreningen, Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott åren 1852—1882, Skånska länens hushållnings förening och Malmö—Ystads järnvägsaktiebolag, kontraktsordförande inom Oxie kontrakt, en av stiftarne av Malmö lantbruksklubb.

Han innehade Vasa ordens kommendörskors av 1:a klassen.

Peter Kockum var en godmodig och vänsäll man. Hans väsen låg ej för politiken, öppen och rättfram, som han var. Utrustad med ett varmt och gott hjärta och därtill trofast och hjälpsam hade han vunnit en stor vänskara.

Kockum avled den 6 februari 1891.

Hilda Kockum, f. Bergh
med sondottern Emmy, nu fru Herslow.

Han var sedan den 1 oktober 1851 gift med *Hilda Cecilia Bergh* (dotter av handlanden Christian Bergh och Henriette Kockum, se under tab. 10), född den 23 maj 1825, död den 20 mars 1906.

Då Hilda Kockum, avhållen och vördad av alla, som kommit i beröring med henne, avled, hade hon i det närmaste uppnått den höga åldern av 81 år. Det var ett ovanligt både långt och verksamt liv, som därmed slöts. Hennes huvudsakliga uppgift var helt naturligt förlagd inom hemmets gränser och hänvisad till omvårdnaden av en stor familj och ett betydande lanthushåll. Som skapad för den man, med vilken hon var förenad i ett lyckligt äktenskap, var hon en god maka i detta ords sanna betydelse, en öm moder och en förträfflig matmor för sina underlydande. Hon var dessutom en utmärkt och angenäm värdinna i sitt gästfria, gammaldags goda hem. Bland hennes mera framträdande egenskaper voro hjärtegodhet och godmodighet. Dessa förskaffade henne en stor vänskapskrets, inom vilken hennes bortgång under allmänt deltagande kändes som ett tomrum, svårt att fylla.

Barn:

1:o. [142]. *Edla Cecilia [Ellen]*, f. 21. 9. 1853, g. 8. 10. 1875 m. godsägaren, R. V. O., Gotthard Dieden, f. 5. 5. 1848, äger och bebor Bellevue gård vid Malmö samt äger hälften i Lindholmen.

2:o. [143]. *Hanna Lovisa Amalia*, f. 25. 1. 1855, g. 2. 9. 1881 m. konsulenten hos Svenska Ayrshireföreningen, R. V. O., Ernesti Otto Rietz, f. 24. 8. 1847.

3:o. [144]. *Johan Daniel [Jan]*, f. 2. 2. 1857, *se tab. 25.*

4:o. [145]. *Christian Fredrik*, f. 18. 5. 1858, *se tab. 26.*

5:o. [146]. *Brita Ida Henriette*, f. 13. 6. 1860, äger del i och bebor Rosengård.

6:o. [147]. *Hilda Cecilia*, f. 2. 2. 1862, äger del i och bebor Rosengård.

7:o. [148]. *Berndt Henrik Ludvig*, f. 5. 4. 1864, *se tab. 28.*

8:o. [149]. *Maria Wilhelmina*, f. 1865, † 27. 3. 1866.

9:o. [150]. *Julius Fritz Hjalmar*, f. 31. 8. 1869.

TABELL N:o 25.

[144]. *Johan Daniel [Jan]*, (son av Peter Kockum och Hilda Cecilia Bergh, tab. 24), född 2 februari 1857, godsägare, äger hälften i Lindholmen samt arrenderar och bebor Jordberga och Tofthög,

vice ordförande och verkställande direktör i Börringe—Östratorps järnvägs A.-B., ledamot i styrelserna för Skånska hypoteksföreningen, Alnarps lantbruks och mejeriinstitut och Malmö—Ystads järnvägs A.-B., R. V. O., (gift 7 september 1888 med *Olga Rye-Lassen*, född 8 oktober 1865).

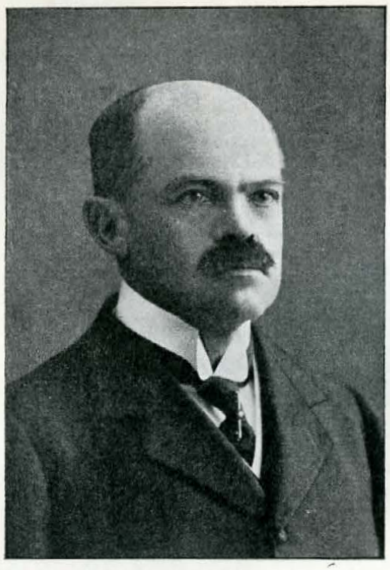

Jan Kockum.

Dotter:

[151]. *Emmy Hilda Octavia*, f. 1. 8. 1889, g. 17. 6. 1910 m. direktörsassistenten vid Svenska Sockerfabriks aktiebolaget i Stockholm, löjtnanten i Kronprinsens husarregementes reserv *Ernst* Georg Carlsson Herslow, f. 24. 11. 1884.

TABELL N:o 26.

[145]. *Christian Fredrik* (son av Peter Kockum och Hilda Cecilia Bergh, tab. 24), född 18 maj 1858, revisor och kontrollant, gift 27 juni 1890 med *Gerda Paulina Hendeberg*, (dotter av prosten Simon Olof Hendeberg och Hulda Charlotta Bolinder), född 27 maj 1859.

Christian Kockum.

Barn:

1:o. [152]. *Gösta Peter*, f. 1. 10. 1891, *se tab. 27.*

2:o. [153]. *Berndt Simon Otto*, f. 1. 8. 1893, underlöjtnant i Vendes artilleriregementes reserv, vistas utomlands.

3:o. [154]. *Hilding Axel Henrik Ludvig*, f. 29. 7. 1895, studerande.

4:o. [155]. *Maria*, f. 1. 4. 1898.

TABELL N:o 27.

[152]. *Gösta Peter* (son av Christian Fredrik Kockum och Gerda Paulina Hendeberg, tab. 26), född 1. oktober 1891, affärsman i

Trälleborg, gift 1. oktober 1918 med *Agda Holmsten* (dotter av herr August Albert Holmsten och Ebba Lannér) född 5. mars 1892.

Barn:

[156]. *Greta Kristina,* f. 6. 11. 1919.

TABELL N:o 28.

[148]. *Berndt Henrik Ludvig* (son av Peter Kockum och Hilda Cecilia Bergh, tab. 24), född 5. april 1864, ryttmästare i Skånska

Berndt Kockum.

Elin Kockum, f. Bæckström.

husarregementets reserv, godsägare, äger Råbygård, R. S. O., gift 17 oktober 1908 med *Elin Olivia Bæckström* (dotter av byråchefen Elimar Göran Mauritz Bæckström och Anna Emanuela Billbergh), född 4 juni 1880.

Barn:

1:o. [157]. *Hilda Anne-Marie,* f. 9. 10. 1910.
2:o. [158]. *Elin Gunvor Hilda,* f. 28. 8. 1912.
3:o. [159]. *Anna Hilda Birgitta,* f. 11. 6. 1914.
4:o. [160]. *Elisabeth Hilda Cecilia,* f. 30. 4. 1916.
5:o. [161]. *Lars Peter Berndt,* f. 10. 3. 1918.
6:o. [162 a]. *Ditmar Peter,* f. 19. 3. 1920.
7:o. [162 b]. *Bror Henrik Peter,* f. 19. 3. 1920.

TABELL N:o 29.

[139]. *Johan Henrik Berndt* (son av Johan Daniel Kockum och Anna Brita Bergh, tab. 23), född den 20 november 1830, godsägare, ägde först Örenäs och sedan Råbytorp, död den 6 mars 1907, gift den 23 september 1857 med *Marie Therese Rosalie Wallgren* (dotter av prosten Per Wallgren och Rosalie Eberstein), född den 6 april 1835, död den 10 mars 1886.

Barn:

1:o. [163]. *Per Johan Gabriel,* f. 1858, † 1876 i Sundsvall, sjöman.
2:o. [164]. *Carl Axel Gustaf Albert,* f. 1859, † 1866.
3:o. [165]. *Petter Henrik Ludvig,* f. 17. 6. 1861, vistas i Amerika.
4:o. [166]. *Anna Hilma Therese,* f. 17. 6. 1861, † 1. 10. 1889.
5:o. [167]. *Gunilla Selma Wilhelmina,* f. 4. 12. 1863, g. 14. 1. 1888 m. direktören Axel Hansen, f. 1856, † 1914.
6:o. [168]. *Carl Axel Hjalmar,* f. 10. 2. 1869, apotekare i Stockholm.
7:o. [169]. *Hedda Lydia Augusta,* f. 9. 6. 1870, vistas i Amerika.

TABELL N:o 30.

[65]. *Berndt* (son av Henrik Kockum och Gunilla Ruhe, tab. 9), född den 29 juni 1788, ekonomidirektör, godsägare, ägde först Fredriksberg och sedan Agnesfrid, död den 1 januari 1870, gift den 16 juli 1813 med *Maria Elisabeth Malmros* (dotter av handlanden Per Malmros och Helena Bergman) född den 6 juli 1795, död den 26 november 1847.

Barn:

1:o. [170]. *Gustaf Petter,* f. 2. 5. 1814, † 1841?, bokhållare.
2:o. [171]. *Henrik Wilhelm,* f. 13. 5. 1815, † 3. 4. 1873, *se tab. 31.*
3:o. [172]. *Gunilla,* f. 12. 6. 1819, †, g. 12. 10. 1853 m. fanjunkaren vid Skånska husarregementet Carl Alexander Hallbeck i hans 2:a gifte, f. 27. 11. 1805, † 22. 12. 1891, g. 1:o) 1849 m. Anette Maria Bager, f. 11. 7. 1816, † 31. 7. 1852.
4:o. [173]. *Helena,* f. 12. 6. 1819, †
5:o. [174]. *Berndt Oscar,* f. 1. 12. 1824, † i nov. 1846, inspektor.
6:o. [175]. *Johan Daniel,* f. 25. 6. 1826, † 1900, *se tab. 32.*
7:o. [176]. *Christian Lorens,* f. 25. 6. 1826, † 1893, *se tab. 35.*

TABELL N:o 31.

[171]. *Henrik Wilhelm* (son av Berndt Kockum och Maria Elisabeth Malmros, tab. 30), född den 13 maj 1815, stationsinspektor vid statens järnvägar och Lunds station, död den 3 april 1873, gift med *Gertrud Johanna Olsson*, född 1824, död 1893.

Barn:

1:o. [177]. *Mathilda*, f. 19. 11. 1848, † 3. 2. 1907, g. 13. 5. 1867 m. stationsinspektoren vid statens järnvägar och Boxholms station Corfitz Abraham Theodor Callerholm, f. 15. 6. 1839.
2:o. [178]. *Maria*, f. 5. 8. 1850, †
3:o. [179]. *Gustaf*, f. 19. 11. 1851, †
4:o. [180]. *Henrik*, f. 18. 1. 1853, vistas i Amerika.
5:o. [181]. *Wilhelm*, f. 13. 3. 1854, vistas i Amerika.
6:o. [182]. *Eufemia Elisabeth*, f. 3. 6. 1855, † 7. 1. 1858.
7:o. [183]. *Berndt Oscar*, f. 9. 5. 1856, † 8. 1. 1858.
8:o. [184]. *Eufemia Elisabeth*, f. 23. 7. 1858.
9:o. [185]. *Berndt Johan Christian*, f. 13. 12. 1859, † 7. 4. 1864.
10:o. [186]. *Carl Johan*, f. 3. 5. 1862.
11:o. [187]. *Ellen Helena Gunilla*, f. 10. 5. 1865.
12:o. [188]. *Gerda Agnes Isabella*, f. 7. 1. 1868, g. 7. 5. 1899 m. byggmästaren Nils Carlsson, f. 29. 6. 1873.

TABELL N:o 32.

[175]. *Johan Daniel* (son av Berndt Kockum och Maria Elisabeth Malmros, tab. 30), född den 25 juni 1826, fabrikör, död 1900, gift 1:o) 1863 med *Emma Barck* (dotter av handlanden Gustav Barck och hans hustru född Malmros), född den 10 februari 1828, död den 14 juni 1870, gift 2:o) 1872 med *Anna Helena Lindberg*, född den 31 maj 1842.

Barn i första giftet:

1:o. [189]. *Ludvig August*, f. 15. 7. 1863, *se tab. 33.*
2:o. [190]. *Berndt Oscar*, f. 15. 8. 1865, *se tab. 34.*
3:o. [191]. *Ferdinand Emil*, f. 22. 12. 1867, †

TABELL N:o 33.

[189]. *Ludvig August* (son av Johan Daniel Kockum och Emma Barck, tab. 32), född den 15 juli 1863, bagaremästare i Göteborg, gift 1889 med *Anna Lina Andorsson*, född den 10 juli 1862.

Barn:

1:o. [192]. *Ferdinand Wilhelm*, f. 24. 4. 1890, bagare i Göteborg.
2:o. [193]. *Klara Alida*, f. 14. 4. 1891.
3:o. [194]. *Johan Emil*, f. 10. 5. 1892, barberare.
4:o. [195]. *Fritz Albert*, f. 22. 10. 1893, bagare.
5:o. [196]. *Frans Harald*, f. 15. 12. 1896.
6:o. [197]. *Hilda Wiktoria*, f. 7. 11. 1900.

TABELL N:o 34.

[190]. *Berndt Oscar* (son av Johan Daniel Kockum och Emma Barck, tab. 32), född den 15 augusti 1865, frisör i Karlskrona, gift 1866 med *Anna Charlotta Friberg*, född den 11 januari 1863.

Barn:

1:o. [198]. *Bertha Henrietta*, f. 1. 11. 1886.
2:o. [199]. *Bernhard Filip*, f. 13. 11. 1891.
3:o. [200]. *Gunhild Elisabeth*, f. 31. 1. 1893, g. 20. 11. 1916 m. köpmannen Frans Oskar Elftman, f. 15. 4. 1882.
4:o. [201]. *Carl Herved*, f. 26. 9. 1895, juris studiosus.
5:o. [202]. *Anna Hertha Maria*, f. 3. 8. 1897.
6:o. [203]. *Gustaf Erik*, f. 21. 4. 1899.
7:o. [204]. *Elsa Astrid*, f. 26. 8. 1907.

TABELL N:o 35.

[176]. *Christian Lorens* (son av Berndt Kockum och Maria Elisabeth Malmros, tab. 30), född den 25 juni 1826, handskfabrikör i Hälsingborg, död 1893, gift 1855 med *Fredrika Lovisa Lundblad*, född den 20 september 1829, död 1909.

Barn:

1:o. [205]. *Maria Elisabeth*, f. 24. 7. 1856, † 15 3. 1883.
2:o. [206]. *Augusta Eufemia*, f. 8. 11. 1858, g. 8. 12. 1883 m. bokhandlanden i Eslöv Carl Johan Carlin, f. 8. 8. 1845.
3:o. [207]. *Axelina Josefina*, f. 10. 4. 1865, bokhandlande i Hörby.
4:o. [208]. *Frans Albin*, f. 1. 7. 1868, *se tab. 36.*
5:o. [209]. *Selma Gunilla*, f. 4. 11. 1871.
6:o. [210]. *Alma Amalia Gabriella*, f. 26. 2. 1873, † 1908.

TABELL N:o 36.

[208]. *Frans Albin* (son av Christian Lorens Kockum och Fredrika Lovisa Lundblad, tab. 35), född den 1 juli 1868, frisör i Hvetlanda, gift den 5 maj 1893 med *Edla Maria Mattsson*, född den 27 febr. 1873.

Barn:

1:o. [211]. *Ella Maria Lovisa*, f. 15. 3. 1894, g. 1914 m. urfabrikören i Örebro Ejnar Olof Olsson.
2:o. [212]. *Conny Sixten Lorentzi*, f. 12. 4. 1897.
3:o. [213]. *Anna Valborg Dorothea*, f. 20. 8. 1900.
4:o. [214]. *Adina Maria Elisabeth*, f. 17. 2. 1903.
5:o. [215]. *Edla Astrid Margaretha*, f. 6. 8. 1905.
6:o. [216]. *Knut Yngve Berlit*, f. 1. 3. 1908.
7:o. [217]. *Sven Ejnar Leopold*, f. 5. 11. 1911.
8:o. [218]. *Carl Oskar Leopold*, f. 8. 12. 1913.

* * *

KÄLLOR:

Tryckta: Elgenstjerna, G.: Svenska släktkalendern; Enghoff, K.: Kristianstad 1614—1914 och Kristianstads magistrat 1700—1800; Isberg, A. U.: Malmö stads historia; Sjöström, C. J.: Skånska nationen och Blekingska nationen vid Lunds universitet; Örnberg: Svenska ättartal, m. fl.

Otryckta: handlingar i Lunds landsarkiv och Malmö stadsarkiv; Isberg, A. U. sr.: Släkten Kockum; enskilda brev och meddelanden av familjmedlemmar, varför här framföres ett vördsamt tack.

SLÄKTEN KOCKUM.

Stamtavlan I.

CHRISTIANSTADGRENEN.

(1).
Ditmar Hemmingsen, (el. Henningsen) † /2 1658, fällberedare i Christianstad, g. 1:o) m. okänd, g. 2:o) m. *Anne Powelsdatter,* † 1664, g. 3:o) m. *Karen Erlandsdatter,* levde änka 1658.

(2). 1:sta giftet
Henrik Ditmarsen Kockum, † 1677, handlande och rådman i Christianstad, g. 1:o) m. *Katrine Rosenmeijer,* † 1/11 1662, g. 2:o) m. *Sille Hansdotter,* † 19/12 1699, omgift 1680 m. tullkontrollör Johan Bostell, † 7/10 1696.

(3).
Karen, var 1658 gift m. smeden i Ystad Hans Rytter.

(4). 2:dra giftet.
Gertud, g. 20/4 1651 m. Anders Skönmand.

(5).
Margrete, g. 20/4 1656 m. smeden i Åhus Mogens Swendsen.

(6).
Johanne, f. 1634, † 1677, g. m. Simon Rasmussen Bager.

(7).
Powel Ditmarsen, f. 1636, fällberedaregesäll.

(8).
Elene, f. 1638, g. 31/1 1681 m. Swen Erikson Falberg, guldsmed i Christianstad.

(9).
Henning Ditmarsen, f. 1640, † 8/5 1709, fällberedareålderman i Christianstad, g. m. *Gundela Jensdotter,* † 13/10 1703.

(10).
Anne, levde 1644, var död 1658.

(11). 3:dje giftet.
Oluf Ditmarsen, f. /12 1649, † 30/4 1675, fällberedare i Ronneby, ogift.

(12). 2:dra giftet.
Hans, f. 1665, † trol. 24/8 1697, fällberedare.

(13).
Ditmar, f. 1668, levde 1688, student i Lund.

(14).
Jöns, f. 1670, † /7 1739, handlande och rådman i Christianstad, g. 1:o) 12/6 1699 m. *Margaretha Larsdotter,* † /11 1713, g. 2:o) m. *Christina Dunkler,* f. /10 1701, † 24/9 1748.

(26).
Måns Henningsen, f. /7 1677, fällberedare i Christianstad ännu 1732, g. m. *Anna Catharina Bildt,* f. 1693.

(27).
Anna, f. /7 1678.

(28).
Carina, f. /2 1680, † 16/6 1748, g. m. fällberedaremästare Jörgen Nilsson.

(29).
Pofvel Henningsen Kockom, f. /10 1682, † /12 1747, fällberedaremästare i Helsingborg, g. 18/6 1711 m. *Lucia Jönsdotter,* † 1734.

(30).
Anna Stina, f. 1683, levde 1709.

(31).
Henrich, f. /10 1685, † före 1709.

(32).
Ellena, f. /12 1686, levde 1709.

(15). 1:sta giftet.
Cecilia, f /3 1701, † 9/3 1762.

(16). 2:dra giftet.
Henrik, f. /9 1717, † 25/7 1779, handlande, gästgivare och rådman i Christianstad, g. 1746 m. *Ulrika Eleonora Pihlman* i hennes 2:dra gifte, f. 1719, † 1804.

(17).
Gretha, /8 1719, † /7 1739.

(33).
Anna Gretha, f. /12 1713.

(34).
Gustaf Hendrich, f. /12 1714, † ung.

(35).
Gunnela, f. /4 1719.

(36).
Gustaf Hendrich, f. /1 1722, † s. å.

(37).
Anna Catrina, f. /1 1723.

(38).
Johanna Catrina, f. /2 1726.

(39).
Anna Elisabeth, f. /9 1729.

(40).
Hans Petter, f. /3 1732.

(41).
Ingrid, f. /3 1712, † 7/2 1791, g. 1:o) m. fällberedare Troed Päshrson, g. 2:o) 11/12 1752 m. fällberedare Lars Grönvall, f. 17/5 1725, † 9/2 1779.

(42).
Hänning Kåckom, f. /11 1714, † 1753, fällberedare i Helsingborg, g. m. *Gunella Holm,* levde som änka 1753.

(43).
Gunnela, f. 1718, g. m. skomakaremästaren i Helsingborg Swen Bonde.

(44).
Lars Kockom, f. /12 1719, † 23/5 1790. *(Se stamtavlan II, Malmögrenen.)*

(45)
Elisabeth, f. /4 1722, g. m. färgaregesällen Andreas Brun.

(18).
Jöns, f. 10/8 1747, † 4/3 1748.

(19).
Margaretha Christina, f. 12/2 1749, † 18/5 1751.

(20).
Anna Agatha, f. 22/4 1750, levde 1784, g. m. målaremästare Peter Engström.

(21).
Johan Henrik, f. 22/4 1751, † 11/2 1752.

(22).
Olof, f. 19/10 1752, † 8/4 1753.

(23).
Jöns, f. 1/11 1753, † 6/11 1753.

(24).
Elisabeth, f. 4/5 1757, levde ännu 1784.

(25).
Anna Margaretha, f. 5/9 1759, † 30/9 1764.

Stamtavlan II.
ÄLDRE MALMÖGRENEN.

(44).
Lars Kockom, *(se stamtavlan I)* f. /12 1719, † 23/5 1790, sämskmakare och rådman i Malmö, g. 1744 m. *Anna Christina Ruhe,* f. 19/8 1725, † 4/9 1782.

(46).
En dotter, f. /5 1745, † 1745, begr. 27/6.

(47).
Paul, f. 10/6 1747, † 19/7 1747.

(48).
Henrik Kockum, f. 20/11 1748, † 12/8 1825, sämskmakare o. rådman i Malmö, possessionat, g. 1:o) /4 1770 m. *Bengta Sofia Holm,* f. 8/2 1753, † 14/5 1786, g. 2:o) 29/10 1786 m. *Gunilla Ruhe,* f. 24/6 1764, † 4/4 1809.

(49).
Petter, f. 23/7 1750, var 1770 sämskmakaregesäll.

(50).
Adam, f. 26/10 1752, † 26/1 1753.

(51).
Paul, f. 26/10 1752, † 5/1 1753.

(52).
Gertrud Christina, f. 28/10 1754, † 4/6 1828, g. 25/10 1771 m. handlanden i Malmö Thomas Niklasson, f. 5/11 1747, † 27/7 1827.

(53). 1:sta giftet.
Christian Petter, f. 25/3 1771, † 16/3 1828, garverifabrikör i Malmö, g. 7/12 1794 m. *Johanna Cecilia Bergh,* f. 23/9 1768, † 19/12 1846.

(54).
Lars, f. 4/3 1772, † 22/4 1772.

(55).
Lorens, f. 6/5 1773, † 31/5 1825. *(se stamtavlan III, yngre Malmögrenen.)*

(56).
Petter, f. 30/12 1774, † 24/5 1847. *(se stamtavlan IV, ryska grenen.)*

(57).
Johannes, f. 4/6 1776, sämskmakaregesäll.

(58).
Paul, f. 21/9 1777, † 18/3 1805.

(59).
Christina, f. 30/10 1778, † 15/3 1784.

(60).
Lars, f. 8/3 1780, † 2/8 1812, garvaregesäll.

(61).
Brita Sofia, f. 8/11 1781, † 16/3 1784.

(62).
Anna Catharina, f. 14/7 1783, † 16/5 1785.

(63).
Georg Henrik, f. 7/3 1786, † 16/8 1786.

(64). 2:dra giftet.
Johan Daniel, f. 23/7 1787, † 18/12 1854. *(se stamtavlan V, Bulloftagrenen.)*

(65).
Berndt, f. 29/6 1788, † 1/1 1870. *(se stamtavlan VI.)*

(66).
Lorens, f. 3/9 1795, † 21/10 1840, garverifabrikör i Malmö g. 9/6 1823 m. *Anna Maria Bergh,* f. 12/11 1799, † 18/3 1881.

(67).
Bengta Sofia, f. 23/1 1797, † 24/3 1879, g. 29/12 1816 m. färgerifabrikör Johan Daniel Ruhe, dpt 7/7 1791, † 16/4 1836.

(68).
Henriette, f. 21/4 1798, † 6/9 1864, g. 10/12 1820 m. handlanden Christian Bergh, f. 10/9 1793, † 25/12 1866.

(69).
Anna Christina, f. 19/12 1800, † 6/3 1816.

(70).
Henrik, f. 24/3 1801, † 23/4 1858, possessionat, g. 28/12 1834 m. *Julia Lundberg,* f. 6/2 1810, † 9/4 1845.

(71).
Johan Christian, f. 20/2 1803, † 6/2 1822.

(72).
Christian Petter, f. 22/2 1829, † utrikes, sjöman, guldgrävare.

(73).
Paulus Alfred, f. 3/6 1838, † 12/10 1841.

(74).
Cecilia Carolina Ulrika, f. 18/10 1835, † 7/1 1844.

(75).
Anna Ida Henrika, f. 9/7 1837, bor i Stockholm, g. 8/11 1857 m. distriktschefen, överstelöjtnant Oskar Fritiof Zander, f. 6/1 1829, † 29/12 1891.

(76).
Anna Julia, f. 27/6 1839, bor i Göteborg.

(77).
Christian Ehrenfried, f. 22/11 1841, † 10/12 1842.

(78).
Carl Henrik Julius, f. 16/3 1845, † 7/2 1864, kadett.

Stamtavlan III.
YNGRE MALMÖGRENEN.

(55).
Lorens Kockum, *(se stamtavlan II)* f. 6/5 1773, † 31/5 1825, handlande och fabriksidkare i Malmö, g. 19/10 1801 m. *Anna Sofia Suell,* f. 28/3 1777, † 17/3 1831.

(79).
Frans Henrik, f. 27/9 1802, † 12/2 1875, fabriksidkare i Malmö, g. 7/6 1829 m. *Christiana (Jeanna) Dorothea Beijer,* f. 3/12 1805, † 8/2 1875.

(80).
Anna Cajsa, f. 13/5 1804, † 22/11 1815.

(81).
Sofia Christina, f. 6/11 1805, † 22/4 1838, g. 24/6 1827 m. handlanden Weddig Borg, f. 3/1 1801, † 18/4 1838.

(82).
Catharina Margaretha, f. 24/1 1807, † 21/5 1848, g. 3/11 1837 m. stadsbokhållaren Gottfried Beijer, f. 23/2 1801, 18/1 1878.

(83).
Cecilia, f. 27/4 1810, † 23/4 1892, g. 31/7 1846 m. handlanden Adolf Faxe, f. 16/7 1811, † 3/7 1878.

(84).
Georg, f. 3/3 1812, † 24/3 1857, handlande i Stockholm.

(85).
Marie Charlotte, f. 10/6 1814, † 16/11 1904.

(86).
En dotter, f. o. † 11/4 1830.

(87).
Anne-Sophie, f. 7/4 1831, † 20/11, 1896, g. 4/8 1851 m. handlanden Christian Leonard Mattson, f. 13/2 1821, † 28/10 1875.

(88).
Agneta Maria, f. 5/12 1832, † 7/12 1904, g. 20/9 1854 m. översten Edvard Albert von Seth, f. 23/8 1831, † 25/12 1907.

(89).
Lorens Petter, f. 12/6 1834, † 3/8 1899, fabriksidkare g. 7/2 1871 m. *Augusta Hecker,* i hennes 2:dra gifte, f. 21/5 1840, † 2/1 1915.

(90).
Ida Margaretha, f. 9/5 1836, † 18/12 1836.

(91).
Gottfried Weddig Georg, f. 17/6 1838, † 19/11 1875, ingeniör, g. 4/5 1866 m. *Thekla Helena Paulina Fogelklou,* f. 17/7 1846, omg. 1/12 1886 m. rentier Paul Carl Adolf Dames, f. 13/8 1851.

(92).
Frans Henrik, f. 2/7 1840, † 18/2 1910, fabriksidkare, g. 18/4 1877 m. *Laura Louise Platen,* f. 7/7 1851, † 26/8 1920.

(93).
Emma Henrika, f. 9/5 1842, † 30/4 1861.

(94).
Carl Gottreich, f. 25/3 1844, † 29/12 1844.

(95).
Jeanna Fransiska, f. 28/6 1845, † 26/4 1852.

(96).
Laura Gottfrieda, f. 6/11 1847, † 23/6 1849.

(97).
Clara Alice, f. 29/10 1872, † 4/12 1872.

(98).
En son, f. o. † 20/11 1874.

(99).
Alida Alexandra, f. 7/4 1877, g. 17/5 1899 m. major Edvard Max Walter Schmidt, f. 1/6 1873.

(100).
Carl Frans Henrik, f. 9/10 1878, ingeniör, kassadirektör, g. 18/9 1909 med *Karin Schram,* f. 4/8 1886.

(101).
Jeanna Augusta Maria, f. 2/7 1881, g. 4/1 1909 m. godsägare Carl Adolf Ragnar Olson, f. 10/8 1880.

(102).
Lorens Frans Henrik. f. 3/2 1911.

(103).
Nils Gunnar Fredrik, f. 28/1 1913.

(104).
Ebba Agneta, f. 19/11 1915.

(105).
Frans Henrik, f. 22/7 1917.

(106).
Frans Henrik, f. 5/2 1867, † 28/5 1873.

(107).
Carl Georg, f. 12/8 1868, † 26/7 1902, fabriksidkare, gift 22/6 1894 m. *Sigrun Heldi Hederström,* f. 7/6 1875.

(108).
Jeanna Maria, f. 8/8 1871, g. 12/11 1891 m. konsul Lars Gustaf Kruse, f. 1/5 1863.

(109).
Emmy Thekla, f. 15/5 1875, † 28/5 1876.

(110).
Carl Gottfried, f. 14/8 1895, affärsman.

(111).
Herbert Frans Henrik, f. 22/7 1899.

(112).
Stig Paul Lennart, f. 26/9 1900.

(113).
Louise, f. 14/8 1879, † 16/2 1881.

(114).
Elsa, f. 4/11 1881, g. 1/10 1906 m. kapten Nils Otto Höglund, f. 3/2 1881.

(115).
Jeanna Margareta, f. 16/2 1883.

(116).
Thyra, f. 24/9 1884.

(117).
Anna, f. 1/1 1886.

(118).
Erik Frans-Henriksson, f. 7/8 1889, bergsingeniör, g. 17/2 1917 m. *Gretha Maria Wijkander,* f. 19/11 1896.

(119).
Carl Gottfried Frans, f. 29/4 1891, affärsman.

(120).
Emma Marie Louise, f. 9/4 1892, g. 18/3 1915 m. löjtnant Gustaf Carl Knut Bartolomé Peyron, f. 13/1 1889.

(121).
Brita Margaretha, f. 11/3 1918.

(122).
Ella Louise, f. 30/1 1920.

RYSKA GRENEN.
Stamtavlan IV.

(56).
Petter Kockum, *(se stamtavlan II)* f. 30/12 1774, † 24/5 1847, kopparslagaremästare i Ryssland, g. m. *Helena Fowelin.*

(123).
Heinrich, nobil. de Plazbec-Kockum, f. 1810, † 1867, rysk general och generalguvernör, g. m. *Varvara Melnikow.*

(124).
Alexander, nobil. de Plazbec-Kockum, rysk överste, † ogift.

(125).
Sophie Kockum, död ogift i Ryssland.

(126).
Olga, † ung.

(127).
Marie, † ung.

(128).
Peter de Plazbec-Kockum, f. 1857, † 13/2 1899, överste och attaman vid ryska gardeskosackerna, g. 7/9 1888 m. *Elisabeth Smaggin.*

(129).
Helena de Plazbec-Kockum, f. 22/5 1859, g. 25/7 1880 m. ryska generallöjtnanten Joseph von Spindler, f. 6/9 1848, †.

Stamtavlan V.

BULLTOFTA-ROSENGÅRDSGRENEN.

(64).
Johan Daniel Kockum, *(se stamtavlan II)* f. 22/7 1787, † 18/12 1854, godsägare, g. /10 1813 m. *Anna Brita Bergh,* f. 15/9 1794, † 2/12 1867.

(130).
Gunilla, f. 27/9 1814, † 17/1 1864, g. 18/10 1842 m. apotekaren Axel Norén, f. 19/5 1807, † 21/4 1875.

(131).
Henriette Christina, f. 20/9 1818, † 10/10 1900.

(132).
Peter, f. 25/1 1821, † 6/2 1891, godsägare, g. 1/10 1851 m. *Hilda Cecilia Bergh,* f. 23/5 1825, † 20/3 1906.

(133).
Eufemia Sofia, f. 2/8 1823, † 7/5 1904, g. 16/9 1846 m. ryttmästare Adolf Hans Casper Friedrich Wilhelm von Bornstedt, f. 18/6 1804, † 6/2 1869.

(134).
Christina Mathilda, f. 2/9 1824, † 10/11 1837.

(135—136).
Tvillingar, f. och † 1826.

(137).
Catharina, f. 16/12 1827, † 13/3 1906, g. 19/10 1857 m. krigsrådet Carl Ludvig Forsberg, född 24/10 1820, † 13/9 1901.

(138).
Maria Carolina, f. 29/7 1829, † 26/3 1913.

(139).
Joh. Henrik Berndt, f. 20/11 1830, † 6/3 1907, godsägare, g. 23/9 1857 m. *Marie Therese Rosalie Wallgren,* f. 6/4 1835, † 10/3 1886.

(140).
Augusta Josefina, f. 12/8 1833, † 30/10 1907, g. 21/10 1857 m. handlanden Johan Henrik Kock, f. 3/1 1832, † 7/9 1882.

(141).
Carl Ludvig Paulus, f. 15/5 1835, † 2/4 1905, godsägare, g. 16/5 1866 m. *Anna Charlotte Halling,* f. 20/8 1835, † 11/12 1912.

(142).
Edla Cecilia (Ellen), f. 21/9 1853, g. 8/10 1875 m. godsägaren Gotthard Dieden, f. 5/5 1848.

(143).
Johanna (Hanna) Lovisa Amalia, f. 25/1 1855, g. 2/9 1881 m. konsulenten Ernesti Otto Rietz, f. 24/8 1847.

(144).
Johan (Jan) Daniel, f. 2/2 1857, godsägare, (g. 7/9 1888 m. *Olga Rye-Lassen,* f. 8/10 1865).

(145).
Christian Fredrik, f. 18/5 1858, revisor, g. 27/6 1890 m. *Gerda Paulina Hendeberg,* f. 27/5 1859.

(146).
Brita Ida Henriette, f. 13/6 1860, äger del i Rosengård.

(147).
Hilda Cecilia, f. 2/2 1862, äger del i Rosengård.

(148).
Berndt Henrik Ludvig, f. 5/4 1864, ryttmästare, g. 17/10 1908 m. *Elin Olivia Bæckström,* f. 4/6 1880.

(149).
Maria Wilhelmina, f. 1865, † 27/3 1866.

(150).
Julius Fritz Hjalmar, f. 31/8 1869.

(163.)
Per Johan Gabriel, f. 1858, † 1876.

(164).
Carl Axel Gustaf Albert, f. 1859, † 1866.

(165).
Petter Henrik Ludvig, f. 17/6 1861, vistas i Amerika.

(166).
Anna Hilma Therese, f. 17/6 1861, † 1/10 1889.

(167).
Gunilla Selma Wilhelmina, f. 4/12 1863, g. 14/1 1888 m. direktör Axel Hansen, f. 1856, † 1914.

(168).
Carl Axel Hjalmar, f. 10/2 1869, apotekare.

(169).
Hedda Lydia Augusta, f. 9/6 1870, vistas i Amerika.

(151).
Emmy Hilda Octavia, f. 1/8 1889, g. 17/6 1910 m. direktörsassistenten, löjtnant Ernst Georg Carlsson Herslow, f. 24/11 1884.

(152).
Gösta Peter, f. 1/10 1891, affärsman, g. 1/10 1918 m. *Agda Holmsten,* f. 5/3 1892.

(156).
Gretha Kristina, f. 6/11 1919.

(153).
Berndt Simon Otto, f. 1/8 1893, underlöjtnant.

(154).
Hilding Axel Henrik Ludvig, f. 29/7 1895, studerande.

(155).
Maria, f. 1/4 1898.

(157).
Hilda Anne Marie, f. 9/10 1910.

(158).
Elin Gunvor Hilda, f. 28/8 1912.

(159).
Anna Hilda Birgitta, f. 11/6 1914.

(160).
Elisabeth Hilda Cecilia, f. 30/4 1916.

(161).
Lars Peter Berndt, f. 10/3 1918.

(162 a).
Ditmar Peter, f. 19/3 1920.

(162 b).
Bror Henrik Peter f. 19/3 1920.

(65).
Berndt Kockum, *(se stamtavlan II)* f. 29/6 1788, † 1/1 1870, ekonomidirektör, g. 16/7 1813 m. *Maria Elisabeth Malmros*, f. 6/7 1795, † 26/11 1847.

(170).
Gustaf Petter, f. 2/5 1814, † 1841, bokhållare.

(171).
Henrik Wilhelm, f. 13/5 1815, † 3/4 1873, stationsinspektor, g. m. *Gertrud Johanna Olsson*, f. 1824, † 1893.

(172).
Gunilla, f. 12/6 1819, †, g. 12/10 1853 m. fanjunkaren Carl Alexander Hallbeck i hans 2:dra gifte, f. 27/11 1805, † 22/12 1891.

(173).
Helena, f. 12/6 1819, †.

(174).
Berndt Oscar, f. 1/12 1824, † /11 1846, inspektor.

(175).
Johan Daniel, f. 25/6 1826, † 1900, fabrikör, g. 1:o) 1863 m. *Emma Barck*, f. 10/2 1828, † 14/6 1870, g. 2:o) 1872 m. *Anna Helena Lindberg*, f. 31/5 1842.

(176).
Christian Lorens, f. 25/6 1826, † 1893 fabr., g. 1855 m. *Fredrika Lovisa Lundblad*, f. 20/9 1829, † 1909.

(177).
Mathilda, f. 19/11 1848, † 3/2 1907, g. 13/5 1867 m. stationsinspektor Corfitz Abraham Callerholm, f. 15/6 1839.

(178).
Maria, f. 5/8 1850, †.

(179).
Gustaf, f. 19/11 1851, †.

(180).
Henrik, f. 18/1 1853, i Amerika.

(181).
Wilhelm, f. 13/3 1854, i Amerika.

(182).
Eufemia Elisabeth, f. 3/6 1855, † 7/1 1858.

(183).
Berndt Oscar, f. 9/5 1856, † 8/1 1858.

(184).
Eufemia Elisabeth, f. 23/7 1858.

(185).
Berndt Johan Christian, f. 13/12 1859, † 7/4 1864.

(186).
Carl Johan, f. 3/5 1862.

(187).
Ellen Helena Gunilla, f. 10/5 1865.

(188).
Gerda Agnes Isabella, f. 7/1 1868, g. 7/5 1899 m. byggm. Nils Carlsson, f. 29/6 1873.

(189).
Ludvig August, f. 15/7 1863, bagaremästare, g. 1889 m. *Anna Lina Andorsson* f. 10/7 1862.

(190).
Berndt Oscar, f. 15/8 1865, frisör, g. 1866 m. *Anna Charlottta Friberg*, f. 11/1 1863.

(191).
Ferdinand Emil, f. 22/12 1867.

(205).
Maria Elisabeth, f. 24/7 1856, † 15/3 1883.

(206).
Augusta Eufemia, f. 8/11 1858, g. 8/12 1883 m. bokhandl. Carl Johan Carlin, f. 8/8 1845.

(207).
Axelina Josefina, f. 10/4 1865, bokhandl.

(208).
Frans Albin, f. 1/7 1868, frisör. g. 5/5 1893 m. *Edla Maria Mattsson*, f. 27/2 1873.

(209).
Selma Gunilla, f. 4/11 1871.

(210).
Alma Amalia, f. 26/2 1873, † 1908.

(192).
Ferdinand Wilhelm, f. 24/4 1890, bagare.

(193).
Klara Alida, f. 14/4 1891.

(194).
Johan Emil, f. 10/5 1892, barberare.

(195).
Fritz Albert, f. 22/10 1893, bagare.

(196).
Frans Harald, f. 15/12 1896.

(197).
Hilda Viktoria, f. 7/11 1900.

(198).
Bertha Henrietta, f. 1/11 1886.

(199).
Bernhard Filip, f. 3/11 1891.

(200).
Gunhild Elisabeth, f. 31/1 1893, g. 20/11 1916 m. köpm. Frans Oskar Elftman, f. 15/4 1882.

(201).
Carl Herved, f. 26/9 1895, jur. stud.

(202).
Anna Hertha Maria, f. 3/8 1897.

(203).
Gustaf Erik, f. 21/4 1899.

(204).
Elsa Astrid, f. 26/8 1907.

(211).
Edla Maria Lovisa, f. 15/3 1894, g. 1914 m. urfabrikör Einar Olof Olsson.

(212).
Conny Sixten Lorentzi, f. 12/4 1897.

(213).
Anna Valborg Dorothea, f. 20/8 1900.

(214).
Adina Maria Elisabeth, f. 17/2 1903.

(215).
Edla Astrid Margaretha, f. 6/8 1905.

(216).
Knut Yngve Bertil, f. 1/3 1908.

(217).
Sven Ejnar Leopold, f. 5/11 1911.

(218).
Carl Oskar Leopold, f. 8/12 1913.

SLÄKTEN SUELL

av ALVAR PLATEN.

SLÄKTEN SUELL är bördig från Holstein och den lilla där belägna byn Grömitz. Denna by, som fordom även kallades Grömbs, Groems och Grobenitze, är belägen några mil norr om Lybeck vid Östersjön. Den är närmast att förlikna vid ett svenskt fiskläge och badort samt har c:a 1,000 innevånare. Dess befolkning utgjordes fordom mest av fiskare och skeppare, vilka dessutom vanligtvis voro ägare av större eller mindre gårdar. En sådan besuten fiskare- och skeppareslägt var den Suellska. Namnet, som i Sverige skrevs såsom här ovan med uttalet "Sul", förekommer i hemorten i officiella handlingar i denna skrivform, men oftare i formen "Suel" och någon gång "Suhl". Släkten lär redan på fjortonhundratalet hava utgrenat sig till Lybeck under namnet "Sule". Testamenten finnas där av Claus Sule 1453 och 1461, Detlev Sule 1461, Heinrich Sule 1474 och Erdman Sule 1513. Under sextonhundratalet hava där funnits släktmedlemmar, vilka skrevo sig "Suel" och "Suhl" och likaså på sjuttonhundratalet.

I Sverige nedsatte sig tvänne medlemmar av släkten i början av sjuttonhundratalet. Den ene av dem slog sig ned i Malmö och hans ättegren fortlever än i Danmark. Den andre utvandrade till Landskrona och bildade där en ättegren, som nu är utdöd.

Huruvida släkten fortlever i Tyskland är ovisst, men ganska troligt är, att en i Grömitz levande murare August Suel tillhör samma släkt. Hans fader var lantbrukaren Mathias Suel och hans farfader snickaremästaren Mathias Suel i Grömitz. Närmare upplysningar om hans härkomst har icke kunnat vinnas.

Tyvärr äro kyrkoböcker och handlingar i släktens hemort, i amtsrätten samt i statsarkiven i Lybeck och Schleswig, där efterforskningar företagits, så bristfulla och föga upplysande, att det hittills icke kunnat med visshet fastställas, huru de i Tyskland förekom-

mande släktgrenarne äro förbundna med varandra. Icke heller har släktskapen mellan de två till Sverige utvandrade släktmedlemmarne kunnat med säkerhet bestämmas och av samma grund har det icke lyckats finna många leder av dessas förfäder. Kommande forskningar kunna kanske giva bättre resultat.

Av denna anledning kommer här att behandlas endast de släktgrenar, som utvandrat till Sverige, i den utsträckning, de för närvarande äro kända.

* *
*

TABELL N:o 1.

[1]. *Hinrich Suel* föddes i Grömitz antagligen på 1650-talet. Hans föräldrars namn äro icke kända. Han torde varit skeppare och kanske även fiskare. År 1686 erlade "fiskaren Hinrich Suhl" 24 mark i garntull för 16 garn. Han var även ägare av en stor-gård i Grömitz och efter 1696 av ännu en stor-gård, som förut ägts av Jochim Suel den yngre, som avled i maj 1696. Huru han var befryndad med denne Jochim är icke känt.

Hinrich Suel dog 1698 och begrovs den 15 april i Grömitz. Han var först gift med en hustru av obekant namn, som, efter att hava fått ett dödfött barn, dog 1684 och begrovs den 9 maj. Han gifte sig för andra gången den 19 februari 1685 med *Lucia Meyer.* I detta äktenskap föddes 5 barn.

Barn i första giftet:

[2]. Ett barn, dödfött d. 7. 3. 1684.

Barn i andra giftet:

1:o. [3]. *Hinrich,* f. 23. 9. 1687, begraven 31. 10. 1742. Han var skeppare och ägare efter faderns död av dennes tvänne storgårdar, av vilka den ena hade gästgivare rättighet. Gårdarne beskrivas vara de bästa i amtet. Han torde varit den skeppare Hinrich Suel, som i Malmö handlingar från 1714 omtalas hava med sin galioth "Danabaum" gjort flere resor mellan Lybeck och Malmö medförande allahanda varor företrädesvis för brodern Frans. Han åtföljdes därvid av en båtsman bärande samma namn som han, och var denne kanske den skeppare Hinrich Suell, som senare för en tid bosatte sig i Landskrona och där blev stamfader för en ättegren, vilken längre fram beskrives.

Skepparen Hinrich Suell omtalas även 1714 flere gånger som dopvittne tillika med sin svägerska Anna Catharina Stein, brodern Frans' hustru, vid döpelseakter i Malmö. Barndop och bröllop voro bland stadens förnämsta nöjen på den tiden.

Hinrich Suel var gift och hette hans hustru *Elisabeth*. Elisabeth "Suhlen", såsom hon kallas i en handling, överlevde sin man och levde ännu 1766. Då de voro barnlösa, togo de vid brodern Thomas död 1730 till sig dennes båda föräldralösa barn Hindrich och Ernst Hinrich. Änkan, som blev ensam ägarinna till mannens gårdar, lät mannens brorsöner sköta dem och sedan den äldste 1748 avlidit, fick den yngre Ernst Hinrich ensam förvalta dem. Han fick dem senare i arv.

2:o. [4]. *Frantz*, döpt i april 1689, † 29. 4. 1748, *se tab. 2.*

3:o. [5]. *Thomas*, f. 11. 9. 1691, † 23. 1. 1730, *se tab. 13.*

4:o. [6]. *Cathrin Lisbeth*, döpt 9. 2. 1694.

5:o. [7]. *Margret Christin*, döpt 7. 6. 1696, levde ogift i Grömitz 1730.

TABELL N:o 2.

[4]. *Frantz Suell* (son av Hinrich Suel och Lucia Meijer tab. 1) föddes i Grömitz 1689 och döptes i april.

Efter studier och läroår i Lybeck blev han köpman och erhöll borgerskap som sådan därstädes. Driftig och vidsynt, som han var, inledde han tidigt handelsförbindelser med utlandet och även med Malmö och med den där bosatte, tyskfödde, Ernst Hinrich Stein, som då var den stadens förnämste handlande. Sedan Stein avlidit 1709, fortsattes dock denna förbindelse med huset Stein, för vilket Steins änka Catharina Pedersdotter Tinkel trätt i spetsen. Då emellertid även hon efter några år avled den 12 sept. 1711 och Malmö magistrat vid samma tid lät stänga den Steinska boden och lägga kvarstad på och försegla all husets egendom på den grund, att Stein ingått borgen för akademiräntmästare Barchman i Lund, hos vilken en balans blivit funnen, ansågo Steins utländska kreditorer det nödigt, att personligen eller genom ombud inställa sig i Malmö, för att bevaka sina intressen. Bland dessa kreditorer var även Frantz Suell.

Vid den granskning av ställningen, som företogs, och varvid denna befanns både god och solid, intog Suell en ledande roll, och tack vare hans framställning enades man, att begära det kvarstaden skulle hävas och att huset skulle förestås tills vidare av makarne Steins äldsta dotter, den unga *Anna Catharina Stein*, som, född den 25 april 1694, vid denna tid sålunda endast var något över 17 år.

Suells motiv härtill var väl i första rummet, att han med sitt skarpa affärsgeni genast uppfattat husets soliditet och stora utvecklingsmöjligheter, men i andra rummet den skatt, han funnit och snart även vunnit i den oemotståndligt fagra och samtidigt kloka och praktiska Anna Catharina Stein. De unga tu blevo snart förlovade och Suell återvände till Lybeck endast för ordnandet av sina därvarande affärer i och för överflyttning till Malmö. Denna ägde rum redan tidigt på våren 1712 och det oaktat pesten härjade detta år, eller kanske just därför, på det han måtte vara sin käraste nära och kunna stå henne bi.

Sedan han erhållit tillstånd att slå sig ned i Malmö som handlande, tillsvidare utan burskap, firade han den 25 juli 1712 sitt bröllop med sin trolovade hemma i Steinska huset — nuvarande Berghska huset på hörnet av Kansli- och Kyrkogatorna. Detta hus, som han nu övertog, jämte de Steinska affärerna och andra fastigheter, blev för framtiden hans hem och där hade han sin butik och sitt kontor.

Hans hustru var honom att börja med ett utmärkt stöd i affärerna, vilka hon i botten kände till. Då Suell vid sin ankomst till Malmö icke var mäktig svenska språket, kan man förstå huru värdefullt detta stöd var för honom. Om han med hustruns hjälp vann framgång i sin affärsrörelse, hade han ännu mera att tacka henne för den familjelycka, han i rikt mått undfick.

I äktenskapet föddes sju barn, av vilka dock de tre avledo i späd ålder och äldste sonen två år efter modern. Det harmoniska och lyckliga förhållandet makarne emellan hindrade dock icke att en orsak till stort bekymmer tidigt inträdde däri. Det var hustruns efter några år framträdande, nedärvda, svaga hälsa, vilken även gick igen på barnen. Efter elva års äktenskap och vid endast 29 års ålder avled Anna Catharina Stein den 20 maj 1723 efterlämnande sin man i en sorg, som aldrig vek helt ifrån honom. Suell lät begrava henne i Caroli kyrka i graven n:o 2, belägen vid den nordliga gången näst östligast och intill kyrkomuren. Denna grav, som han köpt av professor von Döbeln, blev sedan familjens gravplats, ända tills de första årtalen av 1800-talet, då den yngre Frans Suell lät för sin familj inreda en ny grav utanför kyrkan alldeles invid den gamla.

* *
*

Det var icke nog för Frans Suells verksamhetslusta att innehava den gamla Steinska affären, oaktat han betydligt utvecklade den

och förenade den med en ansenlig lånerörelse och skeppsrederi. Den stora administrativa och organisatoriska förmåga, han ägde, jämte hans rastlöst företagsamma temperament drev honom framåt att söka nya vidgade arbetsfält.

Redan på hösten 1712 fick han av magistraten erbjudande att på arrende övertaga rådhuskällaren, som av sina hittillsvarande innehavare blivit uppsagd. Han antog genast detta erbjudande, fast det kom att dröja mer än ett halft år, innan han tillträdde källaren på grund av bråk från de gamla källarinnehavarne, vilka endast velat prässa ned hyran och nu, ångrande sig, knappast kunde fås ut ur lokalen. Det var också, och förblev än mer, en mycket inbringande rörelse. Sedan Suell inköpt de då framför rådhuset liggande små bodarne och prydligt ombyggt dem att brukas i förening med källaren, innehade han denna under sin livstid. Ja, den gick till och med så gott som i arv ända till hans sonson. Källaren sköttes av en vinkypare och Suell höll här ett lager av vin, vars årliga värde uppskattades till 20,000 dl. smt.

* *
*

Några år senare torde Suell, som nu ansåg sin ställning i Malmö konsoliderad, hava upphört med sin handel i Lybeck, som han dittills funnit fördelaktigt att bibehålla. Samtidigt uttog han 1714 burskap som handlande i Malmö. Han lyckades snart nog skaffa sig ett gott anseende och förtroende i staden, ehuru han hade att kämpa mot många utslag av avund och ovilja från en stor del av handelskårens sida. Man hade svårt att förlåta utlänningen, att han med sina nya manér skulle överflygla de gamla affärerna. Att han det oaktat förvärvat aktning, kan man se av de uppdrag, han erhöll. Sålunda blev han 1716 förordnad att jämte en annan av stadens största köpmän, Josias Hegardt, hava uppsyn och omsorg om bryggornas underhåll d. v. s. hamnen. Ävenledes blev han vald till ledamot av stadens äldsta.

Genom sin goda tillgång på kontanter gjorde han medelst utlån många sig förbundna. Bland dem var även Kronan. Naturligtvis kunde den affärsstagnation och valutabrist, som förorsakades av Carl XII:s olyckliga krig och införandet av myntteckenen, icke undgå att menligt inverka på såväl Suells, som andra dåtida affärsmäns ställning. Att Suell därigenom förlorade hela sin förmögenhet och stod på fallrepet, såsom av en författare angivits, är lika oriktigt, som

uppgiften att detta skulle varit anledningen till den affärernas intrassling, som förefanns vid hans död — c:a 30 år efter myntkraschen. Han hade det väl svårt en tid, enär räntorna kommo trögt in eller icke alls, men han torde varit bland dem, som, icke minst tack vare sina utländska förbindelser, förstod att klara sig och hålla affärerna flytande.

Från denna tid, 1716, finnes om Suell, en nog så intressant anekdot, som här skall anföras i sammandrag.

Suell skulle icke hava fogat sig efter Konungens påbud om vissa förmögenhetskontributioner, vilka bestått i att alla enskilda förpliktigats utlämna sitt silver mot mynttecken. Anklagad för att hava dolt undan en del av sitt silver, hade han blivit inspärrad på Malmöhus slott. Sedan hans unga hustru förgäves sökt audiens hos Kung Carl i Lund i syfte att söka utverka benådning, men icke blivit mottagen, säges Suell hava lyckats erhålla överkommendantens tillstånd, att få färdas till Lund, för att själv till Konungen framlämna en böneskrift. Enär färden dit enligt sägnen skett till häst, hade han efter ankomsten, utmattad av ridturen och försvagad av den insupna fängelseluften och kosten, under den långa väntan på företräde fallit i sömn i antichambren. Då Kung Carl strax därefter passerat igenom denna samt varseblivit den sovande mannen och hans böneskrift, som glidit ur hans hand ned på golvet, berättas Kungen hava tagit upp papperet, genomläst det och sedan skrivit något därpå, varefter han åter placerat skriften på golvet framför Suell, samt avlägsnat sig efter given befallning att ingen fick lämna Suell meddelande om det skedda, och att han vid uppvaknandet skulle tillsägas, att Konungen icke ville mottaga honom. Efter att så skett, förmäles Suell hava stoppat böneskriften obesedd i fickan och återvänt till Malmö med förtvivlan i sinnet. Vid Malmö stadsport hade såväl kommendanten, som genom kurir underrättats om det inträffade, som även Suells närmaste och vänner inväntat honom. Stor skulle häpnaden och glädjen hava blivit hos Suell, när han på kommendantens uppmaning tagit fram böneskriften och läst Konungens anteckning därå: Bifalles Carolus.

Historien är ju så vacker, att det nästan är skada att nödgas framhålla den som endast varande en anekdot, men den torde sakna historiskt underlag.

* *
*

Efter noggranna undersökningar och beräkningar beslöt Suell 1726 att anlägga en tobaksfabrik i Malmö. All tobaksfabrikation hade då

legat nere i Malmö sedan slutet av år 1703, då Suells svärfar Ernst Hinrich Stein, som jämte intressenter haft monopol därpå, slutade upp därmed. Suell inlämnade nu till kommerskollegium ansökan om en dylik anläggning. Efter ett oväntat motstånd från ett konsortium, bestående av flertalet av de mera framstående köpmännen i staden, vilka av avund icke ville unna Suell denna förmån, utan sökte tillvälla den åt sig själva, lyckades han omsider den 26 juli sagda år erhålla privilegium på ett så kallat "tobaksmanufaktori", varvid dock handlanden D. Sölschier med konsorter samtidigt erhöllo ett liknande privilegium. Sju år senare, 1733, uppdök ytterligare en konkurent, då handlande Mathias Morsing ävenledes fick ett privilegium. Alla tre privilegiinnehavarna uppsatte och bedrevo var för sig sin fabrik — med omväxlande framgång. Den av dessa fabriker, som sköttes och gick bäst., var den av Suell ägda. Den tog snart loven av de andra, vilka därav funno sig föranlåtna, den ene efter den andre, att förena sig med Suell och uppgå i kompaniskap med honom. Nu var det han som föreskrev sina villkor, varigenom han blev så gott som allenarådande beträffande skötseln. De således förenade tobaksfabrikerna inhystes i gården n:o 341 vid Adelgatan, där nu Malmö Sparbank ligger. Suell, som förut inköpt huset, sålde det 1742 till bolaget. Han förvärvade efter hand de flesta lotterna i detta företag, som i hans hand uppdrevs att bliva en god inkomstkälla.

* *
*

På grund av att affärerna fingo allt större omfång och enär Suell ofta nödgades vara borta på affärsresor, behövde han en pålitlig person, att övervaka affärernas skötsel, och som kunde föra hans talan vid de många rättsmål, som särskilt lånerörelsen föranledde. År 1729 upptog han därför till kompanjon sin yngste svåger Lorentz Stein, en 25 års ung man, som efter avslutad köpmansuppfostran just hemkommit från utlandet. Detta kompaniskap varade till 1740, då Stein utträdde ur firman, vilken under nämda tid benämdes Suell & Stein. Från och med Steins utträde ur firman torde äldste sonen Ernst Suell biträtt fadern, varjämte landsfiskal Hans Borgström, som några år senare blev gift med Suells dotter Chatharina Margaretha, övertog de juridiska ärendena.

* *
*

Av betydande omfång voro Suells fastighetsaffärer. Han köpte många gårdar och jordar. Bland dem skall nämnas den stora gård vid Adelgatan, där Tunnelns restaurantlokaler nu äro inhysta Hans fastighetsköp voro säkerligen förmånliga, men därmed och tillfölje hans industriella företag fastlåstes stora summor, så stora att, då kristider kommo vid tiden för hans död, och hans låntagare tillfölje därav ej kunde honorera sina förbindelser på förfallodagen, hans finansiella ställning kunde anses kritisk. Häri och ej i Carl XII:s nödmynt får sökas, såsom även förut antytts, orsaken till det efter hans död befintliga affärstrasslet, som förövrigt blev lyckligt uttrett.

* *
*

För att visa hur mångskiftande Suells verksamhet var, skall här nämnas, att han hade även kvarnaffär, såsom ägare sedan 1726 av en väderkvarn på Södervärn. I kompani med annan Malmköpman innehade han under en följd av år sedan 1719 det lukrativa arrendet av stadens bro-, mätare, våg-, och stämpelpängar. Än vidare var han intressent i sill och kabeljoufisket vid Käringön nära Göteborg.

* *
*

Limhamns kalkbruk, som innehafts av Suells svärfader Ernst Hinrich Stein, torde vid dennes död 1709 hava blivit nedlagt, men återupptogs av Suell. Han understöddes härvid av Kronan, enär det ansågs, att kalkbrukets bedrivande var av vikt för fästningsverken i Skåne. Den 29 november 1728 skatteköpte han bruket mot sexton års frihet från utskylder och 80 dalers smt. ränta. Den dittills utgjorda räntan hade utgjort 225 daler smt. Särskilt från och med följande året lade han ned ett betydande arbete och kapital på detta bruk, för vilket han lyckades få en god omsättning och en avsevärd avkastning. Vid han död blev det också taxerat till ett värde af 5000 daler smt.

Ett annat bruk, som Suell ägde och ledde, var Lomma tegelbruk. Detta hade han själv anlagt. Visserligen hade schoutbynachten Ankargrip redan 1682 fått privilegium på och anlagt ett tegelbruk vid Lomma, men det blev nedlagt under Carl XII:s krig. Härefter låg platsen öde tills Suell år 1731 vidtog nödiga åtgärder för att få läga fång å densamma, Han införskrev en tysk bruksmästare och lät i samråd med denne anlägga ett efter tidens fordringar modernt tegelbruk. Han offrade stora pänningsummor och mycket arbete och

omtanke för att få det i gott stånd. Brukets drift uppbraktes av honom till en ganska betydlig årlig omsättning. Den 4 maj 1733 blev det under skatterätt överlåtet till honom. Det blev vid hans död taxerat till 4000 daler smt.

* *
*

Ett av Suell planerat företag var inrättandet av en sockerfabrik i Malmö. Han torde hava prioritet för denna plan. Det var 1740 han gjorde ansökan om tillstånd härtill och hade han därvid magistratens och borgerskapets tillstyrkande. Tyvärr gick planen om intet på grund av att det redan beviljade Sahlströmska privilegiet i Göteborg och Ronneby utgjorde ett obevekligt hinder.

En annan samhällsnyttig plan av Suell var det, han 1745 framlade om upprättandet av ett lotteri till förmån för Malmö latinskolas ombyggande. Förslaget, som inom samhället väckte livlig genklang, kom aldrig till utförande på grund av motstånd på högre ort.

* *
*

Den idoge och ovanligt driftige mannen blev stoppad i sin rastlösa verksamhet, då döden träffade honom vid 59 års ålder den 29 april 1748.

Han begrovs i familjegraven i Caroli kyrka.

Barn:

1:o. [8]. *Hinrich*, f. 17. 5. 1714, † 1. 9. 1725.

2:o. [9]. *Ernst Hinrich*, f. 5. 6. 1715, † 4. 1. 1717.

3:o. [10]. *Catharina*, f. 25. 9. 1716, † 5. 10. 1716.

4:o. [11]. *Ernst*, f. 10. 6. 1718, student i Lund 1729, blev efter avslutade studier, även i utlandet, biträde å faderns kontor samt efter dennes död delägare i och chef för firman Frans Suell, sedan barndomen mycket sjuklig avled han ogift vid 32 års ålder den 24. 11. 1750.

5:o. [12]. *Nicolaes*, f. 7. 1. 1720, † 19. 11. 1760, *se tab, 3.*

6:o. [13]. *Catharina Margaretha*, f. 4. 3. 1721, † 6. 6. 1785, gift 1743 m. landsfiskalen i Malmö, Hans Borgström, f. 4. 6. 1703, † 14. 1. 1753.

7:o [14]. *Lovisa Maria*, f. 11. 7. 1722, † 1. 12. 1723.

TABELL N:o 3.

[12]. *Nicolaes,* eller Niclas (son av Frans Suell och Anna Catharina Stein, tab. 2) föddes i Malmö den 7 januari 1720. Jämte sin äldre broder Ernst åtnjöt han under sin faders handledning en ovanligt omsorgsfull uppfostran. Redan vid 9 års ålder blev han samtitidigt med brodern år 1729 inskriven som student vid Lunds universitet, där han fick läsa skolläxor för en præceptor, tills han hunnen högre ålder blev mogen för friare studier. Under ferierna fick han göra sina lärospån i handelsväsendet först i faderns bod och senare å dennes kontor. Efter avslutade universitetsstudier skickades han

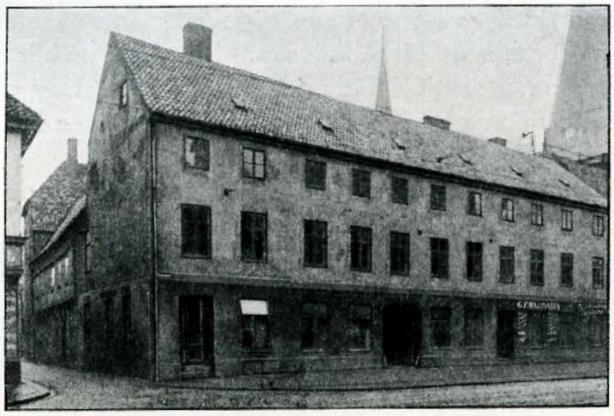

Huset n:o 217 vid Östergatan.

utomlands. De länder, han fick besöka, voro Tyskland, England och Frankrike. Genom faderns förbindelser bereddes honom anställning i köpmanshus i dessa länder och gällde det där att arbeta och sätta sig in i de olika ländernas förhållanden och lära språket. Efter att med utmärkta betyg hava genomgått sin utbildningskurs, hemkom han 1742 och ingick att börja med på faderns kontor. Då han emellertid önskade gifta sig, en plan som livligt understöddes av fadern, sökte han och erhöll den 18 september samma år burskap som handlande.

Fadern upplät åt honom sin ägande gård n:o 217 vid Östergatan på hörnet vid Mäster Nilsgatans västra sida, där sparbanken Bikupans hus nu är beläget. Här hade Nicolaes Suell sin affär på nedre botten och sin bostad i andra våningen. Den å avbildningen här ovan synliga tredje våningen var på den tiden vindsvåning. Han

förblev bosatt här för hela sin livstid och det var i detta hus, hans son Frans, som med tiden blev en av Malmös märkesmän, blev född.

Niclas Suell hade endast i sex år bedrivit sin handel, då fadern avled, varigenom han blev delägare i faderns vidlyftiga affärer. Den äldre hrodern Ernst inträdde emellertid som chef för huset, varför Niclas föga befattade sig därmed under den tid av c:a 2 1/2 år brodern överlevde fadern. Sedan den sjuklige och oftast sängliggande Ernst Suell avlidit den 24 november 1750, blev det Niclas tur att övertaga styret för huset Frans Suell. Redan vid faderns död var ställningen åtskilligt intrasslad på grund av att dels så stora kapital voro fastlåsta i de olika företagen, dels dåliga konjunkturer inträtt och därmed förenade svårigheter att få in räntor och förfallna lån. Tillfölje Ernst Suells svaghet hade föga eller intet under hans tid vidgjorts för att reda ut förhållandena. Till råga på allt hade i april 1750 en eldsvåda utbrutit i fädernegården. En del av denna lades i aska varjämte många dyrbarheter och däribland även handelsböcker samt dokument blevo lågornas offer.

Någon boupptecknin eller arvskifte efter fadern hade icke medhunnits, varför det nu blev en av Niclas Suells första plikter att sörja för att detta blev upprättat. Det tog lång tid ej minst på grund av den genom eldsvådan uppståndna villervallan, så att först den 6 december 1751 kunde boupptecknin förrättas. Boets säkra tillgångar befunnos då utgöra 81,478 daler smt, varemot förefunnos skulder till lika stort belopp. Det fanns emellertid osäkra fordringar till ett bokfört värde av 162,411 daler, men huru mycket av dem kunde fås in, stod i vida fältet. På grund av denna boets, som det tycktes, hopplösa ställning, avsade sig systern Catharina Margaretha Suell och hennes man landsfiskal Hans Borgström sin arvsrätt mot att Niclas Suell förband sig att reda ut boet och ansvara för all dess gälld.

Niclas Suell åtog sig oförskräckt detta och fattade med säker hand tömmarna. Med goda kunskaper förenade han ett klart förstånd och en energi, som ej kunde kuvas av den svaga fysik och ständiga sjuklighet, även han från ungdomen hade att dragas med. Han lyckades över förväntan väl att småningom avveckla svårigheterna, varvid han att börja med tillgrep utvägen att realisera en del av boets fastigheter. Härigenom fick han behövliga kontanter och rådrum, varefter han målenligt grep sig an att sätta de olika affärerna i tillfredsställande skick och uppdriva deras avkastning. Han lyckades inom några år komma i en synnerligt god ställning, så att hans affärshus fick anseende att vara det förnämsta i staden och ett av de betydligare i landet.

Vad han övertog efter fadern förutom fordringar var handelsrörelsen, i minut och en gros, med stora tillhörande lager, skeppsandelar, rättigheten till stadskällaren med tillbyggnad åt Stortorget jämte ett stort lager av vin, största parten i tobaksfabriken med dess fastighet, flere stadsfastigheter och jordar, Limhamns kalkbruk och Lomma tegelbruk.

* *
*

Suell hade ett ovanligt vinnande sätt. Hans person och karaktär voro i hög grad förtroendeingivande. Han var också mycket populär i vida kretsar. Innan hans sjuklighet tog överhand och för alltid band honom vid sjukbädden, hade han många förtroendeuppdrag. Sålunda blev han 1742 löjtnant vid borgargardet, 1746 bisittare i kämnersrätten, samma år skattesättningsman, vilket förnyades åtskilliga år, och 1744 ledamot av stadens äldste. Den 9 februari 1754 utsågs han enhällig till förman för stadens äldste och strax därefter jämväl till förman för handelssociteten. Han åtog sig denna syssla under förbehåll, att dessutom utsågs en vice förman, som vid behov kunde vikariera för honom, enär han var en sjuklig man. Denna begäran bifölls och på hans förslag tillsattes en vice förman, vilket Suell kom att ångra, ty den sålunda utsedde blev Suells avundsman och hätske motståndare, som icke skydde något medel för att bortintrigera Suell och göra livet surt för honom, Efter åtskilliga småaktiga och försåtliga angrepp, varvid Suell stöddes av magistraten och många redliga medborgares uttalade förtroende, tröttnade han på den otack, han på visst håll mött, varför, då de utståndna ledsamheterna även hårt tagit på hans svaga hälsa, han den 9 december 1758 inför magistraten avsade sig förmanskapet och samtidigt alla andra förtroendesysslor.

* *
*

Om Niclas Suells affärsverksamhet skall här i korthet meddelas något.

Tobaksfabriken bedrevs under hans tid fortfarande i gården n:o 341 vid Adelgatan, nu Malmö sparbanks gård. Tillverkningen och omsättningen ökades betydligt, så att årstillverkningen 1757 uppgick till närmare 6000 dalers värde.

Källarrörelsen i rådhuskällaren bedrevs med en s. k. källargesäll som föreståndare i en betydande utsträckning och omfattade icke

blott utskänkning på stället, utan fullständig handel med vin och öl till avhämtning. Vinhandeln inskränkte sig icke till endast Malmö, utan berörde även andra städer och landsorten, där såväl gästgivaregårdarne, som herresätena provianterade från den välkände rådhuskällaren.

I Lomma vidmakthöll Suell de av fadern gjorda anläggningarna ock utvecklade tegelfabrikationen. Vid hans död blev tillfölje därav detta bruk värderat till 2000 dalers högre värde än det hade, då han mottog det, d. v. s. 50 % värdeförhöjning.

Även Limhamns kalkbruk undergick under hans ledning förbättring och utveckling, så att det fick en värdeförhöjning av 1000 daler.

Handels- och rederirörelsen skötte han ordningsfullt och klokt, så att de gåvo riklig vinst.

* *
*

Suell hade för sig och sin familj inrett ett vackert sommarhem å förstadsegendomen Terningholm, som han köpt av fadern år 1748 för 2000 daler. Stället hade förut ägts och anlagts av hans morfader Ernst Hinrich Stein, men blev både utvidgat och förskönat av Niclas Suell. Där trivdes han bäst. Lugnet och luften bekom honom väl och han kunde där, fri från affärsbekymren, få hängiva sig åt sin lust för lantliga sysslor och trädgårdsskötsel samt sin passion för blommor. Han var allt något av en naturdyrkare och känslig svärmare vid sidan av den krasst materialistiska verksamhet, vartill han av ödets lek blivit satt som en ledare. Men denna dyrkan ledde honom aldrig på avvägar. Hans ovanligt stora intelligens, parad med en sund och praktisk blick för livets realiteter, hjälpte honom att med jämnvikt taga världen sådan den är.

På Terningholm idkade han ett rationellt lantbruk på höjden av dåtidens utveckling, men framför allt anlade han och vårdade en utmärkt blomster-, frukt- och köksväxtträdgård samt en dyrbar och vacker parkanläggning. Härför införskrev han en massa utländska växter och trädslag, varvid han icke skydde varken kostnader eller möda. Det var honom ett kärt besvär att med sin trädgårdsmästare, som han skaffat från utlandet, planera och experimentera för att få sin omhuldade trädgård och sitt plantage i mönstergillt skick.

Den samtida författaren Anders Tidström berömmer Suell härför i sin reseskildring "Resa i Halland, Skåne och Blekinge 1756". Han skriver om honom: "Herr Niclas Suell är den förste i Sverige, som

äger merit och heder av saffransplantage. Det som först uppväckte hans nyttiga curiosité härtill var berättelsen att denna ört växte i Köpenhamn, som ligger under detta climat. Då Herr Suell, icke utan möda och kostnad, skaffade sig ett qvantum lökar från England, nedsattes ett parti därav i juni månad och övriga gömdes till följande år. Det lyckades rätt väl. Äkta kastanjer, som nu uthärdat en vinter, har Herr Suell planterat och även förleden December utsatt ett vackert parti, 4 à 500 stycken, genom frö och överhöljt dem med gödsel att conservera dem mot vintern. Herr Suell berättade sig förutan annat här ha en plantage av Canariepil till 3 à 400 stycken, som lär vara den bästa pilart vi äga. Herr Suell är en literat man, har god insigt i plantekonsten och lanthushållningen och även goda principer i chemien och mycken håg och lust till nyttiga försök till allmänhetens eftersyn här på orten, men största skada att han är en sjuklig man. Aberlin eller Abelträd från Flandern, som växer ganska fort och frodigt och står i 20 år, hade Herr Suell i spekulation att plantera här vid Malmö".

* *
*

Som barn hade Niclas Suell och hans syskon efter moderns död vid sidan av faderns omsorger tagits om hand och åtnjutit ett kärleksfullt stöd av deras moster Maria Elisabeth Stein, som var gift med stadssekreteraren, senare justitieborgmästaren Henrik Falkman. Det Falkmanska huset blev ett andra hem för de moderlösa barnen, isynnerhet då fadern ofta nödgades långa tider vara på resor. Härigenom uppkom från barnaåren en stark vänskap mellan barnen i de två hemmen, som fortsattes även vid mognare ålder. Denna utvecklades särskilt mellan Niclas Suell och den yngre Henrik Falkman. År 1756 fäste Suell denna sin kusin och vän ännu närmare vid sig genom att göra honom till bokhållare på sitt kontor. Falkman blev snart hans högra hand i alla hans affärer och allt eftersom Suell med åren blev allt svagare, så att han den sista tiden av sitt liv var nästan beständigt sängliggande, fick denne helt bära arbetets börda och bliva den verkställande av de order och planer, vilka gåvos eller uttänktes av den andligt fortfarande spänstige sjuklingen. Huru högt denne ställde Falkman, framgår därav att, då han efter en svårare sjukdomsattack den 6 augusti 1760 upprättade sitt testamente, han förordnade att Falkman efter hans död skulle taga om hand barnens avvittrande jämte handelsrörelsen och andra affärer. Av detta testamentes övriga bestämmelser skall här framhållas att Terningholm tilldelades hans

hustru, Limhamns kalkbruk sonen Frans och Lomma tegelbruk dottern Anna Maria.

Niclas Suell överlevde sitt testamentes uppsättande något mer än tre månader. Den 19 novembek 1760 kom döden, befriaren från hans långvariga lidande.

* *
*

Niclas Suell trolovade sig strax efter sin hemkomst från utlandet 1742 med *Catharina Helena Weijer* och firade sitt bröllop med henne den 2 oktober samma år. Helena Weijer, som var dotter av handlanden i Malmö Jöran Weijer och Maria Faxe, var född den 4 januari 1722 och tillhörde på fädernet en gammal ansedd köpmansfamilj, vars medlemmar i åtskilliga släktled tillhört kretsen av Malmö främste borgare på grund av duglighet, förmögenhet och släktförbindelser, samt på mödernet en icke mindre ansedd prästsläkt. Då Jöran Weijer dessutom var en förmögen man, var partiet ett gott sådant, oavsett att det ingåtts av böjelse.

I äktenskapet föddes fem barn, av vilka de 3 tidigt avledo. Äldsta barnet, sonen Frans, var lyckligtvis ett friskt sådant och en glädjekälla för föräldrarna och farfadern. Makens med åren tilltagande sjuklighet var en hård prövosten för Helena Weijer, som troget och ömt vårdade honom in i det sista. Hans bortgång var ett svårt slag för henne, från vilket hon aldrig helt hämtade sig, även om hon med tiden lät trösta sig.

Henrik Falkman, som efter Suells död med kraft och klokhet övertog och skötte sterbhusets anglägenheter, blev ett omistligt stöd för den av sorgen djupt nedbrutna kvinnan. Hon vande sig vid att i allt lita till honom och var utan honom alldeles hjälplös. Det föll sig helt naturligt $1^1/_2$ år efter Suells död, att hon måste taga Falkman till sin andre man, och den 2 oktober 1762 blevo de gifta.

Strax efter bröllopet övertog Henrik Falkman i eget namn de Suellska affärerna.

Falkmans förhållande till Suells barn var det aldra bästa och kärleksfullaste å ömse sidor. Hans omsorg om dem var storslagen och kanske han just däri sökte tröst för felslagna förhoppningar beträffande sitt äktenskap. Helena Weijer blev nämligen snart angripen av ett svårt nervlidande, som övergick till obotlig själssjukdom.

Helena Weijer levde i många år i detta olyckliga tillstånd, tills hon äntligen avled den 4 mars 1773.

Barn:

1:o. [15]. *Frans*, f. 9. 6. 1744, † 15. 11. 1817, *se tab. 4.*

2:o. [16]. *Jöran*, f. 13. 5. 1746, † 14. 11. 1747.

3:o. [17. *Anna Maria*, f. 3 post Episcob. 1748, † 30. 10. 1804, g. 8. 12. 1769 m. tullförvaltaren i Malmö Israel Wong, f. 1723, † 24. 12. 1783.

4:o. [18]. *Catharina Margaretha*, f. 26. 8. 1750, † 14, 6. 1751.

5:o. [19]. *Jöran*, f. 29. 7. 1752, † 2. 8. 1752.

TABELL N:o 4.

[15]. *Frans* (son av Niclas Suell och Catharina Helena Weijer, tab. 3.) föddes den 9 juni 1744. Han åtnjöt en omsorgsfull uppfostran i det burgna och fina föräldrahemmet. Den vakne och pigge gossen, som tidigt bestämdes att bliva köpman, fick redan under skolårens ferier inöva sig i handelsyrkets första grunder i faderns bod. Då han blivit några år äldre, fick han emellan studierna göra tjänst på faderns kontor och erhöll sålunda från ungdomen inblick och praktik i handelsväsendets olika grenar.

Efter det han uppnått 14 år och hunnit visa god begåvning och studielust, sändes han till Lund, där han 1758 inskrevs vid universitetet. Inackorderad hos en framstående pedagog, lektor Ivar Kraak, gjorde han under denne mentors och flera andra lärares ledning flitiga studier under flera år och förvärvade sig aktningsvärda kunskaper i skilda ämnen, särskilt i matematik och mekanik, som utövade stor dragningskraft och låg för hans begåvning.

Sedan fadern avlidit 1760, tog hans förmyndare, och snart därefter blivande stjuvfader, Henrik Falkman sig an den nu 16-årige ynglingen med faderlig vänskap och vägledde med klokhet hans vidare studier och hans uppfostrans fulländning. Efter avslutade universitetsstudier blev han skickad utomlands, där han bereddes anställning i olika handelshus och länder och fick sålunda fullständiga sin merkantila utbildning och sina språkkunskaper. Den unge Frans använde sina läroår samvetsgrannt och inhämtade därunder många lärdomar för livet samt knöt åtskilliga vänskapsförbindelser, som senare blevo honom till stor nytta. Bland dessa vänner intogs första rummet av Salomon Roosen. Denne, som redan var i mannaåldern och chef för ett stort handelshus i Hamburg, utövade genom sitt inflytande ett varaktigt intryck på den för all gott och ädelt mot-

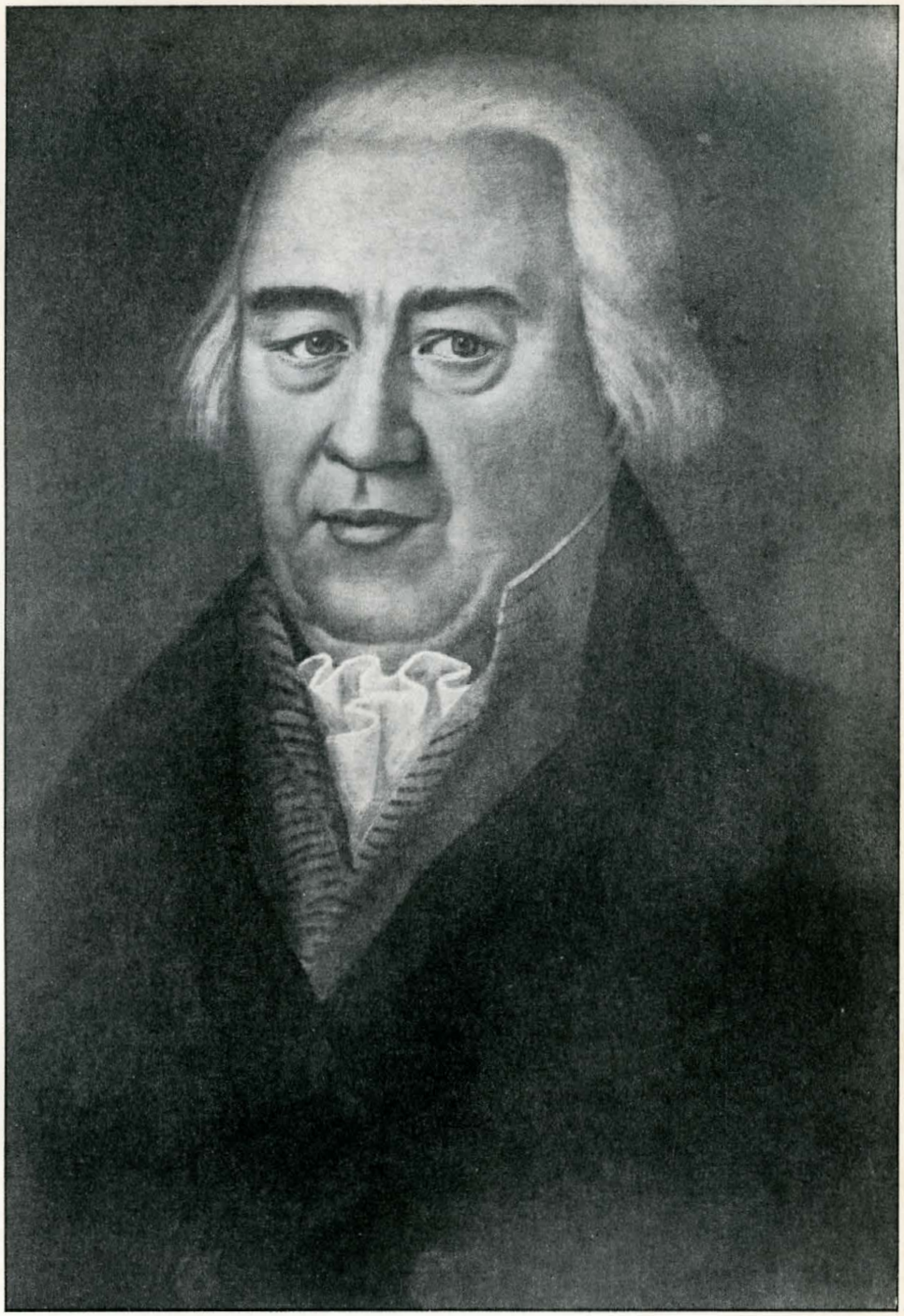

Frans Suell.

taglige unge mannen. Det blev en vänskap för livet dessa två emellan. Suell hade städse ett gott stöd i denne förmögne och inflytelserike man, som både med råd och i dåd ofta stod honom bi icke minst i bekymmerfulla tider.

Hemkommen från utlandet antogs han av stjuvfadern som bokhållare. Stjuvfadern, som 1764 förvärvat de förutvarande Suellska privilegierna på tobaksfabrikationen, bedrev numera de Suellska affärerna i eget namn. Sedan Suell under flera år dokumenterat sig vara såväl pålitlig, som skicklig, gjorde Henrik Falkman, vilken då blivit rådman, honom den 2 januari 1772 till sin kompanjon. Suell var då 27½ år.

Under firmanamnet Falkman & Suell bedrevs affären sedan gemensamt i 21 år, tills Falkman, som sedan 1793 bar borgmästaretitel, vid uppnådda 60 år behövde vila under sin återstående livstid, varför han, genom kontrakt av den 2 januari 1793, förmåddes att draga sig ut ur firman och överlämna den åt Frans Suell ensam, som sedan kontraktet blivit korrigerat och bestyrkt den 2 januari påföljande år, bedrev rörelsen i eget namn.

Vad Suell övertog, då han blev sin egen, var: tobaksfabriken med privilegier och maskiner, handelsrörelsen, lager, fordringar, fartyg och skeppsandelar, samt hälften i kopparmöllan Jernhyltan, dock med ansvar för bolagets skulder, kautioner och ingångna engagementer. Kopparmöllan försåldes dock snart.

Suell, som insatte nytt kapital i rörelsen, kunde nu bedriva den självständigt enligt mera moderna och vinstgivande former.

Suell torde dock dessförinnan även haft affärer för egen räkning ända från och med 1774, då han den 4 juni uttog burskap som egen handlande. Förutom de fastighetsaffärer, han vid den tiden gjorde, utövade han själv från 1788 skötseln av Limhamns kalkbruk, vilket tillfallet honom genom faderns testamentsbestämmelse och nämnda år utgick genom en överenskommelse från bolagsgemensamheten, under vilken eljest båda bolagsmännens fastigheter ingingo.

År 1774 ingick han med åtskilliga intressenter i ett bolag för att bilda och driva ett sockerraffinaderi. Detta bolag, som benämdes Patrioten, började 1777 sin verksamhet. Suell blev intresserad däri med 91 aktier á 500 rdr. banko och stod med stor framgång i spetsen för det sammas ledning. Ett konkurrerande sockerbolag, Svanen, blev på hans initiativ inköpt 1801, varefter båda bolagen sammanslogos till ett under namn av "Förenade sockerraffinaderierna Patrioten och Svanen". Så länge Suell levde och kunde ägna detta företag en del av sina krafter, var det en lukrativ affär.

Ungefär vid samma tid som han påbörjade sockeraffären ingick han som intressent i sin gamle väns, handlanden Anders Wiedbergs såpsjuderi, vilket från den tiden utvidgades betydligt och gav god avkastning. Dock sålde han redan 1777 sina andelar i detta företag.

Redan 1771 inköpte Frans Suell den gamla gården n:ris 518 och 519 vid Västergatan, som fordom ägts av Jörgen Kock. Det var inledningen till en rad av husköp, som företogs dels av honom och dels av firman Falkman & Suell. Utom nämda gård förvärvades småningom gårdarne n:ris 517, 520, 524, 525, 526, 527 och 528, alla i samma kvarter och utgörande en sammanhängande komplex. Hit inflyttades firmans hela affärsrörelse, fabrik, lager och kontor, för-

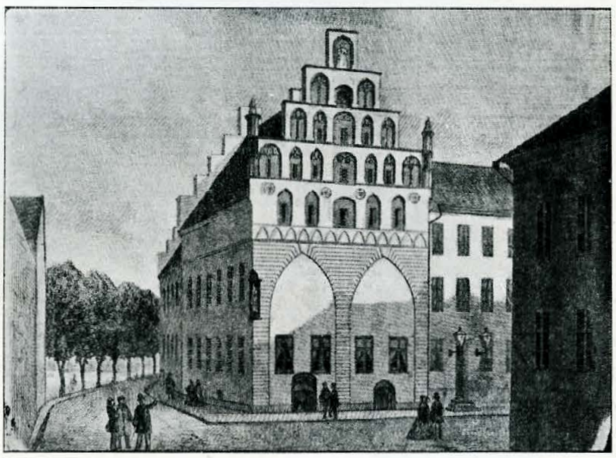

Gården n:ris 518 och 519 vid Västergatan.

utom att förstnämda gård efter genomgången reparation gav Frans Suell en komfortabel bostad, varest han allt sedan hade sitt hem.

Tobaksfabriken, som hittills bedrivits i gården n:o 341 vid Adelgatan, inrymdes nu här i nya lämpligare lokaler. Suell, som särskilt studerat tobakstillverkningen, lade från början av sitt inträde i firman särskilt an på uppdrivandet av denna industrigren. Specielt sedan han blivit sin egen införde han modernare arbetsmetoder, gjorde nya fördelaktigare inköp och åstadkom genom bättre sammansättningar och nyförvärvade eller uppfunna recept förbättrade fabrikat, som snart vunno erkännande och stor efterfrågan i marknaden. Genom insiktsfullhet och affärsduglighet lyckades han sålunda inom kort höja tobaksfabrikens anseende till kanske den främsta i landet och därigenom skapa sig en inkomstkälla, som aldrig under hans

tid tröt och som senare blev grunden till en stor förmögenhet och gav honom medel att starta andra företag.

Förutom tobaksfabriken hade firman handelsrörelse med allahanda slags handelsvaror, som kunde vara förmånligt i samband med den ganska omfattande rederirörelse, vilken ingick i affären och under Suells tid uppdrevs till den främsta i staden. Till stor del utgjordes denna handelsrörelse av salt- och spanmålshandel med kronan.

Den allmänna affärskris, som uppkom 1775, hotade även huset Falkman & Suell, men genom Suells energiska ingripande och tack vare den hjälp, han lyckades utverka hos sin vän Salomon Roosen blev faran avvärjd.

I detta sammanhang skall anföras att enligt en berättelse skulle firman Falkman & Suell denna tid vid avlåtandet av en tobaksrekvisition till Roosen av misstag hava nedskrivit en nolla för mycket, varav följden blivit att firman fått in ett ofantligt tobakslager långt utöver den vanliga förbrukningen. Detta, som kunnat bliva ruin, vändes till storartad vinst, då, tillfölje Nordamerikanska frihetskrigets utbrott 1776, tobaken helt oväntat sprang upp i ett ovanligt högt pris. Historien, vederbörligen utsmyckad med sentimentala detaljer, har godtroget berättats av flera, men den saknar historisk grund och är endast en anekdot. Sanningen torde varit att Suell haft ögonen öppna för de politiska utrikes förhållandena och därav härledande chanser. Underkunnig om utsikterna för kriget och dess inflytande på den kommande tobaksmarknaden, tack vare sina förbindelser i utlandet, har han säkerligen med Roosens löfte om utsträckt kredit i tide inrekvirerat ett ovanligt stort lager tobak. Att man i Malmö, där man då ej följde med tiden som nu, häpnade över denna stora import, är väl troligt och så har nog småstadsskvallret småningom vävt ihop anekdoten. Nej, Suell var en smart man — i detta ords bästa betydelse — och han handlade målmedvetet och djärft i förening med en beräknande beslutsamhet, som översteg hans samtidas fattningsförmåga. Han var dessutom ytterst ordningsfull och metodiskt noggrann, vadan han aldrig skulle kunnat handla så i strid med affärskotym, att han kunnat avsända en större rekvisition utskriven med *endast* siffror. Vid tanken därpå faller anekdoten ihop på sin egen orimlighet.

* *
*

Som framsynt affärsman och skeppsredare var det endast helt naturligt att Suell skulle rikta sin uppmärksamhet på behovet av en

förbättrad hamn i Malmö. Samma år, han fick borgerskap, 1774, tog han med all kraft itu med detta arbete. Sedan han fått lämplig plan för hamnbyggnaden, lyckades han snart nog genom klokt framlagda argument och, det måste särskilt betonas, genom det vinnande och övertygande i sin personlighet, att besegra allt motstånd och vinna stadens ledande män för saken. Vid de förslag i denna väg, som hittills emellanåt uppdykt, hade man icke kunnat enas. Avundsjuka och misstro hade alltid spelat in. Så hade också rätte mannen fattats. Suell var den mannen. Hans levande entusiasm för saken var smittande och förtroendet för honom var redan då odelat.

Flere olika projekt, som nu framkommo, hotade att försumpa det hela. Magistraten hänvisade de olika förslagen till handelssocieteten för yttrande. Denna tillsatte i och för detta en nämd, vari invaldes handelsmännen Gustaf Hegardt, Hans Schiuberg, Anders Wiedberg och Frans Suell.

Under Suells överlägsna ledning tog nämden, vars övriga utmärkta män förtjäna att med tacksamhet ihågkommas, med allvar och nit itu med sin uppgift och enades snart om ett förslag, som var det av Suell först framlagda med tillägg av vad som ansågs nyttigt av de andra projekten. Magistraten antog detta förslag den 17 juli 1775 och tillsatte samtidigt en nämd eller hamndirektion, åt vilken anförtroddes det beslutade hamnbyggets utförande. Suell, som naturligtvis blev insatt i direktionen, blev den ledande mannen i denna och, sedan dess förste ordförande, stadens borgmästare, efter någon tid avgått, även ordförande ända till sin död.

Den hamn, som småningom växte upp tack vare Suells oförtrutna, mångåriga arbete, var icke någon ny sådan, utan en utvidgning och förbättring av den gamla därhän att denna lämnade fullt skydd åt såväl de båtar, som mindre fartyg, vilka hädanefter kunde löpa in i den, varjämte den enligt planen medgav den kontinuerliga utveckling, som efterhand ernåddes, i den mån medel därtill kunde anskaffas.

Vad Frans Suell här uträttade till stadens fromma, uppskattades högt av samtiden, och nutiden har velat visa sin erkänsla genom resandet av hans staty invid den hamn, han skapade.

En annan verksamhet i stadens tjänst, som även den ådagalägger den aktning och det förtroende, han åtnjöt av sina medborgare, var den han utövade inom stadens äldste. Han invaldes till ledamot i februari 1775 och till vice förman i mars samma år. Dessas förman blev han 1778. På grund av sin strängt upptagna tid avsade han

sig detta uppdrag den 22 febr. 1786, men kvarstod en tid som vice förman på enträgen begäran. Som vice förman förmåddes han åter inträda den 7 mars 1789 och mottog ånyo uppdraget att vara förman den 24 i samma månad. Han önskade draga sig tillbaka 1791, men på enhällig anmodan förmåddes han att kvarstå på sin post, från vilken han dock definitivt avgick den 11 febr. 1792.

* *
*

Vid omtalandet av Suells enskilda affärsföretag intager hans fastighetsaffärer i staden ett viktigt rum. Här skall endast nämnas, att han förvärvade många gårdar och att han köpte flere av dem endast för att bispringa den förre ägaren. Vid sin död uppskattades hans fastigheter till 117,766 rdr. banco.

Frans Suells staty.

Ett om skarp affärsblick vittnande företag, som han startade, var klädesfabriken Concordia. Ett intressentskap eller aktiebolag, som det nu heter, bildades härför med ett kapital om 80,000 rdr. riksg., fördelat i lotter eller aktier om 400 rdr. Suell tog på sin anpart 112 aktier eller mer än halva antalet. Fabriken anlades 1798 och utrustades med engelska maskiner och ordnades på ett förträffligt sätt och i stor stil, så att den skulle kunna konkurrera med utlandets fabrikationer och tillgodose den svenska marknadens behov. Den leddes av en faktor under Suells överstyrelse. Fabrikens produktion lär hava varit utmärkt till beskaffenhet. Efter det en del svårigheter som i början uppstodo, blivit övervunna, gick affären bra, men efter 10 års drift nedbrann fabriken, varvid maskiner och lager blevo förstörda. Då brandförsäkring vid den tiden ännu icke blivit införd, kunde fabriken icke återuppföras, varför företaget måste nedläggas med en förlust för aktieägarne av c:a 60,000 rdr. Den största delen av förlusten föll på Suell, som bar den med jämnmod och som en grand seigneur, såsom följande berättelse visar.

Den näst störste aktieägaren i Concordia var borgmästare Henrik Falkman, som vid tiden för fabrikens förintelse var en skröplig 74

års gubbe. Han var därtill sängliggande sjuk. Vid underrättelse om olyckan tog han detta sig så nära, att hans tillstånd blev kritiskt. Då Suell fått kännedom härom, skyndade han till sin stjuvfaders sjukbädd, tröstade kärleksfullt denne sin gamle vän samt tillförsäkrade honom, att han kunde vara obekymrad för förlusten, enär han, Suell, toge på sig den samma — "ett löfte som han med vanlig ärlighet höll", säger en sonson till Falkman.

Lomma tegelbruk och Limhamns kalkbruk, av vilka han köpt det förra av systern Anna Maria och hennes man tullförvaltare Israel Wong, och han ärft det senare av fadern, skötte han omsorgsfullt. Han uppdrev båda dessa bruks tillverkning betydligt. — Invid det senare inköpte han flere frälsehemman i Hyllie socken i avsikt att söka upphjälpa den skånska modernäringen från det förfall, som den där i trakten framvisade, genom att skapa en mönstergård, vilken kunde bliva till ett föredöme. Dessa hemman bestodo av 532 tegar, vilka lågo oskiftade, spridda huller om buller in bland byns övriga hemmansdelar.

Efter mycket möda och ej obetydliga uppoffringar lyckades han besegra det oförstående motstånd, han mötte för att få sina tegar enskiftade, samt erhöll omsider 1790 laga utslag på att de blevo utlagda i två större skiften om resp. 472 och 48 tunland. På otroligt kort tid bebyggde, ordnade och uppodlade han denna egendom, som fick namnet Annætorp. Två år senare tillköpte han ytterligare ett hemman, som han anordnade till torplägenheter. Byggnader för dessa lägenheter uppfördes som en by med torg och gator, vilken kallades Stormby. Här anlade han även en skola, vars lärare bekostades av honom. Inom några år framstod Annætorp i förträfflig kultur, framvisande präktiga skördar. Med nöje lämnande sina grannar råd, upplysningar och bistånd, vann han sitt mål, att bliva ett föredöme för dem och att utså en väckelse till jordens bättre skötande och rationellare brukning. Härvidlag undgick han icke klander för att hava tillvägagått på ett hänsynslöst och egenmäktigt sätt. Ja, än starkare uttryck ha begagnats. Men då man betänker, att på den tiden var det nödvändigt, att ibland taga i med hårdhandskarna, för att få ett envist och förstockat släkte att taga reson, när det gällde dess eget bästa, att i detta fall enskiftet skedde i samfällt intresse, att Suell härför påtog sig i många fall onera, vilka ifall av lagstadgat skifte icke skolat utgå, och att han godvilligt tog på sin lott den närmast havet belägna, sämsta, i de flesta fallen för fäfot liggande, marken, varemot de redan uppodlade längre från havet

belägna och bördigare jordarne tillföllo byamännen, måste det erkännas att han handlade osjälviskt och till dessa senares obetingade förmån. Nog låg det i Suells skön att skaffa sig själv jordiska förmåner, då det kunde ske på hederligt sätt, men att sko sig på andras bekostnad, låg utom denne mans tankebegrepp. Har verkligen någon lidit förfång genom något hans åtgörande, har det säkerligen skett bona fide och utan hans vetskap.

Ännu en lantegendom skaffade han sig — Möllevången. Av en del jordar strax söder om Malmö, som han inköpte 1788, 1796 och senare, bildade han en präktig egendom om 140 tunnlands rymd. Han anlade här även en stor trädgård och park samt lät uppföra utom nödiga åbyggnader ett prydligt corps de logi. Detta utgjorde sedan hans sommarhem och hans käraste tillflyktsort. I studiet av

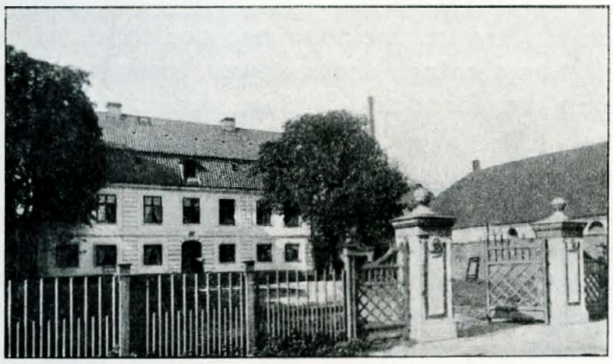

Möllevångsgården.

naturen och i sällskap med sina kära böcker — han var en stor bibliofil — kände han sig lycklig. Följande sin faders exempel skaffade han sig en utländsk trädgårdsmästare och nedlade mycket omsorg och kostnad på trädgårds- och parkanläggningarna. Även här ville han verka som ett föredöme och väcka hågen för dylika nyttiga anläggningar. Möllevångens plantskola blev också av stort värde för orten och därifrån utgingo goda uppslag till mer än en ny plantering. För att ytterligare giva tillskyndan härtill bekostade Suell utgivandet av en skrift om skogsplanteringen i Skåne. Denna utdelade han gratis åt envar intresserad.

Folklig var Suell till sin läggning och han ville därför att hans medborgare av alla klasser skulle få njuta av och deltaga i hans egen glädje över de vackra anläggningarna vid Möllevången. Han upplät därför parken för allmänheten, varför det ofta om söndagarna

var en riktig vallfärd av folk ditut. Här tilläts det att fritt ströva omkring och slå sig ned i det gröna, vilket uppskattades så mycket högre, som staden på den tiden icke hade någon offentlig park-anläggning.

Egendomligt är, att denna park, som sålunda genom ägarens välvilja redan i sin ungdom blev en kär tillflyktsort för folket, sedan blivit dess egendom.

År 1797 inköpte Suell Ryds bruk i Småland, nu Delavy. Sedan bruket, som var vanvårdat, under hans organisatoriska hand ryckts upp ur sitt förfall, ombildats och kommit i god drift, sålde han det 1805. De 8 år, han ägde bruket, voro till välsignelse för platsen, för de underlydande och för allmogen i orten.

Vid Malmö diskonts bildande deltog han däri med förståelse av en ordnad bankrörelses betydelse för näringslivets utveckling. Han blev 1803 en av dess tre direktörer och den förste till namnet, men på grund av hans många andra affärer kunde han icke disponera över tillräcklig tid för detta företag, varför han snart utgick ur styrelsen.

* *
*

Åtskilliga utmärkelser kommo Suell till del. Han kallades sålunda 1801 till ledamot av Kungl. Patriotiska sällskapet, utnämdes 1802 till kommersråd och ett par år senare till riddare av Vasaorden. Ännvidare kallades han 1813 vid Malmöhus läns hushållningssällskaps stiftande till ledamot och valdes till dess förste vice ordförande.

Frans Suell var en man med ett enkelt och flärdfritt väsen, varför han var allmänt högt värderad, samt därjämte, såsom förut antytts, av demokratisk läggning, vilket var grunden till den popularitet, han åtnjöt. Till sitt yttre var han reslig och imponerande. Han var icke vacker, men hans drag vittnade om klokhet, kraft och godhet. I vardagslag var han alltid mycket enkelt klädd i en helt grå dräkt. I denna dräkt var han känd, vart han gick, vare sig på mera officiella vägar eller på fattigmans stigar, där han älskade sprida tröst och glädje i det tysta. "Den grå mannen" var också den hederstitel, gränderna småttingar förärat honom.

Frans Suells enskilda liv var i stort sett likt hans offentliga. Hans upphöjda karaktär skaffade honom i båda fallen framgång och lycka. Naturligtvis undgick han icke motgångar och sorger, dessa livets oundvikliga gäster. Men var han anspråkslös i lyckan, tog han

sorgen som en man. Hans religiösa uppfattning var honom därvid som vid livets alla skiftningar ett mäktigt stöd. Härmed har berörts en utgångspunkt, som måste tagas med vid en betraktelse över denne märklige mans liv. Fastän han i sitt arbete ägnade sig åt allt annat än idealism samt först och främst var den praktiske affärsmannen, den klarsynte organisatorn och den beslutsamme administratorn, var han dock genomträngd av en djupt religiös känsla. Han var ingalunda ofördragsamt bigott eller sekterist, men sökte uppfylla sitt liv som sann kristen. I hemmet var tonen något gammaldags, kanske puritansk, sträng. Husandakten iakttogs noga. Till och med i arbetet satte hans religiösa stämning sin prägel, såsom man kan se av hans enskilda kassaböcker, vilka börja med bibelspråk. Hans enskilda s. k. "geheimeböcker" börja sålunda den 31 december 1793 under den beständigt återkommande överskriften "Omnia cum Deo" med följande egenhändigt skrivna ord: "Journal til mina i dag började böcker. Gud låte mig skriwa i dem med lycka och Nöije."

Suell var utrustad med en kraftig fysik, varför han ännu vid uppnådda 73 år var vid full vigeur. Han hade visserligen i många år lidit av en envist återkommande giktåkomma, men den ingav inga farhågor, varför han troddes kunna leva i många år. Men vid en så hög ålder behöver icke mycket stöta till, för att få livet att slockna. Så även i detta fall. Den plötsliga underrättelsen om diskontens fall och dess direktörers häktande grep så djupt den gamle mannen, att han några dagar därefter avled den 15 november 1817.

Jordfästningen ägde rum i St. Petri kyrka under ovanligt högtidliga former och under deltagande av så gott som hela staden. Vid sorgeakten utdelades ett kväde av Esaias Tegnér, som var en av den dödes vänner. Första versen lyder så:

"Tvivlar du på redlighet och ära
— Tvivlet därpå dagens lösen är —
Stig till graven! Låt dess röst dig lära,
Att de begge nyss ha funnits här."

Stoftet nedsänktes efter jordfästningen i den familjegrav, han själv låtit anlägga invid Caroli kyrkas mur på nordöstra hörnet, gränsande intill den gamla Suellska graven vid kyrkomurens innersida. Här läto sörjande medborgare resa en gravsten, å vilken inristades samma ord, de förut låtit anbringa å sarkofagens plåt:

"Frans Suell var en man med moget förstånd, ädelt hjärta, osviklig redlighet, sann medborgerlighet, varm människokärlek; med stor

förmögenhet, förvärvad genom omtanke och flit, använd till gagnande inrättningar; sin födelsestads prydnad och stöd; de sinas glädje; de fattigas fader; i livet lycklig och nöjd; — i döden saknad och begråten av en talrik familj och av samhället."

Dessa ord av samtida utgöra ett kraftigt vittnesbörd om huru högt Frans Suell var skattad, då han levde. Sådana vittnesbörd finnas flera av enskilda och korporationer. Sådana voro även de förtjänta, ej eftersträvade utmärkelser, som kommo honom till del. Han var redan i sin livstid den kände och erkände stormannen, och efter hans död har han med erkänsla blivit ihågkommen. Hans rykte har icke efter hans död blivit förstorat. Envar, som samvetsgrannt fördjupar sig i studiet av hans ädla själsliv och betydande livsgärning samt med förståelse väger de insatser, han givit i livet, torde säkerligen komma till det slutresultatet, att han ingalunda är överskattad i vare sig samtid eller nutid. Nog hade han väl sina fel. Vilken människa är utan? Men om fel kunna upptäckas hos honom, överskyldes de helt säkert av förtjänster.

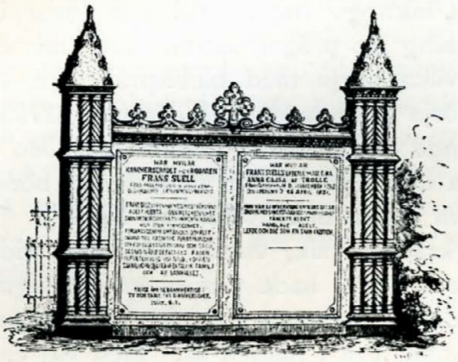

Frans Suells gravsten.

* *
*

Frans Suell hade i sin livsuppfattning och även för övrigt i sin verksamhet, och icke minst i en vacker filantropisk sådan i det tysta, ett gott och harmoniskt stöd i sin hustru. Den 27 juli 1774 ingick han äktenskap med *Anna Catharina av Trolle.* Hon, som var dotter av överinspektoren vid lanttullen i Skåne Georg av Trolle och Elsa Christina Ekholm, föddes den 13 december 1753 i Stockholm. Genom faderns tjänsteförflyttning till Malmö blev hon från sitt 3:dje år bosatt i Malmö. Av sin moder, som var av prästsläkt, uppfostrades hon till sträng gudaktighet, rena seder, ordning och arbetsamhet. Det var en lärdom, som rätt tillägnad, följde henne genom livet. Traditionen om hennes förfäders tappra bedrifter och medvetandet om hennes adliga börd var för henne endast en sporre till hågkomst av att "noblesse oblige", likavisst som hon längre fram i praktiken

handlade efter satsen "richesse oblige." Bliven Suells maka förstod hon, att på ett lyckligt sätt förena pliktuppfyllelse med kärleksfull omvårdnad och vinnande älskvärdhet. Hon var en god, öm maka och moder, som med aldrig sviktande omsorg, men utan klemighet vakade över sina barns seder och fostran. Hon var en praktisk husmoder i det stora, gedigna men lyxfria hemmet, vari utvecklades en stor gästfrihet.

Ungdomsporträtt av Frans Suell.

Båda makarne voro enkla och flärdfria, men det hindrade dem dock icke att, när så erfordrades, värdigt representera deras ställning som stadens främsta borgare. De voro sålunda med i såväl St. Knutsgillet som Amarantherorden och Suell var i sina yngre dagar kapten i borgargardet.

Makarne Suell hade 9 barn. Av dem hade de sorgen förlora flera genom döden. Svårast var nog förlusten av de två yngsta barnen, dottern den väna Margaretha, som vid 20 års ålder avled efter ett års sällsynt lyckligt äktenskap, och älsklingssonen Jean Peter, som redan hunnit bliva faderns högra hand särskilt i hans filantropiska strävanden och som avled 1809 vid 22 års ålder, nedsmittad av de sjuka, han vårdade å det sjuhhem, fadern inrättat med anledning av den då i staden grasserande epedemien.

* *
*

Samma undergivenhet, som makarna Suell gemensamt ådagalade vid dessa hårda prövningar, visade Anna Catharina Suell, såväl då den stora sorgen kom vid makens död, som ock vid de förödmjukande motgångar, som senare kom på hennes lott.

Hennes ekonomiska ställning efter mannens död tycktes vara ovanligt god. Hennes man efterlämnade en behållning av c:a 363,403

rdr banko och sedan barnens arv, testamenterade summor, och avgifter blivit härifrån avdragna, återstod för änkans räkning c:a 203,781 rdr. banko.

Då ingen av barnen var i ställning att kunna övertaga de stora Suellska affärerna, fortsattes de i oförändrad form av änkan, som, då hon, vad affärer beträffar, var fullständigt okunnig, förtroendefullt lämnade ledningen åt sin avlidne mans gamle beprövade förste bokhållare. Detta val av ledare var olyckligt, ty, fast han var trogen som guld, var han på intet sätt, varken platsen eller situationen vuxen.

Ungdomsporträtt av Anna Catharina Suell, f. av Trolle.

Svåra tider, dåliga konjunkturer och fallande värden uppkommo vid tiden efter Suells död, och höllo i sig. Suellska fabrikerna och affärerna vansköttes. Suells söner Israel och Georg samt svärson Schartau gjorde konkurs och vållade Suellska huset stora förluster och dess ledare tappade huvudet. Det återstod nu icke annat för änkefru Suell än att överlåta hela affären med lager och fastigheter åt sin svärson Lorens Kockum mot att denne tillförsäkrade henne en livränta, på vilken hon kunde leva anständigt nog. Detta skedde år 1821. Under några år kunde hon nu leva lugn om ock med starkt begränsade tillgångar. Då emellertid Lorens Kockum avled 1825 och hans bo måste träda i konkurs, skulle hon kommit att stå alldeles på bar backe, om icke hennes unge dotterson Frans Henrik Kockum trätt räddande emellan och honorerande sin faders förbindelse sörjt för att hon för livstid fick bo kvar i det gamla hemmet, eller åtminstone en del därav, och slapp att lida nöd.

* *
*

Ett av änkefru Suells största bekymmer från och med kraschens dagar var den donation, makarna Suell genom ömsesidigt testamente av 1813 stiftat. Donationen avsåg att ett eller två små hus skulle uppföras, vari några obemedlade äldre kvinnor skulle få fri bostad, jämte ett kapital om 3000 rdr. banko, vars ränta skulle användas till husens underhåll och skatt samt uppvärmning. Efter mannens död hade hon samma år i enlighet med makarnas överenskommelse framlagt förslag om att donationen förändrades därhän, att hon skänkte ett kapital av 6000 rdr. banko, som skulle under hennes livstid ökas genom att räntorna lades till kapitalet, och efter hennes död användas i enlighet med donationens syfte. Detta erbjudande, som faktiskt innebar testamentsbestämmelsens upphävande och förvandlade denna till en gåva av änkefru Suell, antogs av myndigheterna och sterbhusdelägarna, varför hon lät placera det erbjudna kapitalet i sockerfabriken. Då hon efter kraschen erfor att även denna summa strukit med i den uppståndna villervallan, smärtade detta henne djupt och hon gjorde vad hon kunde för att återställa den av hennes man och henne med så stor kärlek för mindre väl lottade medmänniskor planerade stiftelsen. Hon nödsakades, att i en förödmjukande skrivelse, 1824, till magistraten återtaga sitt erbjudande av 1817, men kunde meddela, att hon lyckats utverka att hennes svärson Lorens Kockum åtagit sig uppfylla 1813 års testamentsbestämmelse i dess ursprungliga form. Under den meningssskiljaktlighet, som utspann sig mellan myndigheterna rörande frågan om detta skulle antagas eller ej, avled Kockum. Nu såg det mörkt ut för stiftelsen, men änkefru Suell lämnade sig ingen ro, oaktat sina egna djupa bekymmer och iråkade små omständigheter, förrän hon med djupt kännbara personliga uppoffringar 1826 kunde erbjuda till stiftelsens upprättande dels värdepapper för 3000 rdr. banko och dels ett utlovande om ytterligare 1000 rdr. banko från Kockumska konkursmassan. Denna donation, som den 4 december nämnda år med tacksamhet blev mottagen av magistraten, torde varit fullt jämngod med den i Suellska testamentet åsyftade och blev än större därigenom att den under änkefru Suells återstående livstid växte genom räntornas kapitalisering till 5000 rdr. banko. Fonden uppgick 1894 till 11,868 kronor och har sedan genom Suellska efterkommandes minnesgodhet och frikostighet ökats till mellan trettio och fyrtio tusen kronor.

Fru Anna Catharina Suell levde som änka i 14 år, stilla och ödmjukt bärande de hårda prövningar, försynen pålagt henne.

Vid 77 års ålder avled hon tillfölje ålderdomssvaghet den 26 april 1831. Hon blev jordad vid sidan av sin make å Caroli kyrkogård. Å hennes gravsten inristades följande ord:

"Hon var ej övermodig i lyckans dagar; fördrog med sinnesstyrka dess föränderlighet; tänkte klokt, handlade ädelt, levde och dog som en sann kristen".

Barn:

1:o. [20]. *Catharina Christina*, f. 16. 4. 1775, † 26. 4. 1826, g. 27. 7. 1793 m. grosshandlaren i Köpenhamn Johan Schartau, f. 27. 4. 1760, † 10. 11. 1823.

2:o. [21]. *Niklas*, f. 6. 14. 1776. † 14. 10. 1794, student vid Lunds universitet 1790, juridisk examen 1792.

3:o. [22]. *Anna Sofia*, f. 28, 3. 1777, 17. 3. 1831, g. 9. 10. 1801 m. handlanden och fabriksidkaren i Malmö, Lorens Kockum, f. 6. 5. 1773, † 31. 5. 1825.

4:o. [23]. *Georg*, f. 19. 5. 1778, † 16. 2. 1829, *se tab, 5.*

5:o. [24]. *Henriette*, f. 11. 7. 1780, † 7. 7. 1810, g. 11. 6. 1805 m. handlanden i Malmö, Anton Johan Münter, f. 12. 7. 1780, †

6:o. [25]. *Israel*, f. 11. 9. 1782, † 28. 11. 1860, *se tab. 6.*

7:o. [26]. *Frans*, f. 14. 10. 1783, † 20. 2. 1785.

8:o. [27]. *Margaretha*, f. 25. 5. 1785, † 3. 8. 1805, g. 6. 7. 1804 m. advokatfiskalen, sedermera borgmästaren i Malmö, lagmannen, R. N. O., Hans Aron Falkman, f. 7. 2. 1776, † 9. 4. 1846.

9:o. [28]. *Jean Peter*, f. 5. 10. 1787, † 6. 1. 1809, student vid Lunds universitet 1801, bokhållare hos fadern.

TABELL N:o 5.

[23]. *Georg* (son av Frans Suell och Anna Catharina av Trolle, tab. 4), föddes i Malmö den 19. 5. 1778. Efter slutad skolgång blev han student i Lund 1793, i Hamburg 1801 och i Berlin 1802. Han blev dirigent för Suellska tobaksfabriken 1804 samt vistades utomlands 1805—1806, under vilken tid han var delägare i firman G. & I. Suell i Malmö. Han blev åter dirigent för tobaksfabriken 1806—1807 och hade egen handel i Malmö 1807—1813. Därefter flyttade han till Paris, återkom till Malmö 1819 och bosatte sig 1820 i Stockholm, där han sysselsatte sig som skriftställare. Han fick 1824 utgivningsbevis på "Journalen". Georg Suell lär hava varit en begåvad person

med en svag och ombytlig karaktär och kroniskt dålig ekonomi. Han dog i Stockholm den 16. 2. 1829. Troligtvis blev han gift i Paris.

Son:

[29]. *Frans Georg*, född i Paris 1815, student i Köpenhamn 1833, filosofie kandidat 1834, kontorist i Köpenhamn till 1847, efter ett äventyrligt, kringirrande och olyckligt liv i skilda länder hamnade han åter i Köpenhamn, där han lär hava levat som pensionstagare ännu 1883. Han var sin faders avbild såväl vad begåvning, som karaktär angår.

TABELL N:o 6.

[25]. *Israel* (son av Frans Suell och Anna Catharina av Trolle, tab. 4), föddes den 11 september 1782. Han blev student i Lund 1799 och avlade där juridisk examen den 16 febr. 1800, varefter han ägnade sig åt handel, blev handelsresande 1804 och etablerade sig som köpman i Malmö under firma G. & I. Suell åren 1805—6. Han blev samtidigt av fadern antagen till föreståndare för klädesfabriken Concordia och sockerbruket i Malmö samt under åren 1807—13 för Suellska tobaksfabriken. Tillfölje sitt giftermål överflyttade han 1813 till Köpenhamn, övertog där sin hustrus första mans affär och bedrev denna under firmanamnet Ter Borch & Suell med stor framgång, tills han 1819 stupade på misslyckade spekulationer i valuta kurser. Han blev sedan under några år handlande i Bordeaux. Då även detta gick ikull, hemkom han, arrenderade en tid Gustafslund vid Hälsingborg, nedsatte sig därefter först i Ramlösa och sedan i Hälsingborg, där han ånyo några år försökte sig som handlande. Sedan detta i likhet med alla hans försök misslyckats, levde han på underhåll av sin systerson F. H. Kockum d. ä. i många år, tills han dog i Hälsingborg den 28 november 1860.

Suell blev gift 1:o) den 2 april 1813 med änkefru *Anna Elisabeth Ter Borch, född Heinrich*. Hon, som var dotter av konferensrådet Johan Fredrik Heinrich och Bertha Lexmund, var född 30. 5. 1782 och dog 6. 6. 1826. Hennes förste man, med vilken hon blev gift 7. 10. 1802, var grosshandlaren, generalkonsul Thomas Ter Borch, född 31. 1. 1762, död 7. 3. 1812.

Suell blev gift 2:o) den 20 mars 1836 med *Andrea Elline Pettersson*, (dotter av handlanden Andreas Pettersson och Ellen Pettersson) döpt 9. 9. 1800, död 20. 7. 1866.

Barn i första giftet:

1:o. [30]. *Frans Nicolaj*, f. 10. 1. 1814, † 16. 6. 1870, possessionat, ägde Grönbjergaard i Danmark, g. 23. 5. 1840 m. *Marie Sofie Conradsen*, f. 15. 12. 1818, † 12. 11. 1911.

2:o. [31]. *Adolf Gideon*, f. 21. 9. 1815, † 5. 2. 1872, *se tab. 7.*

Barn i andra giftet:

3:o. [32]. *Fransiska Andrea Isabella Elline*, f. 29. 3. 1836, † ogift 6. 12. 1902.

4:o. [33]. *Henrik Theodor Eugen*, f. 19. 8. 1838, † 1. 9. 1857, student i Lund.

5:o. [34]. *Herta Katarina Carolina Amalia Deodata*, f. 28. 9. 1841, † 5. 9. 1851.

TABELL N:o 7.

[31]. *Adolf Gideon* (son av Israel Suell och Anna Elisabeth Heinrich, tab. 6), född den 21 september 1815, sjökapten, senare arrendator av Gislingegaard i Danmark, död den 5 februari 1872, gift den 16 mars 1844 med *Charlotte Jensen*, född den 21 januari 1822, död den 5 september 1912.

Fredrik Israel Suell.

Barn:

1:o. [35]. *Anna Elisabeth*, f. 31. 6. 1844, † 2. 3. 1848.

2:o. [36]. *Emmerike Mathilde*, f. 22. 5. 1846, † 14. 2. 1848.

3:o. [37]. *Fredrik Israel*, f. 4. 4. 1848, † 9. 9. 1913, överste och chef för 1:a danska artilleri regementet, K. D. D. O. 1:a kl., Dbm., K. S. O. 2:a kl., lär hava varit en högt begåvad person samt ovanligt framstående officer.

4:o. [38]. *Charles Michael Vattson*, f. 25. 12. 1849, *se tab. 8.*

5:o. [39]. *Hans Ove Emmerich*, f. 23. 2. 1852, † 19. 9. 1876, arrendator av Maltestorp i Skåne.

6:o. [40]. *Mary*, f. 29. 4. 1853, † 13. 9. 1907, g. m. arrendatorn Hans Rasmus Kiergaard, f. 20. 11. 1844.

7:o. [41]. *Frantz,* f. 18. 8. 1855, † 25. 2. 1860.
8:o. [42]. *Adolf Gideon,* f. 23. 4. 1857, † 28. 1. 1911, *se tab. 10.*
9:o. [43]. *Frantz,* f. 2. 1. 1862, *se tab. 12.*

TABELL N:o 8.

[38]. *Charles Michael Vattson,* (son av Adolf Gideon Suell och Charlotte Jensen, tab.), född den 25 februari 1849, arrendator i Danmark, död den 7 oktober 1918, gift med *Therese Jörgensen,* född den 21 mars 1853.

Barn:

1:o. [44]. *Frantz Nicolas,* f. 2. 3. 1880, agronom i Danmark.
2:o. [45]. *Adolf,* f. 13. 7. 1881, agronom i Danmark, gift 1915 med *Mary Maud Under.*
3:o. [46]. *Charles Michael Vattson,* f. 9. 2. 1883, † 7. 11. 1888.
4:o. [47]. *Hans Ove Emmerich,* f. 5. 2. 1884, *se tab. 9.*
5:o. [48]. *Betzy,* f. 2. 7. 1885, † 15. 11. 1888.
6:o. [49]. *Axel,* f. 13. 5. 1887, † 15. 11. 1888.
7:o. [50]. *Inger Marie,* f. 13. 2. 1890, † 5. 4. 1891.
8:o. [51]. *Swend Johann,* f. 16. 2. 1893, arrendator i Danmark.
9:o. [52]. *Ellen,* f. 28. 6. 1894.

TABELL N:o 9.

[47]. *Hans Ove Emmerich* (son av Charles Michael Vattson Suell och Therese Jörgensen, tab. 8), född den 5 februari 1884, agronom i Danmark, gift med *Ingeborg Petersen,* född den 24 april 1880.

Barn:

1:o. [53]. *Ingrid Therese,* f. 25. 10. 1913.
2:o. [54]. *Frantz Jörgen,* f. 2. 3. 1915.

TABELL N:o 10.

[42]. *Adolf Gideon* (son av Adolf Gideon Suell och Charlotte Jensen, tab. 7), född den 23 april 1857, arrendator av Kämparp i Skåne, senare klasslotterikollektör i Danmark, död den 28 januari 1911, gift den 11 februari 1885 med *Louise Schönheider,* född den 12 april 1859, död den 28 januari 1903.

Barn:

1:o. [55]. *Johan Emmerich,* f. 2. 10. 1886, *se tabell 11.*

2:o. [56]. *Ellen Charlotte,* f. 12. 7. 1889, assistent vid statsfrökontoret.

TABELL N:o 11.

[55]. *Johan Emmerich* (son av Adolf Gideon Suell och Louise Schönheider, tab. 10), född den 2 oktober 1886, direktör för Dansk Andels Gödningsforretning i Aarhus, gift den 17 april 1915 med *Nelly Heyman,* född den 9 april 1891.

Barn:

[57]. *Vibeke,* f. 8. 3. 1916.

TABELL N:o 12.

[43]. *Frantz* (son av Adolf Gideon Suell och Charlotte Jensen, tab. 7), född den 2 januari 1862, agronom i Danmark, gift med *Helene Janssen,* född den 26 januari 1868.

Barn:

1:o. [58]. *Else,* f. 15. 3. 1900.

2:o. [59]. *Otto,* f. 9. 3. 1903.

TABELL N:o 13.

[5]. *Thomas Suell* (son av Hinrich Suel och Lucia Meijer, se tab. 1), föddes i Grömitz den 11 och döptes den 30 september 1691. Han utvandrade till Malmö, där han troligen fick plats hos brodern Frans, tills han genom sitt giftermål blev så bemedlad att han kunde slå sig ned som egen handlande. Han övertog då av brodern gården n:o 217 vid Östergatan (nu sparbanken Bikupans gård), där han sedan hade sin bostad och handel intill sin död, vilken inträffade den 23 januari 1730.

Thomas Suell gifte sig 1723 med sin broders svägerska *Cecilia Catharina Stein* (dotter av handlanden Ernst Hinrich Stein och Catharina Pedersdotter Tinkel), som, född den 10 december 1706, avled redan den 28 februari 1725 ännu icke 19 år gammal.

Efter Thomas Suells död tog hans broder Hinrich i Grömitz till sig hans två söner. Brodern Frans köpte hans gård i Malmö.

Barn:

1:o. [60]. *Hindrich,* f. i Malmö 1724, † i Grömitz 13. 4. 1748, efter farbroderns död förvaltare av dennes gårdar i Grömitz.

3:o. [61]. *Ernst Hinrich,* f. 15. 1. 1725, † 19. 12. 1783, *se tab. 14.*

TABELL N:o 14.

[61]. *Ernst Hinrich Suel* (son av Thomas Suell och Cecilia Catharina Stein, tab. 13) föddes i Malmö 15 januari 1725. Uppfostrad hos farbrodern i Grömitz, övertog han efter dennes och broderns död skötseln av de två storgårdar som tillfallit farbroderns änka Elisabeth. Dessa ärvde han efter hennes död. Förutom jordbruket övertog han det med ena gården förenade gästgiveriet och krogrörelsen, varför han benämdes gästgivare. Han tillköpte dessutom två större länderier samt arrenderade en till en herrgård hörande arrendegård. Hans rörelse har troligen på äldre dagar gått illa, ty den 22 juli 1776 utbjödos på auktion alla hans egendomar med inventarier, besättningar och alla tillhörigheter, såsom bänkplats i kyrkan och gravplats.

Ernst Hinrich Suel dog i Grömitz den 19 december 1783. Han blev gift 1:o) den 21. 1. 1748 med *Fransiska Martens* och 2:o) med *Veronica Martens.*

Barn i första giftet:

1:o. [62]. *Elisabeth,* f. 29. 5. 1749.
2:o. [63]. *Cecilia Catharina,* f. 5. 12. 1750.
3:o. [64]. *Catharina,* f. 30. 9. 1752.
4:o. [65]. *Thomas,* f. 8. 9. 1754.
5:o. [66]. *Elisabeth,* f. 8. 10. 1756.
6:o. [67]. *Cecilia Catharina,* f. 31. 10. 1758.

Barn i andra giftet:

7:o. [68]. *Friederica Dorothea,* f. 6. 5. 1762.
8:o. [69]. *Ernst Hinrich,* f. 3. 4. 1764, *se tab. 15.*
9:o. [70]. *Frans Hinrich,* f. 16. 10. 1766.

TABELL N:o 15.

[69]. *Ernst Hinrich* (son av Ernst Hinrich Suel och Veronica Martens, tab. 14), född i Grömitz 3 april 1764, omtalas som matros

under namnet "Suhl", gift 3 november 1800 med *Catharina Maria Reyer.*

Barn:

1:o. [71]. *Jürgen Hinrich,* f. 16. 10. 1801, *se tab. 16.*
2:o. [72]. *Anna Christina Elisabeth,* f. 31. 5. 1804.

TABELL N:o 16.

[71]. *Jürgen Hinrich* (son av Ernst Hinrich Suhl och Catharina Maria Reyer, tab. 15), född 16 oktober 1801, muraregesäll, borgare i Lybeck 1836, gift 3 november 1839 med *Anna Dorothea Wilhelmine Höfer,* född 27 juni 1812.

Barn:

1:o. [73]. *Maria Sophia Elisabeth,* f. 12. 10. 1840.
2:o. [74]. *Sophia Maria Johanna,* f. 25. 11. 1842, † 5. 1. 1843.
3:o. [75]. *Carl Nicolaus Wilhelm,* f. 28. 12. 1843, † 23. 11. 1846.
4:o. [76]. *Georg Friedrich Heinrich,* f. 19. 12. 1845.
5:o. [77]. *Maria Catharina Wilhelmine,* f. 5. 5. 1848.

TABELL N:o 17.

[78]. *Hans Suel* var troligen son av gårdägaren och kyrkovärden Hinrich Suel, som dog i Grömitz 3 mars 1693. Hans moder var kanske den Miebke Suels, Heinrich Suels Uxor, som dog 14 februari 1679. Hans Suels släktskap med den under tab. 1 beskrivne Hinrich Suel har icke kunnat fastställas, men var han kanske en kusin om icke rent av en broder till denne. Han omnämnes i amtsräkenskaperna för 1685—87 som ägare av en mindre gård i Grömitz och dog där 1694 samt begrovs 21 mars.

Han blev gift 11 juni 1683 med *Mariancke Stockfischer.*

Barn:

1:o. [79]. *Ann Catrien,* döpt 17. 3. 1684.
2:o. [80]. *Jochim,* döpt 27. 3. 1686.
3:o. [81]. *Engel,* f. 9. 3. 1688.
4:o. [82]. *Hinrich,* döpt 2. 5. 1690, † 28. 7. 1750, *se tab. 18.*
5:o. [83]. En son, dödfödd 4. 9. 1692.
6:o. [84]. *Marian Elisabeth,* döpt 26. 11. 1693.

TABELL N:o 18.

[82]. *Hinrich* (son av Hans Suel och Mariancke Stockfischer, tab. 17) föddes i Grömitz och döptes 2 maj 1690. Han var gård-

ägare och skeppare i Grömitz. Han flyttade för en tid till Landskrona, men återflyttade till Grömitz, där han dog 28 juli 1750.

Han var gift 1:o) med okänd, 2:o) med *Elsa Storm*, som troligtvis var dotter av juveleraren i Landskrona, Johan Storm och 3:o) med okänd.

Barn i första giftet:

1:o. [85]. *Paul*, f. 7. 12. 1720, † 21. 2. 1786, *se tab. 19.*

2:o. [86]. *Daniel*, f. 1722, hade 1778 icke avhörts sedan sin myndighetsdag 1743.

3:o. [87]. *Hans*, f. 1. 2. 1723, † ung.

4:o. [88]. *Claus*, f. i Grömitz 7. 3. 1725, † i Ystad 17. 8. 1750 ogift, skeppare, ägde 1/4 i jakten Fortuna, i vilken brodern Detlev ägde 3/4. Behållningen i hans bo utgjorde c:a 1293 daler smt.

Barn i andra giftet:

5:o. [89]. *Hinrich*, f. 25. 2. 1731, † 27. 6. 1795, *se tab. 20.*

6:o. [90]. *Hans*, f. i Grömitz 30. 10. 1736, † där 17. 11. 1736.

7:o. [91]. *Detlev*, f. 12. 12. 1737, † 28. 2. 1788, *se tab. 21.*

Barn i tredje giftet:

8:o. [92]. *Frantz*, f. i Grömitz 28. 8. 1740.

9:o. [93]. *Hans*, f. i Grömitz 7. 1. 1742.

10:o. [94]. *Thomas Hinrich*, f. 1. 6. 1744.

11:o. [95]. *Nicolaus Marten*, f. 28. 10. 1745, † 29. 7. 1746.

12:o. [96]. *Maria Lucia*, f. 13. 7. 1748, † 7. 6. 1749.

TABELL N:o 19.

[85]. *Paul Suell* (son av Hinrich Suel i hans första gifte, tab. 18), född i Grömitz den 7 december 1720, handlande i Landskrona, skeppsklarerare där 1763, blev på äldre dagar något underlig och flyttade till Malmö, där han dog den 21 februari 1786, gift med *Hedvig Radier*, som dog 1795 i Malmö och begrovs den 6 februari.

Barn:

1:o. [97]. *Hedevig Sofia*, döpt 17. 2. 1756, † ogift i Landskrona 11. 11. 1831.

2:o. [98]. *Carl Hendrich*, döpt 6. 3. 1757, †

3:o. [99]. *Hans*, döpt 10. 2. 1758, † 8. 5. 1788, bokbindare i Malmö, gift 4. 11. 1785 med *Anna Catharina Bartels*, barnlösa.

4:o. [100]. *Claes,* döpt 15. 5. 1759, † 31. 10. 1824, handlande i Landskrona, ogift.

TABELL N:o 20.

[89]. *Henrik Suell* (son av Hinrich Suels och Elsa Storm, tab. 18) född i Grömitz den 25 februari 1731, var 1750 bodbetjänt hos handlanden Per Jönsson i Malmö, senare handlande i Landskrona, ägde där gården n:o 6 och 7 i kvarteret gamla staden, efterlämnade i tillgångar c:a 3336 rdr. specie, varav barnen fingo vardera c:a 150 rdr. specie, död den 27 juni 1795, gift den 14 december 1768 med *Anna Beatha Tönning,* (dotter av handlanden i Landskrona Jöns Tönning och Anna Metta Kock) född den 13 mars 1752, död den 24 november 1786.

Barn:

1:o. [101]. *Anna Catharina,* f. 1. 12. 1769, † 31. 12. 1802, ogift.

2:o. [102]. *Henrik,* född den 5 jauuari 1771, handlande i Landskrona, död ogift den 20 september 1832. Han donerade genom testamente av den 5 september 1832 en summa av 3333 rdr. 16 sk. banko till Landskrona stads fattigkassa, vilken donation skulle efter systern Gustavas död ökas med ytterligare 6666 rdr. 32 sk. bo. Donationen, som ännu existerar, utgör tillika med ett tillskott, som nämda syster skänkt, den s. k. "Suellska stiftelsen" i Landskrona, vilken nu uppgår till 18,000 kronor.

3:o. [103]. *Gustava Sofia,* f. 26. 5. 1772, † 25. 2. 1778.

4:o. [104]. *Nicolaus,* f. 21. 7. 1773, † ogift 24. 2. 1805, student vid Lunds universitet 1793, juris examen 1796, handelsbokhållare.

5:o. [105]. *Ernst,* f. 5. 4. 1775, † 16. 3. 1784.

6:o. [106]. *Elisabeth,* f. 27. 9. 1777, † ogift 24. 12. 1811.

7:o. [107]. *Gustava Lucia,* f. 20. 4. 1779, † ogift 30. 6. 1849. Hon donerade genom testamente av den 9 maj 1847 en summa av 9,666 rdr. 32 sk. bo. till ökande av brodern Henriks stiftelse.

8:o. [108]. *Frantz,* f. 28. 5. 1781, †, levde 1795.

9:o. [109]. *Lovisa,* f. 19. 8. 1782, † 12. 7. 1783.

10:o. [110]. *Ernst,* f. 17. 12. 1784, † ogift 26. 8. 1805, handelsbokhållare.

TABELL N:o 21.

[91]. *Detlev Suell* (son av Hinrich Suel och Elsa Storm, tab. 18), född i Grömitz den 12 december 1737, handlande och bryggare i

Landskrona. Han hade en god handelsaffär, men på äldre dagar gick det utför med honom och han dog så utblottad att staden fick giva fattigunderstöd åt hustru och barn samt bekosta hans begravning, död den 28 februari 1788, gift med *Brita Helena Elisa Tönning*, född 1744, död i Tolånga den 21 februari 1813.

Barn:

1:o. [111]. *Henrik Elias*, f. 6. 10. 1766, † före fadern.
2:o. [112]. *Helena Elisa*, f. 15. 11. 1767, † 26. 11. 1767.
3:o. [113]. *Helena Cecilia*, f. 6. 11. 1768, †, g. 1791 m. mönsterskrivaren vid S. Skånska kavalleri regementet, kommissarien Peter Sjöberg, f. 4. 9. 1759, † 11. 12. 1829.
4:o. [114]. *Sara Elisabeth*, f. 24. 2. 1770, †, levde 1778.
5:o. [115]. *Aurora Petronella*, f. 6. 10. 1771, †, levde 1778.
6:o. [116]. *Edela Catharina*, f. 10. 12. 1773, † 6. 11. 1773.
7:o. [117]. *Frans*, f. 17. 3. 1774, † 1811, *se tab. 22.*
8:o. [118]. *Sven*, f. 5. 6. 1776, † 13. 4. 1818, *se tab. 23.*
9:o. [119]. *Brita Catharina*, f. 27. 2. 1779, † 1852, g. 1813 m. kyrkoherden i Väsby, prosten Nils Werlin, f. 19. 1. 1778, † 22. 7. 1854.

TABELL N:o 22.

[117]. *Frans* (son av Detlev Suell och Brita Helena Elisa Tönning, tab. 21), född den 17 mars 1774, klensmedmästare i Landskrona, bekant för sina utmärkta gevär s. k. Suellare, blev sinnessvag av sorgen över sonens vådadöd, död 1811, gift den 24 april 1793 med *Christina Backman* (dotter av kopparslagaren i Landskrona Niklas Backman och hans hustru Maria Catharina Backman), född den 10 oktober 1765, död den 8 december 1825.

Barn:

1:o. [120]. *Hedvig Catharina*, f. 6. 1. 1794, † 8. 11. 1794.
2:o. [121]. *Frans*, f. 9. 9. 1795, † ogift i Ramlösa 25. 7. 1829, student vid Lunds universitet 1813, kustuppsyningsman, var miniatyrmålare och gav ännu 1823 i Kalmar undervisning i teckning och målning.
3:o. [122]. *Claes*, f. 17. 8. 1797, † 11. 7. 1810, blev av våda ihjälskjuten av sin fader.

TABELL N:o 23.

[118]. *Sven* (son av Detlev Suell och Brita Helena Elisa Tönning, tab. 21), född den 5 juni 1776, student vid Lunds universitet 1795, juris examen 1796, kassör vid arméens flotta i Göteborg, överkrigskommissarie, död i Göteborg den 13 april 1818, gift 1806 med *Elsa Vougt* (eller Fougt), död före mannen.

Barn:

[123]. *Emma Nathalia*, f. troligen 1808, var vid boupptecknigen efter fadern den 20 maj 1818 på tionde året och ende arvvingen.

* *
*

KÄLLOR:

Tryckta: Falkman, C.: Släkten Falkman; Falkman, L. B.: Minnesteckning över Frans Suell; Gullander: A. P.: Minne av Kommerce-Rådet m. m. Frans Suell; Halling, C. C.: Minnen; Isberg, A. U.: Malmö stads historia; Lovén: N. E.: Landskrona under svenska tiden etc.; Tidström, A.: Resa etc.; Weibull, L.: Utredning rörande äganderätten till tomter och jordar inom Malmö stads område; Sjöström, C. J.: Skånska nationen vid Lunds universitet; m. fl.

Otryckta: handlingar i Lunds landsarkiv och Malmö stadsarkiv, meddelande från Göteborgs landsarkiv, utdrag från handlingar i statsarkivet i Lybeck, Preusiska statsarkivet i Schleswig och kyrkoböckerna i Grömitz samt enskilda brev och meddelanden av släktingar, varför här framföres ett vördsamt tack.

SLÄKTEN SUELL.

Stamtavlan I.
MALMÖGRENEN.

(1).
Hinrich Suel, f. omkr. 1650, † 1698, skeppare och gårdägare i Grömitz, gift 1:o) m. obekant, † 1684, 2:o) 19/2 1685 med *Lucia Meyer.*

(2). 1:sta giftet.
Ett barn, dödfött, begr. 7/3 1684.

(3). 2:dra giftet.
Hinrich, f. 23/9 1687, begr. 31/10 1742, skeppare och gårdägare i Grömitz, g. m. *Elisabeth,* som levde ännu 1766.

(4).
Frantz, f. /4 1689, † 29/4 1748, köpman i Malmö, g. 25/7 1712 m. *Anna Catharina Stein,* f. 25/4 1694, † 20/5 1723.

(5).
Thomas, f. 11/9 1691, † 23/1 1730. *(Se stamtavlan III).*

(6).
Cathrin Lisbeth, dpt 9/2 1694.

(7).
Margret Christin, dpt 7/6 1696, levde ogift i Grömitz 1730.

(8).
Hinrich, f. 17/5 1714, † 1/9 1725.

(9).
Ernst Hinrich, f. 5/6 1715, † 4/1 1717.

(10).
Catharina, f. 25/9 1716, † 5/10 1716.

(11).
Ernst, f. 10/6 1718, † 24/11 1750, handlande, chef för huset Suell i Malmö 1748—50.

(12).
Nicolaes, f. 7/1 1720, † 19/11 1760, handlande och fabriksidkare i Malmö, g. 2/10 1742 m. *Catharina Helena Weijer,* f. 4/1 1722, † 4/3 1773, omg. 2/10 1762 m. borgmästare Henrik Falkman d. y.

(13).
Catarina Margareta, f. 4/3 1721, † 6/6 1785, g. 1743 m. landsfiskal Hans Borgström, f. 4/6 1703, † 14/1 1753.

(14).
Lovisa Maria, f. 11/7 1722, † 1/12 1723.

(15).
Frans, f. 9/6 1744, † 15/11 1817, handlande och fabriksidkare i Malmö, kommerseråd, g. 24/7 1774 m. *Anna Catharina av Trolle,* f. 13/12 1753, † 26/4 1831.

(16).
Jöran, f. 13/5 1746, † 14/11 1747.

(17).
Anna Maria, f. 3 post Episcob. 1748, † 30/10 1804, g. 8/12 1769 m. tullförvaltaren i Malmö Israël Wong, f. 1723, † 24/12 1783.

(18).
Catharina Margaretha, f. 26/8 1750, † 14/6 1751.

(19).
Jöran, f. 29/7 1752, † 2/8 1752.

(20).
Catharina Christina, f. 16/4 1775, † 26/4 1826, g. 27/7 1793 m. handlanden Johan Schartau, f. 27/4 1760, † 10/11 1823.

(21).
Niklas, f. 16/4 1776, † 14/10 1794, student, jur. examen.

(22).
Anna Sofia, f. 28/3 1777, † 17/3 1831, g. 9/10 1801 m. handlanden Lorens Kockum, f. 6/5 1773, † 31/5 1825.

(23).
Georg, f. 19/5 1778, † 16/2 1829, handlande, skriftställare, g. m. ?.

(29.)
Frans Georg, f. 1815, †, fil. kandidat, kontorist.

(24).
Henriette, f. 11/7 1780, † 7/7 1810, g. 11/6 1805 m. handlanden Anton Johan Münter, f. 12/7 1780.

(25).
Israël, f. 11/9 1782, † 28/11 1860. *(Se stamtavlan II,* danska grenen).

(26).
Frans, f. 14/10 1783, † 20/2 1785.

(27).
Margaretha, f. 25/5 1785, † 3/8 1805, g. 6/7 1804 m. borgmästaren och lagmannen Hans Aron Falkman, f. 7/2 1776, † 9/4 1846.

(28).
Jean Peter, f. 5/10 1787, † 6/1 1809, handelsbokhållare.

Stamtavlan II.
DANSKA GRENEN.

(25).
Israel Suell, (se stamtaflan I) f. 11/9 1782, † 28/11 1860 i Helsingborg, handlande, g. 1:o) 2/4 1813 m. änkefru *Anna Elisabeth Ter Borch,* f. *Heinrich,* f. 30/5 1782, † 6/6 1826, 2:o) 20/3 1836 m. *Andrea Elline Pettersson,* f. 1800, dpt 9/9, † 20/7 1866.

(30). 1:sta giftet.
Frans Nicolaj, f. 10/1 1814, † 16/6 1870, possessionat i Danmark, g. 23/5 1840 m. *Marie Sofie Fredericke Conradsen,* f. 15/12 1818, † 12/11 1911.

(31).
Adolf Gideon, f. 21/9 1815, † 5/2 1872, sjökapten, arrendator i Danmark, g. 16/3 1844 m. *Charlotte Jensen,* f. 21/1 1822, † 5/9 1912.

(32). 2:dra giftet.
Fransiska Andrea Isabella Elline, f. 29/3 1836, † 6/12 1902.

(33).
Henrik Theod. Eug., f. 19/8 1838, † 1/9 1857, student.

(34).
Herta Katarina Carolina Amalia Deodata, f. 28/9 1841, † 5/9 1851.

(35).
Anna Elisabeth, f. 31/6 1844, † 2/3 1848.

(36).
Emmerike Mathilde, f. 22/5 1846, † 14/2 1848.

(37).
Fredrik Israël, f. 4/4 1848, † 9/9 1913, överste i dansk tjänst.

(38).
Charl. Michael Vattson, f. 25/12 1849, † 7/10 1918, arrendator i Danmark, g. m. *Therese Jörgensen,* f. 21/3 1853.

(39).
Hans Ove Emmerik, f. 23/2 1852, † 19/9 1876, arrendator av Maltestorp i Skåne.

(40).
Mary, f. 29/4 1853, † 13/9 1907, g. m. arrendatorn Hans Rasmus Kiergaard, f. 20/11 1844.

(41).
Frantz, f. 18/8 1855, † 25/2 1860.

(42.)
Adolf Gideon, f. 23/4 1857, † 28/1 1911, arrendator i Skåne, Kgl. Klasslotterikollektör, g. 11/12 1885 m. *Louise Schönheider,* f. 12/4 1859, † 28/1 1903.

(43).
Frantz, f. 2/1 1862, agronom i Danmark, g. m. *Helena Janssen,* f. 26/1 1868.

(44).
Frantz Nicolas, f. 2/3 1880, agronom i Danmark.

(45).
Adolf, f. 13/7 1881, agronom i Danmark, g. 1915 m. *Mary Maud Under.*

(46).
Charl. Michael Vattson, f. 9/2 1883, † 7/11 1888.

(47).
Hans Ove Emmerich, f. 5/2 1884, agronom i Danmark, g. m. *Ingeborg Petersen,* f. 24/4 1880.

(53).
Ingrid Therese, f. 25/10 1913.

(54).
Frantz Jörgen, f. 2/3 1915

(48).
Betzy, f. 2/7 1885, † 15/11 1888

(49).
Axel, f. 13/5 1887, † 15/11 1888.

(50).
Inger Marie, f. 13/2 1890, † 5/4 1891.

(51).
Svend Johan, f. 16/2 1893, arrendator i Danmark.

(52).
Ellen, f. 28/6 1894.

(55).
Johan Emmerich, f. 2/10 1886, direktör, g. 17/4 1915 m. *Nelly Heyman,* f. 9/4 1891.

(57).
Vibeke, f. 8/3 1916.

(56).
Ellen Charlotte, f. 12/7 1889, assistent.

(58).
Else, f. 15/3 1900.

(59).
Otto, f. 9/3 1903.

Stamtavlan III.
THOMAS SUELLS GREN.

(5).
Thomas Suell, (se stamtaflan I) född i Grömitz 11/9 1691, utvandrade till Malmö, handlande därstädes, † 23/1 1730, g. 1723 m. *Cecilia Catharina Stein*, f. 10/12 1706, † 28/2 1725.

- (60). *Hindrich*, f. i Malmö 1724, † i Grömitz 13/4 1748.
- (61). *Ernst Hinrich*, f. 15/1 1725 i Malmö, † i Grömitz 19/12 1783, gårdägare i Grömitz, gästgivare, g. 1:o) 21/9 1748 m. *Fransiska Martens* o. 2:o) m. *Veronica Martens*.
  - (62). 1:sta giftet. *Elisabeth*, f. 29/5 1749.
  - (63). *Cecilia Catharina*, f. 5/12 1750.
  - (64). *Catharina*, f. 30/9 1752.
  - (65). *Thomas*, f. 8/9 1754.
  - (66). *Elisabeth*, f. 8/10 1756.
  - (67). *Cecilia Gatharina*, f. 31/10 1758.
  - (68). 2:dra giftet. *Friederica Dorothea*, f. 6/5 1762.
  - (69). *Ernst Hinrich*, 3/4 1764, matros, g. 3/11 1800 m. *Catharina Maria Reyer*.
    - (71). *Jürgen Hinrich*, f. 16/10 1801, muraregegesäll, borgare i Lübeck, g. 3/11 1839 m. *Anna Dorothea Wilhelmina Höfer*, f. 27/6 1812.
    - (72). *Anna Christina Elisabeth*, f. 31/5 1804.
  - (70). *Frans Hinrich*, f. 16/10 1766.
    - (73). *Maria Sophia Elisabeth*, f. 12/10 1840.
    - (74). *Sophia Maria Johanna*, f. 25/11 1842, † 5/1 1843.
    - (75). *Carl Nicolaus Wilhelm*, f. 28/12 1743, † 23/11 1846.
    - (76). *Georg Friedrich Heinrich*, f. 19/12 1845.
    - (77). *Maria Catharina Wilhelmina*, f. 5/5 1848.

Stamtavlan IV.
LANDSKRONAGRENEN.

(78).
Hans Suell, född i Grömitz, gårdägare, † /3 1694, g. 11/6 1683 m. *Mariancke Stockfischer.*

(79).
Ann Catrien, dpt 17/3 1684.

(80).
Jochim, dpt 27/3 1686.

(81).
Engel, f. 9/3 1688.

(82).
Hinrich, dpt 2/5 1690, † 28/7 1750, gårdägare och skeppare i Grömitz, g. 1:o) m. okänd, 2:o) m. *Elsa Storm,* 3:o) m. okänd.

(83).
En son, dödfödd 4/9 1692.

(84).
Marian Elisabeth, dpt 26/11 1693.

(85). 1:sta giftet.
Paul, f. 7/12 1720, † 21/2 1786, handlande och skeppsklarerare i Landskrona, g. m. *Hedvig Radier,* † 1795 i Malmö.

(97).
Hedevig Sofia, dpt 17/2 1756, † 11/11 1831.

(98).
Carl Hendr., dpt 6/3 1757, †.

(99).
Hans, dpt 10/2 1758, † 8/5 1788, bokbindare i Malmö, g. 4/11 1785 m. *Anna Catharina Bartels,* barnl.

(100).
Claes, dpt 15/5 1759, † 31/10 1824, handl. i Landskrona.

(86).
Daniel, f. 1722.

(87).
Hans, f 1/2 1723, † ung.

(88).
Claus, f. 7/3 1725, † i Ystad 17/8 1750, skeppare.

(89). 2:dra giftet.
Hinrich, f 25/2 1731, † 27/6 1795, handlande i Landskrona, g. 14/12 1768 m. *Anna Beatha Tönning,* f. 13/3 1752, † 24/11 1786.

(101).
Anna Catharina, f. 1/12 1869, † 31/12 1802, ogift.

(102).
Henrik, f. 5/1 1771, † 20/9 1832, handlande i Landskr., donator.

(103).
Gustafva, Sofia, f. 26/5 1772, † 25/2 1778.

(104).
Nicolaus, f. 21/7 1773, † 24/2 1805, student, jur. examen, handelsbokhållare.

(105).
Ernst, f. 5/4 1775, † 16/3 1784.

(106).
Elisabeth, f. 27/9 1777, † 24/12 1811.

(107).
Gustafva Lucia, f. 20/4 1779, † 30/6 1849, donatrix.

(108).
Franz, f. 28/5 1781, levde 1795.

(109).
Lovisa, f. 19/8 1782, † 12/7 1783.

(110).
Ernst, f. 17/12 1784, † 26/8 1805, handelsbokhållare.

(90).
Hans, f. 30/10 1736, † 17/11 1736.

(91).
Detlev, f. 12/12 1737, † 28/2 1788, handlande och bryggare i Landskrona, g. m. *Brita Helena Elisa Tönning,* f. 1744, † 21/2 1813.

(111).
Henrik Elias, f. 6/10 1766 † före fadern.

(112).
Helena Elisa, f. 15/11 1767, † 26/11 1767.

(113).
Helena Cecilia, f. 6/11 1768, †, g. 1791 m. kommissarien Peter Sjöberg, f. 4/9 1759, † 11/12 1829.

(114).
Sara Elisabeth, f. 24/2 1770, levde 1778.

(115).
Aurora Petronella, f. 6/10 1771, levde 1778.

(116).
Edela Catharina, f. 10/12 1773, † 6/11 1773.

(117).
Frans, f. 17/3 1774, † 1811, klensmedm. i Landskr., g 24/4 1793 m. *Christina Backman,* f. 10/10 1765, † 8/12 1825.

(118).
Sven, f. 5/6 1776, † 13/4 1818, överkrigskommiss., g. 1806 m. *Elsa Vougt* (eller Fougt).

(119).
Brita Catharina, f. 27/2 1779, † 1852, g. 1813 m. kyrkoh. i Väsby, prosten Nils Werlin, f. 19/1 1778, † 22/7 1854.

(120).
Hedvig Catharina, f. 6/1 1794, † 8/11 1794.

(121).
Frans, f. 9/9 1795, † 25/7 1829, stud., kustuppsyningsman, miniatyrmålare.

(122).
Claes, f. 17/8 1796, † 11/7 1810.

(123).
Emma Nathalia, f. trol. 1808, levde 1818.

(92). 3:dje giftet.
Frantz, f. 28/8 1740.

(93).
Hans, f. 7/1 1742.

(94).
Thomas Hinrich, f. 1/6 1744.

(95).
Nicolaus Marten, f. 28/10 1745, † 29/7 1746.

(96).
Maria Lucia, f. 13/7 1748, † 7/6 1749.

WICKENBERG OCH WICKENBERGSBILDER I SKÅNE

av E. WRANGEL

BLAND de icke så få svenskar, som under århundradet 1750—1850 gjorde vårt land heder i konstmetropolen vid Seinen, stå trenne skåningar i främsta ledet: Alexander Roslin, den store porträttören, Christian Didrik Forsell, den skicklige kopparstickaren, och Pehr Gabriel Wickenberg, den fine interiör- och landskapsmålaren. De representera, dessa tre, olika riktningar och var sin period. Anspråkslösast och älskvärdast av dem alla var Wickenberg, hans framgång var dock än mera förvånande och snabb än de andras. Tidigt kom han ut, och ung gick han bort.

Liksom Roslin var Wickenberg född i Malmö (den 1 okt. 1812), nära ett århundrade yngre än den förre. I ett enkelt men gott, kärleksfullt hem blev han uppfostrad. Fadern var underofficer och bevakningsbefälhavare på Malmöhus, liksom Viktor Rydbergs far var på Jönköpings gamla slott.

Att bliva "studerad karl" var det för Pehr Wickenberg icke tillfälle, han tog vad vi nu skulle kalla realskoleexamen efter väl genomgången apologistklass. Emellertid rönte hans tidigt framträdande anlag för ritning och målning uppmuntran, och så fick han tillfälle att vid 18 års ålder börja studierna vid konstakademien.

Av Wickenbergs ungdomsalstring bevaras ännu i Skåne åtskilliga små dukar och blad. Jämte dem, som John Kruse omtalar i sin vackra monografi "Petter Gabriel Wickenberg" (1901), kan nämnas ett porträtt i olja av en ungdomsvän, en kamrat i Malmö skola, ett ganska fast och säkert utfört litet stycke (nu hos den avbildades son, f. landskamreraren G. Lindgren, Lund).

I Stockholm fann Pehr Wickenberg snart i två unga landsmän goda vänner. Det var G. W. Palm från Kristianstadstrakten, ett par år äldre än Wickenberg, och J. M. Stäck från Lund, jämnårig

med honom. De blevo alla tre landskapsmålare, ehuru den undervisning, de vid akademien åtnjöto, icke uppmuntrade därtill. Det var en nedgångstid i denna institutions historia. Bland lärarne voro åtskilliga, som äga goda namn i vår konsthistoria: Sandberg, Fr. Westin, Krafft d. y., Fahlcrantz. Men dels voro några av dem nu, på 1830-talet, till åren komna, dels och framför allt var undervisningssättet "förlegat". Någon egentlig landskapsskola fanns icke — först vid slutet av 1850-talet upprättade Edvard Bergh en sådan. Den talangfulle Fahlcrantz, ännu mycket produktiv, visade med sitt brunmåleri och komponerande manér icke den rätta vägen för ungdomen, även om han själv alltjämt kunde lägga in stämning i sina afton- eller nattlandskap. I marinmåleriet framträdde löjtnant J. Chr. Berger stundom med rätt vackra stycken, ehuru i en dunkel overklig ton.

Dessa båda målare blevo emellertid, naturligt nog, till en början för akademieleverna normgivande. Men de unga skåningarna strävade till en frigörelse. Denna kom väl icke med dem; men ansatser gjorde de. Palm t. ex. brukade berömma sig av att han var den förste som vågade måla ett landskap *grönt*. Han gav sig snart ut till södern och hamnade i det italienska "stillandskapet". Stäck och Wickenberg åter togo de gamle holländarne till mönster; här var det Wickenberg som blev den banbrytande och vägledande genom sin kraftigare konstnärsbegåvning, sin starkare kolorism och sitt begynnande verklighetsstudium.

Det var nu i Stockholm några år av intensivt arbete för utbildningen och för brödet. I det senare avseendet har man att erinra sig huru Wickenberg och Palm fingo hjälpa till att kolorera det stora verket "Ett år i Sverige", som nu utgavs med Forsells gravyrer efter färgteckningar av Sandberg.

De folklivsbilder, som i detta verk förekommo, ha nog icke varit utan inflytande på den unge Wickenberg. Hans håg väcktes för genrebilder, interiörer och vardagsscener i det fria, karaktäristiska figurer, pittoreska vyer och gamla byggnader.

Man vet också att han tog intryck av Lauréus samt av sin något äldre samtida K. A. Dahlström, som vid denna tid målade små genrer och månskensstycken. Det holländska inflytandet på alla dessa är ju uppenbart.

Under de närmaste åren (på 30-talet) gjorde Wickenberg både från Stockholm och landsorten en mängd skisser i blyerts, av vilka en del nu återfinnas i våra museer samt även hos enskilda samlare.

I Malmö museum finnas, jämte ett självporträtt (varom strax nedan), nio små teckningar [1]), de flesta av dem signerade och daterade (1834 ff.). Det är stugor i landskap, visthusbod ("herbre"), en liggande hund, en aktstudie, två sittande små gossar i det fria m. m. En ätande gubbe sedd en face är en utmärkt liten genrebit (fig. 1). En annan lustig gubbe "Per i Ekeby" är daterad så sent som 1839, då Wickenberg redan rest ut till Frankrike. Också i en gatuscen, daterad 1835, (fig. 2) visar den unge Wickenberg sina aldrig rätt utnyttjade anlag för humoristisk folklivsbild, en genre som Hjalmar Mörner nu mera dilettantmässigt idkade och som sedan — efter det stora föredömet av Daumier och Gavarni — av Höckert med framgång upptogs.

Fig. 1.

"Alltid stilla och flitig", såsom fadern skildrar honom, måste Pehr Wickenberg under de första åren i Stockholm arbeta oerhört och lida många umbäranden. Detta har bidragit i hög grad till undergrävandet av hans redan förut väl icke så starka hälsa. Hans självporträtt vittna också härom. Men en god, älskvärd, glad och from natur talar ur dem. Han hade stora blå barnsliga ögon, som titta fram klara och undrande. Håret var brunt, näsan något tryckt uppåt. En liten blyertsteckning i Malmö museum ger en något otymplig men sympatisk bild av den tjugoårige akademieleven (fig. 3) [2]).

Fig. 2.

I färgen fick man på den tiden ingen övning under själva den akademiska undervisningen. Den skulle, så att säga, komma av sig själv. Teckning efter gipser och efter levande modell var allt. Emellertid har den

[1]) En av dem, den ovan avbildade gatuscenen, förvärvades år 1910 (inv. n:r 5766). De åtta andra köptes 1913 på Bukowskis auktion tillika med nedan nämnda aktstudie i olja och skänktes till museet av bankiren Ragnar Olander. — I Lunds universitetsbibliotek finnes i C. A. Adlersparres samling också en liten blyertsteckning, Savoyardgosse, sign. 1840 (avbildad hos J. Kruse, anf. arb. s. 44).

[2]) Inv. n:r 5468, gåva år 1910 av fröken L. M. Wickenberg, konstnärens syster. Signeringen P. W . . . är något otydlig. Jfr vad typen och åldern beträffar den blyertsteckning som J. Kruse avbildar anf. arb. s. 9 samt oljeporträttet i Östergötlands museum, ibid. s. 5.

unge Wickenberg tidigt sökt att uppöva sitt färgsinne. Samma modellfigur som han avbildat i kritor sedd framifrån, sittande tillbakalutad (Nationalmuseum, se Kruse s. 17) och kallad "modellstudie till en Abel", har Wickenberg också målat av i olja sedd från ryggen. Detta var redan 1831, samma år han kom till akademien. Teckningen är omsorgsfull, men i synnerhet färgen — en varm karnation med brun helhetston — och belysningen äro synnerligen förtjänstfulla hos en nittonåring. Den lilla aktstudien (fig. 4) hör till det allra bästa från Wickenbergs ungdomsår [1]).

Fig. 3.

Tidigt har Wickenberg känt sig dragen till de gamle nederländarne, som han kunde studera i Stockholms gallerier samt i kopparsticksreproduktioner. Ett vackert litet prov på dessa studier är en tavla i Lunds universitets konstmuseum signerad "P. Wickenberg 1835" (fig. 5). Motivet, belysningen, färgen med den varma bruna heltonen — allt talar om holländsk influens: man tänker på Gerhard Dou eller rent av på Rembrandt, vars "Anastasius" Wickenberg synbarligen beundrat [2]).

Från samma tid (eller 1836) är en annan studie i belysningseffekter, en naken figur i det fria: en S. Sebastian, med helgonet bundet vid en trädstam och genomborrat av pilar, enligt den övliga ikonografien. Den nakna gestalten är ytterst omsorgsfullt utförd; det omgivande landska-

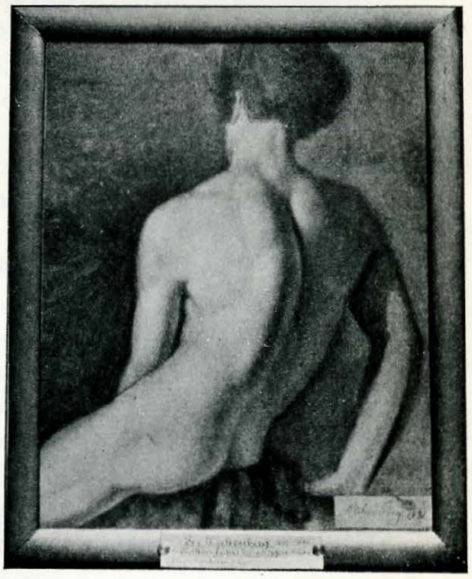

Fig. 4.

[1]) På papp, 25×33 cm. Sign. nederst t. h. "Wickenberg 1831". Inköptes på auktion hos Bukowskis 1913 tillsammans med de 8 ovan nämnda teckningarna och skänktes av samme donator till Malmö museum. (Ej i Kruses förteckning.)

[2]) "Munken" är skänkt till "Skånska Konstmuseum" av professor J. M. Stäck. H. 19,5, br. 17,5 cm. Ramen har halvrund avslutning uppåt, såsom synes å reprodukt-

pet nu fördunklat. Tavlan äges av konsulinnan B. Sederholm, Malmö [1]).

De akademiska uppgifterna och prisämnena sysselsatte livligt Wickenberg. Han vann flere belöningar och skördade uppmuntran också av den klassicerande riktningens målsmän. Den Westinska skolan, med dess korrekthet, som ofta blev tom, och modellering, som saknade kolorism, var ingalunda lycklig för de unga konstadepterna. En och annan tavla av Wickenberg i den riktningen är dock njutbar nog. Här kan jag meddela en reproduktion av "Arkadisk herdescen" (fig. 6) efter originalet, som sedan 1850 varit föga känt [2]). Med denna duk är förknippad en rörande historia som C. A. Adlersparre (Albano) berättar i texten till Wickenbergs Album, utgivet 1850. Detta Album, som W. Wohlfahrt försåg med en förteckning på Wickenbergs mera betydande arbeten i Sverige, innehåller tretton av dessa reproducerade i litografi, däribland också den nu ifrågavarande. Adlersparre berättar här att Wickenbergs ovannämnde lärare, Sandberg, gjort honom bekant med konstmecenaten överste August Anckarsvärd och dennes

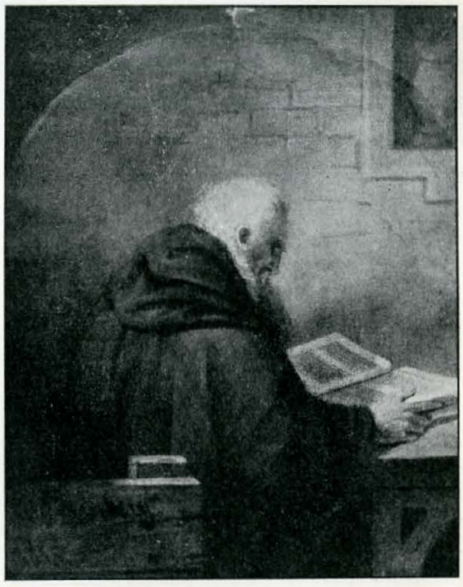

Fig. 5.

tionen (detta måhända med konstnärlig avsikt, då den målade tavlan på väggen annars verkar något distraherande). — Tavlan är tydligen samma "Munk i sin cell", som utställdes i konstföreningen 1836, såsom omtalas i Kruses arbete s. 67, men Kruse upptar den f. ö. icke. Denna tavla ägdes 1850 av Robert Eldes esqr.

[1]) Enligt Wickenbergs Album ägdes den 1850 av konstnären Wohlfahrt. Kruse upptar den efter denna uppgift under n:r 41 s. 66, men synes icke känna originalet. — Måtten äro: h. 41, br. 30.

[2]) Ägdes då — enligt Wickenbergs Album — av majoren frih. Adlercreutz, som torde ha vunnit tavlan på Konstföreningens lotteri. Tillföll sedan hans systerson greve Alb. Ehrensvärd och äges nu av dennes dotter friherrinnan Ingeborg Wrangel von Brehmer, Tosterup. Tavlan utställdes i Konstföreningen 1834 och i Akademien 1836. Måtten äro: h. 51,5, br. 59,5 cm. — Nedre delen t. h. (där måhända signaturen stått) har starkt lidit av den i färgen använda asfalten. — Kruse upptar den (n. 24 s. 60) och beskriver den efter reproduktionen i Wickenbergs Album, men känner icke originalet.

älskvärda familj, vilken om somrarna vistades på Bysta i Södermanland. Adlersparre fortsätter: "Sålunda efter flere års kamp med de alldagliga bekymren, vilket haft en undergrävd hälsa till följd, syntes Wickenbergs lyckas sol äntligen framblicka ur motgångens töcken. På det vackra Bystad vistades han hela sommaren 1834 och 1835. I familjen var även upptagen en ung flicka, en av dessa hulda nordmöer med ögon blå och ljusa lockar. Konstnärerna äro ett lättrört släkte i sådana fall. Men här uppstod en högre, verkligare kärlek bidragande till hans förädlande som människa och i avseende på hans konstnärsskap ledande till en övergångsperiod av djup, poetisk inspiration. Så målade han denna *Herdescen*, där en yngling blåser flöjt för en gubbe och en flicka, en arkadisk idyll — men då levde också han i Arkadien! Denna dröm var kort, döden rövade hans sällhet . . ." Så långt Adlersparre. Under litografien (av Cardon) står "En Herdescen" samt mottot: "Även jag var i Arkadien". Vid ett väldigt träd, sannolikt en ek, som omslingras av en vinranka sitter en herde i sin korta blåa mantel, nedanför på marken ligga hans hatt (gulgrå med blått band) och stav, bredvid sitter — också lyssnande — hans hund. Den vitklädda flickan håller en korg med druvor och vinblad. Hon bildar en behaglig, "stilren" grupp med den gamle mannen, vars vördnadsvärda huvud med det vita skägget också återfinnes på andra Wickenbergstavlor från denna tid. Han är svept i en röd mantel. I förgrunden mörka bladväxter och röda, nejlikartade blommor samt t. v. en källa. I bakgrunden t. v. synes fårahjorden beta nedanför ett vattenfall. På klipporna växa cypresser och björkartade träd (stenekar?). Molnig himmel. Atmosferen mörknar mot vänster. Belysningen är ganska väl genomförd med flickans gestalt kraftigast betonad — det var ju också denna ideala kvinnlighet Wickenberg här framför allt ville återge, därtill driven av sin ömma låga, såsom det förmäles. En vacker treklang bildas koloristiskt av gestalternas dräktfärger: rött — vitt — blått. Minst lyckad är herdens figur, i vars axel och arm man också skönjer fel-

Fig. 6.

teckning. Bakgrundspartiet med fåren, vattenfallet och klipporna är också alltför naivt tänkt och utfört. Det hela ger en god inblick i Wickenbergs konst och stämningsliv under dessa år, men tillika i den akademiska riktningens mindre välgörande inverkan på en ung begåvning.

Liksom vännerna Palm och Stäck kände sig Wickenberg mest dragen till landskapet, även om han ännu fasthöll vid den akademiska föreställningen att historiebilden — i vidsträckt bemärkelse omfattande även mytologi, allegori etc. — vore det förnämsta och mest eftersträvansvärda. De gamle holländarne visade honom här vägen. Konstföreningen hade 1833 anordnat en utställning av äldre nederländsk konst, vilken nog var betecknande för den nya smakriktningen. Dessa små fint utpenslade stycken av v. Goijen, W. och E. v. d. Velde, Aert v. d. Neer, Is. v. Ostade m. fl. jämte stormästarne Ruisdael och Everdingen väckte publikens beundran. Till de förre (äldre) mästarne ävensom till sådana något yngre som Ph. Wouwerman och A. Cuyp kände sig Wickenberg mest dragen: stilla landskapsmotiv, vanligen med gråväderstämningar och med staffagefigurer[1]). Under de följande åren ser man Wickenberg allt oftare i Konstföreningen utställa små landskap, "sjöstycken", "månskensstycken" etc. Så kommer också vinterlandskapet med, vilket då ännu var ganska ovanligt i vår konst. Ett bland hans tidigaste, om ej det allra första, är det som nu tillhör Malmö museum (fig. 7)[2]). Till höger ligger på sluttningen av en höjdsträckning en lantgård med ett par hus, framför stå en man och en kvinna, andra små figurer längre bort; öppna fält i för- och mellangrunden; till vänster vidtar skogen med en snötyngd gran och

Fig. 7.

[1]) Av Cuyp har jag sett ett landskap i Münchens Pinakotek, som frappant erinrar om sådana Wickenbergsbilder som fig. 8 nedan.

[2]) N. 5954 i museets inventarium. Br. 56,6, h. 39 cm. Inköptes på Bukowskiauktion 1911 jämte det närmast nedan omtalade landskapet. Hade förut, liksom detta, tillhört grosshandlanden O. Seippel. Hos Kruse n. 47 s. 67. Anses vara målat omkring 1836.

en fura närmast. Himlen är nästan mörkgrå, endast här och där med ljusare fläckar. Den vitgrå stämningen livas ett ögonblick av litet rött och blått i de två nämnda personernas huvudbonader. Tavlan är ytterst omsorgsfullt målad, något hård i tonen. Motivet kan mycket väl grunda sig på verklighetsstudium, och samtiden såg tvivelsutan däri den osminkade naturen.

Nattstämningar med månsken hade Fahlcrantz givit någon gång, likaså under dessa år de yngre målarne Berger och Dahlström. Snart följde Wickenberg efter. A. van der Neer och A. Cuyp blevo tydligen hans stora förebilder. Gärna medtar Wickenberg emellertid, liksom Berger, ett strand- eller sjöparti belyst av månens romantiska skimmer.

År 1836 fick Wickenberg, vars hälsa icke var så stadig och som de sista åren bekajats av ögonsjukdom, tillfälle genom mecenaters bistånd att vistas vid baden i Teplitz och sedan, närmare ett år, i Berlin. Där rönte hans konst mycken uppmuntran av publiken, och han synes ha varit rätt flitig med landskap och interiörer. Dessa senare — genrescener vanligen med få figurer, stundom blott med en enda — började nu, också efter holländarnes förebild, att åter framträda i konsten och upptogos snart av den s. k. Düsseldorferskolan. En av dess föregångare var Wickenberg. I Berlin tillkom 1837 t. ex. en liten ypperlig "Läsande gumma", som köptes till Leipzigs museum.

Fig. 8.

1837 är också det månskensstycke signerat, som nu med förut omtalade Vinterbild kommit till Malmö museum (fig. 8) [1]. Ett liknande motiv med strandparti, båtar och fiskare hade han målat en eller annan gång förut. Nu bygger han upp det än säkrare och med en ypperlig, behärskande helhetston. Månen är här icke direkt synlig, men dess strålar bryta fram ur molnen, så att speglingen i sjön faller strax framför fiskarne vid båten. Det hela är synnerligen enkelt med en fin och varm stämning i svart-brunt-grått-ljusgrönt.

---

[1]) N. 5955 i museets inventar. Br. 42, h. 31 cm. Kruse n. 50, s. 67. Se för övrigt föreg. not.

Här tycktes den unge målaren vara inne på sitt egentliga område jämte genren: det stilla naturstycket med staffagefigurer.

Något nytt och större bragte honom icke den utländska vistelsen i den meningen att hans konst beträdde nya vägar. Men den förfinades och förtätades.

Snart blev det också Wickenberg förunnat att inträda i än större förhållanden och vinna än större lagrar. Hösten 1837 anlände han till Paris, och i Frankrike tillbragte han nu de sista nio à tio åren av sin korta levnadsbana.

Redan vid första utställningen i Salongen (1838) väckte Wickenberg bifall och rönte en för en nykomling högst ovanlig framgång. Och denna fortsattes de följande åren. Mestadels var det vinterstycken, "Effets d'hiver", som han nu målade och som vunno så stark efterfrågan. Representativ är den stora vinterbilden i Nationalmuseum, Stockholm (av 1840), liksom Månskensstycket därstädes (av 1841), vilket i flera fall har samma karaktär som det nyss ovan återgivna. Museerna också i Frankrike skyndade att skaffa sig hans alster, likaså förnäma och rika privatpersoner.

Av ett särskilt intresse är det "Vinterfiske", som år 1839 fick stora medaljen å Salongen. Adlersparre berättar därom: "Genom ett i Frankrike nytt manér var det den unge svenske artisten förbehållet att väcka ett allmännare uppseende, och han framträdde nu med ett större arbete, som är känt under namn av *Vinterfisket*. Denna härliga, lysande och fulländade komposition vann ett odelat bifall; man frapperades av det genialiska i framställningen, det naiva i groupperingen, den klara naturföreningen, med ett ord, Wickenberg var från denna stund räknad till antalet av de utmärktaste konstnärer i Paris. Bland 3 à 4,000 tävlande hade han varit en av de få som gjort lycka, och man dröjde ej att, som ett vedermäle av den högsta aktning, överlämna honom den stora guldmedaljen och hederslegionsstjärnan. "Vinterfisket" köptes av bankiren Hottinger för 2,000 francs. En kopia måste sedermera avgå till directionen vid Rouens konstacademie och erhöll där medaljen. En tredje, men i mindre skala, kom till Leipzig."

Pressen, både i Frankrike och Tyskland, påvisade den äkta naiviteten, enkelheten och sanningen i Wickenbergs alstring. I interiörscenerna berömdes också figurerna. Landskapen fann man ofta ha en holländsk karaktär. Wickenberg besökte visserligen Holland, men det var i landskapet liksom i genrebilderna mest den holländska konsten som vägledde honom. "Il y a dans ses compositions une tristesse

profonde et bien sentié", skrev Jules Janin år 1840 i "L'Artiste". Wickenberg ser naturen "sous coté serieux et calme. On se rapellera longtemps ce Pecheur de l'an passé. Des pareils artistes, qui ne flattent rien, pas même la nature, sont bien rares et bien difficiles à rencontrer". — Man började i Frankrike bli trött på romantikens konstlade overklighet och bravurstycken, fastän Fontainebleauskolans intima landskap och Courbets realism ännu icke trängt igenom.

Ett av de två franska exemplaren av Vinterfisket har för några år sedan kommit i svensk ägo, om det än fortfarande befinner sig i Paris, nämligen hos dir. Edvard Berg (fig. 9, tyvärr här ofullständigt återgivet). Det är signerat 1839 och mäter 118×81 cm. Måhända är det den ursprungliga prisbelönta duken. Man beundrar däri den ypperligt målade isen, i vilken den gamle fiskaren vid båten

Fig. 9.

gjort en liten vak, vari han sänkt sitt fiskeredskap (kolpen); man beundrar den stilla koncentrerade uppmärksamheten hos gubben och de två barnen bredvid och som även smittat den lurviga hunden, som i kompositionen har en förträfflig verkan; man beundrar icke minst — säger ägaren — den charmant vackert målade mulna himlen. Här var verklig natur — se på sprickorna i isen och snökanten på båten! Man kan förstå att dylika tavlor blevo begärliga, och att konstnären frestades att upprepa motivet.

Tavlan i Leipzig (nu i museet därstädes) synes vara alldeles lika med den förra; avvikelserna äro åtminstone mycket små; måtten något mindre (116×79). — Andra exemplar kommo till Sverige. Ett, enligt uppgift målat 1840, skänktes av konung Karl Johan till greve Magnus Brahe och såldes på auktionen efter denne till grosshandlanden Masreliez. I reproduktionen i Wickenbergs Album (1850) visar det en mindre scen (eller större figurer i mindre landskap);

både figurernas ställning och bakgrunden äro förändrade — figurerna spela här huvudrollen: en genre i det fria således. Himlen är mera ljus.

Ett femte exemplar äges av professor Fredrik Wulff i Lund (fig. 10). Det är (i nedre h. hörnet) signerat 1841 [1]). Figurerna ha ungefär samma ställning som på nyss nämnda variant, accessoirerna äro dock något omändrade, landskapet åter liknar med sin vida utsikt t. v. bilden av 1839, dock utan många figurer. En gubbe sitter på en sten och i bakgrunden synes en bondgård med högt snötäckt halm-

Fig. 10.

tak. Den gamle fiskaren sitter i dessa svenska varianter nästan bortvänd, och i stället för gossen med korgen står en flicka, med händerna under förklädet (i varianten av 1840 är gossens korg placerad bakpå kälken, på vilken gubben sitter; i denna av 1841 står den lägre, bredvid den stora korgen från den äldre bilden). Hunden har i de två senare exemplaren en annan, mera vaket observerande ställning än i de äldre.

Professor Wulffs tavla är utmärkt väl bibehållen, klar och kraftig i färgen. Också tekniskt har Wickenberg tydligen under 1830-talets senare år gjort stora framsteg, han synes bl. a. mera än förut ha

[1]) H. 34.5. br. 54. — Hos Kruse n. 57 s. 68.

undvikit asfaltblandningar. Isen ligger än skrovlig, än blank med grön-grå-vita skiftningar. Luftperspektivet är förträffligt — dess studium låg honom som skåning i blodet. Här och där lyser den blåa himlen igenom de vitaktiga molnen, som bli ljusare till höger. Vid horisonten tätnar och blånar luften. Figurerna i förgrunden ha livligare färgspel. Fiskarens mössa är stickad med mönster av svart på rött och å den bruna toppen ligger en röd tofs; tröjan är brunaktig, byxorna blåaktiga. Flickornas dräkter gå i brunt och grönt samt blått och ljusbrunt (förklädet). — Ehuru betydligt mindre än exemplaren i Paris och Leipzig torde denna professor Wulffs tavla kunna mäta sig med dem i konstnärlighet och vara en av de mest typiska Wickenbergsmålningar från Parisertiden [1]).

* *
*

Wickenbergs utveckling stäcktes av sjukdom och död. Som så många andra unga förhoppningsfulla svenska konstnärer kom han att vila i främmande jord. Men han hade mer än de flesta den lyckan att ännu vid döden — som nådde honom i Paris den 19 december 1846 — stå på höjdpunkten av anseende. Hans konst, som föreföll vid 30-talets slut så ny och fraiche, skulle snart i Frankrike bli distanserad av intimister och realister. Måhända hade han kunnat följa med i utvecklingen. Mycket av atelierluft ligger det ännu över hans tavlor. Men han hade alltid haft en vaken blick för verkligheten och den skärptes med åren. Han betonade själv just under dessa år naturstudiet och dess företräde för konstnärsutvecklingen framför galleribesöken. Kanske skulle en sådan landskapsmålare av kraft och must som Th. Rousseau ha kunnat rikta hans sinne än mera och befria det från "galleribesökens" bundenhet. Eller kanske skulle en sådan stämningsmästare som Corot ha kunnat visa hans pensel till de mjuka och veka tonernas värld.

Intressant är att jämföra Wickenberg med hans något yngre samtida dansken Th. Lundbye — också han tidigt skördad; denne når

[1]) Till denna tid hör ännu en i Skåne befintlig tavla Den äges av änkefru Marie Ryberg, Malmö, och är signerad å dukens baksida: "P. W—g. Paris 1843". Mått: h. 40,5, br. 32. Dess motiv är troligen litterärt. Under ett lummigt träd vilar, stödd på högra armen, en gubbe; han har stort vitt skägg och hår, är iklädd en fotsid dräkt. Han tyckes sova, lutad mot en ung flicka, som, blickande uppåt, spelar på en liten harpa, vilken hon stöder på högra knäet. I bakgrunden skog, t. h. en forsande älv. (Meddelande av amanuens O. Lindskoug).

onekligen på inhemsk botten, liksom Chr. Köpke, en starkare och friskare naturuppfattning än Wickenberg.

Men Wickenbergs konst har, med all sin begränsning, något i hög grad tilldragande också för nutidsmänniskan. En sinnets renhet och stilla frid slår oss därur till mötes. Den präglas också av ett målmedvetet konstnärligt arbete och en fin känsla för både färg och avrundad komposition. I Sveriges konsthistoria intar Wickenberg sin givna plats som den förnämste övergångsmästaren till den nya utvecklingen under 1800-talets senare del.

Och Pehr Gabriel Wickenberg skall alltid förbliva en av de noblaste, mest sympatiska gestalterna i vår konstodlings hävder.

MALMÖHUS BYGGNADS HISTORIA OCH FRAMTIDA ANVÄNDNING.

SOM bekant hava en del arbeten under förliden sommar pågått för att undersöka de historiska byggnader, vilka tillhöra Malmöhus, i avsikt att förbereda deras framtida konservering och iståndsättande. En redogörelse för resultaten av tidigare undersökningar och därå byggda planer till byggnadernas framtida användning torde då äga ett visst intresse, även om dessa planer i ett eller annat avseende måste modifieras, dels till följd av världskrigets inverkan på förhållandena, dels möjligen på grund av de resultat, som eventuellt kunna framgå ur de ännu ej avslutade och bearbetade nya undersökningarna.

På grund av Kgl. Majestäts Nådiga Brev av den 29 Januari 1904 tillsatte Kgl. Fångvårdsstyrelsen, som då innehade Malmöhus, en kommission för att "företaga en fullständig undersökning rörande omfattningen och beskaffenheten av de arbeten, som voro erforderliga för Malmö slotts bevarande från förfall", vilken kommissions utlåtande åtföljdes bl. a. av en redogörelse för slottets byggnadshistoria, författad av undertecknad dels på grund av mångårig kännedom om och egna undersökningar i slottet, dels med stöd av uppmätningar, som på danska nationalmuseets uppdrag utförts av arkitekt Mathiesen och jämte tillhörande beskrivning och utdrag ur danska riksregistraturet av museet med största tillmötesgående ställdes till kommissionens disposition.

Denna redogörelse har sedermera i vissa avseenden kompletterats med undersökningar i byggnaderna och med forskningar i litteraturen och i krigsarkivet. Resultatet av dessa studier ger måhända en inblick i de problem, som möta i fråga om slottets tillblivelse, återställande och framtida användning.

* *
*

Malmöhus ligger i vestra utkanten av det medeltida Malmö, fordom i vester och söder omgivet av vidsträckta sumpmarker, i norr

gränsande till havet och i öster sammanhängande med staden genom ett smalt band av fast mark, mellan slottet och stadsporten sannolikt upptaget av hus och trädgårdstäppor, tillhörande slottet eller borgerskapet.

Den grund, på vilken själva slottet ligger, har vid undersökningen befunnits vara fast sjöbotten, som täckes av ett endast några centimeter tjockt lager av sjösand och som knappast höjer sig över havsytan

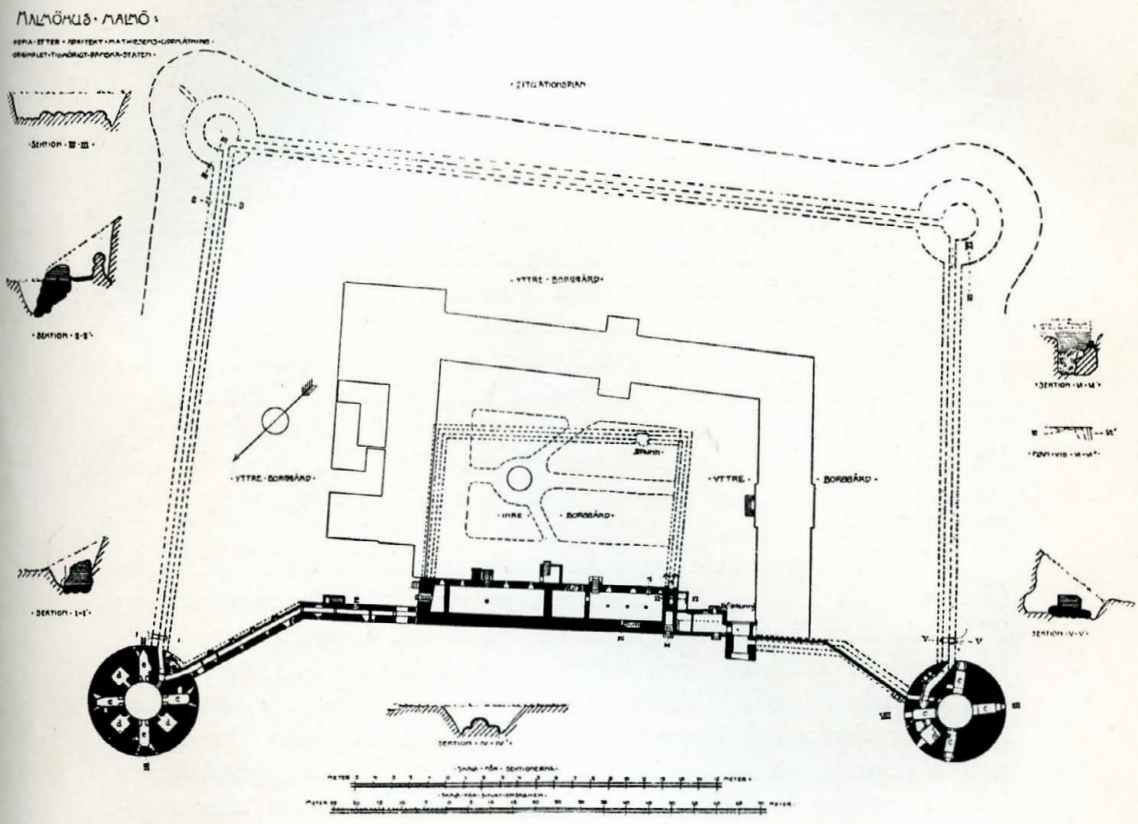

Fig. 1.

Malmöhus nuvarande källarvåning, inre och yttre murar.
Uppmätning i Danska nationalmuséet.

vid lågvatten. På denna botten är grunden lagd av gråsten i bruk 1 meter högt eller till ungefär den höjd, som högvattnet kan uppnå, och därovan vidtager tegelmuren, som nu till avsevärd del täckes av jord.

Den nuvarande markytan inom och utom slottet är helt och hållet åstadkommen genom påfyllning. Under medeltiden fanns ingen ut-

fyllning alls utanför slottets norra mur, vilken reste sig direkt ur vallgraven; borggårdens markhöjd låg i plan med slottets nuvarande källare, således ungefär 1,7 meter under nuvarande markhöjd.

Av en anteckning i Christian III:s registratur för 1534 att "borgerne gjorde Anfald til Slottet, som tilforn havde været den gamle Toldergaard", tyckes framgå, att anläggningen ursprungligen varit ett slags tullkammare eller fogdegård, som Erik av Pommern 1434 lät uppföra eller möjligen fanns till förut och detta år blev befäst och upphöjd till slott.

Åtgärden synes varit ett led i det arbete för Malmö stads befästande, som kung Erik satte i gång, då han påbjöd, att alla stadens egendomsägare, "leghæ elles lærdhæ" i proportion till sin förmåga skulle deltaga i anläggningen av stadens vallar vid straff av indragning till kronan av respektive skolkares egendom. I sammanhang härmed började konungen köpa tomter för det nya slottet, och bemyndigade rådet i Malmö att sälja kronans å andra platser belägna fastigheter för att skaffa medel till arbetet, samt lät 1438 nedbryta de danska köpmännens kompanihus, som låg på kronans för slottsbygget erforderliga jord. Det tyckes således som om detta bygge varit ganska betydande och säkerligen större än en "toldergaard". De band av kritsten, som finnas på ungefär halva norra fasaden men ej på den andra hälften, tyda ock på en tillbyggnad av ett äldre och kortare hus.

Hela den nuvarande gamla slottslängans båda undre våningar (den ena nu källare) äro uppförda av stora röda "munkesten" av 27 centimeters längd, 13 centimeters bredd och 8,1 centimeters tjocklek, lagda i kalkbruk, och ha en utsträckning av 54 meters längd och 10 meters bredd. Yttermurarne mot norr, öster och vester äro 2,6 meter tjocka och inrymma smärre rum och trappor. Den norra muren lutar svagt utåt, men frånsett ovannämnda tillbyggnad finnes intet i murens beskaffenhet, teglens storlek, förbanden eller murtjockleken, som anger, att en nedbruten mur blivit ånyo påmurad, eller att material eller arbetssätt blivit ombytta, förr än man kommer till en höjd av 8 meter över nuvarande marken, vid vilken höjd den från 76 till 204 mm. varierande utbuktningen å muren upphör.

Här har man tydligen sökt komma in i lodlinjen igen och därför vid en senare påbyggnad indragit muren, så att en horisontal avsats av intill 194 millimeters bredd uppkommit mellan de båda undre och de båda övre våningarna.

Även å vestra delen av slottets södra yttermur (mot borggården) finnes en till 47 millimeter uppmätt lutning utåt (8 meter över marken). Vid samma höjd som å norra muren är södra yttermuren även rätad, vid taklisten å de uppmätta ställena ända till 173 och 207 millimeter innanför murlivet vid marken, utan att man dock ansett nödigt att göra någon horisontal avsättning, motsvarande norra murens, för att reglera murliven, möjligen emedan olikheterna

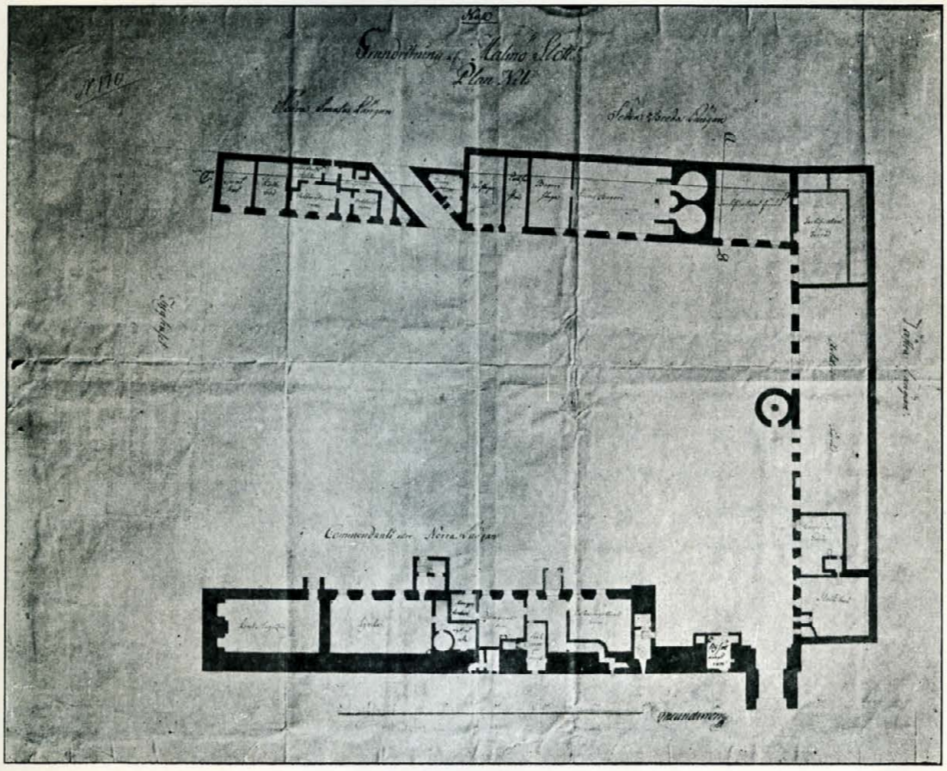

Fig. 2.
Malmöhus bottenvåning efter uppmätning av år 1805 (i krigsarkivet).

doldes av ett fordom sannolikt befintligt svalgångstak. Dessa förhållanden utvisa, att utbuktningen är ett fel, som funnits redan då de båda övre våningarne påbyggdes.

I nuvarande källarens vestra hälft och alldeles under det i nuvarande bottenvåningens norra yttermur markerade stora hålet (fig. 1), finnes en väl bibehållen muröppning, vilken liksom den ovanför belägna varit dörröppning till det två våningar höga, med spira för-

sedda, tornlika utbygge, som synes å ett i Malmö museum förvarat stick, och som jämte en nästan lika hög tillbyggnad, till vilken från nuvarande bottenvåningen funnits en delvis igensatt dörr, sannolikt tjänat till försvar eller "blockhus" för en port åt sjösidan på det äldsta slottet (jfr. restaureringsritningen).

Vid schaktning å gården ned till grunden vid sydvestra hörnet funnos under nuvarande markytan, strax öster om den vestligaste nuvarande källarnedgången, tvänne gluggar av medeltida typ med starkt skrånande solbänkar av kritsten, vilkas konstruktion och tillvaro på detta ställe visa, att gårdens plan ursprungligen legat betydligt lägre, i höjd ungefär med golvet i nuvarande källarens, som således fordom varit bottenvåning.

Den nuvarande källarvåningen har haft minst tre stora muröppningar, av vilka en nu är källarnedgång, och att döma av dörranslagen och nischerna fordom varit ingångsdörr till den forna bottenvåningen. I dennas vestra hälft finnas ännu plintar och delar av de tre kolonner av naturlig sten (fig. 1), vilka enligt medeltidens byggnadssätt (jfr Glimmingehus, Bollerup, Ystad kloster o. a.) varit placerade mitt i källaren och uppburit två rader valv.

Säkert är, att den forna välvningen på kolonner i två skepp fordrat större höjd än det nuvarande låga ellipsvalvet över källaren, och att denna höjd bättre än den nuvarande stämde både med källarens forna användning till bottenvåning och med den äldre våningsindelningen. Denna antydes dels av mellan nuvarande bottenvåningens senare upphuggna fönster befintliga bomhål, vilka möjligen tillhört en före fönstrens tillkomst befintlig svalgång av trä, vars takspår ännu markeras av en imurning under fönstren till södra fasadens nuvarande första våning, dels av de båda spetsbågiga nischerna å södra fasaden, dels av de invändiga bomhål, som Mathiesen funnit i nuvarande bottenvåningens östra gavel. Den vestra delen av källaren, vars anordning ovan angivits, och som även haft en öppen spis och genom en trappa i norra muren stått i förbindelse med ovan liggande våning, har sannolikt varit borgstuga i det äldsta slottet.

I källarens östra hälft har hittills, så vitt mig är bekant, intet fynd gjorts, som kan giva upplysning om dess forna användning. Säkerligen har den dock haft samma höjd som den vestra hälften, och således troligen även varit välvd i två skepp. Möjligen har den liksom på Glimmingehus varit slottets kök. Likheten med Glimmingehus har sin naturliga förklaring. Slottets arkitekt var sannolikt Adam

van Duren, som även byggt Glimmingehus och arbetat på Lunds domkyrka.

I vestra gaveln till nuvarande källarens vestra hälft finnes en i senare tid igenmurad dörr förande till det lilla källarprång, som Mathiesen kallat "fængselsrum" eller "hundehul", men som även har dörr till nuvarande gården just på den plats, där dennas ringmur stötte till slottets gavelmur, och sålunda ursprungligen varit en

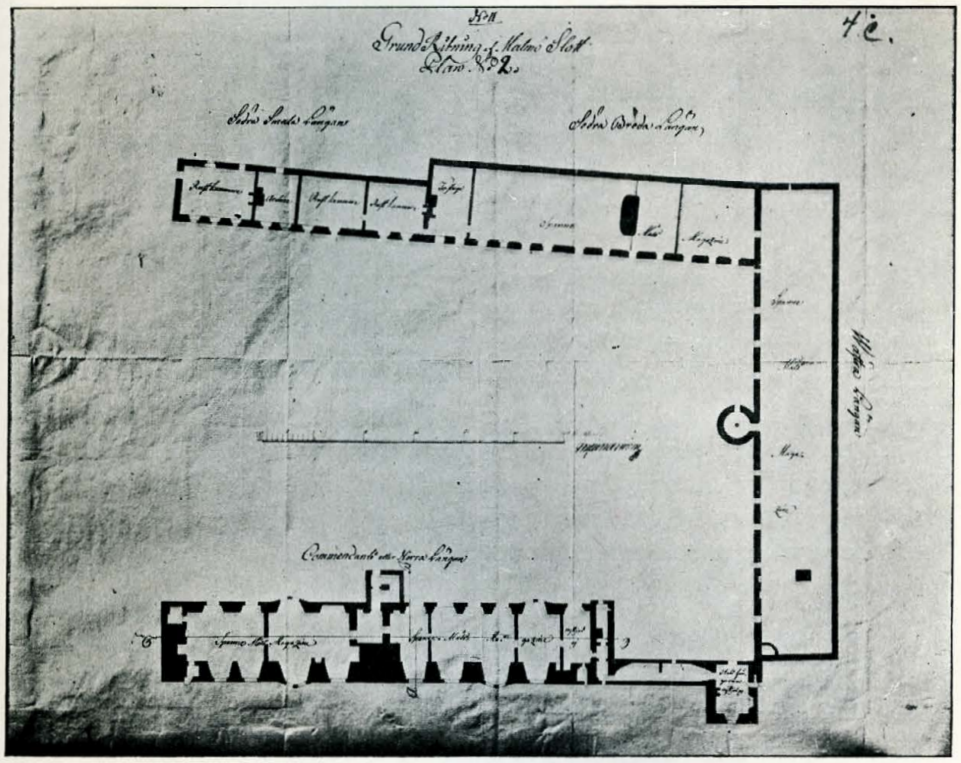

Fig. 3.

Malmöhus mellanvåning efter uppmätning av år 1805 (i krigsarkivet).

genomgång till ringmurens skyttegång, fullständigt svarande mot de övre våningarnas ännu bevarade skyttegångar.

Ringmuren omfattade på vestra, södra och östra sidan en borggård. Dess grunder ha vid undersökning funnits bevarade under nuvarande gården (fig. 1). Av alla ovan nämnda förhållanden synes med tämlig säkerhet framgå, att nuvarande källarvåning och bottenvåning tillhört den till slott upphöjda och betydligt tillbyggda "gamle

Toldergaard" från 1434, som därefter kallades kungsgården och senare "myntergaarden". Slottet bestod således av en tvåvånings huvudbyggnad med "blockhus" eller utbyggt torn på norra sidan som återfinnes ännu på sticket över Carl X Gustavs intåg 1658 (fig 9), en svalgång på södra sidan, till vilken efter tidens sed förmodligen en trätrappa ledde upp från gården, som omgavs av en ringmur av samma höjd som slottet, försedd med skyttegångar och avslutad med en tinnkrans, bakom vilken försvararna skyddade sig. Mot ringmurens inre sida stödde sig förmodligen stugor för manskap, stallar och förrådshus av korsvirke eller trä, såsom bruket var. Om slottets utseende kan man göra sig ett begrepp av utsikten över Malmö i Civitates orbis terrarum (fig. 5), ehuru detta stick är taget på 1570-talet, sedan såväl slott som ringmur blivit påbyggda två våningar.

* * *

Ur detta äldsta slotts historia kan nämnas, att det 1443 inrättade myntet i Malmö förlades till slottet, där myntmästaren Hans Myndell bodde. Även Jörgen Kock, som 1518 blev myntmästare i Malmö bodde under sina första år — sannolikt till 1523, då han blev borgmästare — i slottet. Vid 1524 års möte mellan Fredrik I och Gustav Wasa bodde den förre på slottet. År 1526 blev slottet residens för "lensmanden" (landshövdingen) i det då nyinrättade Malmöhus län, härjades 1528 av vådeld, men blev följande år iståndsatt av Fredrik I, som det tyckes mot borgerskapets önskan.

* * *

Under grevefejden var Mogens Gyldenstjerne lensmand på slottet. Han lockades till staden för att rådpläga med borgarne, men tillfångatogs, varefter borgerskapet satte sig i besittning av slottet.

Den $^{3}/_{6}$ 1534 skriver Joakim Rönnow till hertig Christian att borgarne "samme slot nederbrötit uti Huell". Härmed avses uppenbart de forna tvåskeppiga valven över nuvarande källarvåningen, och orden i Jacob Urnes brev till hertigen två dagar senare: "og nederbryde (nu) slottet", måste påtagligen gälla samma förstöringsarbete, möjligen också stugorna och ringmuren omkring borggården. De respektive 2, 6 och 1,2 meter tjocka murarne till nuvarande källar- och bottenvåning visa intet spår av dylika attentat, vilka rimligtvis också hade tagit allt för lång tid och varit ett allt för styvt arbete för det upproriska borgerskapet, men vad de lämnade kvar var ej stort mer än

en ruin, och Christian III måste i Malmöfreden 6 April 1536 lova "icke at anlægge nogen befæstning uden med magistrats og borgerskabs samtycke".

Kung Christian fann emellertid på råd. Han lät i staden inkvartera så mycket krigsfolk, att borgerskapet för att slippa denna börda själva anhöllo om slottets återuppförande, och konungen synes snart ha kommit överens med sin gode vän Jörgen Kock, som lånade honom 12000 daler till arbetet, och med magistrat och borgare i Malmö, att

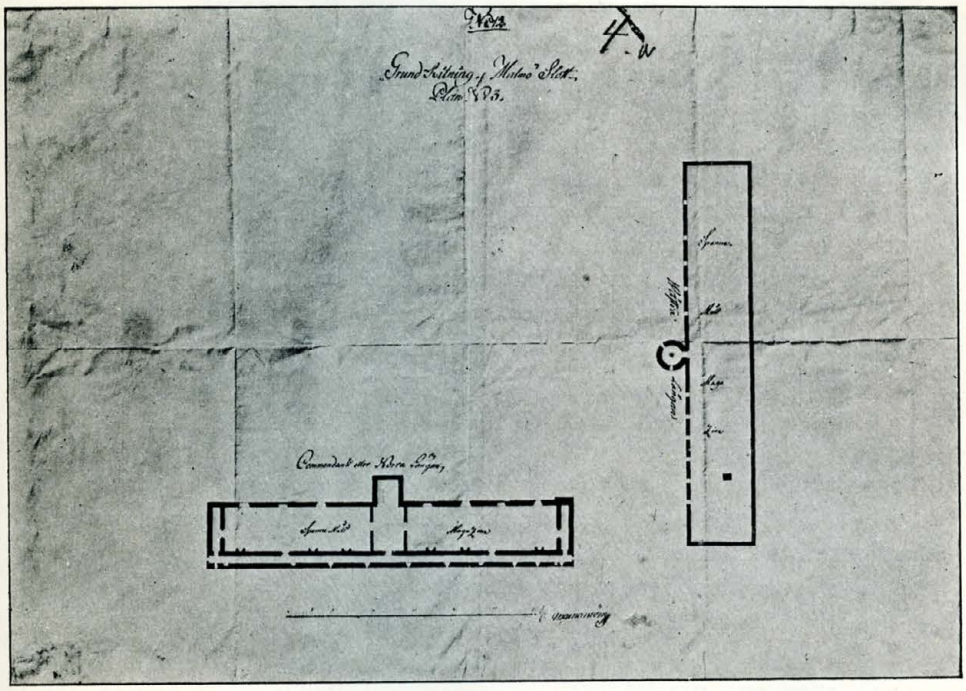

Fig. 4.
Malmöhus övre våning efter uppmätning av år 1805 (i krigsarkivet).

slottsbyggnaden ofördröjligen skulle sättas i verket som "ett vårdtecken för borgarne, att de hädanefter ej finge driva politik på egen hand".

Redan 1536 upplyser registraturet om tvänne gårdar, "som Jørgen Kok på K. Mjts vegne har indtaget til konungens slotsbehov som nu bygger der", och till Sti Pors utdelas befallning, att "Tyge Krabbe og andre lænsmænd skal være behjælplige med deres undersaatter og bønder" och "almuen lydig at age ved, sten, pæle, tømmer og andet".

"Alle bønder om Malmø skal age kalksten til og sælge". Abboten i Herridsvad "skal hugge 200 bjelker 18 al. lange, en rum fod i kanten, og føre dem til Malmö". Skåne hade ståtligt timmer på den tiden. Från "Varbjerg" rekvireras "300 tolvter timmer till sparrar, 18 al., 16 al., 14 al. og 8 al. icke mindre". Byggnadsarbetet var således redan i gång. Lunds borgare ålades att "nedbryde kirker och kirkegaarde, torneherret føre samme sten og kalk til Malmø", som får en liknande befallning, och som jämte Köpenhamns borgare skall föra kalksten från Saltholm till bygget. Abboten i Dalby skall bränna 200 läster kalk. "Her per Porse til Fligen", Esrom, Nyborg, Transkær, Hindsgavl, Høneberg, Koldinghus, Antvorskov ("hvis sten Skælsör skal före"), Skovkloster ("hvis sten Næstved skal före") och Engelholm få befallning att leverera tillsammans 20,000 mursten.

1537 utgick brev från Jörgen Urne till borgmästare och råd i Lund, "at de med det allerførste lade opgrave alle de hugne sten, som ligger nedgravne paa Skt Laurentii kirkegaard og skikker til Malmö".

Ett minne av vandalismen i Lund finnes bevarat i de rikt skulpterade gravstensfragment, som sitta inmurade som prydnad i det nuvarande porttornets väggar. Icke ens nya stenar skonades.

Kloster och köpstäder åläggas samma år att "gøre vogne ud til det slot i Malmø med skovle, spader, stærke hæste og førekarle". "Bøgepæle" skulle huggas i kronans och kyrkans skogar till Malmö slott. "Claus Bille paa Bohus skal skicke jern til mester Hans paa jernhytten .... med det allerførste, thi same jern skal bruges til murankre udi den bygning i Malmø."

"1538 Antonii aften" blev Sti Pors' dräng Jens avsänd med brev "til den bygnings behov i Malmø:

1) lensmænd om fetalje;
2) statholder i Kbhvn om at utstede breve før Sti Pors;
3) vogne;
4) til nogle sjællændske og skaanske købstæder om murmestre og kalkslaaere;
5) den murmester Kallundborg skal ligeledes begive sig til Malmø;
6) Til Peder Skram om hjulbør, skovle og spader;
7) til Hr. Trud og Claus Bille om staal;
8) brev til Sti Pors om alle ærinde".

Samma år ålägges Hälsingborg att föra mursten till Malmö och rekvireras från Peder Skram "10 tylter bjælker, 18, 16, 14 alen; 10 tylter spærrer, 12 og 10 alen; 20 tylter savdisler."

Bygget bedrives således med all kraft och Sti Pors är uppenbarligen konungens förtroendeman, som sköter om det hela. Arkitekten för ombyggnaden var Morten Bassert (eller Martin Bussart), som på denna tid utförde en del slott i Danmark och Skåne. Med stöd av de faktiska förhållandena och registraturets upplysningar kunna vi också någorlunda följa arbetet med om- och nybyggnaden.

Att börja med härröra sannolikt från denna tid de nya eliptiska valv, som inslogos över källaren i st. för de 1536 förstörda. Vånings-

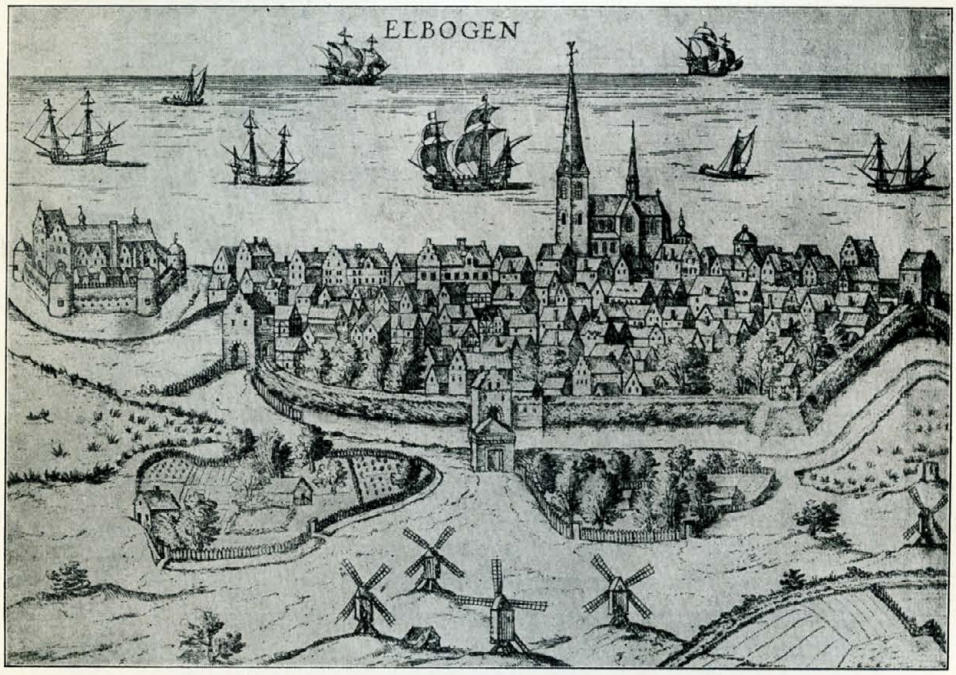

Fig. 5.
Malmö omkring 1570 efter stick i Braun S. Hogenbergs Civitates orbis terrarum.

indelningen i den äldre byggnaden ändrades, svalgången borttogs, nya fönster upphöggos åt södra sidan i den gamla övervåningen och även denna övervälvdes med ett väldigt tunnvalv.

Slottet påbyggdes ytterligare med tvänne våningar; norra, östra och västra yttermurarne påmurades ovan den förut omnämnda, horisontala avsatsen, ännu en våningshöjd till samma tjocklek, 2, 6 meter för att lämna underlag för den nya skyttegången i fjärde våningen (nu tredje) som finnes på 1805 års uppritning (fig. 4). I denna gång minskas yttermurens tjocklek till 80 ctm.

Södra yttermurens tjocklek minskas däremot omedelbart ovan avsatsen till 80 ctm. Den nya tredje våningen (nu andra) fick ovanligt stora fönster mot gårdssidan, vilka visserligen i senare tid minskats, men dock ännu äro tydligt skönjbara å fasaden. Mot norra sidan funnos då inga fönster, endast skottgluggar. De "murankre", som mäster Hans skulle smida, äro förmodligen de, som sitta i översta våningens bjelklagshöjd. De äro de enda synliga ankarjärn i slottet. Detta torde således ha blivit uppmurat under loppet av 1538. Tillträdet till de övre våningarna förmedlades dels genom trappor i norra muren, dels genom ett nytt trapphus på södra sidan. Slottets övriga inredning framgår av de ypperligt utförda uppmätningar, som finnas i kgl. krigsarkivet (fig. 2—4) och som äro utförda år 1805 av d. v. fortifikationsbefälhavaren. Hela planen med spisar och övriga detaljer var tydligen då ännu fullständigt bevarad och återges på ett förträffligt sätt. Den översta våningen bildade tydligen en stor sal med spisar i muren mot skyttegången, som sträcker sig utmed dess norra sida, en anläggning likartad med den ännu bibehållna översta våningen i det ungefär samtida Landskrona citadell (fig. 4).

Samtidigt med att huvudbyggnaden höjdes med två nya våningar, påbyggdes den äldre ringmuren även med två våningar eller till samma höjd. Detta framgår av de ännu skönjbara, men igenmurade eller till fönster förvandlade genomgångarna från de välvda gångarna i slottets östra och västra gavlar till ringmurens motsvarande skyttegångar, i höjd med tredje och fjärde våningarna.

Christian III:s slottsbyggnad hade således en fyrkantig kärna med en borggård, omgiven av murar, lika höga som slottet, och sannolikt å krönet försedda med öppna av tinnar skyddade plattformer, där skyttarne uppställdes. Denna kärna var alldeles lika stor som det äldsta slottet, endast två våningar högre. Men denna anläggning var icke tillräckligt stark att motstå 1500-talets nya anfallsmedel, artilleriet. Den utökades således efter tidens sed med en ny räcka försvarsverk, bestående dels av det ännu någorlunda bevarade två våningar höga gevärsgalleriet eller ringmuren öster om slottets norra fasad, dels av motsvarande ringmur väster om slottet, varav östra hälften med porttornet delvis bevarats, ehuru i skadat skick, dels av runda hörntorn eller "blokhus", fyra till antalet, i vilka ringmurarna avslutades och slottets kanoner uppställdes, dels av nya vallar mellan "blokhusen" å slottets östra, södra och västra sidor, vilkas undre delar å yttre sidorna murades av tegel och innehöllo en nu igenrasad skyttegång eller gevärsgalleri av samma slag som det i nordöstra ring-

muren befintliga. Vallarnes murade undervåningar avslutades med ett plant tak omgivet av tinnar, och bakom desamma — egendomligt nog ej framför dem, som vår tid skulle byggt — uppkastades en väldig jordmassa, vars krön försågs med pallisader. Tegelmurarne ansågos tydligen ha större motståndskraft mot den tidens artilleri än jordvallarne.

Kring hela anläggningen grävdes breda vallgravar, de n. v. inre

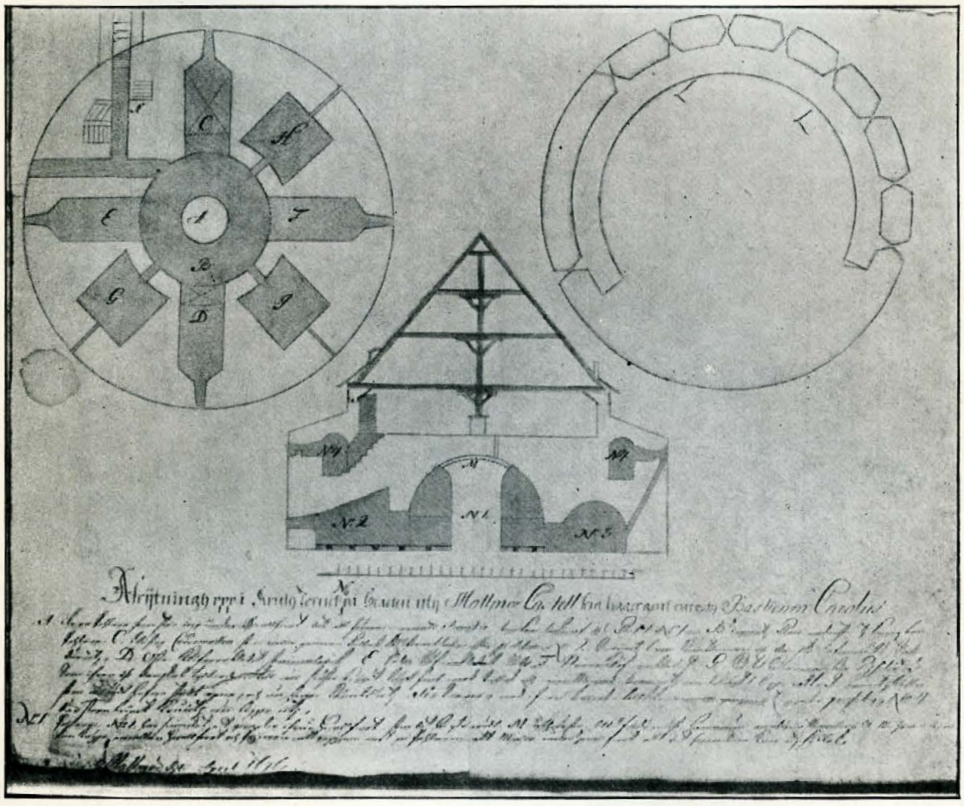

Fig. 6.

Malmöhus n. ö. torn enligt uppmätning av år 1696 (i krigsarkivet).

vallgravarne, som omgiva själva slottsholmen på alla sidor, och ur vilkas vatten slottets murar och gevärsgallerier direkt uppstego.

Den ännu till större delen bevarade östra delen av norra ringmuren har ursprungligen haft två våningars höjd i hela sin utsträckning mellan slottsbyggnaden och nordöstra hörntornet, vilket framgår bl. a. dels av kvarstående delar närmast nordöstra tornet, dels

av ett träsnitt i Marryat: One Year in Sweden, dels av ett träsnitt i kgl. Biblioteket (fig. 14), dels av ett i kgl. Fångvårdsstyrelsen förvarat fotografi. Båda våningarnas gevärsgallerier hade skottgluggar och voro å inre sidan försedda med nischer för att man skulle kunna passera varandra i den trånga gången. Ringmuren är på halva längden, där jordvallen började, bruten i trubbig vinkel. I andra våningens kvarstående övre del finnes ovantill en rad hål, två och två mot-

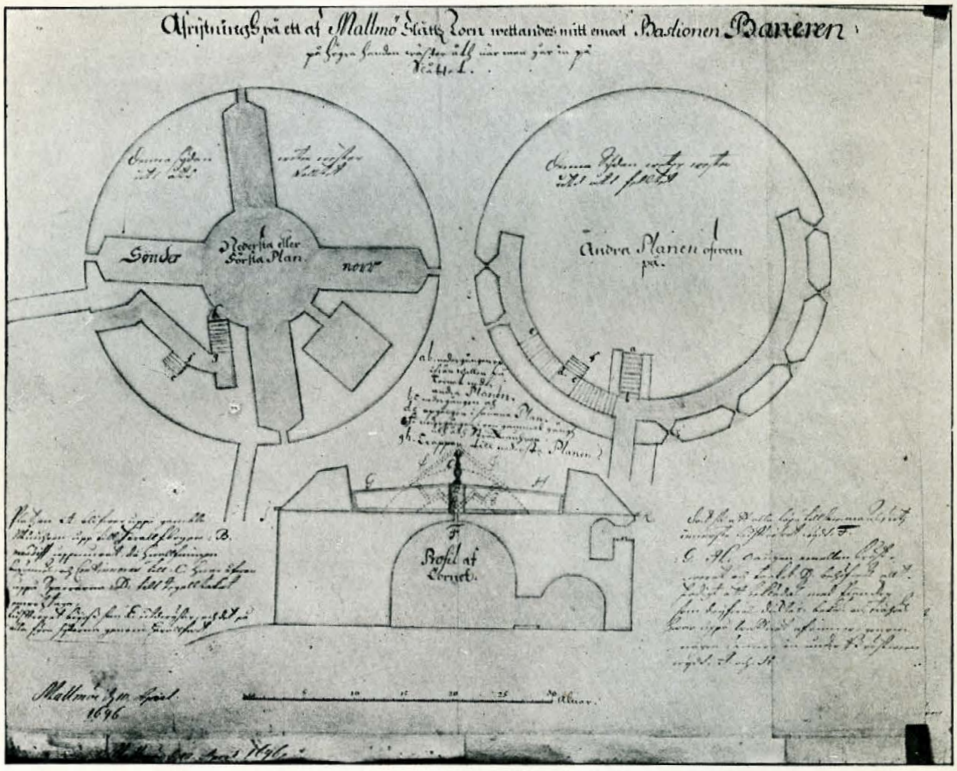

Fig. 7.

Malmöhus n. v. torn enligt uppmätning av år 1696 (i krigsarkivet).

stående, som möjligen tjänat till utsättning av sparrar för så kallade machicoulis, eller murfoten skyddande skottgångar av trä efter medeltida sätt. Det övre gevärsgalleriet går in i nordöstra hörntornets övre våning, vänder där norrut och leder genom en trappa ned till tornets undre våning, där den grenar ut sig söderut till östra ringmurens gevärsgalleri.

Nordöstra hörntornet eller "blokhuset" var det största och kraftigaste, emedan det låg mest utsatt för anfall över den fasta landtungan mot staden. Dess undre våning består av tre skyddsrum och fyra kanonrum, vardera med två skottgluggar och en djup och bred nisch, som går ända till golvet och sannolikt tjänat till ammunitionsupplag. Skottgluggarna äro tämligen små med starkt sluttande sidor. Vid desamma finnas rökrör för krutgaserna. I underkanten är rekylbjälken bevarad. Mittrummet har ursprungligen haft kupolvalv, som vid en krutexplosion sprängts i luften. Tornet var avtäckt med ett högt tegeltak (fig. 6) och användes till kruttorn.

Av de bevarade grunderna till norra ringmurens västra hälft, av porttornets anordning och av ovan omförmälda uppmätningar och stick över Malmöhus framgår, att även denna del av befästningarna på norra sidan haft fullständigt samma anordning som den östra hälften. Av muren mellan slottet och porttornet återstå endast obetydliga rester, vilka ingå i den senare uppförda tvåvåningsbyggnad, som tjänat centralfängelset till corps de garde.

Porttornet däremot är fullständigt bevarat. I dess undre del har mellan portarna å båda sidor funnits nu tillmurade ingångar till ringmurens gevärsgallerier. På ömse sidor av porten finnas murade gejder för fällgallret. Över porten finnas ett par öppningar, som varit avsedda för de kedjor, varmed fällgallret upphissades, möjligen också tjänat som skott eller "skolde"-gluggar.

Vindbryggan tyckes efter en ritning i kgl. krigsarkivet att döma ha varit fristående från tornet. Från porttornet till nuvarande hörntornet är den ursprungliga ringmuren nedriven och ersatt med en modern mur, men dess grunder och dess anslutning till nuvarande hörntornet äro bevarade, varjämte dess utseende framgår av ovannämnda träsnitt och av prof. M. Petersens teckning från 1860, då den ännu fanns kvar (fig. 13).

Även denna mur var bruten i trubbig vinkel på ungefär halva längden, där västra jordvallen tillstötte. Gevärsgalleriet förde från porttornet till nordvästra hörntornet, där det dels vek av söderut till västra ringmurens gevärsgalleri, dels gick ett par steg ned till nordvästra tornets mittrum. Detta torn har även fyra kanonrum, av vilka det östra har sin ursprungliga skottglugg kvar och det södra en till golvet gående bred och djup ammunitionsnisch. Mittrummets kupolvalv är här bevarat. Tornets övre våning har liksom nordöstra tornets ursprungligen varit omgiven av ett gevärsgalleri med skottgluggar (fig. 7), som nu äro borttagna och ersatta med fönster

Båda hörntornen och norra ringmuren ha sockellister av naturlig sten. En sockelsten å nordöstra tornet bär i relief två kämpande ödlor och en sten på det nuvarande tornet har ett även i relief utfört stenhuggarmärke. De nedrivna hörntornen voro mindre och hade endast tre kanonrum (fig. 8 och 9). De sydöstra och sydvästra hörntornen äro nu försvunna så när som på grunderna, likaså östra, södra och västra vallarnes murade gevärsgallerier, men jordvallarne finnas kvar.

När tillkommo nu alla dessa yttre befästningar utomkring den

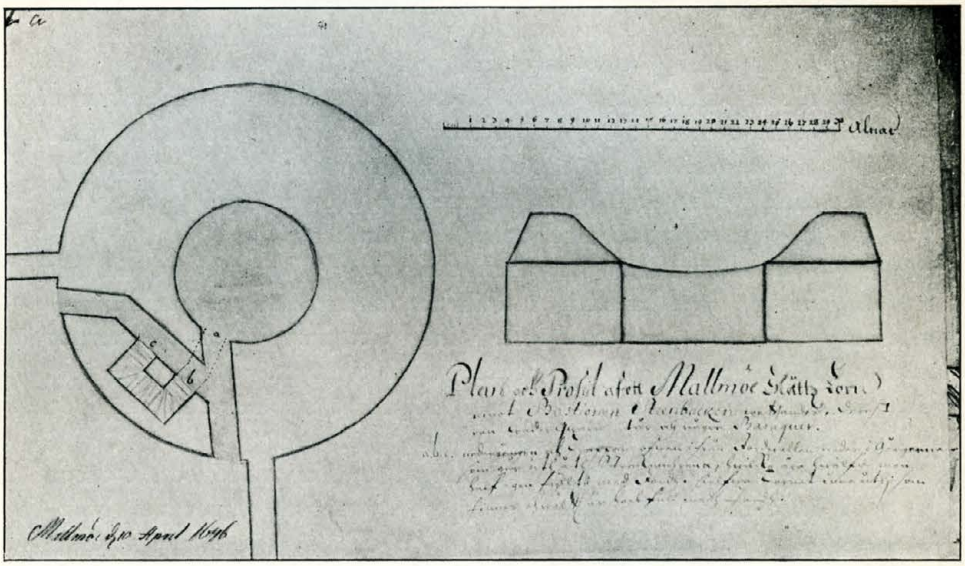

Fig. 8.

Malmöhus s. ö. torn enligt uppmätning av år 1696 (i krigsarkivet).

äldre egentliga kärnan? Även härpå svara registraturets uppgifter. 1538 föreskrives nämligen, att "hver mands tjener i Skaane skal hver age 120 læs jord af den grav i Malmø og maa icke vende hjem, før hver har tegn af Sti Pors". 1539 utfärdas befallning att "Herrestad, Lywne, Wemmepeg, Skytz, Bare, Oxe och Torne herreder .... skal handles med raadet, at de vil tilstæde deres bønder og adelens tjenere at age jord, hver 30 læs paa den vold i Malmø". Det är uppenbart arbetet med de nya gravarna och jordvallarna, som nu skall börja. Östra, södra och västra vallarnas gevärsgallerier voro väl färdiga, innan jordvallarna kunde utföras. Med hörntornen gick det

långsammare. 1540 lördagen näst efter Skt Gallidag utfärdas en del brev "om den bygning i Malmø:

1) til Josef Falster om 150 spærrer, 7 al[en] lange, og 150 spærrer, fem alen lange, som skal til volden derpaa slottet, at lade hugge og Halmstad borgere at lade fremføre for fragt;

2) til Trud Ulfstand om 23 bjelker og 30 dæller et handt tykke, begge parter 6 al[en] l[ange]. Varbjerg borgere at føre frem.

3) Holger Ulfstand 200 bjælker, smaa og store, saa lange som man dem bekomme kan, til de to blokhuse.

4) Sti Pors at skikke al den sten, han af de afbrudne sten bekomme kan, til de "kyszze holle".

5) Jørgen Urne at lade hugge i Lindholm og Dalby skove 100 pæle til blokhusene, hver 6 al[en] l[ange]".

1541 få flere Malmö borgare vederlag för gods och jord, som de mistat "til den plads til slottets bygning". Samma år gästade konung Christian III Malmö, måhända för att inspektera och pådriva slottsbygget eller för att göra upp med borgarne angående deras fordringar.

1542 avgår brev till Sti Pors, "at han tilsäger alle kronens, stiftens, kapitels og kirkens tjenere udi de næste herred hos Lund, at hver af dem ager et læs mursten fra Lund til Malmø".

1546 får Lunds domkyrka vederlag för mistad egendom.

1548 skall Jens Friis bränna kalk "thi K. Mjt vil have et kornhus opbygt paa Malmø".

Redan 1549 anmäler emellertid Magnus Gyldenstjerne "at volden er meget forfalden", att han beställt en "voldmester" och "at han vil lade neddræge et færsk vand paa slottet". Eske Bille skall "se paa sagene og med M. G. øverveie dem". Troels Lund uppvisar med citat ur Malmö lensregnskab 1579—80, att vallarna då ånyo undergingo reparation, i det att det nedfallna "staketet" (pallisaden på krönet av jordvallen, jfr. fig. 5) återuppsattes. Trettiosju år hade således gått sedan 1542, vilket ungefär torde motsvara trävirkets livslängd i jordsyran. Vallarna hade således stått färdiga någon tid före 1549 och säkerligen även "blokhusen" eller hörntornen och gevärsgallerierna.

Christian III:s vidlyftiga omdaningsarbete torde alltså varit avslutat 1542 eller 1543. Det "kornhus", som uppfördes 1548 torde icke ingått i den egentliga slottsbyggnaden och säkert ej i försvarsverken. Arbetet hade således utförts på 5 eller 6 år, ett i förhållande till tidens resurser och anläggningens utsträckning vackert resultat, som vittnar om den vikt, byggherren fäste vid detsamma och den kraft, varmed det pådrevs.

Sannolikt förskriver sig även borggårdens påfyllning från samma tid. Till en del kanske den består av grus från nedbrytningen under grevefejden och av byggnadsavfall, som man ej brytt sig om att undanskaffa. Inga utgångar finnas nämligen från slottets nuvarande källarvåning till den nya norra murens tillstötande delar. Dessas gevärsgallerier och porttornet svara ej mot slottets gamla höjder utan mot den nuvarande marken. Sticket från 1570-talet i Braun & Hogenbergs Civitates orbis terrarum giver trots den påfallande missteckningen av porttornet och takkuporna ett ungefärligt begrepp om slottets dåva-

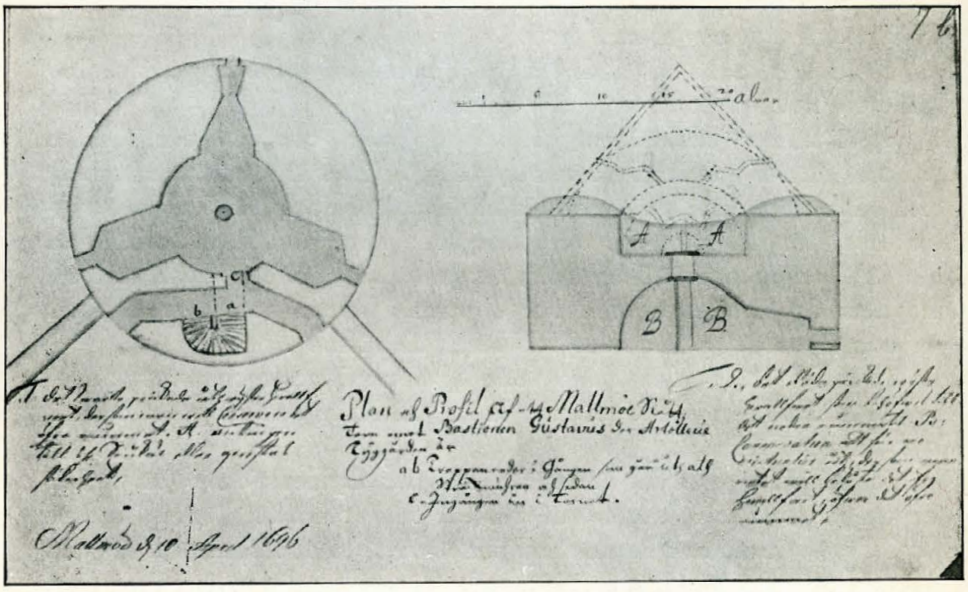

Fig. 9.
Malmöhus s. v. torn enligt uppmätning av år 1696 (i krigsarkivet).

rande utseende (fig. 5). Huvudbyggnaden och porttornet ha trappgavlar. De fyra hörntornen,"blockhusen", ha kupolformiga tak med lanternin å sydvästra tornet. Huruvida dessa torntak verkligen haft denna form torde med skäl kunna ifrågasättas; både på 1677 års stick över Malmö belägring (fig. 10) och å 1696 års noggranna uppmätningar ha tornen helt andra, enklare tak (jfr. fig. 6—9). Östra, södra och västra gevärsgallerierna avslutades med tinnar, bakom vilka jordvallarna höjde sig.

I 1620 års upplaga, Daniel Meisners Thesaurus philopoliticus, har denna bild av slottet endast förstorats, ehuru slottets utseende under tiden förändrats.

I detta slott satt greve James Bothwell, Maria Stuarts älskare och Darnleys mördare, inspärrad som statsfånge från 1567 till 1573, då han flyttades till Drageholm, där han avled 1578. Måhända gjordes Braun och Hogenbergs teckning just under hans sista år på Malmöhus.

* *
*

En över huvudporten sedan 1874 inmurad sten med årtalet 1607 och Christian IV:s samt Anna Kathrines krönta namnchiffer har enligt prof. M. Petersens teckning av Malmöhus från 1860 (fig. 13) ursprungligen suttit på gaveln till en nu nedriven flygelbyggnad, som intagit ungefär samma plats som den nuvarande västra dagcellflygeln. Christian IV har således även byggt på Malmöhus. Förmodligen har Christian III:s slottsbyggnad varit för trång och otidsenlig som residens redan vid 1600-talets början. Denna nya flygels planläggning framgår av uppmätningsritningarna från 1805. (Fig. 2—4). Möjligen anlades samtidigt den södra flygel, som även synes å samma uppmätningsritningar eller åtminstone den smalare delen därav samt den östra flygeln. Det torde kunna sättas ifråga, huruvida dessa Christian IV:s tillbyggnader kunnat förenas med bibehållandet av Christian III:s fyra våningar höga ringmur omkring den inre borggården, vars värde som försvarsverk mot artilleri redan vid denna tid måste varit litet eller intet, och som förlorat all betydelse, sedan de nya flyglarne utanför ringmuren men innanför vallarna bildade en ny fyrkant. Mera antagligt är väl, att denna inre mur nedrevs i sammanhang med uppförandet av de nya flyglarne och möjligen fick lämna material till desamma. Dess försvinnande skulle således kunna antagas ha skett strax före eller under 1607. Ett kopparstick över Malmö belägring av danskarna 1677 efter penneteckning av Erik Dahlberg, hörande till samlingen av illustrationer till Pufendorffs krigshistoria, visar att borggården blivit kringbyggd med nya längor på västra och halva södra samt även på östra sidan (fig. 10). Den gamla ringmurskärnan däremot synes vara försvunnen. Den saknas i varje fall å 1669 års plan till Malmöhus fästningsverks förbättring (fig. 12) och å 1677 års stick.

De nya östra och södra flyglarna hade trappgavlar. Slottets gamla huvudbyggnad och den nya västra flygeln ha däremot svängda praktgavlar med frontoner och flöjlar i den holländska stil, som användes på Rosenborgs och Fredriksborgs slott, på Kristianstads kyrka och på en del skånska herregårdar, t. ex. Svenstorp. Gavelns former

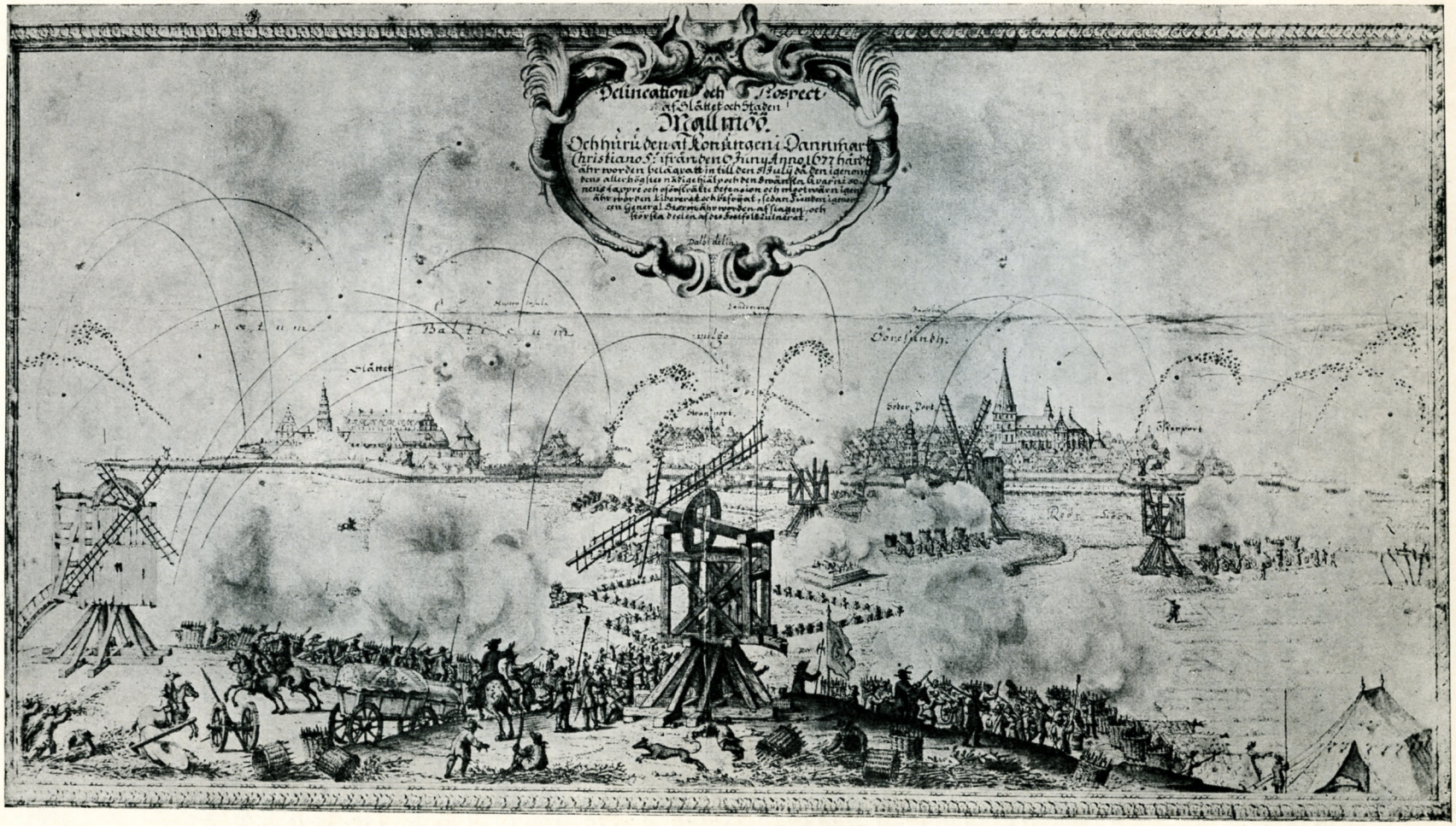

Fig. 10.

Malmö belägring 1677 efter stick av Erik Dahlberg.

synas giva vid handen, att flygeln haft till mästare Christian IV:s arkitekt Hans van Stienwinckel d. y. Det äldsta slottet hade enligt fig. 10 på södra sidan nio trappgavelformade kupor. Christian IV:s flygel har även på östra sidan ett högt trapptorn med spira i Rosenborgs stil. Nordöstra tornet visar lanternintak i två fall, uppenbarligen täckt med tegel (fig. 11) vilket bekräftas av uppmätningen (fig. 6). De sydöstra och sydvästra tornen äro utan tak, vilket ställer trovärdigheten av Brauns och Hogenbergs kupolformiga torntak från 1570-talet i ett tvivelaktigt ljus. Av Dahlbergs stick över konung Carl X:s intåg (fig. 11) tyckes dock framgå att n. v. och s. v. tornen haft tak,

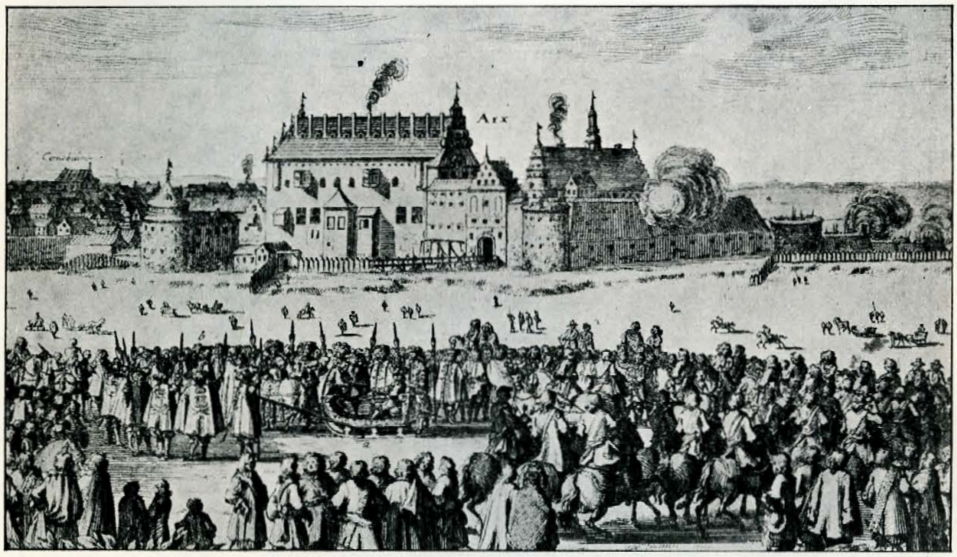

Fig. 11.
Del av Dahlbergs stick över konung Carl X:s intåg i Malmö 1658.

som under belägringen sönderskjutits. Samtliga byggnader äro för övrigt täckta med tegel.

Emellertid är trovärdigheten av 1677 års stick ej heller alldeles pålitlig. De svängda praktgavlarna på Christian IV:s västra flygel ha verkligen funnits, därom vittnar till fyllest prof. Petersens avteckning (fig. 11). Den höga spiran på flygelns trapptorn förefaller däremot misstänkt, alldenstund 1805 års uppmätningar (fig. 2—4) visa, att tornet haft allt för små dimensioner för att bära en dylik spira och Dahlberg själv på en annan penneteckning från 1677 givit tornet en vida anspråkslösare och mot dess storlek bättre svarande spira. Denna

teckning visar dock samma utseende på övriga byggnader som den förra. Även praktgavlarna på det äldsta slottet torde emellertid,

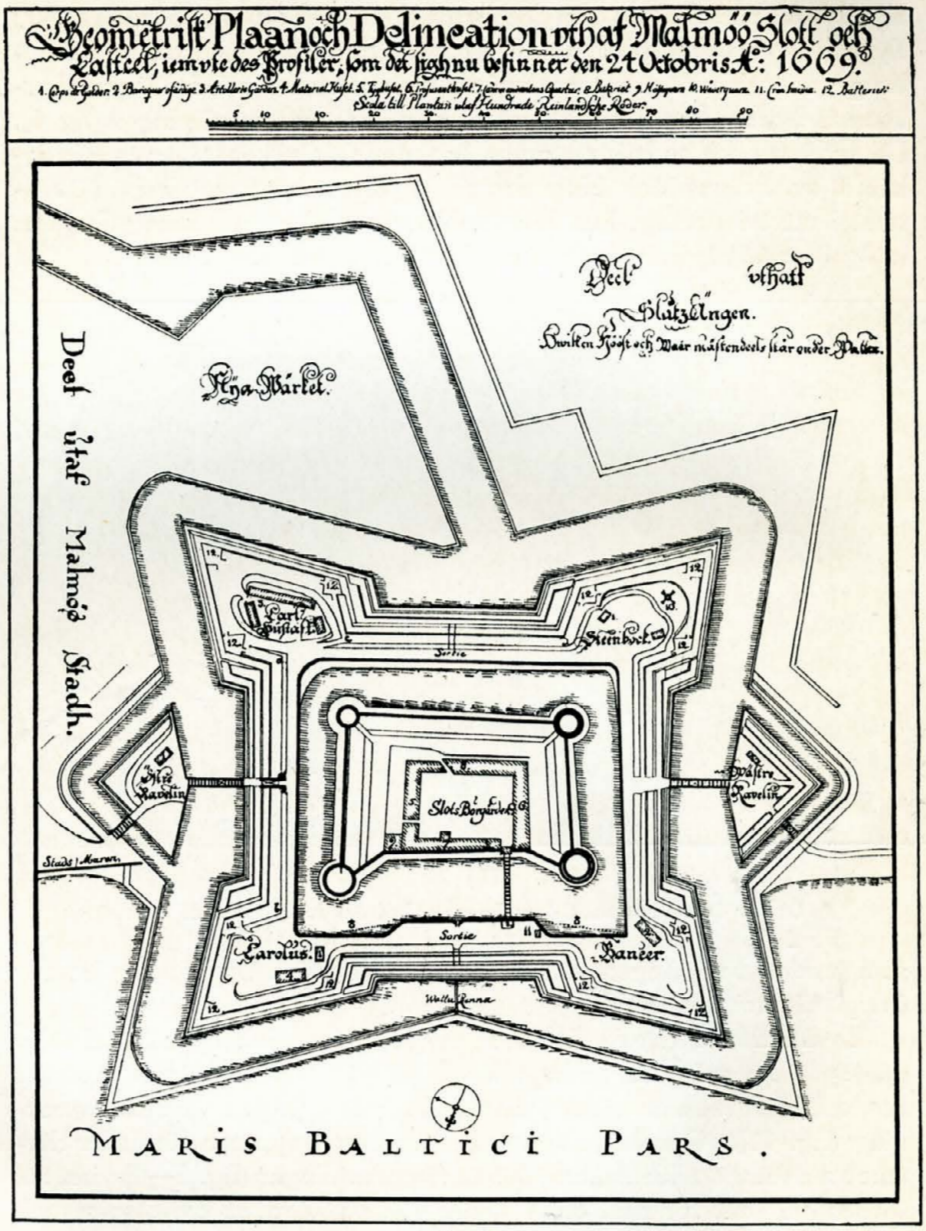

Fig. 12.

Plan av Malmö citadell 1669 med förslag till förstärkning av befästningarna.

såsom nedan anförda skäl visa, kunna misstänkas ha existerat blott i tecknarens fantasi.

Slottet, jämte staden, överlämnades till Sveriges krona den 2 mars 1658 och Carl X Gustaf höll sitt högtidliga intåg den 9 mars samma år (fig. 11). Carl X Gustaf lät kraftigt utvidga fästningsverken. Redan 1660 synes arbetet på slottets och stadens fästningsverk ha börjat efter en av generalkvartermästaren Johan Wærnschjöld uppgjord plan (fig. 12). Hela det dåvarande slottet omgavs med fyra yttre bastioner, av vilka den sedan för centralfängelsets verkstads och bostadsbyggnader använda efter konungen bär namnet Carolus. De övriga buro namnen Banér, Gustavus och Stenbock. Mellan bastionerna anlades kurtiner (vallar). Utanför dessa bastioner och kurtiner grävdes nya vallgravar på östra, södra och västra sidorna, av vilka de på östra och södra sidorna belägna finnas kvar, men den västra igenfyllts, då bastionerna raserades. Mitt på östra och västra långsidorna skulle byggas utanför vallgravarna framskjutna verk (raveliner), som skulle beskydda portarne. Arbetet var ytterst betungande för Malmö borgare, som från 1660 till 1662 måste utgöra en stor månatlig "grävningsskatt". Då denna 1662 utbyttes mot en årlig kontribution och en "stadskvartermästare" tillsattes att övertaga tillsynen över arbetet i stället för de 16 gode män, som förut haft bestyret med denna tunga, avlät staden i glädjen en tacksamhetsskrivelse till regeringen.

Även under dessa förstärkningsarbeten måste gårdar och tomter avträdas till förmån för slottets befästningar och till åvägabringande av den glacis mot staden, som senare kallades Slottsplatsen och upptog området mellan n. v. Slottsplatsgatan, Nya begravningsplatsen, yttre f. d. slottsgraven och Vestergatans förlängning. För denna offrades nio till tio kvarter, elva gator och det gamla minnesrika gråbrödraklostret, vilket efter reformationens införande gjort tjänst såsom hospital. Då man betänker, vilka konst och kulturhistoriska skatter t. ex. Ystad och Hälsingör äga i sina bevarade franciskanerkloster, måste denna nya vandalism, ehuru tvivelsutan förestavad av försvarets behov, djupt beklagas.

De nya fästningsverken voro färdiga 1665, och deras behövlighet och duglighet visade sig kort efteråt. Malmöhus och Malmö stad hade förvandlats till en efter tidens begrepp nästan ointaglig fästning, som segerrikt motstod 1676, 1677 och 1679 års belägringar och räddade Skåne åt Sverige.

Det vill emellertid synas, som om man under dessa hårda år endast hunnit sörja för befästningarnas utveckling men nödgats eftersätta slottsbyggnadernas inre vidmakthållande och förbättring. Det är nämligen påfallande, att slottet ej tyckes kunna användas till att hysa garnisonens och provinsens militära chef och tjänstemän. Enligt en anteckning av 1675 innehade generalguvernören Banér i elva år en borgares hus utan att giva någon ersättning; en överkommissarie, en generalkvarterlöjtnant och en fortifikationskassör "bebodde de förnämsta husen i staden men pretenderade ändock att få fri inkvartering". Tydligen voro borgarhusen beboeligare än det befästa kungs- och landshövdingeresidenset.

Än mera torde detta varit fallet efter belägringarne, då avsevärda reparationsarbeten utfördes under åren 1677—79. Slottets byggnader voro redan nu inne på sin dekadans-period, men fästningsverken iståndsattes och stadens befästningar utvidgades till och med på stranden "mot kastellet", varvid borgarne som förut fingo hjälpa till "efter den repartition, att samma arbete skulle en gång i veckan komma på var man" och att bräder till skottkärror måste avlämnas av staden. Sannolikt användes härtill även de fångar, som redan på 1600-talet förlades till slottet. Det forna residenset hade således under tidens tryck förvandlats till fängelse.

* *
*

Under 1700-talet för Malmöhus en något obestämd tillvaro, i det tilltron till dess lämplighet som fästning synes avtaga i mån av krigsredskapens utveckling, under det att dess användning som fängelse fortfar att utvecklas. 1760 byggdes emellertid en ny ravelin på södra sidan och förstärkningsarbeten utfördes utanför kurtinerna på östra, södra och vestra sidorna. Redan 1741 voro dock de ansenligare befästningarna bestämda att raseras, så snart Landskrona fästning blivit satt i fullfärdigt stånd. Detta lät emellertid vänta på sig ända till 1800-talets början, och Malmöhus undergick därför en del förändringar för att bliva mera motståndskraftigt. Sålunda borttogos omkring 1696 tornhuvarne på nordöstra och nordvästra tornen och ersattes med jordfyllning. Även själva byggnaderna undergingo förändringar.

Ett i kgl. Biblioteket förvarat träsnitt över Malmöhus på 1700-talet tyckes visa, att slottets norra och äldsta länga fått sin takresning ändrad till brutet tak, och att gavlarna ändrats och påmurats, så att

endast de översta tinnarne av de forna gavlarna finnas kvar. Av dessas form, som mera erinrar om de ursprungliga trappgavlarna å 1530 års påbyggnad än om barockgavlar från 1600-talet, synes tvivelaktigt, huruvida de av Dahlberg återgivna praktgavlarna verkligen funnits. Måhända äro de såsom tornspiran å västra längan en fantasi av tecknaren, måhända ha de blivit sönderskjutna eller uppbrända under belägringarne.

På takets norra sida synes en rad av skorstenar i förening med trappformiga murade gavlar, som synas varit uppbyggda på skyttegångens inre mur. De motsvara de å 1600-talets stick angivna kuporna mot borggården och deras existens torde få anses bevisad såväl av litografien som av 1805 års uppmätningar, vilka noggrannt angiva alla de öppna spisar i slottets översta våning, mot vilka dessa skorstenar svarat, samt av prof. Petersens teckning av slottet 1860 (fig. 13).

Över de på norra sidan befintliga byggnaderna synes översta delen av västra längans norra gavel, som har bibehållit sin danskholländska praktgavel, avslutad med en fronton, som erinrar om Rosenborgs slott.

Även en nybyggnad utfördes, det s. k. "nya tyghuset", i bastionen Banér, vilket sedermera ändrades till bostadshus för Centralfängelsets direktör och tjänstemän, och ännu kvarstår samt användes till bostadshus.

Om slottet sålunda utvändigt bevarat något av sin forna prakt, motsvarades denna dock illa av det inre förfallet.

De humanitära känslor, som på slutet av 1700-talet började yttra sig, framkallade 1796 och 1797 tvänne skrivelser från regeringen med åläggande för landshövdingarne att ingiva berättelser angående tillståndet av Rikets fängelser och det svar, som greve Gustav von Rosen, då landshövding i Malmöhus län, avlät, kastar ett blixtljus över förhållandena på Malmöhus. I Malmö citadells norra länga (således det äldsta slottet) funnos sex fängelserum, därav tre för statsfångar, vilka rum i brist på sådana fångar vanligen nyttjades för mindre brottsliga eller för s. k. "vattendrickare" (vatten och brödfångar). I två rum fanns ingen eldstad, i ett rum en oduglig grönglaserad "pottugn", vari det var förbjudet att elda. En fyra alnar lång och två och en halv alnar bred källare under längan nyttjades för grova förbrytare (Mathiesens "hundehul"?). I västra längan (Christian IV:s flygel med praktgavlarne) fanns ett rum med två förgallrade fönster, brädloft, kakelugn och tegelgolv, som användes för arrestanter. I

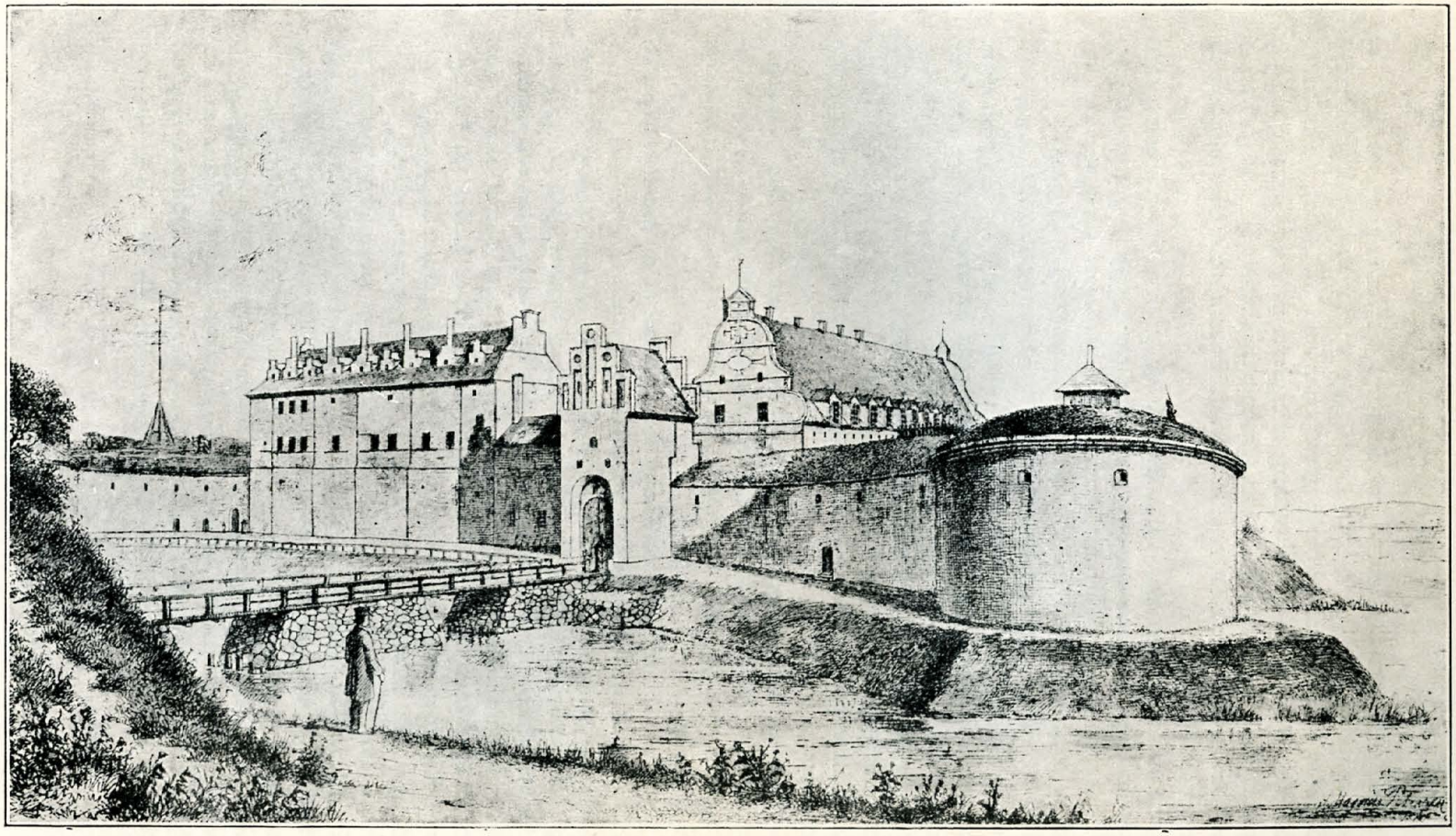

Fig 13.

Malmöhus från nordväst 1860, teckning av prof. M. Petersen.

södra längans bredare del fanns ett för dödsdömda avsett rum utan eldstad, vilket endast kunde begagnas sommartiden(!), samt ett trekantigt rum för arrestanter. I samma längas smalare del inrymdes "vattendrickare" i ett ljust och rymligt rum, dock utan eldstad.

Förhållandena på slottet synas alltså även ur fångvårdssynpunkt lämnat åtskilligt övrigt att önska.

* *
*

Först år 1805 slopades slottet såsom fästning på Gustav IV Adolfs befallning. I sammanhang härmed demolerades de yttre bastioner-

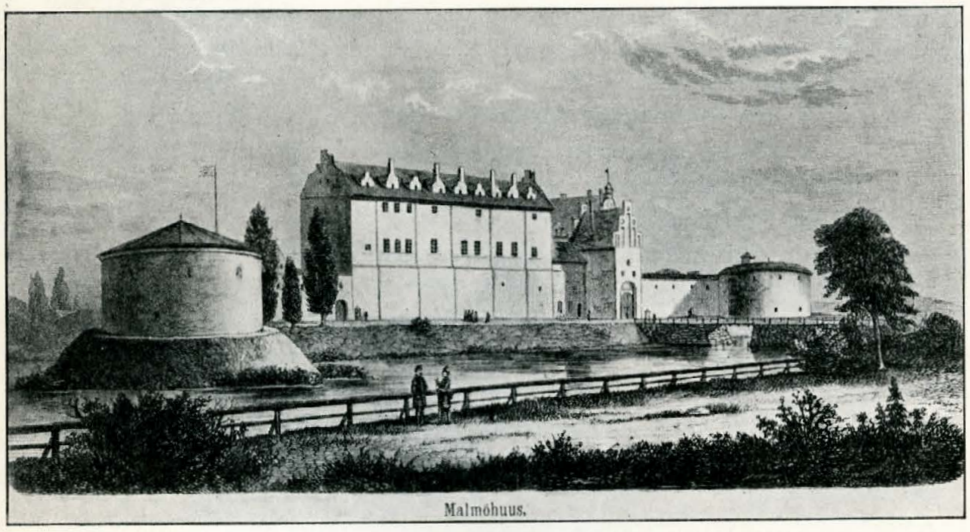

Fig. 14.
Malmöhus på 1800-talet efter träsnitt i kgl. Biblioteket av okänd provenieus.

nas jordvallar och hela komplexet anslogs till förvaring av fångar och "sysslolöse" (lösdrivare). En av konung Carl Johan gillad plan av 1827 visar, att meningen var att nedbryta bastionerna Gustavus och Stenbock för att där anlägga en park, vilket lyckligtvis ej blev satt i verket. Slottet blev emellertid ett av de första föremålen för reformarbetet inom den under konung Oscar I nyorganiserade svenska fångvården, till vilken det överlämnades genom kgl. brev av 13 febr. 1828.

Samma år ditflyttades från Vadstena utrymda korrektionsinrättning 100 fångar och under 1830 ditforslades även fångpersonalen från Varbergs fästning. Detta manskap användes till att ändra

Christian III:s gamla slott och Christian IV:s västra flygel samt att påbygga flyglarne innanför Christian III:s vallar på södra och östra sidorna. Arbetet var i sin helhet färdigt 1833.

Det nya centralfängelset bestod då av fyra längor, omslutande den nuvarande borggården, av det till bevakningsbostäder ändrade "nya tyghuset" i bastionen Banér och av ett verkstadshus i bastionen Carolus.

Ett träsnitt i Marryats: One year in Sweden av 1862 och en avbildning i Sv. Familje-Journalen av 1865 visa, att slottet då ännu hade samma utseende som på 1700-talet, att västra flygeln hade kvar sina praktgavlar från 1607, och att hörntornen voro utan spiror.

1868 avhände sig kronan genom byte med staden den forna glacisen, slottsplatsen, vilken därefter utlades till park (Kungsparken).

I det stora hela torde slottet icke blivit allt för hårt berört av 1800-talets tidigare ändringar, om än en del kulturhistoriskt intressanta detaljer från Christian III:s och Christian IV:s tid möjligen av praktiska hänsyn gingo förlorade.

Men den 4 sept. 1870 ödelades hela slottsfyrkanten av en eldsvåda, som förhärjade den så grundligt, att de västra, södra och östra flyglarna ansågos böra utdömas och nedrivas för att lämna plats för byggnader av modernare och för fängelsebruk mera lämplig konstruktion.

Arbetet med återuppbyggandet tog sin början samma år. Man använde nästan helt och hållet de gamla grunderna, men byggnaderna blevo helt nya ovan grunden. De markera emellertid ganska noga platsen och utsträckningen av de äldre byggnadarna från Christian IV:s tid. 1871 om- och tillbyggdes södra längan till nattcellbyggnad och uppfördes ett verkstadshus i tre våningar i bastionen Carolus, sedermera ombyggt till bostadshus och ännu använt till detta ändamål. 1872 tog man itu med att uppföra den nya västra längan till dagcellhus och gjorde en tillbyggnad mot öster på östra längan.

1876 var hela anläggningen ånyo färdig till begagnande.

Vid eldsvådan och återuppbyggandet gingo tyvärr stora kulturhistoriska och estetiska värden förlorade. Västra och södra längorna nedrevos till grunden. Av praktgavlarnas sandstenslister och ornamenter tillvaratogs endast inskriptionstavlan, som inmurades i porttornet. Norra ringmurens östra hälft nedbröts på ungefär halva längden till en vånings höjd och täcktes med cementplan. Norra ringmurens västra hälft utom porttornet nedrevs och ersattes med

nordvästra corps de gardbyggnaden och en banal modern mur. Trappan i tornet på slottets södra sida utbyttes mot en järntrappa och ett nytt trapphus tillbyggdes på dålig grund vid västra gaveln. Den nya kyrklokal, som inreddes i gamla slottets västra hälfts två översta våningar, och de nyinredda lokalerna i översta våningens östra hälft spolierade fullständigt den förut befintliga skyttegången; skottgluggarna ersattes med stora nyupphuggna fönster. Branden och ombyggnaden synas ha utplånat alla spår av äldre målning och inredning, som ännu till äventyrs funnits kvar före dessa olyckor. De arkeologiska och estetiska synpunkterna fingo helt och hållet vika för de praktiska. Det gamla slottets nya tak fick ett allt för lågt fall och täcktes liksom de nya längorna med papp (sedermera utbytt mot plåt). Skorstenar och kupor bortrevos. Trappgavlarna reducerades till halva sin forna höjd och täcktes med galvaniserad plåt, vilket visat sig vara lika olämpligt ur teknisk som arkeologisk och estetisk synpunkt.

Nordöstra tornet användes tämligen oändrat till straffceller och persedelförråd, vilken omständighet bevarat dess intressanta inre nästan oskadat. Nordvästra tornets gevärsgalleri i övre våningen nedbröts och våningen inreddes till bostadslägenhet med stora nyupphuggna fönster. Båda tornen försågos med låga papptak i stället för jordfyllningen, vilket varit till fördel för deras bestånd.

Västra jordvallen avschaktades till halva höjden och bredden för att lämna utrymme till fängelsets promenadgårdar.

En avbildning i Sv. Familje-Journalen av 1873 visar, att slottet och tornen då fått sina nuvarande låga tak; västra längan var då ej färdig. Ett i Kgl. Fångvårdsstyrelsen förvarat fotografi visar anläggningens dåvarande utseende. Ungefär samtidigt utfördes några smärre ekonomibyggnader mellan östra längan och östra jordvallen.

I senare tid har verkstadshuset i bastionen Carolus inretts till bostäder, vartill det ännu användes.

* *
*

All den beklagliga åverkan, som branden och 1870-talets "praktiska" ombyggnad gjort på slottet, har dock ej så ohjälpligt fördärvat själva Christian III:s slottsbyggnad, att den icke kan återställas i värdigt skick. Man kan i själva verket ännu avläsa på murarna dess intressanta byggnadshistoria och få ett tillförlitligt intryck av dess forna anordning. För att den minnesrika byggnaden skall återfå det

värdiga och imponerande yttre och inre skick, som den nu saknar, fordras blott att den får ett nytt och värdigare ändamål, som tillåter en försiktig restaurering.

Frågan om slottets bevarande och framtida användning har varit föremål för ganska mycket utredningsarbete.

Den i inledningen till denna uppsats omtalade kommissionen av 1904 hade till uppgift att "undersöka omfattningen och beskaffenheten av de arbeten, som voro erforderliga för Malmö slotts bevarande från förfall" och "att i ämnet avgiva det förslag, som kunde finnas av omständigheterna påkallat".

Den utredning, som kommissionen avgav år 1905, avsåg således endast slottets "bevarande från förfall och nödtorftiga vidmakthållande, men alldeles icke åtgärder för dess restaurering eller historiskt och arkeologiskt riktiga återställande". Kommissionen avslutade sitt yttrande med att framhålla, att "en verklig restaurering av byggnaden (nämligen gamla slottet) skulle otvivelaktigt vara av mycket stort intresse och göra den användbar till vida högre uppgifter, än den nu har att fylla som verkstadslokal och kyrka för centralfängelset". Men en sådan restaurering ansåg kommissionen ej kunna ifrågasättas förr, än frågan om centralfängelsets indragning eller förflyttning blivit avgjord, samt "fordra helt andra och vida mera genomgripande åtgärder", än kommissionen ansett sig kunna föreslå, utan att föregripa slottets framtida återställande och "användning på ett mot dess vördnadsvärda ålder, byggnadshistoriska intresse samt historiska minnen bättre svarande sätt".

Inga av de åtgärder för slottets konservering som kommissionen föreslog, ha emellertid ännu blivit utförda, vartill orsaken väl får sökas i svårigheten att erhålla anslag därtill, innan slottets framtida bestämmelse blivit avgjord.

Ett betydelsefullt steg framåt togs emellertid, när år 1909 med Kgl. Majestäts och Riksdagens medgivande avtal träffades mellan Kgl. Fångvårdsstyrelsen och Malmö stad, varigenom eganderätten till det yttre slottsområdet mellan inre och yttre vallgravarna — d. v. s. bastionerna Carolus, Banér, Gustavus och Stenbock — överläts till Malmö stad på vissa villkor, bland vilka äro av intresse för slottets framtid, att staden utfäst sig ordna detta område efter en samtidigt med hänsyn till slottet uppgjord plan, att staden åtagit sig upprensa den inre vallgraven och förbehållit sig rätt att utvidga dess norra del genom bortschaktning av banken närmast slottets norra fasad och ringmur, att staden åtagit sig nedriva och bortföra de

1870—73 uppförda nya fängelsebyggnaderna på slottsholmen samt att plantera holmen på sätt som Kgl. Överintendentsämbetet (nu Byggnadsstyrelsen) och Kgl. Vitterhetsakademien kunna godkänna.

Emellertid har staden erhållit uppskov tills vidare med utförandet av de två sista villkoren och andra tankar ha kommit fram och mognat i avseende på slottets och slottsholmens övriga byggnaders användning.

* *
*

Det längesedan framkastade förslaget att använda det gamla slottet till historiskt museum för Malmö, som ligger så nära till hands, har nämligen under trycket av utrymmesbristen i Malmö nuvarande museibyggnad och stadens övriga byggnadsbehov vuxit till en tanke att försöka använda slottsholmens samtliga byggnader för museets behov.

Detta förslag understöddes kraftigt av riksantikvarien Bernhard Salin, vilken museets styrelse tillkallade som sakkunnig rådgivare i museifrågan.

Utredningen av möjligheterna för slottsholmens och dess byggnaders användning till museilokaler anförtroddes 1912 av stadens Drätselkammare och museistyrelse åt undertecknad, som därå nedlagt mycket arbete.

Det 1913 uppgjorda första förslaget, som vilade på förutsättningen, att de nya fängelsebyggnaderna enligt avtalet med kronan skulle nedrivas och nya museibyggnader i stället uppföras på de nuvarande västra och östra längornas plats, lades 1915 åsido och frågan om fängelsebyggnadernas bibehållande och ombyggnad för museiändamål i enlighet med ovannämnda program trädde i stället i förgrunden, under förutsättning naturligtvis, att en överenskommelse med kronan om deras förvärvande för ändamålet kan träffas.

På grundval av de alternativa program, som riksantikvarien Salin upprättat för de historiska, kulturhistoriska, handelsmuseala samt konsthistoriska samlingarnas utrymmesbehov, vilka program tillökades med ett av intendenten för museets naturhistoriska samlingar, d:r O. Gylling, uppgjort program för dessa samlingars lokalbehov, gjordes i samråd med programförfattarne ett flertal utredningar, som 1915 framlades för Drätselkammaren och museistyrelsen.

* *
*

Det säger sig självt, att vid utarbetandet av dessa förslag den största hänsyn tagits till önskvärdheten att bevara allt, som ur byggnadshistorisk synpunkt kan vara av intresse. För att klarlägga slottets äldsta befästningsanordningar så väl som till skydd för dess tegelmurar mot jordfuktigheten föreslogs bortschaktning av den jordbank, som utfyllts framför dess norra fasad från porttornet till nordöstra tornet samt bortschaktning av fyllningen inom den forna medeltida borggården ned till dennas ursprungliga plan. Genom den förra åtgärden skulle slottets norra fasad komma att få ökad höjd och spegla sig i en betydligt bredare vallgrav.

En ny genombrytning måste då även göras genom banken till nuvarande huvudporten för att skaffa vallgraven bättre cirkulation och hindra uppslamning. Denna åtgärd tillåter återuppsättande av vindbryggan enligt i krigsarkivet förvarad ritning.

Norra ringmurens östra del, som efter 1872 blivit genombruten närmast östra slottsgaveln och vars övre skyttegång blivit nedbruten på en sträcka av 25 meter har genomsläppt vatten i sådan mängd, att betydande skador uppstått å fasaden.

Att återuppföra skyttegången i dess forna skick torde ej kunna komma ifråga. Ett effektivt skydd mot vatten måste emellertid beredas och detta kan möjligen ernås genom att påbygga den nedbrutna delen med en tunnare yttre mur samt däröver uppföra en träkonstruktion, täckt med tegel, varigenom muren utifrån sett skulle få ungefär det utseende den har på 1658 års avbildning, och erhålla ett effektivt skydd mot vatten.

Väster om porttornet mellan detta och nordvästra tornet, skulle den banala, moderna muren av gult maskintegel ersättas med en ny mur av handslaget rött tegel, i bättre överensstämmelse med slottet och på den gamla ringmurens grund. Mot murens inre sida kan då uppföras något eller några av de nu rivna och magasinerade korsvirkeshus, som befinna sig i museets ego. Härigenom skulle uppnås en utmärkt tidsillustration på samma gång, som ett värdefullt tillskott i utrymme. Hörntornens utslitna tak torde böra ombyggas och täckas med tegel i överensstämmelse med deras forna utseende (jfr. fig. 6—9). Deras stensocklar böra naturligtvis framgrävas och hela slottets ringmur och fasader rengöras från puts och övermålning, lagas, där teglet vittrat, och fogstrykas.

En väsentlig orsak till slottets nu föga imponerande yttre är det alltför låga, historiskt och tekniskt lika olämpliga plåttaket, som med slottets för havsvindarna utsatta läge är mycket ovaraktigt. En

höjning av takresningen skulle tillåta takets beläggande med tegel, det historiskt riktiga och praktiskt lämpligaste materialet. Därvid måste även de avbrutna och med galvaniserad plåt täckta trappgavlarna höjas, genom vilka åtgärder slottet skulle återfå den värdighet och det imposanta utseende, som den nuvarande låga takresningen berövat det. Än verkningsfullare skulle slottet te sig om dess forna kupor och skorstenar återställdes (jfr. fig. 10, 11, 13 och 14).

Ur museisynpunkt såväl som av tekniska skäl är en ombyggnad av den på 1870-talet tillbyggda trappan på västra gaveln nödvändig, emedan den är utförd utan ordentlig grund och så illa sönder-sprucken, att den endast genom förankring vid gamla slottet kvarhålles på sin plats. Den kan sedermera tjäna som huvudtrappa för museet.

Även järntrappan i gamla slottets södra trapptorn bör av praktiska såväl som estetiska skäl ersättas med en till byggnadens historiska karaktär och moderna anspråk på bekvämlighet bättre avpassad trappa.

I det inre måste naturligtvis alla befintliga byggnadsminnen konserveras och avsevärda reparationer vidtagas. I nuvarande kyrksalen bör av utrymmesskäl ett nytt bjelklag inläggas, så att den forna våningsindelningen återställes. Skyttegången i översta våningen kan då eventuellt återuppföras efter 1805 års uppmätning.

Nedschaktningen av den del av nuvarande borggård, som täcker den medeltida, skulle medföra stora fördelar dels för bevarandet av slottets tegelmurar, dels för uppfattningen av dess byggnadshistoria och slutligen för de fynd, som där kunna göras. Borggårdens olika plan och parapetmurar på de gamla grunderna skulle också estetiskt taget komma att giva den ett ökat, pittoreskt intresse.

Det gamla slottets användning som lokal för de historiska samlingarna är självklar; det lämnar också för dem ett fullt tillräckligt utrymme av tillsammans 1214 m², vartill i källaren och i de föreslagna korsvirkeshusen mot ringmuren komma ytterligare 224 m² användbara till laboratorium, packrum, magasin o. d. (fig. 15—18).

Då museets förhistoriska och etnografiska samlingar samt mynt och medaljer i nuvarande museum upptaga 519 m² — visserligen alltför trångt uppställda — uppstår således ett överskott av icke mindre än 695 m², oberäknat studierum, magasin o. d., av vilket överskott dock en del åtgår för en mindre sammanträngd uppställning. Återstoden torde böra reserveras för framtida utvidgning och tillväxt.

* *
*

De nu befintliga fängelsebyggnaderna skulle enligt programmen ombyggas till lokaler för museets kulturhistoriska, handelsmuseala och konstsamlingar, eventuelt också för dess naturhistoriska samlingar, såvida icke annan lokal kan för dem beredas. Denna uppgift är på grund av byggnadskropparnas utsträckning och beskaffenhet ingalunda lätt, men dock möjlig att lösa.

De fordringar som uppställts i riksantikvarien Salins större program äro följande:

för expeditioner, studielokaler o. d.	350 m²
„ magasin, packrum o. d.	1,154 m²
„ konstindustri- och handelsmuseum	1,154 m²
„ konsthistoriskt och konstmuseum	1,294 m²
tillsammans	3,952 m²

Intendenten Gyllings program upptager utom expeditions- och arbetslokaler, atelier, maxerationsrum, magasin etc. 1,546 lm cymaise av 1,5 meters höjd.

Att lämpa ett på förhand av yttre omständigheter begränsat och för helt andra ändamål avsett utrymme för en ny så förändrad uppgift som ett museum, är alltid en ytterst svårlöst fråga. Men de gjorda utredningarna visa dock, att svårigheterna äro överkomliga.

För frågans lösning hava uppgjorts flere alternativa förslag dels till realiserande av riksantikvariens större program, vartill byggnaderna lämna rikligt utrymme, dels till inrymmande av såväl detta som intendenten Gyllings program, varvid vissa modifikationer måste göras för att erhålla tillräckliga utrymmen för båda programmen. Idealet synes således vara att byggnaderna användas enbart för det förra programmet, och att annan lokal anskaffas för det senares tillgodoseende, vartill förutvarande straffängelsets byggnader blivit föreslagna.

Huru byggnaderna på slottsholmen i så fall skulle ändras och disponeras framgår av planerna (fig. 15—18).

Den östra flygeln skulle disponeras till expeditions- och arbetslokaler, magasins- och packrum, studiesal, bibliotek och föreläsningssal.

I de södra och västra flyglarnas undre våningar skulle inrymmas handelsmuseet och konstindustrimuseet samt i den med glastak täckta översta våningen konstsamlingarna.

De yttre ändringar som erfordras å de tre nya flyglarna äro föga betydande och avse endast att bringa de nuvarande fula och intresselösa byggnaderna i bättre harmoni med slottet och att med de enklaste medel, en och annan trappgavel på trapphusen, slamning av fasa-

derna (fig. 19—22) o. d. låta dem få en fläkt av historisk stämning. Den av danska utställningsbestyrelsen skänkta portalen till danska paviljongen vid 1914 års utställning skulle få sin plats som huvudingång till södra flygeln.

* *
*

Malmöhus' framtida öde ligger sålunda ej blott i statsmaktens utan till betydande del även i Malmö stads händer. Låtom oss hoppas, att den framsynta och livskraftiga anda, som bragt Malmö stad till en så snabb och kraftig blomstring i merkantilt och tekniskt avseende och som satt sina spår i t. ex. den storartade och betydelsefulla frihamnsanläggningen, skall visa sig äga samma förståelse för de andliga som för de praktiska intressena och giva dem ett nytt hem i stadens gamla slott, som på så sätt kan få uppleva en verklig renässans och bliva i egentligaste mening ett — Malmöhus.

G. Lindgren.

* *
*

KÄLLOR:

Danska nationalmuseets beskrivning.
Grafström: Geografiskt-statistiskt lexikon.
Hårleman: Malmö, en skildring i ord och bild.
Isberg: Malmö stads krönikebok.
Isberg: Bidrag till Malmö stads historia.
Isberg: Malmö stads 600 års jubileum.
Krigsarkivets samlingar.
Troels Lund: Dagligt liv i Norden i det sextonde århundradet.
Wieselgren: Sveriges fängelser och fångvård.
Meldahl: Denkmäler der renaissance in Dänemark.

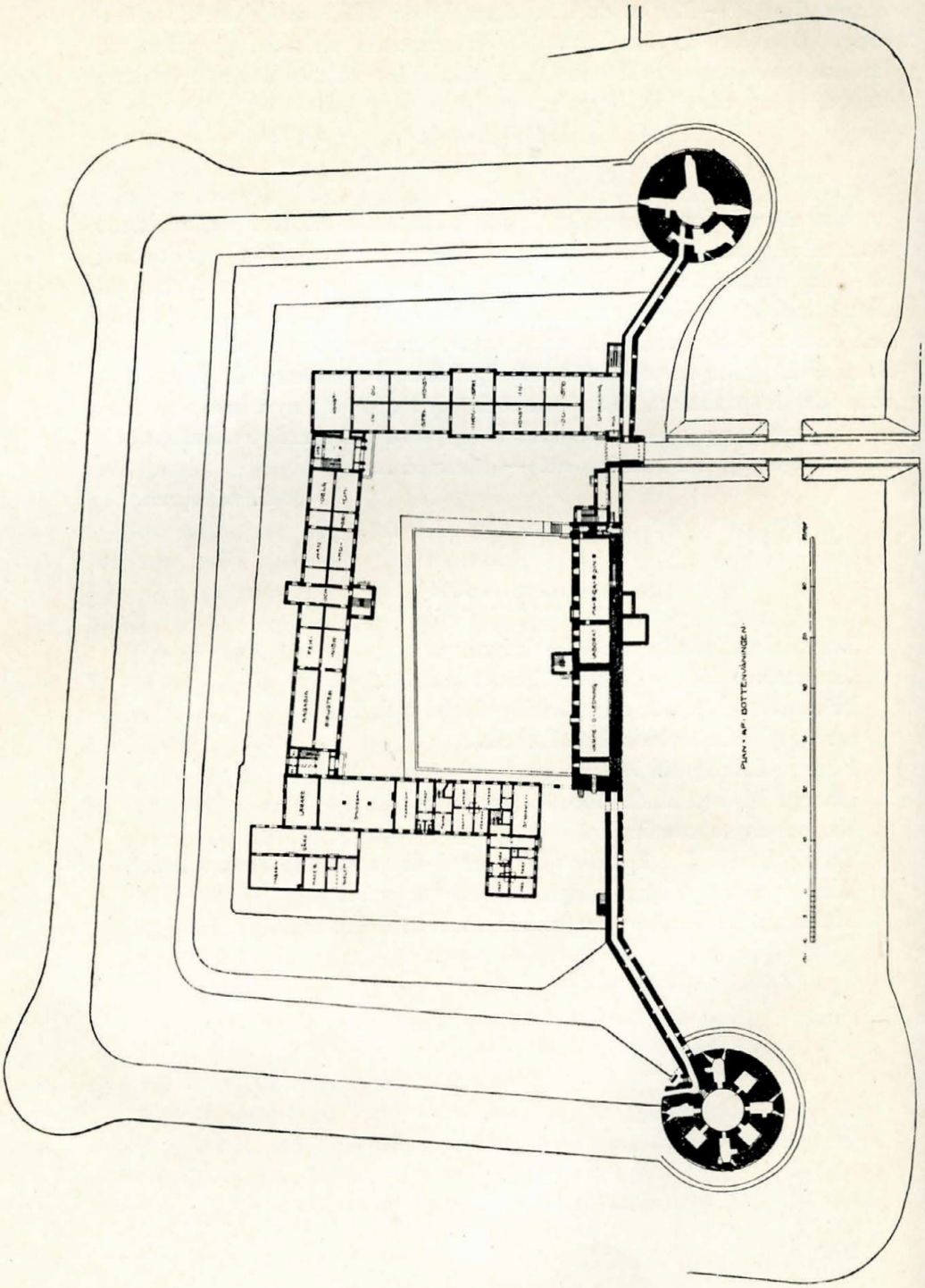

Fig. 15. Malmöhus som museum. Plan av bottenvåningen.

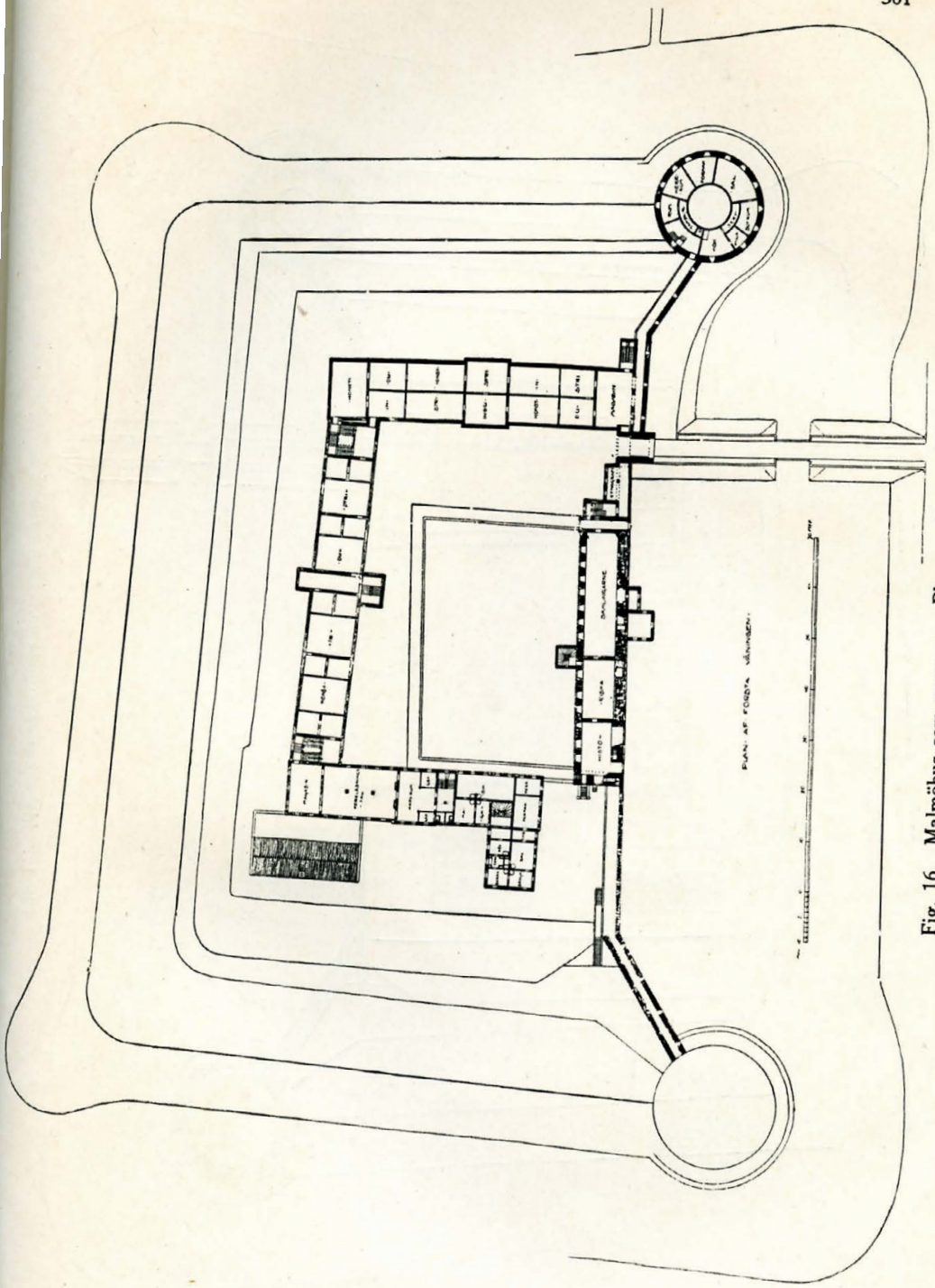

Fig. 16. Malmöhus som museum. Plan av första våningen.

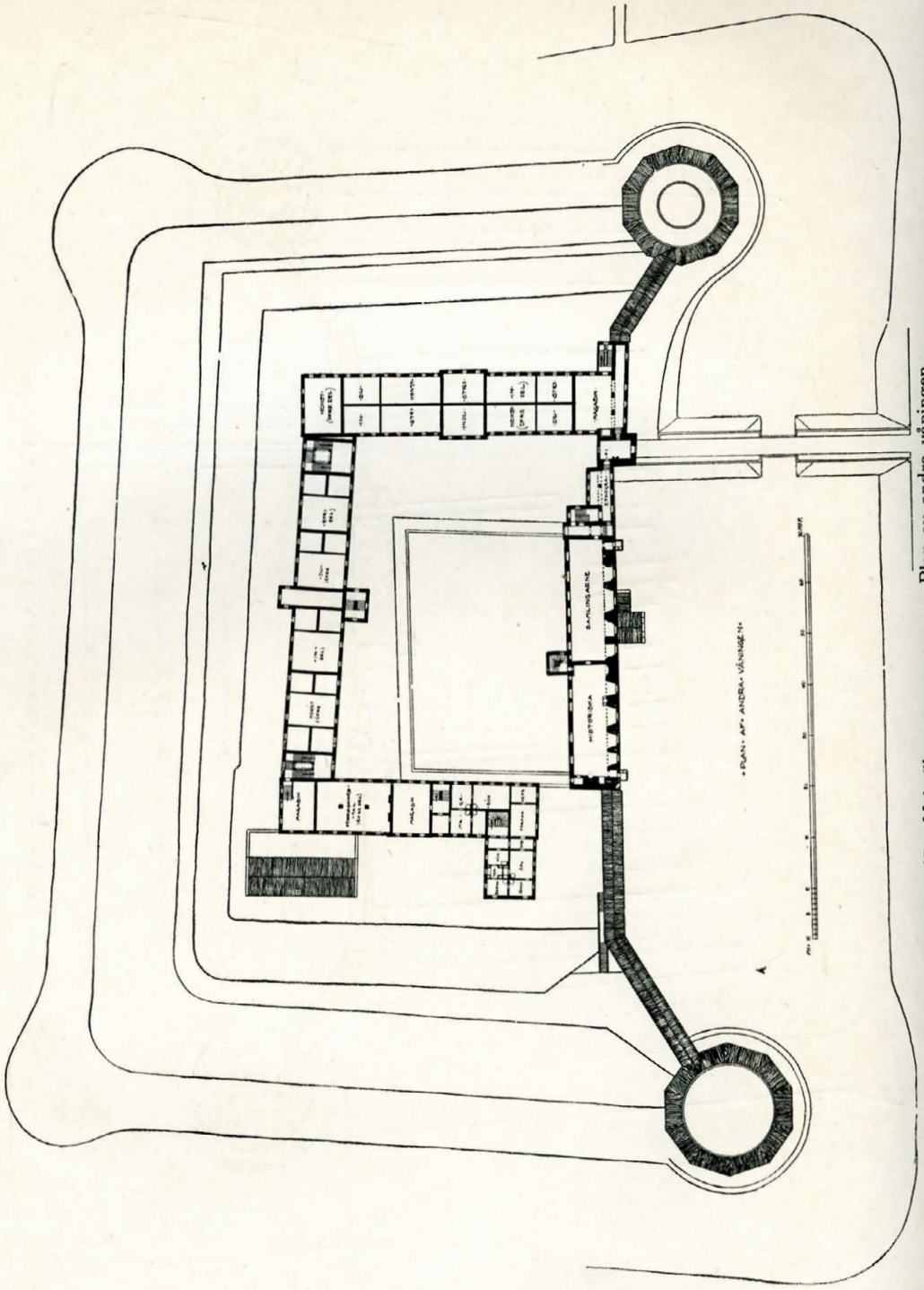

Fig 17. Malmöhus som museum. Plan av andra våningen.

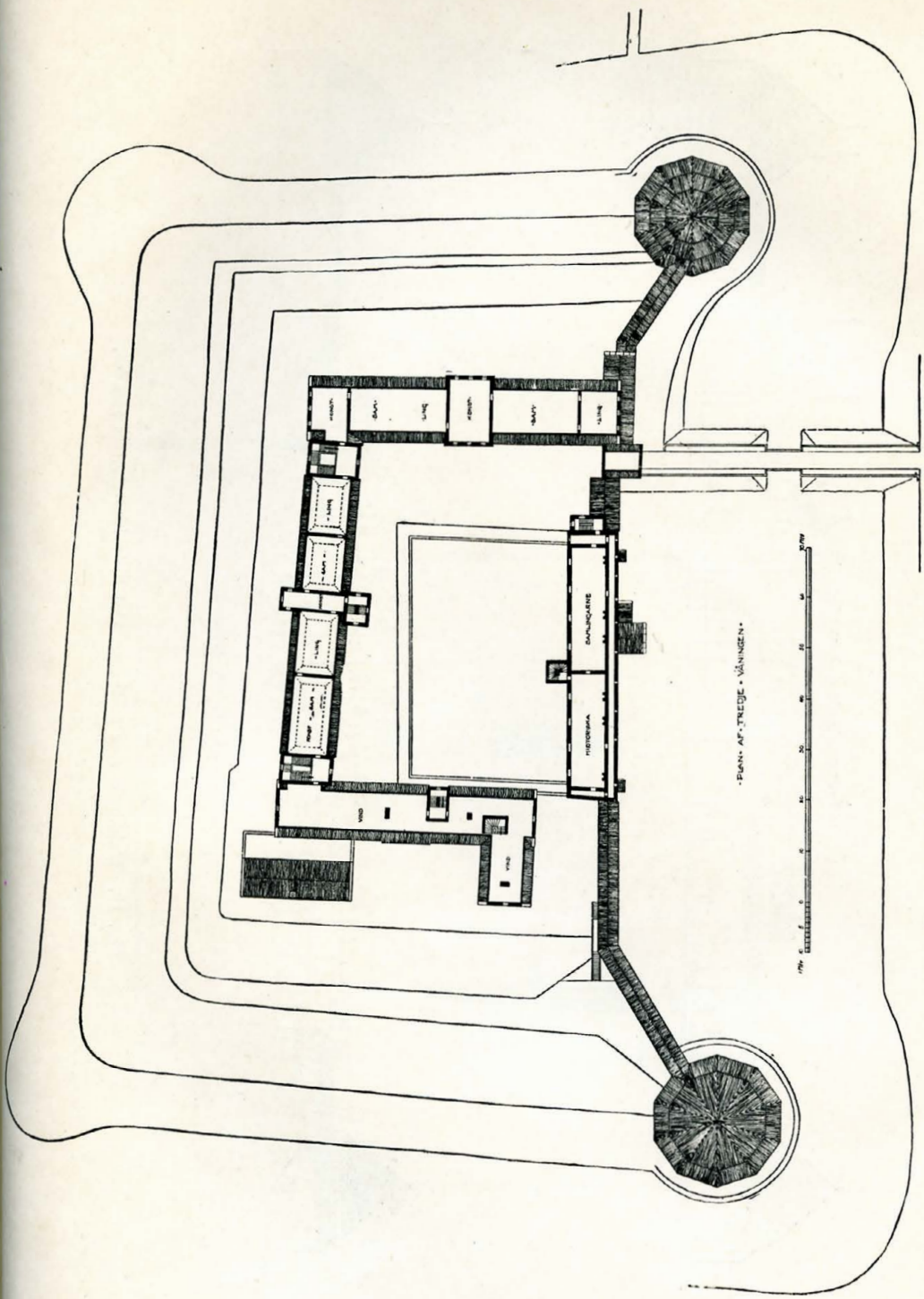

Fig. 18. Malmöhus som museum. Plan av tredje våningen.

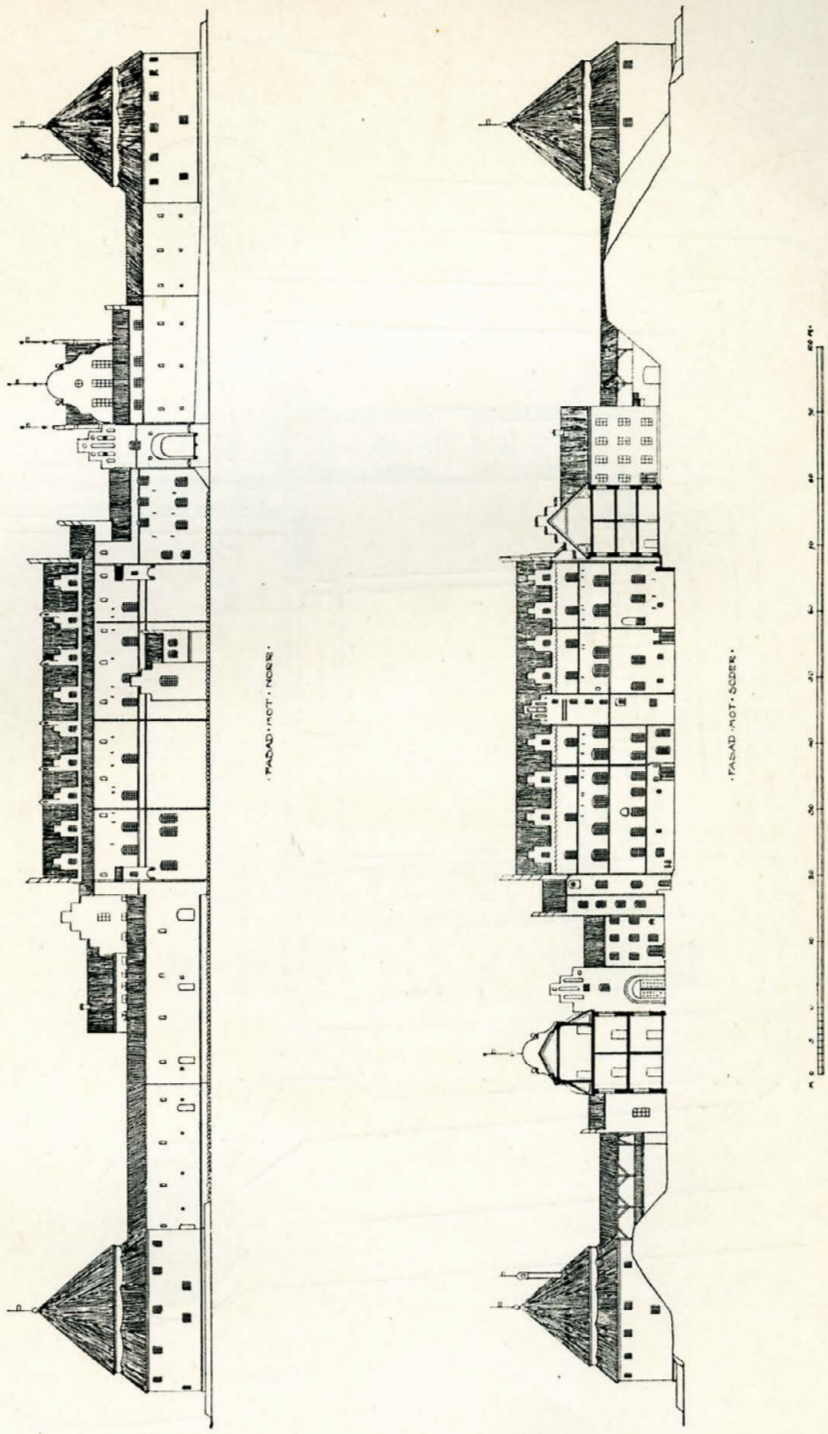

Fig. 19. Malmöhus som museum. Det historiska slottets fasader.

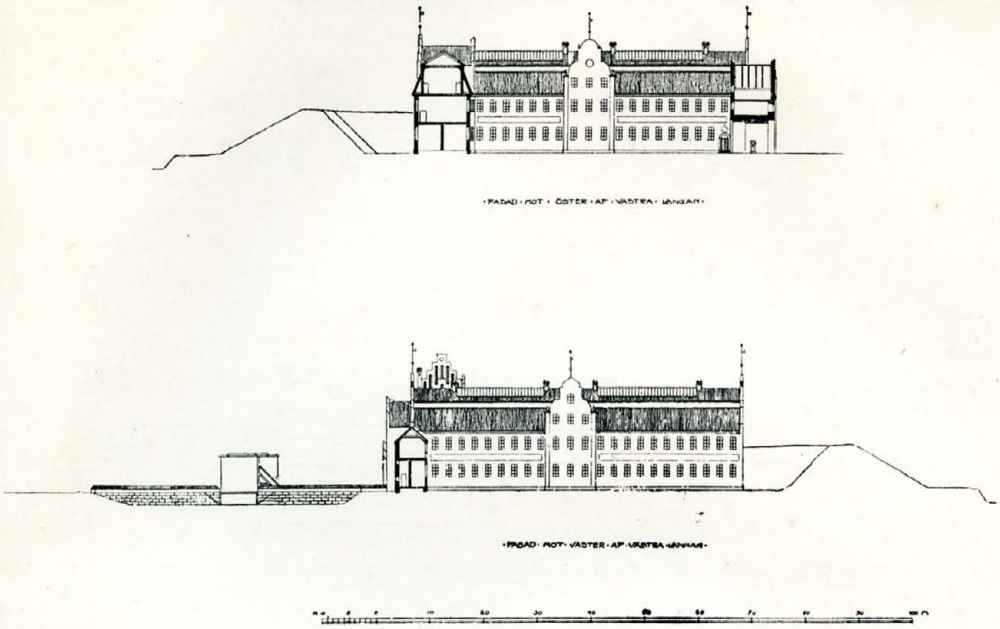

Fig. 20. Malmöhus som museum. Västra flygelns fasader.

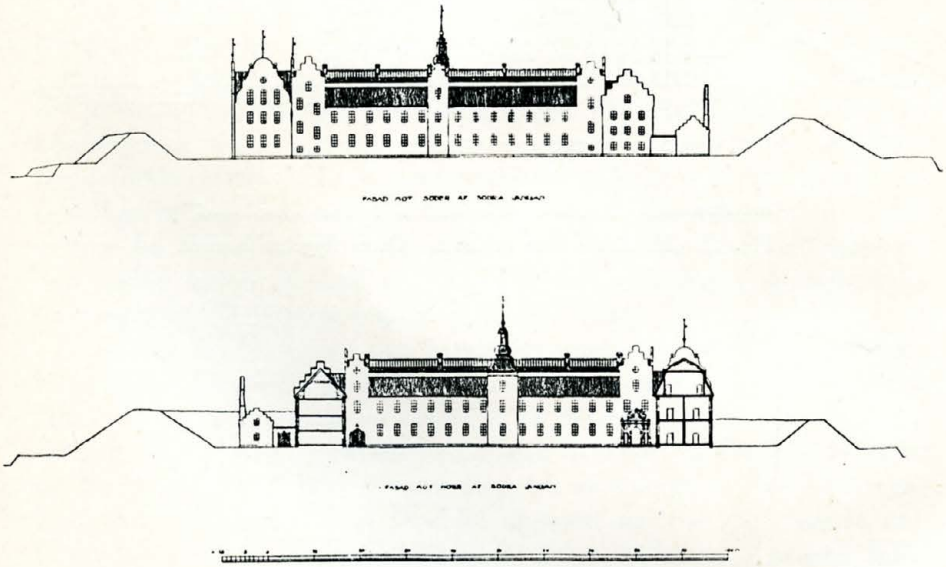

Fig. 21. Malmöhus som museum. Södra flygelns fasader.

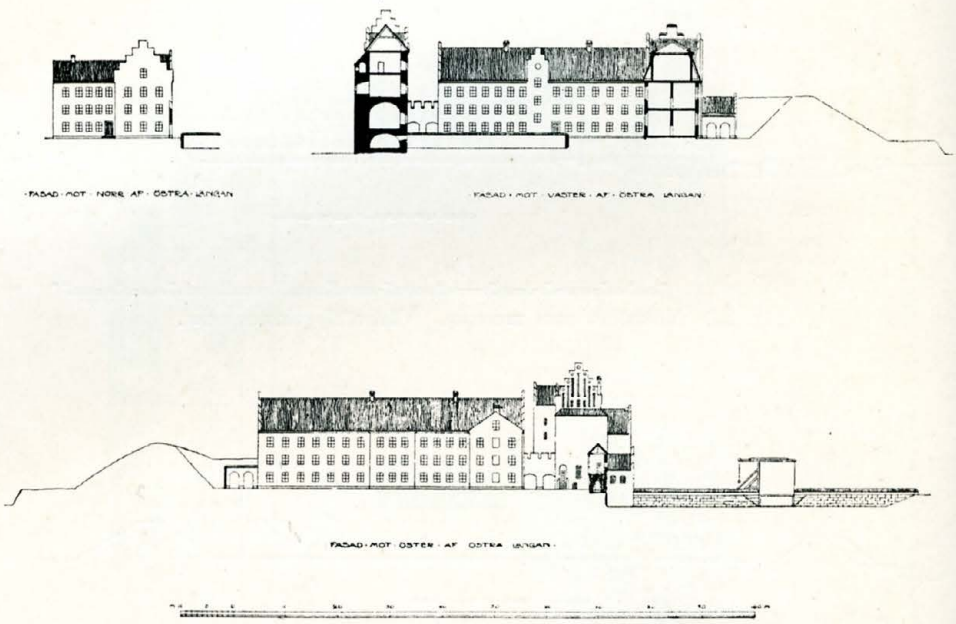

Fig. 22. Malmöhus som museum. Östra flygelns fasader.

HISTORISKT-TOPOGRAFISKA UTSTÄLLNINGEN FÖR MALMÖ STAD DEN 17 JULI—DEN 15 SEPT. 1907

av A. U. ISBERG.

HEMBYGDSFORSKNINGEN har alltsedan mitten av 1800-talet, då den började framträda i sin starka nationella form, arbetat sig fram till en kulturfaktor av rang genom sin vidsträckta verksamhet på arkeologiens, topografiens och kulturhistoriens områden. Den ortshistoriska forskningen lämnar ej blott inblick i våra förfäders leverne och samhällsskick, den lär oss framförallt att vörda och vårda det gamla, stärker hembygdskänslan och lämnar i ej ringa mån utgångspunkter och riktlinjer för ortens kulturella och sociala utveckling.

Sin främsta kulturhistoriska betydelse har hembygdsforskningen ådagalagt dels genom väckandet och främjandet av de ideella folkrörelser, som tagit sig uttryck i upprättandet av museer samt bildandet av fornminnesföreningar eller föreningar för studiet och vården av hembygdens kulturminnen, och dels genom skapandet av en hembygdsforskarestam och en hembygdslitteratur, som redan lämnat ett ofantligt kultur- och personhistoriskt material till ortshistorien. Därigenom ha kulturskatter tillvaratagits och bilder av nationell materiell och andlig kultur samlats, utgörande talande dokument och belysande illustrationer till fäderneammad kult och konst.

Det var år 1856 som den första fornminnesföreningen i vårt land, Föreningen för Närikes folkspråk och fornminnen — numera Örebro läns fornminnesförening — stiftades på initiativ av den bekante framstående folkloristen och kulturhistorikern friherre Nils Gabriel Djurklou på Sörby i Örebro län. Sedan dess ha en mängd dylika föreningar med den förenämnda som förebild uppstått här och var i landet, omfattande ej blott landsbygden, utan även städerna, i senare fallet främst det för Stockholms kulturminnens bevarande år 1900 stiftade Samfundet S:t Erik, som utger egen publikation, S:t Eriks årsbok.

Vid sidan av dessa ortsföreningar har Svenska turistföreningen, som stiftades 1885, energiskt och framgångsrikt i överensstämmelse med sitt valspråk "Känn ditt land!" verkat för spridandet av kännedom om Sveriges land och folk samt utfört ett oskattbart storverk i fosterlandskärlekens tjänst.

Den genom dessa ideella folkrörelser stärkta nationalkänslan och det därav hos folket alstrade livliga behovet av bättre och närmare kännedom om vårt land, dess historia och natur, gav sig från 1890-talet ett speciellt uttryck i anordnande av historiskt-topografiska utställningar, avseende att genom sammanförandet av föremål, bilder och avbildningar, ävensom litteratur, åskådliggöra en landsdels, en orts eller ett samhälles topografi eller ortsbeskrivning. Det första steget i denna riktning togs av Sveriges allmänna konstförening, som dels genom skriftställaren greve Fredrik Ulrik Wrangel år 1897 i Stockholm lät anordna en dylik utställning, huvudsakligen omfattande målningar med äldre Stockholmsmotiv och föranledande Wrangels utgivande samma år av arbetet "Det forna Stockholm" i 22 bilder, och dels år 1898 understödde en av bemälde Wrangel och konstföreningens sekreterare intendenten och konstnären Gillis Hafström ävenledes i Stockholm anordnad mindre utställning av vyer från svenska slott och herresäten. Dessa utställningar hade till följd att likartade sådana anordnades år 1899 den 24—26 febr. i Strängnäs av lektorn Isak Fehr, biträdd av kaptenen, målaren Hjalmar Trafvenfelt, och samma år i Lund av professorn Evert Wrangel, speciellt upptagande vyer från dessa städer. Så följde år 1900 i Uppsala en större historisk-topografisk utställning för Uppsala län, anordnad av Upplands fornminnesförening genom dess ordförande bibliotekarien greve Eugène Lewenhaupt, samt år 1902 den 30 augusti—den 3 oktober en liknande utställning i Örebro för Örebro län, anordnad av Nerikes fornminnesförening genom en därför utsedd kommitté.

Det av dessa topografiska utställningar vunna resultatet: ett livligare intresse för, en fördjupad kännedom om och en stärkt kärlek till hembygden, blev den bästa behållningen av utställningarna, och praktiskt sett, hade det reella utbytet av dem blivit synnerligen givande, främst med anledning av de många gåvor och förvärv som från utställningarna införlivats med museerna.

Det från dessa utställningar genom pressen till andra orter spridda hembygdsintresset gav sig ett naturligt uttryck i den här och var ådagalagda ivern och lusten att genom fotografiska avbildningar och kopior av äldre topografiska arbeten söka samla och bevara de en-

skilda och allmänna äldre och yngre dragen av en bygds eller stads utseende. Det gällde framför allt att söka få det gamla karaktäristiska i samhällstypen och stadsbilden räddat undan en tänkbar snar förstörelse. För landsbygdens del verkade Turistföreningen i detta hänseende tillfyllest, men i städerna blev det det enskilda intresset, understött av ett vetgirigt forskningsarbete, som kom att omhändertaga det kulturella räddningsarbetet.

I Malmö visade sig intresset för hembygdsavbildningen redan så tidigt som på 1840-talet. Fast teckningarna från denna tid äro enkla samt sakna perspektiv och proportion, äro de dock av kulturhistoriskt värde och lämna en belysande kännedom om sin tids topografi. Bättre äro de litograferade bilderna från år 1857, som med ett konstnärligt utförande förenade det träffande karaktäristiska i situationen. Först med fotografikonstens utövande i Malmö några år därefter kunde stadsbilden få sina konturer i detalj verklighetstroget framställda, och var det fotograferna Otto Post, Carl de Shàrengrad och M. Fagercrantz som på 1860—80-talen, för egen del främst ur reklam- och affärssynpunkt, bedrevo ett för senare tid värdefullt kulturbevarande arbete. Först från slutet av 1890-talet erhöll intresset för hembygdsavbildningen i Malmö sina energiska ställföreträdare. Där hade e. o. hovrättsnotarien, sedermera stadsarkivarien A. U. Isberg åstadkommit en samling fotografiska och litografiska avbildningar av Malmö och bemärkta Malmöbor, kopior av kartor och ritningar över staden, dess fästningsverk och byggnader m. m., vilken samling år efter år ökades, i synnerhet sedan han genom utsändandet pr post år 1900 av ett tryckt cirkulär till stadens invånare riktat uppmärksamheten på avbildningsverksamhetens kulturella betydelse. Ett intresserat arbete för den fotografiska avbildningen bedrevs samtidigt av hovfotograferna C. V. Roikjer och Axel Sjöberg, ävensom av medicine doktorn Johan Cronquist, död den 7 mars 1921, och regementsveterinären Arvid Florman, död den 12 juni 1913. Sedan Malmö museum år 1901 inflyttat i egen byggnad i Slottsparken vid Regementsgatan, hade där åt de topografiska och kulturhistoriska hembygdsintressena inrymts en varaktig fristad, ett bestående hem, där de kunde inreda sig i lugn och ro i endräktig samling till gagnande tjänst för den kulturella forskningen.

Det fanns vid denna tid i Malmö en man, som, visserligen icke född Malmöbo, dock av medfött intresse för hembygdsforskningen beslöt begagna sig av de ovan antydda gynnsamma förhållandena i den skånska huvudstaden för anordnande av en historiskt-topografisk utställning därstädes. Denne man var ryttmästaren vid kronprinsens

husarregemente, från 1905 brandchefen i Malmö friherre C. G. Nils Djurklou, son till den ovan omtalade folkloristiske forskaren, stiftaren av den äldsta svenska fornminnesföreningen, kammarherren friherre Gabriel Djurklou. I början av oktober 1906 ingav ryttmästare Djurklou till styrelsen för Malmö museum en skrivelse, däri han med framhållande av det ideella och praktiska utbytet av historiskt-topografiska utställningar hemställde, att styrelsen ville anordna en dylik utställning omfattande endast Malmö stad, och uttalade förslagsställaren såsom sin åsikt att en dylik utställning skulle bliva tillräckligt stor. Vid museistyrelsens sammanträde den 5 i nämnda månad tillsattes ett utskott för frågans utredning, och vid nytt sammanträde den 22 påföljande november, därvid en av utskottet uppsatt promemoria angående den föreslagna utställningen föredrogs, beslöt styrelsen att å Malmö museum nästföljande år låta anordna en dylik utställning samt utsåg en kommitté, som skulle omhändertaga utställningsfrågan och vilken slutligen kom att bestå av följande personer: museistyrelsens vice ordförande konsuln Bertil Sederholm, kommitténs ordförande, lektorn J. Smedberg, disponenten Fredrik Jungbeck, domkyrkoarkitekten Theodor Wåhlin, museiintendenten H. E. Larsson, stadsingenjören major A. Nilsson, ryttmästaren friherre Djurklou, professorn Arthur Stille, landsarkivarien Lauritz Weibull och stadsarkivarien Isberg, den sistnämnde utställningskommitténs sekreterare och kommissarie.

Friherre C. G. Nils Djurklou.

Man hade till en början tänkt sig att utställningen skulle kunna öppnas redan den 15 april 1907 och pågå fram i juni månad, men enär i utställningsplanen ingick att söka från riks-, krigs- och fortifikationsarkiven samt kungl. biblioteket i Stockholm, från landsarkivet och universitetsbiblioteket i Lund och stadsarkivet i Malmö samt vidare från riksarkivet och kungl. biblioteket i Köpenhamn till utställningen låna en del kartor, ritningar, teckningar, planschtryck och arkivalier samt Kungl. Maj:ts medgivande till utlåningen i vissa fall erfordrades,

togo de förberedande åtgärderna åtskillig tid och måste man uppskjuta utställningens anordnande till fram på sommaren. Man ville å andra sidan ej heller utföra ett hastverk, utan söka åstadkomma något i samlingsväg samt mångsidighet och omfattning rekordartat och anslående. Det låg i sakens natur, att envar av kommitténs medlemmar tog sitt uppdrag med intresse och arbetade för den goda saken på bästa sätt.

I februari 1907 företogo hrr Sederholm, Nilsson och Djurklou en resa till Köpenhamn för att undersöka vad bidrag till utställningen därifrån kunde vinnas. Därvid hade från riksarkivet och kungl. biblioteket lån utlovats och i övrigt allt tillmötesgående visats. Vid utställningskommitténs sammanträde den 2 påföljande mars föredrogs ett av professor Stille väckt förslag om åstadkommande av en reliefplan av Malmö vid något märkvärdigare tillfälle i dess historia, såsom danskarnas belägring av Malmö 1677, och hade Stille därom korresponderat med krigsarkivarien J. Petrelli i Stockholm. Då konsul Sederholm erbjöd sig bekosta reliefplanen, som komme att betinga en kostnad av närmare 1,000 kronor, mottogs förslaget av kommittén med livligt bifall.

För kringspridande av ett verksammare intresse för utställningsfrågan utsändes under den följande tiden 300 exemplar av ett upprop om bidrags erhållande till alla dem, om vilka man visste eller kunde ha anledning antaga, att de innehade föremål av intresse för utställningen. För anskaffande av lämpliga bidrag från Stockholmsarkiven företog arkivarien Isberg två resor till Stockholm och ombesörjde för museets och för egen del kopiering av ett större urval av i krigs- och fortifikationsarkiven förvarade Malmö-kartor och -ritningar. Samtidigt besökte han bildhuggaren R. Sundell, som på sin atelier hade reliefplanen under utförande i gips under tillsyn av kaptenen vid fortifikationen A. G. Norinder, och lämnade en del råd och anvisningar i fråga om vissa enskildheter i arbetets utförande. Vid besök å kungl. biblioteket i Stockholm utsåg professor Stille bland där förvarade teckningar och bilder av Malmö dels Erik Dahlbergs plankarta över Malmö vid danskarnas belägring 1677 och hans teckning av danskarnas stormning av staden under samma belägring, dels en före restaureringen på 1850-talet verkställd teckning av S:t Petri kyrka och dels en del bilder från industriutställningen i Malmö 1881; och blevo alla dessa föremål sedermera genom överbibliotekarien E. V. Dahlgrens försorg med Kungl. Maj:ts medgivande utlånta till utställningen.

Under vårmånaderna utvecklade kommitténs ledamöter ett synnerligen nitiskt arbete. Det gällde att uppvakta och för den goda saken intressera ägare av lämpliga utställningsföremål, och den som därvid mest och bäst utmärkte sig var ryttmästare Djurklou.

Vid kommitténs sammanträde den 15 juni hade man hunnit så långt med förberedelserna och den utlovade anslutningen till utställningen, att kommittén kunde besluta att från denna dag infordra och mottaga utlovade föremål samt fastställa en plan för föremålens inordnande på särskilda avdelningar i de för utställningen avsedda museisalarna. Till avlönat biträde åt arkivarien Isberg vid utställningen antogs av kommittén fil. kand. Emil Ryberg, vilken för föremåls mottagande skulle, till dess utställningen ordnats, vara att träffa å museet varje helgfri dag mellan kl. 10—1.

Under de följande fyra veckorna voro hrr Ryberg och Isberg sysselsatta med de avlämnade föremålens ordnande och förtecknande samt uppsättande och upphängande i de för utställningen avsedda, åt söder och väster vettande konstsalarna och s. k. kabinetten i museets tredje våning, vilka rum betecknas under numren 78—80 samt 82—85 och numera inrymma museets konstverk, såsom skulptur, tavlor och gravyrer samt miniatyrer.

Föremålen inordnades under följande avdelningar:

1. porträtt av bemärkta Malmöbor samt möbler av äldre skulptur i salen n:r 78, betecknad Sal 1 Porträttrummet;
2. Malmöbilder, utgörande fotografiska och andra avbildningar av Malmö med gator, byggnader, vyer m. m. från äldre och senare tid i salen n:r 79, betecknad Sal 2 Fotografirummet;
3. kartor och ritningar över Malmö stad och dess fästningsverk m. m. i salen n:r 80, betecknad Sal 3 Kartrummet;
4. museet tillhörande jordfynd, bestående av stycken av kakel och lerkärl, från de under vårmånaderna 1907 i sammanhang med nedläggningen av den stora kloakledningen i Norra Vallgatan verkställda utgrävningarna av den forna strandmuren i kabinettet n:r 82, betecknat Sal 4 Fyndrummet;
5. ritningar och teckningar av S:t Petri kyrka i kabinettet n:r 83, betecknat Sal 5;
6. fotografiska och andra avbildningar av S:t Petri kyrka och dess inventarier, av några dess kyrkoherdar samt av gamla Tyskkyrkan och dess altare i kabinettet n:r 84, betecknat Sal 6; samt
7. äldre och nyare Malmölitteratur i kabinettet n:r 85, betecknat Sal 7 Litteraturrummet.

Såsom ett led i utställningen hade man ansett lämpligt upptaga även de i museet förvarade Malmöhistoriska samlingarna, såsom: i tredje våningens tornrum S:t Knutsgillets i Malmö tre silverpokaler och fredsduva m. m., allt förvarat i monter; i andra museivåningens korridor kapitäler av kalksten från källarna till nedrivna Kronomagasinets och Knutsgillets byggnader, snidade portbjälkar, munktegel samt från S:t Petri kyrka avlämnade formstenar, golvplattor m. m. samt det i Petrikyrkans transsept 1606—1672 uppsatta popelturets bröstvärn; i museets sal n:r 72 kanoner och kanonkulor funna vid grävningar inom stadens och hamnens områden; samt i museisalen n:r 74 byggnadsdelar av i Malmö nedrivna äldre byggnader, hantverksämbetenas skrålådor och arkivalier, väktaresaxar, korsgevär och en skarprättarbila o. s. v.

Kommitténs föresats att göra utställningen så innehållsrik och omfattande som möjligt blev, tack vare energi och offervillighet i kommitterades arbete samt förståelse och tillmötesgående å en intresserad allmänhets sida, en glädjande verklighet. Därom vittnade redan den hör- och synbara entusiasm, varmed Malmöpressens representanter på kommitténs inbjudan vid besök å utställningen torsdagen den 11 juli lade sina lokalpatriotiska känslor i dagen och med vilken de sedermera i sina resp. tidningsorgan relaterade sina intryck från utställningen.

Utställningen öppnades onsdagen den 17 juli och hölls därefter öppen för allmänheten vardagar kl. 12—4 samt sön- och helgdagar kl. 1—4, och utgjorde inträdesavgiften för vuxna såväl som barn 35 öre.

Det hade varit meningen att till utställningens öppnande även hava den beramade utställningskatalogen färdigtryckt och tillgänglig för allmänheten, men enär ännu under de närmaste veckorna efter utställningens öppnande åtskilliga utlovade värdefullt kompletterande föremål anlände och vid katalogens avfattande till varje föremål, där så lämpligen kunde ske, fogades historiska notiser, som skulle komma att giva katalogen kulturhistoriskt värde, blev denna färdig långt senare och hölls till salu å utställningen först fr. o. m. den 16 augusti till ett pris av 50 öre.

Utställningen fick sin officiella invigning tisdagen den 6 augusti. Kommittén hade därtill inbjudit ett antal svenska och danska intresserade, bland de senare riksarkivarien Vilhelm Adolv Secher, arkivarien, heraldikern och genealogen Andreas Thiset och danska riksarkivets krigshistoriske specialist överstelöjtnanten J. C. V. Hirsch. De danska gästerna, som anlänt till Malmö redan på förmiddagen, ägnades sär-

skild uppmärksamhet, i det de, ledsagade av museistyrelsens ordförande överste Wald. Ewerlöv, konsul Sederholm och friherre Djurklou, först fingo göra en åktur omkring i staden, varunder de besågo en del intressanta byggnader och kommunala inrättningar, såsom saluhallarne, brandstationen m. m. och till sist Knuts- och Landstingssalarne i rådhuset. Vid 3-tiden samlades gästerna i utställningslokalen i museet. Professor Stille höll här ett kort inledningsanförande, vari han påpekade att utställningen, som skulle giva en åskådlig bild av det gamla Malmö, i krigshistoriskt hänseende grupperats kring det ej blott i Malmö stads, utan även i Skånes och Sveriges historia betydelsefulla året 1677, då Fabian von Fersen med sin garnison och stadens borgare tappert tillbakaslog den danska belägringshärens stort anlagda stormning. Talaren framhöll vidare den betydelse staden haft under reformationstiden, då stadens ledande män gått i spetsen för de nya idéerna, och hurusom Malmö, från att en tid hava varit en idyllisk provinsstad, i senare tid under målmedveten ledning genom sin industri, handel och utmärkta hamn svingat sig upp till Sydsveriges metropol. Talaren slutade med den förhoppningen, att den återblick på utvecklingen av vår fädernestad, vilken utställningen gav oss, skulle tjäna det dubbla syftet: att öka kännedomen om stadens utvecklingsgång och såmedelst stärka samhörighetskänslan och hembygdskärleken hos dess inbyggare, samt att de insatser och det föredöme som gångna generationer gjort och givit, skulle mana oss till fortsatt arbete i fosterlandskärlekens tecken.

Därefter togs utställningen med syn- och hörbarligen livligt intresse i betraktande under de närmaste timmarna, och man uttryckte allmänt sin förvåning över samlingarnas representativa och rika innehåll. När vid 5-tiden uppbrott skulle ske för deltagande i den för de inbjudna anordnade middagen i Kungsparkens restaurang, var det med märkbar svårighet som åtskilliga av gästerna kunde förmå sig att lämna utställningssalarne.

Den animerade middagen blev, så att säga, ett samlat uttryck för den entusiasmerade stämning utställningen ingivit de inbjudne, på kulturhistoriens områden framstående vetenskapsmännen.

Överste Ewerlöv, som presiderade vid bordet, hälsade gästerna välkomna och vände sig särskilt till de danska gästerna, vilka han tackade för det tillmötesgående de visat utställningen bl. a. genom utlånandet av för stadens äldre historia värdefulla dokument. I sitt svarstal gav riksarkivarien Secher uttryck åt sin förvåning över Malmö stads snabba utveckling, komplimenterade utställningens anordnare

för de utmärkta resultat de uppnått samt höjde sitt glas för Malmö stad. Stadsfullmäktiges ordförande lektorn Edw. Lindahl återgäldade skålen med att uttala förhoppningen om ett sunt och praktiskt ökat samarbete mellan folken å båda sidor av Sundet. Konsul Sederholm talade för pressen, som verksamt understött utställningskommittén i dess arbete, varpå redaktören konsul K. A. Härje svarade med en skål för utställningsstyrelsen. Med danskt gemyt och humor och roande inlägg skildrade arkivarien Thiset vid slutet av middagen dagens intryck och upplevelser, och slutligen frambar museiintendenten G. J. Karlin från Lund gästernas tack till värdarna.

Den genom invigningsanordningen åt utställningen från bemärkta vetenskapsmäns sida ägnade lovordande uppmärksamheten gav en Malmötidning anledning till följande maning:

"Utställningen bör tagas i skärskådande av alla Malmöbor, som hysa intresse för sin stad och önska erhålla konkreta intryck av dess utvecklingshistoria. Ja, även för hitkommande landsmän är ett besök på utställningen särdeles lärorikt och nöjsamt. De aktade män, som bragt utställningen till stånd, äro förtjänta av största erkännande, och högeligen önskvärt vore, att det av dem tagna, med så mycken framgång fullföljda initiativet kunde mana fosterlandsvänner å andra minnesrika platser att på liknande sätt samla och för allmänheten göra tillgängligt historiskt-topografiskt åskådningsmaterial".

Fredagen den 16 augusti hade utställningen den äran att besökas av sin höge beskyddare Skånehärtigen prins Gustav Adolv, som, efter att under förmiddagen hava gästat utställningen i Lund, gjorde en visit på några timmar i Malmö för beseende av historiskt-topografiska utställningen, de pågående utgrävningarna av den gamla strandmuren samt den nyrestaurerade Petrikyrkan, i främsta rummet Krämarkapellet. Vid detta besök å historiskt-topografiska utställningen uttalade prinsen gång på gång sin beundran för de vackra samlingar som här åstadkommits, och sin glädje över det goda uppslag som utställningen givit till enande av forntid och nutid samt till stärkande av samhörighetskänslan mellan provinsens invånare.

Vi vilja nu i minnet göra en rond genom utställningssalarna och söka att i stora drag skildra de intryck samlingarna skänkte åskådaren.

"Det här är ju riktigt trevligt!" Så ljöd det allmänna utropet vid besökarnas inträde i den första utställningssalen, *Porträttrummet.* Anordningarna i denna sal verkade förvisso angenämt överraskande och inbjudande. De gåvo föreställning om ett gammalt, väl hundraårigt köpmannaaristokratiskt borgarhem, där en medfödd pietet bar

uppe den patriarkaliska släkttraditionens intressen och där förståelse och smak för konst och för det utvalda gedigna i hemmets inredning satte sin charmerande prägel på vardagslivets åskådning. Det var också från burgna, ansedda Malmösläkters hem som alla dessa porträtt i olja och dessa många mahogny- och andra gamla möbler i empir- och rococcoskulptur voro hitlånta. De buro, dessa soffor, stolar, bord, byråar och skrivbord, vittne om den komfort med vilken man på olika tider förstått att omgiva sig i de gamla borgarhemmen, ävensom om en högt driven konstskicklighet hos hantverkarna. Allting var anordnat i tilltalande harmoniska grupperingar längs väggarna och i rumshörnen, och över dessa imposanta rumsinteriörer blickade de många åldriga porträtten av stadens märkesmän och deras fruar ned och kände sig hemmastadda i all denna gammalmodiga stilenlighet. Allt verkade stämningsväckande på åskådaren. Man kände sig inandas historisk luft i denna omgivning, varöver en åldrig kultur tryckt sin vördnadsbjudande prägel.

Möblerna, som i skilda rumsinteriöravsnitt gåvo relief åt porträttsamlingen, voro utställda av fru Anna Charlotta Kockum, född Halling, på Bulltofta, godsägaren Peter Bager på Petersborg, fru Anna Beijer, född Kjellman, kaptenen H. A. Jungbeck och disponenten Ernst Holmgren, alla i Malmö.

Porträttsamlingen i detta rum upptog 86 nummer, därav 18 porträtt i olja, 2 i pastell, 9 i blyerts, 13 litografier, 16 fotografier och fotografiska avbildningar av porträtt i olja, pastell, svartkrita och litografi, 26 autotypier, 1 ljustryck och 1 bronsbyst.

Utställare voro:

1. fabriksidkaren Christoffer Gadd med 1 porträtt i olja på trä av den bekante, politiskt och socialt ryktbare Malmöborgmästaren Jörgen Kock, född omkring år 1479, död 1556, ett av utställningens märkligaste porträtt, genom tiderna tillhörande och medföljande Jörgen Kocks hus vid Väster- och Frans Suellsgatorna;
2. fabriksidkaren Frans Henrik Kockum j:r med 4 porträtt i olja av Malmö hamns grundläggare kommerserådet Frans Suell d. y., född 1744, död 1817, hans maka Anna Cajsa av Trolle, född 1753, död 1831, utställarens föräldrar den store industriidkaren F. H. Kockum s:r, född 1802, död 1875, och Christiana Dorothea Beijer, född 1805, död 1875;
3. godsägaren Jakob Falkman å Axeltorp med 4 oljeporträtt av borgmästaren Henrik Falkman, född 1701, död 1767, hans maka Maria Elisabeth Stein, född 1705, död 1770, rådmannen Henrik

Falkman, född 1734, död 1809, och hans maka Lovisa Borgström, född 1747, död 1832;

4. löjtnanten Jan Sjöcrona i Hälsingborg med 1 porträtt i olja av borgmästaren Hans Aron Falkman, född 1776, död 1846;
5. fru Anna Charlotta Kockum på Bulltofta med 1 porträtt i olja av ägaren av Bulltofta, rådmannen Henrik Kockum, född 1748, död 1825, samt 2 fotografiska avbildningar av hennes föräldrar borgmästaren Carl Christian Halling, född 1790, död 1851, och Helena Margaretha Lundberg, född 1805, död 1877;
6. fru Maria av Malmborg med 1 porträtt i pastell av borgmästaren Jacob Malmborg, född 1801, död 1876, 1 porträtt i olja av dennes maka Lovisa Charlotta Centerwall, född 1812, död 1894, och porträtt i olja av handelsmannen Olof Petersson, född 1746, död 1822;
7. godsägaren Peter Bager på Petersborg med 9 blyertsteckningar av medlemmar av Bagerska släkten;
8. hamndirektionen i Malmö med 1 porträtt i olja av direktionens ordförande 1826—55, handelsmannen Lorens Isak Bager, född 1785, död 1857;
9. fru Anna Beijer med 1 porträtt i olja (kopia efter miniatyrmålning) av stadsläkaren Gottfried Beijer, född 1772, död 1816;
10. fabriksidkaren Ernst Kruse med 8 litografiska porträtt av rektorn C. L. Wåhlin, med. doktorn C. F. Berling, ryttmästaren G. M. Richter, bankdirektören d:r J. U. Quensel, grosshandlaren Gottfried Beijer, kommendanten, översten C. M. Björnstjerna, landshövdingen Axel Adlercreutz och generaldirektören C. G. Beijer;
11. fröken Sophie Wickenberg med 1 självporträtt i olja av hennes broder den europeiskt ryktbare målaren Petter Gabriel Wickenberg, född 1812, död 1846;
12. Malmö museum med 1 bronsbyst av museets återupprättare 1851 och egentlige skapare, lektorn M. C. J. Eurenius, modellerad av skulptören Sven Anderson; samt
13. stadsarkivarien Isberg med två porträtt i olja av rådmannen Jöran Hegardt, född 1714, död 1757, och hans maka Agneta Rebecca Haack, född 1720, död 1792, samt 46 litografier, fotografier och autotypier av åtskilliga mera bemärkta Malmöbor, mest tillhörande ämbets- och köpmannaklasserna.

Till dessa personhistoriska föremål slöt sig ett från amiralitetskyrkan i Karlskrona lånt, i träskulptur utfört epitafium, föreställande den vapensköld, som år 1678 förlänades den framstående norskfödde

Malmöborgaren och rike handelsskepparen Henning Olsen, vilken för sin vid danskarnas belägring av Malmö 1677 ådagalagda tapperhet befordrades till amiralitetsmajor i svenska flottan, adlades med namnet Ankargrip, erhöll Alnarps kungsgård i underpant för till svenska kronan försträckta 18,575 daler silvermynt, grundade första tegelbruket i Lomma 1682 och avled som schoutbynacht eller konteramiral i Karlskrona 1691.

Å en på golvet fritt stående s. k. revolverhylla utställdes av rådmannen F. W. Hallberg "Teckningar ur dagens händelser 1848, Serien C. Ett besök i Malmö läger", innehållande 20 unika, roliga karrikatyrteckningar, samt av arkivarien Isberg 309 och av disponenten Jungbeck 4 vykort av Malmö.

I Porträttrummet fick man en god lektion i stadens personhistoria. Denna långa rad av märkesmän, vilka alla med sina karaktäristiska anletsdrag präntade sig in i åskådarens minne, hade fört tankarna genom fyra århundraden av personligt verksamhetsliv och samhälleligt utvecklingsarbete. Intelligens, energi och framsynthet hade lett dessa mäns gärningar, vare sig de sysslat med vinstgivande köpmannanäring eller fullgjort ämbetsmannens bundna, plikttrogna tjänst. De hade alla levat och verkat för sin stad och knutit sina namn vid stadens historia. De voro föredömen för kommande generationer, och dem ägnades nu i stillhet ett erkänslans tack av en beundrande, vördnadsbetygande eftervärld.

Huru såg staden ut i forna tider, då dessa människor levde och verkade där? Vi ville skaffa oss kännedom därom och fingo lust att draga upp en jämförelse mellan förr och nu. Vi gå in i *Fotografirummet.*

Vilken ståtlig rad av bildscenerier från stadens forntid och nutid! Ett panorama genom fyra århundraden — en stadsbilds växlande gestaltningar från Jörgen Kocks Malmö till våra dagars rastlöst arbetande, moderna storstad! Det var något att se och sysselsätta tanken med.

Såsom en patriark i denna egendomliga miljö av bilder från gamla och nya Malmö tronade uppe från väggen ovanför de äldsta Malmöbilderna det av Bruno Hoppe målade, Malmö stadsarkiv tillhöriga porträttet av förre järnvägskamreraren A. U. Isberg, vilken, född 1826, död 1900, blev den banbrytande forskaren i Malmö stads historia, topografi och genealogi. Det var en passande plats för honom, som under hela sin mannaålder levat i det gamla samt älskat och ärat sina fäders stad som få.

Den äldsta från söder tagna bilden av Malmö, sådan den presenteras å plansch n:r 29, liber quatuor, i Braun & Hogenbergs under 1570—80-talen utgivna atlas "Civitates orbis terrarum", fångade genast vår uppmärksamhet. Den tyska beteckningen "Elbogen" säger oss så mycket. Den täljer om tyskt inflytande sedan århundraden tillbaka på handel och näringar, på byggnadskonst, hantverkskonst och övrig konst och kult inom staden, ja ej minst på stadstjänstemannaverksamheten. Det var Erik av Pommerns omhuldade stad, den han gav sitt vapen och skänkte sitt skydd genom strandmurens år 1434 påbörjade uppförande, det var Jörgen Kocks storhetsdrömda stad, som kämpade främst för reformationen och för tidens nya idéer, men det blev och var ock, just för den tid den avbildas, pästens, häxförföljelsernas, vantrons och den religiösa förvillelsens försumpade stad. Bilden visar ett föga proportionerligt, men i stort sett orienterande perspektiv i färglagt träsnitt över staden med sin gotiska S:t Petri kyrka, sina vallar och stadsportar, sin galge vid rörsjön, sina vädermöllor i söder och sitt åren 1537—40 av Morten Bussert uppförda Malmöhus. Och därute i Sundet skvallra skepp av större och mindre dräktighet om stadens sjöfartsförbindelser med hansestäderna och andra främmande länder.

Nästa Malmöbild är hämtad ur Daniel Meisners 1624—26 utgivna "Thesaurus philo-politicus" och utgör en i det stora hela troget utförd kopia av den förstnämnda. Stadsbilden hade väl ej heller mycket förändrats på de 50 år som förgått, och genom sitt konstaterande härav får bilden sitt speciella värde.

Mer än 100 år yngre är Erik Dahlbergs teckning av Malmö, sett från väster 1658. Den är elegant och mästerligt utförd i Dahlbergs bekanta dekorativa stil och illustrerar i kopparstick rikshistoriegrafen Samuel Pufendorfs storslagna verk om Karl X Gustavs krigsbedrifter "De rebus a Carolo Gustavo Sueciæ regis gestis". Den föreställer Karl Gustavs högtidliga mottagande av Malmö stads magistrat och borgerskap på Sundets is i samband med hans intåg i staden den 9 mars nämnda år. Stadsbilden fyller fonden med sin strandmur, sina stadsportstorn och det befästa Malmöhus. Det är en praktfull, livlig tavla. Malmöintåget inledde Roskildefredens fullgörande i försvenskningens syfte för Skånelandens införlivande med Sverige. Det blev en politiskt intressant Malmötid, därvid Corfitz Ulfeldt och hans begåvade maka Leonora Christina spelade en betydelsefull roll.

Från slutet av 1600-talet ha vi därjämte en ur ett tryckt arbete hämtad bild av Malmö, sett från söder (sydost). Den avbildar bl. a.

den öppna planen av hela rörsjömarken med den genom moraset från öster- till södervärn utgrävda kanalen, som i väster står i förbindelse med den med pilträd markerade s. k. galgebäcken, allt numera en saga blott. Det var i Karl XI:s tid, då stadens fasta försvar nått sin fulländning i fråga om befästningskonst. De starkt utbyggda bastionerna och utanverken tala ett hotfullt, men tryggt och mäktigt språk.

Vi gå vidare. Vi konstatera med ledsnad, att från slutet av 1600-talet under en tidsperiod av mera än 150 år representativa bilder av staden saknas, men trösta oss i medvetandet, att Kartrummet skall i topografiskt hänseende giva en rik ersättning. De bilder av Malmö, som nu möta oss, utgöras av teckningar från 1840-talet av dekorationsmålaren, förutvarande agréen vid målareakademien i Stockholm Carl Conrad Dahlberg, född 1805, död 1870 och farfader till statsrådet, rådmannen Knut Dahlberg. Dessa teckningar vittna om dilettantism och företräda, som förut sagts, ej stora insikter om perspektivisk framställningskonst, men de lämna å andra sidan en orienterande belysning av stadens dåvarande utseende och topografi. Den framstående tyskfödde litografen Ludwig Messmanns litograferade teckningar av Malmö från år 1857 äro som situationsbilder rent av mästerliga. De tala om stadens fortgående utveckling i flera avseenden och förena med verklighetstrohet i avbildningen en elegant dekorativ utstyrsel. De 12 litografier, som inrymmas i det av Theodor Nelles och Christian Roosen på 1850-talet utgivna lilla albumet "Rose från Malmö", vittna ej om högt uppdriven teckningskonst, men äga sitt kulturella värde.

Först sedan Malmö från slutet av 1850-talet fått yrkesmässiga fotografer, som visade intresse för utefotografering, började Malmö framträda i verklighetstrogna avbildningar. De första kända fotografiska Malmöbilderna togos av fotograferna Carl de Shàrengrad, som hade sin atelier i fastigheten n:r 211, III, i kvart. n:r 28 Kronan, adressn:r 39 (numera 35) Östergatan, Otto Post, vars atelier var belägen vid hörnet av Stortorget och Södergatan i fastigheten n:r 604, I, i kvart. n:r 49 Oscar, sedermera s. k. Evald Larsens hörna, samt Måns Fagercrantz, som hade sin atelier inrättad först i fastigheten n:r 858, VII a, i kvart. n:r 65 Stadt Hamburg på hörnet av Malmborgs- och Lilla Nygatorna och sedermera i fastigheten n:r 481, VIII, i kvart. n:r 33 Skepparen, adressn:r 108 (numera 96) Norra Vallgatan, där sonen Leonard Fagercrantz i samma atelier fortsatt faderns yrke. De fotografier, som härstamma från denna tid, äro

ej många. De återgiva Stortorget (nordöstra delen), Adel- och Östergatorna, Södergatan, vyer från Petrikyrkans torn samt ett fåtal andra gatuexteriörer. Det är uppenbart, att dessa Malmöbilder äro synnerligen värdefulla. Vid hovfotografen de Shàrengrads död år 1878 gingo många intressanta gatubilder förlorade därigenom att hans efterlämnade plåtar försåldes på auktion till en trädgårdsmästare, som fann dem lämpliga till användning för täckning av i krukor och lådor uppdragna plantor.

Fotografirummet innehöll 424 nummer Malmöbilder, utgörande fotografier, träsnitt, litografier, målningar, teckningar och ritningar samt en karta. Därav utställde konsul Sederholm 15, disponenten Jungbeck 14, major Nilsson 10, doktor Cronquist 6, rådmannen F. W. Hallberg 2, fru Anna Beijer 4, bokhandlaren A. Nelander 12 (albumet "Rose från Malmö"), fru Maria av Malmborg 14 (2 tavelgrupper), friherre Djurklou 3, Malmö brandstation 17 (däribland äldre inventarier), disponenten Ant. El. Månsson 1, ingenjören N. Gust. Åberg 1, polisnotarien, sedermera rådmannen och statsrådet Knut Dahlberg 1, domkyrkoarkitekten Wåhlin 1, drätselkammaren 1, Malmö handelsklubb 1 och stadsarkivarien Isberg 321 nummer.

Den betydande samlingen utgjorde ett ypperligt bildgalleri, ett fylligt bidrag till kännedomen om stadens utseende, byggnadskultur och utveckling. "Såsom det nu bygges i Malmö", skrev en tidningskorrespondent till Svenska Dagbladet vid utställningens öppnande, "omskapas stadens fysionomi på några få år. För tio, tjugo år sedan funnos här en mängd korsvirkeshus och andra byggnader av hög ålder och betydande kulturhistoriskt värde; nu är så gott som allt bortsopat. I hr Isbergs enastående samling träder det gamla Malmö på nytt fram för ens ögon med sin egendomliga medeltidsprägel skymtande fram här och var mellan 1800-talets vandalism". "Särskilt åskådliggjorde denna bildsamling stadens utveckling från mitten av 1860-talet till våra dagar", skrev en annan tidning.

Att ingå på en närmare redogörelse för alla de månghundrade bilderna skulle föra oss för långt, huru frestande det intressanta ämnet än är. Vi vilja dock göra ett och annat påpekande.

Bland unika saker torde räknas de av rådman Hallberg utställda numren "Malmö från söder vid slutet av 1600-talet" och "Malmö yttre hamnfyr 1862", den senare utgörande en teckning av den framstående danske målaren Carl Frederik Sörensen, född 1818, död 1879. Den förstnämnda bilden, om vilken vi härovan redan yttrat några ord och som utgör en plansch ur någon tysk bildatlas, överkom

rådman Hallberg helt tillfälligt under en rekreationsresa i Tyskland. Han gjorde en dag en promenad på Münchens gator och stannade framför en antikvitetshandlares fönster, där bland diverse utställt gammalt värdefullt gods han uppmärksammade den unika Malmöbilden. Han gick naturligtvis genast in och köpte den. Teckningen är signerad F. B. Werner och utförd i slutet av 1690-talet, då Tyskkyrkan, som avbildas, ännu icke hade sitt torn färdiguppmurat. Å teckningen synas även guvernements- och rådhusets trappgavlar. Teckningen är försedd med ett i 9 punkter förklarande orienteringsregister.

Vidare hade vi doktor Cronquists 6 originalbilder: C. C. Dahlbergs panorama över Malmö från väster på 1840-talet, litografien "Malmö från öster vid början av 1850-talet", målningen (på bleckbricka) "Östra kanalen från östra förstadsbron", Ludwig Messmanns teckning av Djäknegatan n:r 1—13 i kvart. n:r 46 von Conow, träsnittet "Malmö hamn vid slutet av 1850-talet" och A. T. Gellerstedts teckning i träsnitt "Malmö hamn på 1860-talet", allt gedigna utställningssaker. Utmärkta Malmöbilder voro även disponenten Jungbecks fotografier och major Nilssons träsnitt och fotografiska avbildningar, alla återgivande gamla Malmö och äldre gatu- och byggnadsexteriörer.

Den stora massan av fotografier daterade sig från slutet av 1890-talet och början av 1900-talet och utgjorde bilder av stadens gator och byggnader från skilda delar av staden. Vid denna avbildning hade vikten lagts vid bevarandet av utseendet av byggnader av ålderdomlig arkitektur och historisk betydelse samt gatupartier av äldre struktur. Av äldre byggnader må framhållas bl. a. Claus Mortensens hus i kvart. S:t Jörgen vid hörnet av Baltzars- och Kalendegatorna, Jörgen Kocks hus i kvart. Frans Suell vid hörnet av Väster- och Frans Suellsgatorna och Corfitz Ulfeldts hus med sina 600-åriga källarvalv på hörnet av Adel- och Kansligatorna.

"En serie bilder", skrev en tidning, "åskådliggör de olika stadier brandväsendet i vår stad passerat, innan det nått sin nuvarande fulländning. Fru av Malmborg exponerar en vacker samling gamla ex- och interiörer t. ex. från det gamla "Lilla Torg", Hultmanska gården etc. Vidare märkas bilder från det gamla arbetshuset, även en oljemålning föreställande utdelningen av groft bröd, vilken genrebild torde stå levande i många Malmöbors minne. Andra intressanta bilder äro de av Kalendehuset, rådhuset med torgpump och vattenkonst, kärleksallén i Kungsparken i dess tidigare ålder etc. Synner-

ligen vackra äro de bildserier, som åskådliggöra hamnens och järnvägsstationens utveckling. En oljemålning från 1850-talet, tillhörig polisnotarien Knut Dahlberg, visar hur Möllevångens ägendom såg ut på den tiden med sin på gammalt franskt vis anlagda trädgård. I förgrunden synes den kände kommendanten överste Ström, vars väldiga gestalt emellertid kommit konstnären" — C. C. Dahlberg — "att helt och hållet glömma bort perspektivet".

I Fotografirummet hade även utställts under förvaring i monter en del äldre unika arkivalier, tillhörande Malmö stadsarkiv, och äldre litteratur, antingen tryckt i Malmö eller utgiven av Malmöförfattare samt utställd av universitetsbiblioteket i Lund. Där funnos sålunda bl. a. Malmö stads år 1420 upplagda äldsta minnesbok "Registrum ville Malmöyghe", Malmö stads äldsta räkenskaper april 1517—april 1520, Malmö bytings äldsta dombok 1577—1583, Malmökrönikören Henrik Smiths läkareböcker, tryckta i Köpenhamn 1557 o. s. v.

Vi göra nu en titt in i *Kartrummet*, som enligt förväntan skall lämna oss en kompletterande och synnerligen instruktiv kännedom om stadens topografiska utveckling.

Vid första anblicken av denna utställningsavdelning bibraktes man den föreställningen, att anordningarna här, så att säga, koncentrerats kring det icke blott i Skåne, utan i hela nordens historia betydelsefulla året 1677, då Malmö med glänsande tapperhet tillbakaslog den danska belägringen. Å de många kartorna över staden och dess omgivande fästningsverk kunde man studera utvecklingen av stadens befästande från 1650 fram till 1677 och sedermera vidare till dess fästningsverken började raseras enligt konung Gustav IV Adolvs brev därom av den 11 sept. 1805. Icke mindre än 18 utställda kartor visade den fortgående utvecklingen av befästningen sedan Malmö blivit svenskt. Såväl år 1659 som sedermera åren 1662, 1663 och 1671 hade befästningsplaner för Malmöhus slott och staden av svenska regeringen fastställts och år efter år hade befästningsarbetena pågått under ledning av den vid rikets alla fortifikationer anställde framstående generalkvartermästaren Johan (Andersson Lenæus) Wärneschiöld, vilken, död 1674, uppgjort planritningarna till ovannämnda befästningsplaner. Slottets och stadens bastioner och utanverk blevo under dessa år utbyggda i sina stort och kraftigt tilltagna formationer samt förenade och förstärkta med betydande vallar och skyddade med därutanför anlagda breda och djupa gravar. För slottets och stadens befästande, som efter Wärneschiölds död omhändertogs av hans efterträdare vid fortifikationsverket översten Erik Dahlberg,

plats samt kringliggande jordar och utmarker, i sistnämnda hänseende mest från 1700-talets senare hälvt och 1800-talets början, 1 föreställde Karl XI:s intåg i Malmö i augusti 1673 samt 8 utgjordes av fasadritningar till landshövdingeresidenset 1851. Dessutom voro rummets väggar prydda med 10 oljeporträtt av konungarne Karl X Gustav, utfört av David Klöker Ehrenstrahl, och Karl XI i unga år samt av fältmarskalkarne Nils Bjelke, Erik Dahlberg, Fabian von Fersen, Simon Grundel Hemfeldt, Rutger von Ascheberg och Magnus Stenbock samt generalguvernören Karl Gustav Skytte. Till denna porträttgruppering hörde även en av skulptören Sven Bengtsson i Lund utförd reliefbild i koppar av hjältekonungen Karl XII. Egentligt konstvärde ägde endast porträtten av konung Karl Gustav samt av Skytte och Stenbock, de övriga utgjordes allenast av kopior. Men på sina platser gåvo de ett fylligt militäriskt inslag i dessa om krig och kanondunder talande befästningsbilder.

Utställare i Kartrummet voro: godsägaren greve G. Fr. Wachtmeister å Knutstorp pr Axelvold med 1 n:r, major Nilsson med 7 n:r, kammarherren James Kennedy på Råbelöv vid Kristianstad med 1 n:r, konsul Sederholm med 3 n:r, Malmö museum med 14 n:r, disponenten Jungbeck med 2 n:r, kungl. biblioteket i Stockholm med 3 n:r, Malmö rådhus med 2 n:r, stadsarkivet med 1 n:r, Mattssons bryggeriaktiebolag (bierstugan) med 5 n:r, glasmästaren P. Enelund med 1 n:r, Malmö handelsklubb med 1 n:r, lantmäterikontoret i Malmö med 21 n:r, fabriksidkaren Ernst Kruse med 1 n:r, konsuln Ernst Friis med 1 n:r och arkivarien Isberg med 40 n:r.

Om de över staden och dess fästningsverk upprättade kartorna utvisade stadens, så att säga, inre topografi och talade om de oerhörda bördor, som påvilade stadsborna för befästningens underhåll, så mälde å andra sidan de många kartorna över stadens utägor, jordar och plantagelyckor om ett fredens idoga arbete, där man av jordens utnyttjande kunde skaffa sig produkter för husbehovs- och handelsnäringarna samt för vissa hantverks- och industrigrenar. Man hängav sig sålunda å dessa jordar åt sädes- och potatisodling, kål- och rovrapsodling, hampa- och humleodling samt linodling och tobaksodling. De vidsträckta betesmarkerna åter tjänade att befordra en betydande boskapsskötsel. Grundläggande för kännedomen om stadens utägor är den av fortifikationslöjtnanten Claes Bödker på stadens bekostnad år 1697 upprättade kartan över stadens ägor, som i original förvaras å lantmäterikontoret, men varav en för Malmö museum utförd kopia utställdes i Kartrummet. Vid mitten av 1700-talet började

kartor upprättas över plantagerna, Spillepängsmarken, Mellanheden, betesmarkerna, Rörsjöängen, Hästhagen, Möllevången, Engeströmska lyckan, Elisefarm, Tärningholm, Slottsplatsen (nuv. Kungsparken) och Limhamnsfältet för byte mellan staden och kronan, hamnen o. s. v. Övervägande större delen av dessa kartor voro utställda av lantmäterikontoret. Bland Kartrummets dyrbaraste föremål voro de av kungl. biblioteket utställda, i monter förvarade kopparsticken av Erik Dahlbergs plankarta över Malmö vid danskarnes belägring 1677 samt hans teckning av stadens stormning samma år, sedd från danska lägret.

De i Porträtt-, Fotografi- och Kartrummen exponerade föremålen upptogo huvudparten av utställningen eller omkring två tredjedelar av alla de katalogiserade föremålen.

Våra besök gälla nu de fyra i rad belägna kabinetten.

Fyndrummet hade sitt namn av de många därstädes utställda jordfynden, dels kakelplattor funna vid grävningar i källaren till S:t Knutsgillets hus vid Väster- och Gråbrödersgatorna 1903 och dels delar av kakel och lerkärl utgörande fynd vid de för den stora kloakanläggningen i Norra Vallgatan på våren 1907 längs gamla strandmuren i Vänersborgspromenaden verkställda grävningarna. Ungefär mittför Kansli- och Bruksgatorna lågo i forna tider två av den år 1434 påbörjade strandmurens portar, av vilka den östra under tidernas lopp växlade namn, men den västra förekommer på 1500—1600-talen under benämningar av fortgående gemensamt grundtycke, såsom Vandhuuslaagen (= Avträdeshuslukan) Fittelers port (Fedtleers eller Fettlädersporten, vulgärt kvick benämning), Rackerporten och Nattporten. På den flera meter under nuvarande gatunivån belägna stranden utanför och öster om denna port låg dels ett för garnisonen uppfört avträdeshus (vandhuus) och dels omedelbart därintill en av havsvattnet sköljd avstjälpnings- och nedgrävningsplats för sopor, avskräden och döda djur, vars ditforslande verkställdes av stadens rackare eller nattman. Det var av dessa omständigheter den förenämnda strandporten fick sitt simpla namn samt Norra Vallgatan, till den del den ligger mellan Kansli- och Bruksgatorna, under samma tid i dagligt tal kallades Vandhuusstredet. Det var endast den södra utkanten av denna gödsel- och avstjälpningsplats som man vid de ifrågavarande grävningarna norr om strandmuren stötte på. Och det var här som de många fynden gjordes. Framtida utgrävningar av Vänersborgspromenadens djupt liggande jordgrund skola bringa i dagen en rikedom på kulturhistoriska föremål av gagn

och värde för belysning av och kännedom om vissa tidsskeden i stadens historia.

Med anledning av de i sammanhang med kloakledningens nedläggande verkställda utgrävningarna av gamla strandmuren, vartill drätselkammaren anslog ett belopp av 500 kronor, lät stadsarkivarien Isberg i Sydsv. Dagbl. Snällposten för den 23—25, 27 och 30 augusti 1907 just under den historiskt-topografiska utställningens pågående införa en del uppsatser, skildrande i stora drag "Malmö gamla strandmurs" historia.

Utom de av Malmö museum, stadsarkitekten Salomon Sörensen och major Nilsson utställda fyndföremålen hade i detta rum exponerats: av kungl. biblioteket i Stockholm åtskilliga bilder från industriutställningen i Malmö 1881, av domkyrkoarkitekten Wåhlin 6 bilder från utställningen därsammastädes 1896 samt av konsul Sederholm 4 tavlor från 1896 års utställning, studentuppvaktningen vid Karl X Gustavs staty 1896 och Fäst å Malmö idrottsplats med anledning av konung Oscar II:s regeringsjubileum 1897.

I nästföljande rummen *Sal 5* och *Sal 6* upptogs huvudparten av de exponerade föremålen av bilder och ritningar rörande S:t Petri kyrka samt i det senare rummet därjämte av ett betydande antal bilder, ritningar och kartor över Malmöhus och slottsområdet, kompletterande Kartrummets uppgifter angående slottsbefästningens historia.

De i *Sal 5* utställda föremålen utgjorde ett antal av 24, därav domkyrkoarkitekten Wåhlin var ägare av 15 n:r, såsom en kopia av Örngrens plan över S:t Petri kyrka och kyrkogård 1747, Wåhlins ritning över kyrkans gamla golvläggning och gravvårdar vid kyrkoreparationen 1904 samt hans avritning av den av makarna Gustav och Hedda Lindencrona år 1906 bekostade gravstenen över Schultinska släktens gravkammare i Petrikyrkans kor, Lindvall & Cronsiös 4 ritningar över S:t Petri kyrka 1888, Henrik Sjöströms 3 ritningar över kyrkan 1889 och Wåhlins 5 ritningar över Krämarekapellet i samma kyrka. Vidare utställde kungl. biblioteket en före Brunii restaurering verkställd teckning av kyrkan samt arkivarien Isberg en av Wåhlin utförd planritning över kyrkans ursprungliga plan på 1300-talet.

I monter exponerades 7 värdefulla arkivalier från 1500—1600-talen, därav 5 kungabrev rörande viktiga episoder i stadens historia, tillhöriga landsarkivet i Lund och stadsarkivet i Malmö.

Sal 6 erbjöd en rikedom på bilder av Malmöhus slott och S:t Petri kyrka, i synnerhet av den senare. Man kunde å dessa bilder

följa slottets och kyrkans byggnadshistoria från den äldsta Malmöbilden på 1580-talet fram till vår tid. Bilderna, däribland några kartor och ritningar av slottet och slottsområdet, voro 27 till antalet och utgjordes mest av fotografier och fotografiska avbildningar av träsnitt, litografier m. m.

Rummets övriga bildsamling var ägnad åt S:t Petri kyrka och dess rika konstskatter och upptog 110 nummer. Av dessa utställde Malmö museum 3 bilder, därav 1 exteriörbild av kyrkan från mitten av 1790-talet, disponenten Jungbeck 1 bild av kyrkan 1842, doktor Cronquist 1 från 1860-talet (A. T. Gellerstedts teckning) samt arkivarien Isberg de övriga 105. Dessa senare, som utgjordes av fotografier, voro till största delen tagna under restaureringsåren 1905 och 1906 och omfattade exteriörer, interiörer av kyrkans olika partier, inventarier och minnesmärken såväl i total- som detaljavbildningar. Till dessa slöto sig 17 även av arkivarien Isberg utställda bilder av gamla Tyskkyrkan vid Östergatan samt av dess äldre altartavla, ävensom en litografisk bild av dess kyrkoherde C. C. Möller, död 1874.

Också i detta rum utställdes i monter 4 kungabrev rörande Malmö från 1400- och 1500-talen, tillhöriga stadsarkivet.

Sammanlagda antalet utställningsnummer i detta rum utgjorde 158.

I *Litteraturrummet* hade såsom inledande den litteraturhistoriska Malmöutställningen exponerats i monter 8 kungabrev, utgörande stadens äldsta privilegiebrev, vapenbrev m. m. Därtill kommo fotografier av samma brev, av mynt använda i Malmö före 1600-talet m. m. annat.

Malmölitteraturen var utställd på hyllor i stängda skåp med glasdörrar och utgjordes av arbeten av N. H. Sjöborg, J. Lorentz Gillberg, Wilhelm Flensburg, J. O. Friberg, E. W. Berling, C. Sonnenstein Wendt, Ludvig B. Falkman, C. C. Halling, Carl Frick, A. Regnell, Lauritz Weibull, Bror Cederström, A. U. Isberg senior och junior, Ave (Eva Wigström), Rolf Frid (Fridolv Björling) m. fl.

Samlingen innehöll vidare bland annat Malmö stads äldsta kalender 1861, äldsta årgångarna av Malmötidningarna Snällposten, Skånska Aftonbladet, Skånska Dagbladet och Arbetet semt Jydska lagboken av år 1590, tryckt i Köpenhamn 1644 och använd vid Malmö bytings förhandlingar av byfogdarna 1644—1682, då svensk rättegångsordning infördes i Malmö. Bland i Malmö utkomna tidningar märktes den av fil. doktor Janne Damm redigerade, herostrafiskt ryktbara skandaltidningen "Granskaren" med sedermera varierande benäm-

ningarna "Granskaren andra", "Flygbladet Långa näsan", "Granskaren tredje" och "Granskaren fjerde", illustrerad veckotidning för skämt och allvar med titelvignetten en geting samt devisen "Lätt och vårdadt språk. Gadd men icke gift." Denna tidning, som förelåg i ett band fullständig från första numret den 14 augusti 1886 till det sista den 14 febr. 1891, tilldrog sig den besökande allmänhetens stora nyfikenhet och uppmärksamhet.

Om den för utställningen fastställda dispositionen av i museet förvarade Malmöhistoriska samlingar, befintliga i tredje våningens tornrum, i andra museivåningens korridor samt i museisalarna n:r 72 och 74, hava vi i det föregående lämnat meddelande, och det återstår nu för oss endast att redogöra för de till dessa utställningsavdelningar lånta föremålen.

I *Tornrummet* utgjordes dessa endels av 2 från riksarkivet i Köpenhamn till låns bekomna arkivalier, utgörande Malmö stads hyllningsbrev till konung Christian III av år 1536 och till konung Christian IV:s son härtig Christian av år 1608. Dessa unika pärgamentsbrev, som kännetecknas av en utmärkt täxtning, skilde sig från varandra därigenom att det förras 18 vaxsigill voro, såsom brukligt, fritt underhängande, men det senares 22 oskadade vaxsigill funnos intryckta i prydligt ciselerade, med silkesnören vidhängda silverdosor. Silverdosorna voro förfärdigade av Malmöborgaren, Knutsbrodern och guldsmeden Lauritz Cantor, vilken jämte sitt konstnärliga yrke innehade kantorsbefattningen vid S:t Petri. De bekostades var för sig av staden, skråämbetena samt borgmästare och råds medlemmar, vilka alla med sina sigill bekräftat hyllningen.

Jämte dessa arkivalier voro i Tornrummet mycket uppmärksammade tre från kungl. biblioteket i Köpenhamn lånta dokument: äldsta planskissen över Malmö, tydligen i hast utkastad och utförd år 1586 av kaplanen vid S:t Petri Niels Jörgensen, vidare ett till denna teckning fogat brev av samme man till kaniken i Ribe Anders Sörensen Vedel av den 18 augusti samma år, innehållande utförda längd-, omkrets- och tvärmätningar av staden i passus eller steg (1 passus = 85 cm.), samt kaniken i Lund Mogens Madsens omkring 1580 författade latinska beskrivning över Malmö, avsedd som täxt till äldsta Malmöbilden i Braun & Hogenbergs i Köln utgivna, här ovan omnämnda atlas "Civitates orbis terrarum".

I museets *Sal 74* hade av bristande utrymme i Kartrummet och i Sal 6 utställts av arkivarien Isberg 11 nummer kopierade ritningar över baracker och corpsdegarder å slottsbastionerna och vid Öster-

port 1672, över gamla högvakten å Malmö stortorg 1678, över gamla garnisonskyrkan i Malmö rådhus och plan till ny garnisonskyrka å Slottsplatsen 1699, samt över stadskällaren i rådhuset och vinkällaren i Jörgen Kockska huset 1699, vidare karta över de inom Malmöhus' område befintliga magasiner, corpsdegarder och förrådshus den 14 nov. 1754, Carl Petter Montells förslagsritningar över tillärnad restaurering av gamla Malmöhus, den s. k. Kommendantslängan, omkring 1800, planritningar över slottets västra länga den 26 juni 1813 samt Georg Gustafssons kartor över Limhamnsfältet och Skjutslyckan (Exercisfältet) 1866 och över Malmöhus slott och kronan däromkring tillhörig jord 1878.

Historiskt-topografiska utställningen hade sin sista dag söndagen den 15 september, efter att hava pågått i två månader. Under denna tid hade den varit besökt av 3,541 vuxna personer och 656 barn. Den 10—14 september klockan ½ 1—2 voro skolbesök anordnade, då lärjungar från elementarskolorna, folkskolans högre klasser samt borgarskolan, tillsammans 599 skolbarn, besågo utställningen under ledning av stadsarkivarien Isberg.

Det ekonomiska resultatet av utställningen blev dåligt. Enligt vid museistyrelsens sammanträde den 26 oktober 1907 av konsul Sederholm företedd redovisning och räkenskap för utställningen hade inkomsterna genom inträdesavgifter uppgått till kronor 1,186: — och utgifterna till kronor 2,306: 95, vadan förlusten blev kr. 1,120: 95, som enligt styrelsens beslut likviderades ur museets medel. Trots denna förlust blev emellertid ersättningen därför och utbytet av utställningen för museet icke ringa tack vare konsul Sederholms frikostighet. Denne hade för anskaffande av åtskilliga värdefulla utställningsföremål haft enskilda utgifter till belopp av kr. 2,036: 20, därav för den Sundellska reliefkartan med ramomfattning av valnöt, emballage och frakt kr. 838: 55, för kartkopior från Stockholm och Köpenhamn kr. 492: 40, för 2 fotografiska förstoringar av Malmöbilder kr. 20: — samt för det ovan omnämnda hos Bukowskis konsthandel i Stockholm inköpta porträttet i olja av konung Karl XI till häst kr. 680: —. Och alla dessa föremål, som representerade ett betydande pekuniärt såväl som kulturellt och konstnärligt värde, överlämnade Sederholm vid förenämnda styrelsesammanträde såsom gåva till museet.

"Det var dock icke", såsom en samtida korrespondent skrev, "för att skörda vare sig guld eller ära som de män, vilka haft bestyret och ansvaret, åtagit sig arbetet, ty guld tillföra utställningar

ytterst sällan sina skapare, och med äran är det som oftast ännu sämre beställt". Däremot hade utbytet för kulturell hembygdskunskap och hembygdsvård, framhöll han, varit övermåttan rikt och storartat. Och det var ju framför allt till ett sådant gagneligt resultat som den med ett intresserat arbete anordnade utställningen syftat.

Utställningen hade ådragit sig mycken och berättigad uppmärksamhet ej blott bland stadens egna bebyggare, utan även utanför Malmö. Turister från skilda delar av Europa och vårt eget land hade samstämmigt uttalat det omdömet, att utställningen varit en av de märkligaste som på det området hållits i Sverige. Och i ett så ampert omdöme bör ju inrymmas ett för oss Malmöbor synnerligen smickrande erkännande.

I ett hänseende har också historiskt-topografiska utställningen i Malmö 1907 spelat en ingalunda obetydlig roll. Det utmärkta utbytet av utställningen ingav nämligen dess initiativtagare friherre Djurklou den följdriktiga tanken att med tillvaratagande av de goda uppslag för det praktiska och ideella hembygdsvårdsarbetet i Malmö utställningen lämnat söka få till stånd en fornminnesförening för orten. Med målmedvetet och framgångsrikt arbete lyckades han även i denna sin strävan, och bildandet av Malmö fornminnesförening den 26 mars 1909 blev väl dock det vackraste och varaktigast beståndande resultatet av utställningen.

MEDLEMMAR I MALMÖ FORNMINNESFÖRENING ÅR 1919

Hedersledamöter.

Grosshandlande Cornelius Faxe.
„ Lorens Faxe.

Nuvarande styrelse.

Ordförande frih. N. Djurklou.
v. „ rektor P. Hj. Söderbaum.
Kassör major G. Arfwidson.
Sekreterare amanuens O. Lindskoug.
Friherrinnan Anna Djurklou.
Doktorinnan Siri Petrén.
Lektor K. Berlin.
Regementsveterinär E. Bohm.
Häradshövding Chr. Hommerberg.
Stadsarkivarie A. U. Isberg.
Arkitekt C. Melin.

Styrelsesuppleanter.

Fröken Maria Cronquist.
Stadskomminister J. Ljungdahl.
Apotekare H. Ahlberg.

Revisorer.

Grosshandlande A. Faxe.
Ingenjör E. Qvistgaard.

Suppleant.

Direktör E. Smith.

Ständiga.

Bellander, Ulla.

Cronquist, Martha.

Fjelner, Alfred.
Florman, Edla.
Frisell, Johan Fredrik.

Isberg, A. U.
Isberg, Signe.

Mathiesen, Aage.
Müller, C. L.

Nissen, E. (Mazetti).

Roikjer, C. W.

Sjöberg, Axel.
Smedberg, Nanna.

Årligt betalande.

Ahlberg, Herman.
Ahlström, H. Fr.
Alfelt, Martin.
Anderberg, J.
Anderson, S. Aug.
Andersson, Axel.
Andersson, Frans.
Andersson, G. G.
Andersson, Ola.
Andersson, Tage.
Arfwidson, Gillis.
Aschan, N.
Axelson, Sev.

Bager, Harald.
Bergström, E.
Berlin, Karl.
Berling, J.
Bielstéen, Gustaf.
Billing, Frida.
Bohm, Edv.
Bohm, Thora.
Boman, Emil.
Boman, Anna.
Brodin, Hans.
Buerbank, H.
Bunth, J. H.
Bönnelyche, G. S.

Callmer, Paula.
Collander, Carl.
Correus, C. J.
Coyet, Gösta.
Coyet, Henriette.
Cronberg, P. A.
Cronquist, Carl.
Cronquist, Georg.
Cronquist, Joh.
Cronquist, Antonie.
Cronquist, Ludv.
Cronquist, Maria.
Cronsioe, S. E.

Dahlberg, Knut.
Dahlqvist, Nils.
De la Gardie, Augusta.
De la Gardie, R.
Dieden, Gustaf.
Dieden, J. H.
Dieden, Theo.
Djurklou, Nils.
Djurklou, Anna.
Dufberg, Emil.
Duvander, A.
Dyberg, John.

Ekman, Hans.
Engeström, Max.

Engfeldt, Sven.
Engfeldt, Astrid.
Engström, Sune.
Envall, A. Fr.
Eurenius, Anna.
Ewe, August.

Faxe, Adolf.
Faxe, G. C.
Fischer, Axel.
Fischer, Gärda.
Flensburg, Emil.
Forsström, Fr.
Fougstedt, Gustaf.
Friis, Sophie.
Frostensson, Carl.
Funder, Oscar.

Ganslandt, W.
Ganslandt, Elsa.
Garberg, Oscar.
Gavuzzi, Otto.
Goldman, Tobias.
Gylling, Olof.
Göransson, E.

Hagerman, G.
Hain, Erskine.
Hallberg, Fritz.

Hallberg, Hildur.
Hallbäck, Johan.
Hallgren, J. O.
Hansson, Frithiof.
Hattendorff, A.
Hegardt, Gustaf.
Heister, J.
Hjorth, Daniel.
Holmqvist, Bengt.
Hommerberg, Chr.
Hultén, Fredr.
Hultgren, Elof.
Häger, A.
Härje, K. A.
Härstedt, John.
Hörstedt, Einar.

Isacsson, E. H.
Isberg, Mechthild.

Jansson, Edvard.
Jonsson, C.
Jungbeck, Fredrik.
Jungbeck, Åke.
Jönsson, C. M.

Kiellander, Ludvig.
Kjäll, Hj.
Kleberg, L.
av Klercker, John.
Kockum, Hilda.
Kockum, Ida.
Krook, Rudolf.
Kruse, Ernst.
Köhler, Gustaf.

Larsson, Albert.
Larsson, Joh.
Lauritzen, Holger.
Lembke, A. C.
Liljedahl, Sten.
Lindahl, Alfr.
Lindahl, Adolf.
Lindahl, K. A.
Lindberg, Otto.
Lindgren, Anna.
Lindgren, G.
Lindgren, Hugo.
Lindskoug, O.
Ljungdahl, Joh.
Lundgren, Edvin.
Lundgren, Gerda.
Lundqvist, Hugo.
Lundwall, John.
Luttropp, Wilhelm.
Luttropp, Mina.
Lysander, Alb.
Löfberg, Gustaf.
Löfberg, Otto.

Malmros, G.
Malmros, Anna.
Malmström, Gustaf.
Melin, Carl.
Müller, Sigrid.

Nelander, A.
Nilsson, A.
Nilsson, Axel E.
Nordmark, Harald.
Notini, Edw.

Olauson, A.
Ohlson J:or, Axel.
Ohlson, Doris.
Osberg, Erik.

Persson, H.
Persson, N.
Petersson, Charles.
af Petersens, Seb.
Petrén, Siri.
Prag, Anders.
Printzen, Erik.
Påhlsson, Frans.
Pålsson, Olof.

Qvistgaard, Erik.
Qvitslund, J.
Qvitslund, Fru.

Richter, Axel.
Ringius, Ehr.
Ripa, Ernst.
Rosén, A.
Rosencrantz, Henrik.
Rosencrantz, Holger.
Roth, Adolf.
Ruhe, Joh.
Rydberg, Gustaf.

Salinder, C. J.
Schaar, Yngve.
Sederholm, Anna.
Skytte, W.
Smith, Elias.
Sonesson, W.
Sonesson, Augusta.
Stenberg, Axel.
Stenberg, Anna.
Stenmarck, Gustaf.
Stenmarck, N. J.
Stoltz, August.
Strandberg, G.
Svensson, Nils.
Svensson, Otto.
Swenson, Gunnar.
Söderbaum, P. Hj.
Sörensen, S.

Thermaenius, Ernst.
Thomée, Edward.

Thomée, Gustaf.
Thulin, Emil.

Wachtmeister, Hans G.
Wachtmeister, Lisa.
Wendt, Helgo.
Wendt, Gerda.
Wendt, I.
Westrell, Carl.
Wiens, O. H.
Winroth, Hugo.
Winroth, Rolf.
Wolke, Gustaf.
Wrangel, E.
Wåhlin, Theodor.

Österlund, Herman.

Föreningens årskort hava åren 1909—1919 visat följande bilder:

1909. Malmöhus slott efter en gammal teckning.
1910. Jörgen Kocks porträtt samt Jörgen Kocks hus.
1911. Ellenbogen efter E. Dahlberg.
1912. Faxeska huset.
1913. Petri kyrka.
1914. Caroli eller Tyska kyrkan.
1915. Plan av Malmöhus från äldsta tid.
1916. Malmö stads sigill från 1200-talet, senare hälften av 1300-talet samt 1613.
1917. Frans Suell.
1918. Malmöhus slotts brand 1870.
1919. S:t Knutsgillets insignier.

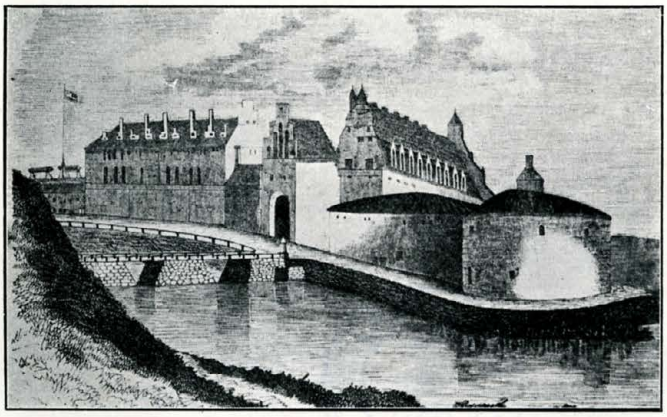

Malmöhus slott efter en gammal teckning.

Malmö
A.-B. Lundgrens Söners Boktryckeri
1921